UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Caroli Scribani E Societate Iesv Adolescens Prodigvs

Scribanius, Carolus

Monasterii VVestphaliae, M.DC.XXI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-46252

Visual Library

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Th. 2702.
g. III
13.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CAROLI SCRIBANI

E SOCIETATE IESV

ADOLESCENS PRODIGVS.

Collegij Societ. Jesu Padborn. 1625.

Succumbit vitiis, redit ad se, & in omnem ætatem ac fortunam à Virtute instruitur.

MONASTERII VVESTPHALIAE,
Apud Michaëlem Dalium.
M. DC. XXI.
Permissu Superiorum.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

IN PRÆNOBILIS FAMILIÆ

DROSTE

INSIGNIA.

Martis amor, virtusq; volans per ſpicula quondam
Nobilis induxit nomina magna viris:
Nobilitas quam celſa igitur, quam ſtemata Droſten
Sunt ſacra, quæ Martis bellica ſigna tenent.
Ille rotat galeam: galeæ ſtat gloria ſigno;
Hic clypeum; ſigno ſed nitet vmbo duplex.
Forte Deos vincet? fallor: ſed Droſte coruſcum
Vmbo duplex duplici nobilitate facit.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ADMODVMREVdo, PRÆNOBILI,

ET AMPLISSIMO DOMINO

D. ADOLPHO HENRICO DROSTE,

ECCLESIÆ CATHEDRALIS MONASTERIENSIS SCHOLASTICO,

SERENISS. PRINCIPI

FERDINANDO

ARCHIEPISCOPO ET ELECTORI COLONIENSI,

EPISCOPO *MONASTERIENSI,*

VTRIVSQVE BAVARIÆ DVCI, &c.

A CONSILIIS,

DOMINO ET PATRONO SVO COLENDISS.

ORcus quanta de prodigo tripudia? Et verò infaustam ille spe-

rans ſpectanſque cataſtrophen, mentitis mulcet gaudiis, & inuido vbere lactat malè ſanum pectus dum perimat. At magis fauſta Prodigo nato, iam non vltrà prodigo, tripudia, cælum inter tot millena agalmata reſonat: plauditque è lachrymarum valle ſuperûm excita vocibus ſeipſa lætior Agni ſponſa: & noua iam auctior ſobole, auet eandem lachrymarum prodigam ſpectare: donec euiſcerato peccati tabo, proiectis vitiorum corruptelis, calcatis orci compedibus, fauo mendaci oblitis: tum denique cæleſti gratia paludatam, ſponſo ſuo vernam ſiſtat dilectum, cælitum verò choris ciuem benè meritum inſerat. Ipſe adeò diuorum Rex pro filiis diſcolis tot nihilominus lachrymarum, totius immò ſui ſanguinis æquè ac vitæ (ô amor) ad miraculum prodigus, obuiis atq; ebriis amore amplexibus, vitâ ſibi

cha-

charius pectus demulcens, festiua indicit gaudia nunquam intermoritura; factam innuens regno suo accessionem, florere suum successibus sanguinem, plagam stygi illatam, scriptum nouum cælitibus accolam, nouum sibi filium, nouum filio suo cohæredem, nouum Flamini suo templum: Sementem hanc esse suorum & mutuorum gaudiorum: socias proinde gratulationes flagitare, suoque ex Prodigo iterum filio non posse non collætari. Et quî prodigus pectus neget prensanti atque amplexanti Deo? Cautes seu sit Marpesia, seu sit ipso durior adamante, mox vbi illiquefactus, tanti amoris imber animum resipientem inundat, mirum quantum mollescit, frondescit in gratiam, gemmat in virtutes, & tergeminos bonorum operum fructus protuberans, profanati cordis sterilitatem postliminiò compensat.

Inerrat huic tam ſacro themati vtiliter ſtylus Reu. P. Caroli Scribani, & quem ille piiſſimis lucubrationibus, ego itidem gementibus prælis filium prodigum parturiendum ſuſcepi. Tempus cùm obſtetricaretur, partum hunc typographicum Xenium iure ſuo indigitari iuſſit: acquieui lubens, & nomenclatorem non dedignatus, Xenium hocce, Adm. Reuer. & Prænob. D. Scholaſtice, Tuæ tutelę offero, inque argumentum meæ erga Reu. Dom. Tuam obſeruantiæ, omni animi demiſſione, dedico. Rationes mihi huiuſce facti multæ & graues, quas Tibi fortuna præcipuas conceſſit, dignitas verò illuſtri loco collocauit. Nec quemquam latere poteſt, omni laude maiora Tibi tribuiſſe, qui in Tuos honores conſpirârunt. Non eget tam eximia laus noſtro acroamate, ne, quod aiunt, ſoli faces. Scio quid Tua modeſtia à me profer-

ri

ri vetet. Quo magis equidem conturbor, quod Xenium hoc, neque Tuæ, viri prudentissimi, eminentiæ, nec meo gratificandi studio par esse perspiciam. Feram id tamen animo æquiore, quod ab omnibus probè intelligi sentiam, nihil Tuæ R. & Prænob. D. ad grauissimi atq; optimi viri gloriam, mihi verò ad obsequiorũ & grati animi numeros plurimum defuisse. Vadem igitur diligentiæ meæ Xenium hoc subrogo, eo certè euentu, vt virium mearum tenuitatem & angustias operæ, lautior R. P. Scribani stylus, Tuo potissimum præstanti ingenio dignus, resarciat. Deus Opt. Max. R. & Prænob. D. T. ad fortunam cælitus temperatam, longiturnã sospitatem, & seros annos annumeret. Monast. VVestphal. ex Typographia vltima Anni 1621. die.

Adm. Reu. & Prænob. D. T.

humilis Cliens

Michaël Dalius Typog.

Dedicátio Auctoris.

ILLVSTRISS. REVERENDISS.

MAFFEO

CARDINALI BARBERINO

S.S.D.N. PAPÆ SIGNATVRÆ

IVSTITIÆ PRÆFECTO.

AD quem nisi ad parentem redeat Prodigus? erubescebat cùm audiret se mitti ad purpuram, & retraxit non semel pedem. animos addidi. at ille ad purpuræ nomen trepidabat. ita ferè quorũ honesta, imbecilla frons est. narrabam etiam in purpura patrem esse. verebatur ille, ne ad conspectũ purpuræ, duplici suffunderetur rubore, suo, & alieno. at ego non arbitrabar indignam purpura verecundiam esse, frõtem & ora purpurare doctam. Hærebat inter hæc dubius. Euici tãdem importunus suasor. venit ergo Prodigus tuus: nec dextrã, sed pedes amplectitur, satis illi pedes in patre tenuisse. nam & satis illi Euangelico erat, cùm famulatũ veniret, & mercenarij ambiret sortẽ. sed vicit benignitas patris, & pro votiuis pedibus, amplexus & oscula retulit, vitulum, stolam, annulum, musicam. nõ quòd paria Prodigus Tuus speret: sed quod se prodigũ fateatur, qui à longinqua regione, & porcorum siliquis redit ad patrem, à quo annos iam aliquot exulauerat. Amplectere reducem Tuũ. ego illum plebeia lacerna indui: Tu purpura teges. Ita solent benignissimi patres prodigorum filiorum lacrymas purpura tergere: etiam osculis. Intuere

quem

quem mitto, propius. quidquid repereris posteritate dignum, Tuum erit: quidquid damnandum, meũ. In quo me hoc solatur, quod euenire mihi videam, quod ijs qui absinthium saccaro, fella melle temperant: dulcibus nimirum amara. saccarum mellaq; Tua sunt: absinthiũ, fellaq;, mea. quæ aut humanitate dulcorabis, aut purpura teges. Hoc vt mihi spondeam, comitas Tui facit. quid non audeam in tã diuite spe, tot beneuolentijs grauida? amo purpuram. non nego. sed amoris purpuram, quam tinxit, texuit amor: magis si mutuus. ac licet reliquis vincar omnibus, amore vinci nollem. dictum audax: fors & superbum. de plebe vltimum litteratorum nolle cedere purpuræ? repeto, nolo cedere. vide audaciã. nemo hanc in amore mirabitur. at ne erres. nõ mihi prima Quirinalis purpura, sed illa, quã omni cõchylio meliori tinxit amor, doctoq; intexuit stamine, arũdine, pectine Sanè si Salomon, Matthæo & Luca testibus, in omni gloria sua, nec indutus, nec coopertus fuerit sicut vnum liliorum: dicam nullã esse purpuram, quæ integræ verecundia, cum amoris purpura decertet. qua purpuratũ primogenium Verbum, vt nos sanguine suo, purpurarũ prima, in horto, in colũna, in corona, in cruce purpuraret. qua perfusus etiam Prodigus tuus, Vaticana se purpura Tua sistit supplex. Habes illũ ergo amore Tuo purpuratũ, reliqua inuestem, quo diutius purpura Tua beatiusq; vestiatur. Nã licet illum vestiuerit amor, non est contentus veste vna, purpura vna: cùm sit ex illis, de quibus olim cecinit purpuratorũ Princeps, Omnes domestici eius vestiti sunt duplicibus. gemina purpura gaudet, vt purpuram purpura vestiat: quo certiùs nuditatẽ tegat. non quod Tiberina purpurari purpura velit. sat enim purpuratus est, quem purpurauit amor, sed

quod

quòd aduersus æmulantium dentes & tela, aduersus liuentium frigora, niues, grãdines, vestiri velit. mihi nec toga, nec pallium, quo siliquis pastũ vestiã. mutuabitur ergo à domo Tua vestem. non possum meliore, nõ sanctiore quàm Lateranensi purpura amorem vestire. vestiẽdum ergo mitto: Tuo nimirum robore firmandum, Tuo defensandum. nec iam vltrà meus est, quem manu misi: Tuus est, vitulo pascendus Tuo, stola donandus Tua, annulo subarrandus Tuo. defert verò, ne gratuitò gratus sit, purpuratos versus tuos, Belgico hactenus exilio clausos. moneo tamen, domesticũ hunc furem esse, & Sidonianũ latronem, scriniorum compilatorem doctorum. Hoc ille spolio lætabundus exultat, nec pondera docta sentit. ignosce superbiẽti. caussam habet: quã omniũ oculis, parcus verborũ factorũ diues. subijcere parat. Et loqueretur sanè indulgentiùs, nisi obsequeretur innatæ verecundiæ Tuæ. cognatus virtuti pudor est: sed neq; adulationis suspicione obtenebrare veritatem vellet: quæ cũ verbis iuuari nolit, tum commendationis alienæ auxilium auersatur, suo robore contenta. repressit proinde currentem manũ, & bibere calamũ coëgit, quod effuderat, quod charta biberat. Posset plurima adferre in laudem. sed breuis est assertio veritatis. ostendi gaudet, non ornari posset purpuram diffibulare, & admirabundum prouocare inspectorem in veteres versus:

Effulsere artus, membrorumque omnis aperta est
Lætitia, insignesque humeri, nec pectora nudis
Deteriora genis, latuitque in corpore vultus.

ita Tua, ignosce latet in versibus purpura; vt non nisi secundas Capitolina purpura, primas versus teneant: in quibus tot propè miracula quot versus. quæ omnia, singulorum lectorum conscientiæ relinquit, quãtum nimirum

rum calamorum merearis, quantum chartarũ. De me nihil dico. nam licet diffiteri non possim, cognationem mihi quandam cum hisce studijs intercedere: cùm tamen in Tuis, hinc versuum elegantiam, ingenij altitudinem, calami felicitatem: inde verborum acumẽ, sensuum profunditatem, ac totius corporis venustatem intueor: fatebor, inuoluor fluctib., à quibus ne absorbear, retraho pedem. Quis prudens tripedalem scapham committit oceano? non soleo tam fatuè ludere. sed neque fornacibus manũ immitto. calere velim: ardere nolo. quare non tango propius temerarius hanc rubum. nefas homini nisi cum Mose excalceato propius accedere. De lõginquo diuina veneramur. facio hoc in Tuis, admirari magis doctus, quàm laudare. ita soleo in ijs quæ laudem omnem superant. quæ cùm attingere calamo nõ possim, admirabundo veneror silentio. & nunc etiam iniecta dextera audio inclamantem:

Quô musa tendis? desine peruicax
Magna modis tenuare paruis,
Et stellis nebulam spargere candidis.

Et tamen, non pastoralem fistulam, & Tityri musicam, & pascua mensam, & herbas torum, & fontem potum, & ab vbere cibum, & arborum tecta ac lacunaria, & pampinos tapetes amauit Augustus?

Sic vbi magna nouum Phario de littore puppis
Soluit iter, iamque innumeros vtrimque rudentes,
Lataque veliferi porrexit brachia mali,
Inuasitque vias; in eodem angusta phaselus
Æquore, & immensi partem sibi vendicat Austri.

Non transeo tamen veterem illum Tuum, & fòrs Tuũ tantùm Romanæ facundiæ nitorem: & quod posteritas mirabitur magis, in summa altitudine nitorem. Non solent

lent profunda flumina claritatem spondere. turbida ferè profunditas est. Tu in altissima profunditate vada ostentas: vt neque altitudo nitori, neque nitor altitudini impedimentum inijciat. sociantur hîc quæ natura disiũgere solet: & cùm thesauros ferè abdimus, Tu prodis, nil fures veritus. minus in patentibus periculũ, plus in abditis obuia enim transimus, ad negata fames prouocatur. Crescit deinde admiratio elegantiâ, ita alieni corporis pulcritudo magis eos delectat, qui illa destituũtur. ego destitui hac me fateor, quo potentiùs amo & miror. admiratio calamum expressit. ignosce amori. etiam vestem dedit. A falcone nimirum meo Halario Tuo mutuatæ vestes, & è columbis meis aquilis Tuis pennæ. Displicent? contineas cauea. placent? libertate dona. Scio has plumas non esse dignas Horatiano ac Pindarico cygno tuo. sed memineram etiam aquam vtraq; vola, rustica manu porrectam, Regibus non semel placuisse. memineram non displicuisse Illust. Frederico Boromæo, magni Caroli patrueli, magni imitatori: non Illust. Scipioni Cobellutio Philosophum meum. non quòd mereretur purpuram, sed quòd hoc darent amori meo, beneuolentiæ suæ. ita ferè in paruis magni ludunt, & gratiora è tenui dextera munera sunt. affectum parem in pari purpura sperabam. & si quid iudico, non inexpertus humanitatis Tuæ, non fallar. par benignitas, comitas, amor in litteras in purpura pari. & si vota mea valent, taceo. ô tantùm multos Vaticana purpura orbi largiatur Boromæos, Barberinos, Cobellutios. Hæc vota libera emitto manu, & calamo. maiora pectori recondo, audi Deus.

PRO-

PRODIGVS ADOLESCENS.

PRODIGVS. Quamdiu paterno includar carceri? cur alio calentes ſole terras, magnorum exemplo non luſtro? cur vicinas remotasque prouincias non inambulo? quamdiu domeſticis parietibus tanquam faſciis puer inuoluor? Pater, frater, ſeruuli, domus hæc, rus propinquum, nec aliud, millies audita mihi, viſa millies. Vbi montes niualibus ſurgentes iugis? vbi erecti in ſublime vertices, nubibus ſuperſtantes? vbi ex vno fonte diffuſi in Orientem & Occidentem amnes, ſummisque nemora cacuminibus nutantia, extraque ventorum rabiem poſita? vbi ſiluæ nunc in muſicam auibus, nũc in terrorem feris inhabitatæ? vbi vr-

Adoleſcens imperij pertæſus, paternum excutere iugũ parat.

bes montibus, ripis, fluminibus, torrentibus, paludibus circumfusæ? vbi solitudines retro famosæ ab amœnissimis fundis obliteratæ? vbi armis & flammis siluæ edomitæ? vbi arenæ satæ, paludes eliquatæ? vbi insulæ marium fraudatrices, aut abscissæ oceano terræ? vbi è mapalibus vrbes, ex vrbibus mapalia? vbi nobilissimarum ciuitatum voragines tanquam in tonsuram insolescentis generis humani? vbi arata saxa, & frumento suo fœta? vbi horti rupibus superstructi, fontesque lacusque alio loco nati? vbi arbusta sine cultore fœcunda, & sponte nata? vbi iucundi riuorum inter prata errores, littoraque in portum recedentia? Quid referam marmora populum suum loquentia? quid montes fluminaque auro gemmisque grauida? quid medicos fontes, orbis miracula? quid nunc aquam ire in saxa, nunc virgulta & folia lapidescere? quid terrarum marisque incendia? quid reciprocantes Oceani fluctus? quid monstra natantia fluctus suos bibentia, vomen-

mentia? quid nauigia per Oceani errores nouos orbes ſcrutantia? ita nihil nunc inauſum homini. Hæc dum narrantur ſilere cogor. durum ingenuo. Ille vidiſſe ſe narrat auulſam Siciliam Italiæ, Cyprum Syriæ, Eubœam Bœotiæ, Eubœæ Atlantem, Leucoſiam Sirenum promontorio. iſte ciuitates mœnibus proſtratas, alibi hiatu profundo hauſtas, quin & molibus & emiſſis amnibus, ignibus etiam euerſas. alius trementes natantesque terras, ac ſeipſas ſorbentes, tanquam non ſatis infida graſſarentur maria & flumina. alius ſubeuntes fontes & flumina terras, & rurſus ſibi reddi, ita Lycus in Aſia, Eraſinus in Argolica, Tigris in Meſopotamia. alius calentibus aquis virentes innaſci herbas. montes alius ardentes immortali diebus ac noctibus flamma. ita Ætna, Phaſelidis Chimæra, Hephæſtii montes. tantoque æuo ignium materia ſufficit. aquarum alius narrat miracula, ſulphuris, aluminis, ſalis, nitri, bituminis, arida ſalſave mixtura.

Quæ dum ingenioso dicuntur ambitu, inscitiam rubore signo: cum nihil mihi præter paternum rus & pascua. ô quamdiu in alta hac rerum ignoratione ignauus degam? patrem deserere durum, ignarum omnium viuere durius! ô quid agam!

Prouocat & ad se allicit adolescentẽ, sæculi huius lætis & magnis.

VITIVM. Quamdiu in incertum volueris? sors dura! inuẽtam hanc trahere per ignauum otium, & optimam partem sui ingloriam ducere? hoccine generosæ mentis, & viri est? quamdiu alienæ voluntati, tanquam hostili iugo ignauus miles subderis? pigeat semper esse puerum, semper alieno nutui tanquam fasciis circumligari. redolẽt hæc cunas & ætatis primæ inequitatas arundines, & concharum bullas.

O miser, inq; dies vltrà miser, huccine rerum
Venimus? aut cur non potius, teneroq; palũbo
Et similis regum pueris, pappare minutim
Poscis, & iratus mammæ lallare recusas?

quousque nobiliorem vitæ partẽ domestico puluere inuolues? prouocant hinc te latissima camporum, læta pascua,

ſcua, pomaria onere ſuo fatiſcẽtia; inde nemorum delicię, hortorum amœna, fontium miracula, montium ſuperbi vertices, inuidiam nubibus facturi, argento, auro, gemmis intrinſecus fœti: fœcundiſſima vallium, frumento & vino ſuo ebria. Taceo Sidonianum æquor agrorum, in quo ſine periculo quæſtuoſæ fluctuant in ſegetibus vndæ; quod induſtrius quiſque quo plus frequentat, hoc minus naufragat, viatoribus molle, fructuoſum aratoribus, venatoribus voluptuoſum; quod mõtium cingunt dorſa paſcuis, latera vineis, terrena villis, laxoſa caſtellis, opaca luſtris, aperta culturis, concaua fontibus, abrupta fluminibus. taceo Minutiana maria, quę canis ſpumoſisque fluctibus, criſpisque toroſisque erroribus, dum minas ſuas bibunt, delectant; dum murmura ſua occidunt, recreant.

Conuiuia laudata.

Quid ego dicam de conuiuiorum in alteros ſoles protractorum amiciſſima viciſſitudine, dum gaudialibus ſoluuntur poculis curæ egeſtatis igna-

ri? nesciunt vina mœrores, ignorant pocula lacrymas; hinc saltus vocibus numerosiores, & linguæ auibus modulatiores, & omnis musicorũ instrumentorum concentus, æmula vbique vicissitudine varius; seu voles Æolum simplicem, seu Asium varium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium cum Apuleio bellicosum; siue è nostra Europa Iberum sonorum, Italum fringultientem, plus pedibus quàm voce saltantem Gallum, seu Germanũ graui bombo concentum musicum miscentem, seu Anglum vno spiritu multas tibias animantem, seu Belgam omnis voculæ melleum modulatorem, seu Græcum omnimodis peritum modificatorem.

Iocij laudati, venationes, delicia.

Quid memorem socios, ætate, moribus, ingenio, opibus, ore, oculis, frõte pares? cùm mutuis inhortationibus posito pudore, metu, sollicitudine, mœrore, gaudiales crescunt dies. Fortunati dies! nullæ noctes, cùm vertãtur omnes in dies, exulantibus tenebris.

bris.nesciunt gaudia tenebras. Hinc

Sermo, hilaresq; ioci, brumalem absumere noctem
Suadebunt, mollemq; oculis expellere somnũ,
Donec ab Elysiis prospexit sedibus alter
Castor, & hesternas cernat Titonia mensas.

Sequuntur scenæ & ludus, & bella auibus, feris, piscibus cogitata. ita intrãquilla flumina, maria, nemora, aër, deliciis & mensæ sunt. ô amica nimium iuuentæ bella! tenduntur doctæ manus docta retia, fallaces hami; auibus aues, canibus fatigantur siluæ, & vna alteram fera domino ferculum struit; & lassantur mensæ; aquis, aëre, nemoribus famulantibus. Quis hanc deliciarum varietatem prudens spernat? quis sanus negligat? quis Cato, quis Democritus, quis Heraclitus, censeat, rideat, defleat?

Quid te coërces, & necas rectam indolem? fruere cælo concessis mea Iuuentus. sat moroso supercilio datum, sat inamœnæ fronti, sat tristibus oculis. decreuerunt panni; successit maturior ætas. vindica te in libertatem. quousque

duram seruies seruitutem? quousque filius audis, & non dominus? vires, nobilitas, altera nunc ætas, forma, opes, amici, omnia te inuitant. Aude anime, audentibus manum fortuna porrigit, negligit remissos. vt dictum verè sit:

Fortuna fortes metuit, ignauos premit.

quid hæres dubius? quin mage,

Si viuis anime, si quid antiqui tibi
Remanet vigoris, pelle femineos metus.

Indue cum toga virile pectus, indue animos viro dignos, tãtum aude, & maiora votis spera, memor monẽtis Tragici:

Dum fata sinunt
Viuite læti. properat cursu
Vita citato, volucriq; die
Rota præcipitis vertitur anni.

Imperatores qui è tenui cõditione ad imperium peruenerunt.

Sequere quo te fortuna ducit, quo humanarum rerum domina. labitur neglecta occasio. dum licet fruere: ne elapsam serò ingemiscas. ad magna te vocat. incumbe magnis. aude sperare. è liberto Pertinax & Diocletianus, ex opilione Macrinus & Maximinus, ab incude Puppienus, è latrone Philippus,

pus, è ligonibus Aurelius, ab aratro Maximinus Herculeius, è funario patre Valentinianus & Valens, è villa Isaurica Zeno, è bubulco Iustinus, è porcario Iustinianus, è notario Mauritius, ex vili sago Phocas, è vectigalibus Theodosius, è sedẽtaria arte Isauricus Leo, ex infima plebe Michaël Traulus, è captiuo Basilius Macedo, è nautico famulatu Michaël Calaphates imperium tenuit. Eadem sperare quis vetet? vilis animi est intra maiorum se limites tenere; generosi maiorum facta anteire, & purpuram sceptraque familiæ inferre. Adnitere.

VIRTVS. Quò raperis mea iuuentus? quò incauta improuidaque fallacem sequeris ductorẽ? sub his nemoribus, montibus, vallibus, fontibus, torrentibus, fluminibus latè ridentibus, & sola plurimum sponsione grauidis, sola locupletibus, perempturæ latent insidiæ. non dictum olim?

Fallit sponsionibus suis sæculum.

Insidæ fortunæ.

O nulla longi temporis felicitas!
Nemo confidat nimium secundis.
Vidi cruentos carceri includi duces,

Et impotentis terga plebeia manu
Scindi Tyranni.

Et non, vt reliqua taceam:

Crassum Parthus habet, Libyco iacet æquore Magnus?
Tertius ingratam perfudit sanguine Romam:
Et quasi non posset tot tellus ferre sepulcra,
Diuisit cineres, hos gloria reddit honores.

Docetur veterum exemplis fortuna perfidia.

Et in eãdem prope sentẽtiam Seneca: *De Pompeij capite pupillus & spado tulere sententiam: de Crasso crudelis & insolens Parthus. Cæsar iussit Lepidum Decio Tribuno præbere ceruicem, ipse Chæreæ præstitit.* Subiungit: *Neminem eo fortuna prouexit, vt non tantum illi minaretur, quantum promiserat. Noli huic tranquillitati confidere. momento mare euertitur, & vbi lusere nauigia, sorbentur.*

Atq; hinc illud miserantis & docentis:

Quicunq; regno fidit, & magna potens
Dominatur aula, nec leuis metuit Deos,
Animumq; rebus credulum lætis dedit;
Me videat, & te Troia. non vnquam tulit
Documẽta fors maiora, quàm fragili loco
Starent superbi.

Et in eandem sententiam Rex magnus inter

inter purpuram & ſceptra,

Ego eſſe quidquam ſceptra, niſi vano putem
Fulgore tectum nomen, & falſo comam
Vinclo decentem, caſus hæc rapiet breuis.

Addo ab eadem manu, cuius lectione delectari te video.

Magnis fallax fortuna bonis,
In præcipiti dubioq; nimis
Excelſa locas. nunquam placidam
Sceptra quietem, certumq; ſui
Tenuere diem.
Alia ex aliis cura fatigat,
Vexatq; animos noua tempeſtas.

Altò præcipitio proxima.

Hinc illud à diademate & regno, quò certior teſtis:

Dum excelſus ſteti,
Nunquam pauere deſtiti, atq; ipſum mei
Ferrum timere lateris.
Venenũ in auro bibitur. expertus loquor.
Humi iacentẽ ſcelera non intrant caſam.

Timor regno iungitur.

Vt verum illud viri magni ſit: *Solet fortuna, quos plurimis beneficiis ornauit, ad duriorem caſum reſeruare.* ſaginantur ad victimã pecora, ſed & coronantur. time exemplum. Hinc illud Lyrici votum:

Fortuna ſæuo læta negotio, &
Ludum

Fortuna inſtabilis.

Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc aliis benigna.
Laudo manentem: si celeres quatit
Pennas, resigno quæ dedit, & mea
Virtute me inuoluo, probamq;
Pauperiem sine dote quæro.

Non addam plura. nam & pleni sunt libri. & non

Ima permutat breuis hora summis?

non, quod experientia docemur quotidiana,

Fortuna inconstãtia.

Minus in paruis fortuna furit?
Leuiusq; ferit leuiora Deus?

& non verum illud ab amico tibi calamo,

Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, spargitq; manu
Munera cæca, peiora fouens?

Vt exclamet post hæc omnia,

Humana incerta.

O nos dura sorte creatos!
Nemo tam diuos habuit fauentes,
Crastinum vt posset sibi polliceri.

Quid tam instabili fidis, & tam dubiæ salutem credis fortunæ? audi quid de illa vetus canat Poëta:

Fortu-

Fortunam insanam esse, & cæcam, & brutã perhibent Philosophi,
Saxiq; instar globosi prædicant volubilem.
Quia quò saxum impulerit fors, eò cadere fortunam autumant.
Cæcam ob eam rem esse iterant, quia nihil cernat quò sese applicet.
Insanam autem aiunt, quia atrox, incerta, instabilisq; sit:
Brutam, quia dignum atque indignum nequeat internoscere.

Propria fortuna.

Quis prudens insanæ, cæcæ, brutæ se suaque committat? quis tam fragili? de qua alius:

Fortuna vitrea est, quæ cùm splendet frangitur.

Quis vitro vitam, fortunas, famã, posteritatis gloriam fidat? addamus ex eodem:

Fortuna nimium quem fouet, stultum facit.

quid vis? audiri stultus, aut à fortuna negligi & prudẽs haberi? Et quid speras magna? audi monentem:

Summum ad gradum cùm claritatis veneris,
Consistes ægrè, & citiùs quã ascendis, decides.
Cecidi ego. cadet qui sequitur.

Summa in lubrico versari.

Audi alterum:

An ignoras magnas arbores diu crescere,
vna hora extirpari?

vt bene Tragicus:

Commoda cladibus
Magnis magna patent.

nec hora sæpe media inter sceptrum & aliena genua, inter purpuram & securim, inter diademata & ignem, funē, venena, vncum, carnificem. nimirum

Vnusq; Titan vidit, atq; vnus dies
Stantem & cadentem.

Atque hinc serium illud monitum:

Maior metus in magnis.

Moderata durant. quoq; fortuna altius
Euexit ac leuauit humanas opes,
Hoc se magis supprimere felicem decet,
Variosq; casus tremere, metuentem deos
Nimium fauentes. Magna momēto obrui
Vincendo didici. Troia nos timidos facit.

Sequere monentem, & crede dictum verè:

Feriunt celsos fulmina colles,
Corpora morbis maiora patent,
Et celsæ grauiore casu
Decidunt turres.

Sequere alium non minus eleganter

& verè

& verè canentem:

Nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poſcebat opes, numeroſa parabat
Excelſæ turris tabulata, vnde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.
Quid Craſſos, quid Pompeios euertit, & illũ
Ad ſua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus, nulla non arte petitus,
Magnaq; numinib⁹ vota exaudita malignis.

Imperatorũ Romanorum imperiũ breue.

De Imperatoribus verò Romanis quid dicam? qui ſceptra numeras, recenſe interitũ. ſuo ferè aut alieno ferro cadunt. Galba menſe ſeptimo, Piſo prope primo, Otto quarto, Vitellius nono, Maximus & Balbinus duodecimo, Quintillo die ſeptimo & decimo, Tacitus menſe ſexto, Baſiliſcus vigeſimo, octauo & vigeſimo die Siluanus, necdum expleto menſe ſecundo Maximus: Michaël Calaphates menſe quinto: Theodoſius tertius anno non integro expleto. Taceo reliquos. quis ignorare Romulũ poteſt, Remũ, Tarquiniũ, Seruium, Pompeium, Scipionem, Mariũ, Cæſarem, Caligulã, Domitianũ, Neronem, Claudium. Taceo

Magnorum infelix exitus.

exte-

exteros.nimis notus Polycrates, Agis, Nicias, Phocion, Miltiades, Ptolomæus Asiæ, Armeniæ Mitridates, Iugurtha, Perseus, Hannibal, Theseus, Alcibiades, Pausanias, Themistocles, Solon, Aristides, Lycurgus. & in illis crux, laqueus, lapides, venena, vincula, scopuli, iacula, inedia, exilia. Taceo reliquos inferioris nominis fortunæ ludos, Parmenionem Alexandri, Cleandrum Commodi, Ablauium Constantini, Seianum Tiberii, Eutropium Arcadii, Stiliconem Honorii, Flauium Theodosii, Vineam Frederici, Brocam Philippi, Cabreram Petri Aragonis.

I nunc, tolle animos, & tecũ finge triumphos,
Stantiaq; in plausum tota theatra iuuẽt.
Attalicas supera vestes, atq; omnia magnis
Gemmea sint ludis; ignibus ista dabis.
Sed tamen huc omnes, huc primus & vltimus ordo.
Est mala, sed cunctis ista terenda via est.

Nolo hãc paginam funestare sanguine. possem. quinquaginta nimirũ Romanos Imperatores sui aut alieni ferri aut veneni victimas recensere possum:

ſum: in reliquis verò gentibus vincor numero. tu vide ſecuram mediocritatem malis, an bis tinctam tuo & alieno ſanguine purpuram. Iam quę fatuitas ſceptra cogitare? te cogita & Deũ, & inanes vitiorũ ſponſiones ſolo vento grauidas contemne. de quibus illud merito dici poteſt:

Poma dari quorum ſolo paſcaris odore.

fauillacea nimirum, & quæ ſolo attactu eant in vagum puluerem. Me ſequere. quid times, & retrahis pedem? calcarunt ante te ad quam te voco ſemitam multi: etiam puellæ & pueri. & calcarunt vt roſas. aſpera credis? violæ ſunt & lilia, interſparſo vbique ſaccaro & melle. aut putas plus gaudiorum in ſcenico ludo eſſe, quàm in re ſeria? alto hæc pectore conditur; innatant ſcenica labris, nec os & linguam tranſeunt. Neſcis metallorum, teſte Stoico, nobiliſſima alte defoſſa iacere, viliſſima in ſummo eſſe? eadem de me cogita. in abdito gaudia mea latent, vt quãtum plus altiusque ſuffoderis, tantum ſperare plus debeas. vitiorum ſummã autem

Diſcrimen inter virtutis & vitiorũ ſemitã.

cutem tangunt: nec aliud horũ, quàm leonum, præda capta gaudium est. meum ab imo natum vniuersam mentem pacat tranquillatque, & seria seueraque quadam lætitia totum pectus occupat. Ne fide vitio, cuius malacia solam superficiem radit, momento peremptura. ne fide crispanti ac calamistrato huic elemento; dum ridet, sorbet, & inenodabili mergit profundo. mentitur pacem; intus bella fouet. si eminus intuearis, ouem arbitreris innocentiæ primæ, aut blandientem sinu catulum; si propius, lupus est. nunquam mãsuescit lupina rabies, & nusquam magis quàm in mentita sæuit pace. addo: serpẽs est; frigore fors torpet? ne fide: vbi sinu foueris, serpens erit, venena fundet. non mitescit serpens, & beneficia toxico remuneratur. Idẽ hîc cogita. blando te vitia prouocant inuitatu. frons illis quasi summo vere camporum, hortorum, nemorum. rubentes genæ medio emicant marmore, candẽtia vestiuntur labra purpura commordicata dentibus: illi-

Vitiorũ blandæ fraudes in mortem ducunt.

illices ludunt oculi, & plusquam ora rident, iaculanturque non castos ignes, & Ætnæis plus fornacibus, plus Babyloniis ardent: verba melle natant incocta saccaro. & omnibus his vnum integitur venenum, tanquam multiplici stola & veste. quid tangis nocitura, & vltra in hostiles ruis amplexus? tot iacent magna olim terris nomina. non

Ossa vides Regum vacuis exhausta medullis,

& plebeio calcari cineres pede? viuerent si ignorassent hunc famulatum. ancillare placuit huic dominæ, & æterna infelici premuntur seruitute. Dictum olim & bene:

Qui blandiendo dulce nutriuit malum,
Serò recusat ferre quod subiit iugum.

quod in æternum ardentibus ignibus sibi parauit, cuiq; se vltroneus induit sera in omne æuum pœnitudine. quò moriture properas, & cælo natus terram cogitas?

O curas hominum! ô quantũ in rebus inane!
Transiet ætas.
Quàm citò non segnis stat remeatq; dies,

Quàm

Quàm citò purpureos deperdit terra colores;
Quàm citò formosas populus alta comas!

Et quo tibi tunc opes & purpura? quo tot sudoribus parta vno momento rapienda? Audi quid sentiat Poëta:

Mensura tamen quæ
Sufficiat census, si quis me consulat, edam.
In quantum sitis, atque fames & frigora poscunt,
Quantũ Epicure tibi paruis suffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt ante penates.
Nunquam aliud natura, aliud sapiẽtia dicit.

O si imitemur, nec vltra has opes cogitationes eant Christianæ! audi interminantem:

Sed cuius votis modò non suffecerat aurum
Quod Tagus, & rutila voluit Pactolus arena;
Frigida sufficient velantes inguina panni.

Potuit Christianius? Et vero quousq; fugitiuis & dominum fallentibus inhæres? æternitate dignas suscipe cogitationes. quid mensas cogitas & hortos?

Luxuriam imperij veterem, noctesq; Neronis
Iam medias, aliamq; famem?

Quid amnicorum piscium & nemorũ exami-

examina languentis irritamenta veneris? quo tot apri, cerui, paui, murenæ, integrique ſaltus & maria vni ſtomacho? contẽtus hic impleri eſt. quid neceſſum inferi ſuperiq; oceani ſcrutari profundum, & ab terrarum vltimis aues depoſcere? contenta fames deſinere eſt. Et quid refert quid accipiat ſtomachus, perditurus quidquid acceperit? cum ſubierint ventrem domi foriſque nata, an non eadem omnia fœditas occupabit?

Ah miſeri, quos noſſe iuuat quid Phaſidis ales
Diſtet ab hyberna Rhodopes grue, quis magis anſer
Exta ferat, cur Thuſcus aper generoſior Vmbro,
Lubrica qua recubent conchylia mollius alga.

Et quid ſaltus memoras vitulantis ætatis inter petulcos oculos, manuumque ac pedum ſcandala cælis iaculata? exulat hîc pudor; quaſi in publico nemo peccet. & quæ ſtrato erubeſcenda, omnium oculis effundimus.

Hîc nullus verbis pudor, aut reuerentia mẽſæ,
Hîc turpis Cybeles, & fracta voce loquendi
Libertas.

O quo-

O quousque palàm pudorem occidimus? quousque Venus & Cupido noua sceleribus inuenta numina? quasi peccare tutò liceat præeuntibus Diis.

Vana ista demens animus asciuit sibi,
Venerisq; nomen finxit, atq; arcus Dei.

quò liberius per scelera iuuentus iret, cùm deos haberet monitores, auctores, duces. inde iam squamatus, cornutus, plumatus, & auro suo & alieno Iuppiter optimus maximus natans. ita

Dum esse amorem turpiter vitio fauens
Finxit libido: quoq; liberior foret,
Titulum furori numinis falsi addidit.

PRODIGVS.

Vbi læta duris mista in ambiguo iacent,
Incertus animus scire cùm cupiat, timet.

In incertum prodigus agitur; ignarus cui adhæreat, virtuti an vitio.

& metu ego nunc plenus, vt quò me vertam, nesciam. dubius, quid eligam, incertus.

Anime quid rursus times,
Et anterem subsidis? audendum est. age.

Quid agã? vsq; & vsque rapior miser, & in diuersũ agor. *errat hic aliquis dolus,*

Trepidumq; gemino pectus euentu labat.
Fata si liceat mihi fingere arbitrio meo,

quæ

quæ non fingam? at nunc illa dicit, Me sequere: hæc aliò flectit habenas. vtraque spondet magna. illa præsentia & quibus frui datum, hæc futura & pendula. media iuuentus iacet, & marcescit flos melior vitæ.

Nulla sors longa est, dolor & voluptas
Inuicem cedunt. breuior voluptas;

sed sensu propior. Quò tãdem me vertam inter diuites præsentium futurorumque sponsiones? consiliorum dubius hæreo, vt nulla medio Oceano scapha tot iactetur, quot hic animus fluctibus, decumanis maioribus. Et sanè, *Vt rarum est felix, idemque senex*: sic rarum est iuuenis, idemque prudens. quo maiore subsidio indigeo. at in tam pugnantibus, quid deligam? aut quem potissimum sequar? semper puerum esse, durum: semper alienis consiliis & imperio duci, graue. & ætas mihi iam sceptro digna. & quid interest inter filium & seruum? vtrumq; iuxta imperia premũt. patris, an domini sint, obsequendum est. & fere grauior in patre potestas, quam euitare

non

non possis. seruorum libertas maior: subducunt se dominis, & nouo famulatu veterem molliunt. exuere filium patria potestate sola mors potest. felices serui! infelices filii duro patre nati!

VITIVM. *Quid æternis minorem*
Consiliis animum fatigas?

me sequere, quousque tristibus iuuentam oneras? seria in vltimam ætatem prudens coniice. cana dabunt consilia graues anni. nunc dum ętas, vires & opes sinunt, & arridet adolescentiæ elementum, nauigemus gaudiale hoc æquor; subducturi ratem, si quæ à fluctibus ventisque minæ surrexerint.

VIRTVS. Et quis spondebit nauiganti portum? quis nõ nisi vno à morte pollice diuisos littoribus reddet? Audi Poëtam:

Nulla vitæ certitudo, nulla annorum, nulla horarũ.

Audax nimium qui freta primus
Rate tam fragili perfida rupit,
Terrasq; suas post terga videns
Animam leuibus credidit auris,
Dubioq; secans æquora cursu
Potuit tenui fidere ligno,
Inter vitæ mortisq. vias

Nimium

Nimium gracili limite ducto.
Audi intonantem alterum
Imus in abruptum, gentilesq; vndiq; terras
Fugimus, exigua clausi trabe, & aëre nudo.
Inde furor ventis, indignantesq; procellæ,
Et cæli fremitus, & fulmina plura Tonanti,
Ante rates, pigro torpebant æquora somno,
Ne spumare Thetis, nec spargere nubila fluctus
Audebant: visis tumuerunt puppibus vndæ.

Quod de infido oceani elemẽto Poëtæ, ego de adolescentiæ primæ. vt non tam mirer lintre verius quàm naui, tãquam in datario pilæ lusu, proludentes, scindentesque iratos fluctus nautas, nequidquam infrendente oceano, minasque irasque suas resorbente; quàm adolescentes per dolosum iuuentutis æquor temerario ausu decurrentes, cùm vnum hoc quasi per risum & iocum plures securos sui, quàm omnia vbique maria, absumpserit, ac in medio magnarum cogitationum, opum, honorum cursu, tanquam falce demessuerit.

Sic plura maligno

Afflantur vineta Noto: sic alta senescit
Imbre seges nimio: rapidæ sic obuia puppi
Inuidet, & velis adnubilat aura secundis.

Et quis annos adeoque diem, quin & horam ac momentum certus spondeat? non rapti plerique media iuuenta? quot mensas & cõiugalem torum funestarunt sanguine? quot inter risus necdum expleto cachinno, mors rapuit, & risum secuit medium? & quis spondeat canos, incertus lanuginis primæ? hinc illi questus:

O vbi venturæ spes non longinqua iuuentæ,
Atq; genis optatus honos, iurataq; multum
Barba tibi? cuncta in cineres grauis intulit hora,
Hostilisq; dies: nobis meminisse relictum.
O vbi purpureo suffusus sanguine candor,
Sidereiq; orbes, radiataq; lumina cælo,
Et castigatæ collecta modestia frontis,
Ingeniumq; super crines, mollisq; decoræ
Margo comæ? lacrymis sed & hæc meæ carmina in ipso
Ore natant, tristesq; cadunt in verba lituræ.

Et frustra questus. quot ab vberibus rapti matrum? quot vtero consepulti,

vt

vt vnde vitam, inde mortem biberēt? non dediſſe & rapuiſſe, durum? felix ô nimium

Dubio quem non in turbine rerum
Deprendet ſuprema dies; ſed abire paratum
Ac plenum vita. nos vilis turba caducis
Deſeruire bonis, ſemperq; optare parati
Spargimur in caſus: celſa tu mentis ab arce
Deſpicis errantes, humanaq; gaudia rides.

Hæc Poëta de ſe aliisque. & ad parentem ſobole viduatum:

Felix ô, ſi longa dies, ſi cernere vultus
Natorum, viridesq; genas tibi iuſta dediſſent
Stamina; ſed media cecidere abrupta iuuenta
Gaudia, florētesq; manu ſcidit Atropos annos:
Qualia pallentes declinant lilia culmos,
Pubentesq; roſæ primos moriūtur ad Auſtros,
Aut vbi verna nouis expirat purpura pratis.

Ita nullo diſcrimine rapimur, & non

Mixta ſenum ac iuuenum denſantur funera? nullum
Sæua caput Proſerpina fugit.

Nullū morti diſcrimen ætatis.

parcit nemini. nec aliter quàm Auſtro flante nemorum folia, ſic nos demetimur mortales: & vt arenę fluctibus, ſic in incertum miſeri iactamur diuorum

pilæ & bullæ.& in longum interim iaculamur vota, nec tot exemplis horarum omnium docemur. O ſpes fallaces! &, *O nullis tutum credere blanditiis*, nulli iuuentæ, viribus, opibus, nobilitati, honoribus! me ſequere adoleſcens, & optimam tui partem non perituræ æternitati ſacra.

Præſentia ſuadet. auocat à futurorum cogitatione.

VITIVM. Quo hæc præmatura ſapiẽtia ante canos venit? ne fide. & quo hæc ſæua & immitis ſectio, tanquam ſi viridi etiamnum culmo frumenta demetas, aut in flore ſuo poma, in ſemine ſuo frutices, in pampino ſuo botrum, in herba ſua floré? fruamur certis. futurorum cogitationes alteri ætati ſeruemus. nam quid iuuat bis miſerum eſſe, hîc mœroribus confici, ibi pœnis? vtamur conceſſis. nec fruſtra largitus hæc Deus, lætioris ætatis materiam lętam. non frui, cùm poſſis, durum eſt. & quis futurorum ſenſus? pręſentia feriunt animum, & amica corpori ſunt, & quodam illi nexu ab ipſa natiuitatis ianua colligata, & quæ amicior coniugatio, pręſentium & corporis?

poris? fruamur illis dum tempus & ætas ferunt.

Permitte diuis cætera. qui simul
Strauere ventos æquore feruido
Depræliantes, nec cupressi,
Nec veteres agitantur Orni.
Quid sit futurum cras, fuge quærere, &
Quem fors dierum cumq; dabit, lucro
Appone.

Sed & fruere concesso. quid secutura meditaris anxius?

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus,
Ridetq;, si mortalis vltra
Fas trepidat. quod adest memento
Componere æquus: cætera fluminis
Ritu feruntur.
Ille potens sui
Latusq; degit, cui licet in diem
Dixisse, Vixi. cras vel atra
Nube polum, pater occupato.

Tu tãtum præsentibus fruere, tristemque futurorum memoriam exue, incertisque certa antepone. futurorum incerta ratio est, certa præsentium. sepone tristem futurorum memoriam,

ſeruaque hæc moroſa moroſæ ætati, & ſequere monentem Lyricum:

Albus vt obſcuro detergit nubila cælo
Sæpe Notus, neq; parturit imbres
Perpetuos: ſic tu ſapiens finire memento
Triſtitiam, vitæq; labores
Molli Plance mero.

At nulla triſtitia maior quàm è perpetua futurorum cogitatione. Hanc tu inter ætatis tuæ ſocios mero pelle.

Huc vina & vnguenta, & nimium breues
Flores amœna ferre iube roſæ;
Dum res, & ætas, & ſororum
Filæ trium patiuntur atra.

Præſentibus renuntiandũ, inhærẽdum æternis.

VIRTVS. Ita eſt, incertis certa anteponenda: præſentibus proinde futura. hæc certa. mentiri non poteſt Deus. ſponſorem hunc futurorũ habemus. & tot omnium gentium exemplis docemur. errare omnis ætas non poteſt; ſed nec fallere Deus poteſt, ſi Deus eſt. fallit? Deus non eſt. Iam quantos præſentium fuga luſit? quantos in limine deſtituerunt, & adeo ante ipſa? quoties fruſtrata vota? quàm multi ſola ſpe diuites, rerum egentes miſeram traxerũt

vitam?

vitam ? quàm multos perpetua cura exedit, nec ſupra mœrores & anxiam dubiamque ſemper mentem quidquam. vt dicere cum Poëta liceat:

Nunquã in pace ſopor. quoties hæc ora natare
Fletibus, & magnas latrantia pectora curas
Admota deprendo manu ?

Quàm dein multi infelicem animam ſolis ſponſionibus grauidam intulerũt ſepulcro ? cum vix è millibus vni aut alteri res votis reſponderint. & cuius vnquam pectus explerunt abitura?

Cupit hic Regi proximus ipſe
Clarus claras ire per vrbes.
Cupit hic gazis implere famem:
Nec tamen omnis plaga gemmiferi
Sufficit Iſtri, nec tota ſitim
Lydia vincit, nec quæ Zephyro
Subdita tellus ſtupet aurato
Flumine clarum radiare Tagum,
Nec ſi totus ſeruiat Hebrus,
Ruraq; diues cingat Hydaſpes,
Intraq; ſuos currere fines
Spectet toto flumine Gangem.
Auidis omnis natura parum eſt.

Iam quis nõ ex his plura concupiſce-

re didicit? quis vlla ætate dixit, Satis est? crescit honoribus honorum sitis, opibus opum, voluptatibus voluptatum. ita sitis vna alteram prouocat. nam &

Nõ expletur opes opibus, non honoribus honores, non voluptatibus voluptas.

Crescentem sequitur cura pecuniam,
Maiorumq; fames.

Accipe remedium ab eadem manu:

Crescit indulgens sibi dirus hydrops:
Nec sitim pellit, nisi caussa morbi
Fugerit venis, & aquosus albo
Corpore languor.

Idem malum remediumq; in animorum siti. caussam pelle, & remedium spera. At tu excute omnium gentium vernaculas historias. quem vllo vnquam sæculo saturarunt opes, honores, voluptates? nullus terminus pruriginis huius est, inualescit copia. quã fatuum ergo est optimam his ætatis partem tradere, & immortalem mentem perituris illigare? cogita æternitate tua digna. peritura non dabunt. cogita non morituræ animæ non moritura ornamenta. nullum sæculum hoc dabit; ac ne promittet quidem. tanta

vis

vis veri est. cogita deciduam te quandam quasi partem magni Numinis, afflatus illius non ignobilem portionē. & nō indigna genere tuo delige. quid cineri & fumo proximis indulges? æterna te manent. æternis animum pasce. quid æternorum degener fugitiua amplecteris? potes nullo æuo ponenda, nullo finienda. Nec mora longa. fors hodie, fors hac hora, manent reposita cælo præmia. factum plurimis. euenire tibi posse crede quod illis.

VITIVM. Verum quid canos supra ætatem quæris? serua illos maturiori æuo. at nunc

Ite procul durum curæ genus, ite labores.
Care puer madeant generoso pocula Baccho,
Et nobis prona funde Falerna manu.
Sic noctem patera, sic ducas carmine, donec
Injciat radios in tua vina dies.
Bacche veni, dulcisq; tuis è cornibus uva
Pendeat, & spicis tempora cinge Ceres.
Phœbe faue, nouus egreditur tua templa Sacerdos.
Huc age cum cithara carminibusq; veni.
Nunc te vocales impellere pollice chordas,

Vina suadet & choreas.

Nunc precor ad laudes flectere verba meas.
Et tu Bassaridum rotator Euan,
Et Paean, & Hyantiæ sorores,
Latæ purpureas nouatè vittas.
Crinem comite, candidamq; vestem
Perfundant hederæ recentiores.
Iuuat & vago rotatu
Dare fracta membra ludo,
Simulare vel trementes
Pede, veste, voce Bacchas.

Seria in vltimã ætatem reiiciẽda.

Hæc decent ætatem primam. erit cùm tristia vltro occurrent, & nolentẽ opprimet. nata hilaritudini iuuentus est, mœroribus senectus. quid te ante tempus crucias? veniet ætas cui negati ioci, lusus, risus: cui lentitudo, & adnata huic tristitia, comes est nunc

Nec dulces amores
Sperne puer, neq; tu choreas,
Donec virenti canities abest
Morosa: nunc & campus, & areæ,
Leuesq; sub noctem susurri,
Composita repetantur hora.
Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ risus ab angulo:
Pignusq; direptum lacertis

Aut digito malè pertinaci.

VIRTVS. Ignorat triſtia virtus: cùm in æterno gaudio ſit. non dico, nõ fert triſtia. prouocat, & amico ſtringit amplexu, & amat vt gloriæ ſuę materiam, roboris ſui præmium, ſudorum mercedem. quid? quod toto non raro corpore inimicum ſuſtineat, laſſa de genu pugnare, & poſt hauſtum datumque ſanguinem lætior exurgat? docta vires ab hoſte creſcere, ab amico decreſcere: ab illo indurari, ab hoc molleſcere. nimirum:

Gaudiũ virtutis comes.

Duris vt ilex tonſa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido
Per damna, per cædes ab ipſo
Ducit opes animumq; ferro.

Virtus duris roboratur.

Ita triſtibus roborat virtus alumnum. audiamus eundem:

Iuſtum & tenacem propoſiti virum
Non ciuium ardor præua iubentium,
Non vultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolida, neq; Auſter
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Iouis manus.

Hoc eſt virum eſſe, & in magno, quia

in inconcusso, esse gaudio. Audi eundem:

Virtus repulsæ nescia sordidæ,
Intaminatis fulget honoribus,
Nec sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis auræ.

Summa voluptas in virtute.

Vide in quanto gaudio sit virtutis cultor, quàm interrito, quàm vbique impauido. Docte & fortiter hoc Stoicus. & me monere cogita. *Existimas me detrahere tibi multas voluptates, qui fortuitæ submoueo, qui dulcissima oblectamenta deuitanda existimo? Imo contrà. nolo tibi vnquã deesse lætitiam, volo illam tibi domi nasci. nascitur, si modò intra teipsum sit. Cæteræ hilaritates non implent pectus, sed frontem remittunt. leues sunt. nisi fortè tu iudicas illum gaudere qui ridet. animus debet esse alacer & fidelis, & super omnia erectus. Mihi crede, res seuera est, verum gaudium. an tu existimas quemquam soluto vultu, &, vt isti delicati loquuntur, hilari oculo mortem contemnere, paupertati domum aperire, voluptates tenere sub fræno, meditari dolorum patientiam? hæc qui apud se versat, in magno gaudio est, sed parum blando. In huius gaudij possessione esse te volo.*

te volo. de tuo gaude. quid est hîc de tuo? te ipso, & tui optima parte. Corpusculum quoq;, etiamsi nihil fieri sine illo potest, magis necessariam rem crede quàm magnam. vanas suggerit voluptates, breues, pœnitẽdas; at ni magna moderatione temperentur, in contrariũ abituras. Ita dico, in præcipiti voluptas ad dolorem vergit, nisi modum teneat. modum autem tenere in eo difficile est, quod bonum esse credideris. Veri boni auiditas tuta est. quod sit illud, interrogas, aut vnde subeat? dicam. Ex bona conscientiæ, ex honestis consiliis, ex rectis actionibus, ex contemptu fortuitorum, ex placido vitæ & continuo tenore vnam prementis viam. O bene! fortiter! verè! & non iam Stoice, sed Christiane! Verum ergo gaudium è virtute est. hanc aduersa roborãt, quare & profundiore gaudio mentem aduersa implent quàm prospera. nam vt primo aditu vitia gaudiorum aliquid ostentent, & vltimam cutem mollientibus deliniant ac demulceant; aculeos tamen imprimunt mœrorum maximos, & ingeminant plagas, & tanquam scorpii de postumo corporis verberãtes, qua

E vitiis natum, gaudij nomen nõ meretur.

vulnus figunt, virus effundunt. frons illis blanda. at vbi recesserint, ac leniter superficiem mollientibus & titillantibus vellicauerint; intimant virus, augent mœrorem, vnde pristini diuinorum sensus retorpescunt, gelascit animorum sanguis, carne spiritus exolescit, ac quadam spiritualium nausea incrassescit. quid? quòd ipsa mens sibi quod vomat, quærat, vt sauciatum pectus in Dei contemptum expuat? Hæres, nec fidem apud te hæc reperiunt? consule vitiorum famulos. quære quã seruiant seruitutem. si ex vero illis verba; durissimam dicent. Audi Tragicum:

Graues à diuitiis animo tẽpestates.

O si pateant pectora ditum!
Quantos intus sublimis agit
Fortuna metus! Brutia, Coro
Pulsante fretum, mitior vnda est.

Pax à paupertate.

Pectora pauper secura gerit.
Tenet è patula pocula fago,
Sed non trepida tenet ipsa manu.
Carpit faciles vilesq; cibos,
Sed non strictos respicit enses.
Aurea miscet pocula sanguis.

Male

Male pensantur magna ruinis.
Felix alius magnusq; volet;
Me nulla vocet turba potentem,
Stringat tenuis littora puppis.
Nec magna meos aura phaselos
Iubeat medium scindere pontum.
Tu quicunq; es, qui sceptra tenes,
Licet omne tua vulgus in aula
Centum pariter limina pulset,
Cùm tot populis stipatus eas,
In tot populis vix vna fides.
Tenet auratum limen Erynnis,
Et cùm magnæ patuere fores,
Intrant fraudes cautiq; doli,
Ferrumq; latens; cumq; in populos
Prodire parant, comes inuidia est.
Noctem quoties summouet Eos,
Regem toties credite nasci.
Pauci reges, non regna colunt,
Plures fulgor conuocat aulæ.

Nulla à sceptro securitas.

Docte, eleganter. & alibi falsum à vero Rege secernit:

Regem non faciunt opes,
Non vestis Tyriæ color,
Non frontis nota regiæ,
Non auro nitidæ trabes.
Rex

Qui verum regium nomen mereatur.

Rex est qui posuit metus,
Et diri mala pectoris;
Quem non ambitio impotens,
Et nunquam stabilis fauor
Vulgi præcipitis mouet.
Non quidquid fodit occidens,
Aut vnda Tagus aurea
Claro deuehit alueo,
Rex est qui metuit nihil.
Hoc regnum sibi quisque dat.

Addit de se votum suum:

Stet quicunque volet potens
Aulæ culmine lubrico:
Me dulcis saturat quies.
Obscuro positus loco
Leni perfruar otio.
Nullis nota Quiritibus
Ætas per tacitum fluat.
Sic cum transierint mei
Nullo cum strepitu dies,
Plebeius moriar senex.
Illi mors grauis incubat,
Qui notus nimis omnibus
Ignotus moritur sibi.

Cui mors grauis.

Credas è Christi schola hæc vota venire. O sint Christianorum omnium!

in

in quanta pace præluderent non morituræ æternum paci! quàm ſecuros necterent noctibus dies! maxime ſi vni Deo, & ſaluti incumberent. hinc illæ voces: *Eloquia Dei dulciora ſuper mel & fauos.* Et verè lacte & melle promiſſa Dei manant, & ſolido veroque gaudio totum hominem ſuum implent.

VITIVM. Supra hominem ſuum hæ cogitationes ſunt. aſſueſce paribus mea iuuẽtus. quid cælum cogitas terræ natus? adnata corpori voluptas eſt. hanc amplectere. negligis? fugiet, & incomitatum deſtituet. Hinc frigus occupabit artus, & membra ſtabunt gelu concreta, & glacies omnia, & inamœna ſociatio. quare dum ætas fauet,

Voluptatem ſuadet amplectendã, epulas, delicias.

Indulge genio. carpamus dulcia. noſtrum eſt
Quod viuis, cinis, & manes & fabula fies.
Cur non ſub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes ſic temere, & roſa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Aſſyrioq; nardo
Potamus vncti?
I, pete vnguentum, puer, & coronas,

Et ca-

Et cadum Marsi memorem duelli.
Rutilum toreuma byſſo,
Rutilasq; ferte blattas,
Recoquente quas aheno
Melibœa fucat vnda,
Opulentet vt meraco
Bibulum colore vellus.
Niue pulcriora lina
Gerat orbis, atq; lauris,
Hederisq; pampinisq;
Viridantibus tegatur.
Epulas ſuperbiores
Humeris ferant onuſtis,
Tripodasq; cantharosq;
Roſa futilis coronet.
Animata fila pulſu
Date, & æra fiſtulata
Satyris amica nudis.
Rugato Cato tetricus labello
Narem Rhinocerontitam minetur,
Non te terreat hic nimis peritus.
Verum ſi cupias probare, tanta
Nullus ſcit, mihi crede, quanta neſcit.
Quid? quòd
Narretur & priſci Catonis
Sæpè mero caluiſſe virtus?

Quo

Quo magis tanto duce, meo hortatu, ſequere quo te iuuentus vocat. nam

Quid fraudare iuuat vitem creſcentibus uvis,
Et modò nata mala vellere poma manu?

quid adoleſcentiam ſuis deliciis? & præmaturos voluptatis illius decerpere flores? quid cõceſſa negare? Sequere monentem alium, & tibi dictum puta,

Viuite felices, memores & viuite noſtri,
Siue erimus, ſeu nos fata fuiſſe velint.

VIRTVS. O vbi frons! meretricia facta eſt tibi. dedidiciſti erubeſcere. quid corporum voluptatem ingeris? an pariare hominem iuuat belluis, quarum omnis vita in corporũ voluptate eſt? paria cælo & Deo, cuius omnis voluptas in animo eſt. quid æternitati natũ abiicis ad hæc vilia? adnecte generi ſuo, Deo. Et ad q̃ voluptatẽ prouocas? cibi & potus? exſpecta famem, tam legumina placebunt quàm oſtreæ, & fruſtum hordeacei panis quàm fungi vna luna nati. aut inglorium putas comedere ſine periculo? Iam vina qualia poſcis? quarto an ſexto con-

Voluptates damnandæ, ciborũque copia & potus.

ſule

ſule nata? vbi illa videris, vide tremulas manus, cadentes genas, lippientes oculos, purulentas gingiuas, vacillantes dentes, cretatos pedes & manus, inambulantem orbem, & pedibus iam non ſuis ſed alienis, & paucarum ſæpe horarum hilarem inſaniam, totius vitæ tædio penſatam. & nimirum te auctore,

Si quando afflauit Iacchi
Sæuus odor, tũc ſaxa manu, tunc pocula pulcrum
Spargere, & immerito ſociorũ ſanguine fuſo
Inſtaurare diem, feſtasq; reponere menſas.
Pulcrum, cùm vice teli
Sæuit nuda manus. paucæ ſine vulnere malæ
Vix cuiquam, aut nulli toto certamine naſus
Integer. aſpiceres iã cuncta per agmina vultus
Dimidios.

Et quid quæris in vino & menſis? valetudinem bonam? firmos lacertos? ſanguinẽ probum, qui nec copia grauet, nec improbitate venenet? an neſcis tenuibus valetudinem ſtare? conſule athletas. dum robori ædificando vacant, continentur à cibis lætioribus,

à potu

à potu iucundiore. An à deteriore sexu voluptatem mutuandam arbitraris? audi vnum è tuis:

Quisquis es, aßiduas aufuge blanditias.
Illis & silices, & possunt cedere quercus,
Nedum tu poßis spiritus ille leuis.
Sis licet & saxo patientior ipse Sicano,
Sis licet & ferro durior & chalybe.

ne fide, memor moniti ex eadẽ schola,

Sæuior armis
Luxuria incumbit, victumq; vlciscitur orbẽ.
Quid enim Venus ebria curat?

Et sane si verecundior generositas pectus occupasset, non ires ad hæc erubescenda, & quæ publicari timent. Et non prudentes docent frena iniicienda his belluis? etiam illi ipsi qui ea laxarunt, fatuitatem suam damnãt, cum sciant præcipitio proximam voluptatem omnem esse, ac non nisi vno crine pendulam. Nil opus exẽplis. qui Samsonem, Dauidem, Salomonem cogitat, non eget exemplis. & quid opus tam lõge accersitis? domestica ac vernacula si cogitamus, obruimur exemplis.

Vis

Summa voluptas, è voluptatum cõtemptu.

Vis veram voluptatem? ſummam voluptatem è voluptatis contemptu capies: imperare enim voluptati voluptas ſumma eſt. iniice huic frena, calcaribus doma, ne excutiat ſeſſorem. Quid abiicis animũ ad hæc vilia, Deo patre natus? quid corpori famularis, corporis dominus? doce hoc ancillare animæ, & reprime inſolentes illius turbidosq; motus, infrenesque libidines, quæ non præſentes ac præteritæ tantum, ſed & venturæ nocẽt. ampleƈtere animorum voluptates, quarum nec ante, nec poſt pœnitentia vlla eſſe poteſt. Et quæ voluptas maior animo tranquillo? tranquillitatẽ hanc conſequeris, ſi te fortuitorũ imperio eripueris, ſi nõ ſubmiſeris ceruices perituris, ſi ſub iugum hæc etiam miſeris, & ſeruire docueris, nec alio quàm mancipiorũ loco habueris, loris, & flagris & piſtrino natorum. Hæc ſane vna voluptatũ omnium generoſiſſima eſt, nulli ſuccumbere voluptati, omnẽ calcare. magnus ille qui vltro voluptates prouocat, & audet induere cæſtus ſi contrà ſte-

trà ſteterint: quem nulla ſecũda emolliunt, nulla frangunt: cui aures libidini clauſæ, cui pectus chalybe durius, frigidiusque marmore ad omnem voluptatis incurſum & nomen: quiq; ad illius illices minas & proritamẽta, ſolo ſe cõtemptu riſuq; vindicat. digniſſimus hic ſpectatore ex alto & præmiatore Deo eſt. Imitare adoleſcens, & vindica te in libertatem, & eripe impotentis dominæ ſeruituti. aſpera hæc tibi videbuntur: mollia erunt ſi aſſueueris. triſtia ac moroſa arbitraberis: lęta erunt. tantum aude. viciſti ſi contempſeris. Taceo cælum, & repoſita cælo præmia, quorum ſola cogitatio aſperitudinem omnem leuigat, ſcabritiem tollit, mœrorẽ detergit, & ingenti pectus implet voluptate. Claudo hanc dictionem magni Boëtii verſu:

Habet omnis hoc voluptas,
Stimulis agit furentes,
Apiumq; par volantum,
Vbi grata mella fudit
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morſu.

VI-

VITIVM. Redolent hæc Philosophum Stoicum, fortiusque dicuntur quàm peragantur, digna cano capite, & cui res domi in cinere & sacco, in pulmento & aqua, & tenui salino. tibi, cui augusta possessio augustos animos dedit, aliæ eant cogitationes. erit cùm hæc in consilium vocabis. nunc fruere cõcessis. quid heredem circumspicis? audi Lyricum:

Absumet heres Cæcuba dignior
Seruata centum clauibus: & mero
Tinget pauimentum superbum
Pontificum potiore cænis.

Et non

Cuncta manus auidas fugiẽt heredis amico
Quæ dederis animo?

& non quæ tu lento stillicidio parasti, situlis effundet? quid alienis gaudiis materiam paras? tu curas, suspiria, lacrymas; illi amores. tu ad omnia decresces diuorum puluinaria, nec terrã tantum, sed caput cinere integes, & in squallore sacci limina verres; vnguentis illi vinoque madebunt. tu cogitationes curasque in æternitatem iaculaberis

laberis genii tui fraudator; illi præsentibus fruentur, futura exspectabunt.

Lætus in præsens animus, quod vltrà est
Oderit curare, & amara læto
Temperet risu. Fugit retro
Leuis iuuentus, & decor, arida
Pellente lasciuos amores
Canitie, facilemq; somnum.

VIRTVS. Ita est. Philosophum hæc redolent, sed Christianum, Christi sui sanguine lotum, cælestium heredem, de herede quid vereris? nolo materiã huic parari scelerum, nolo vitiorum; sed neque tibi. quãquam in hac re nolo me monitorem sequaris; sequere Illustrissimum Maffeum Barberinum. nec pudeat à purpura discere, aut à Signaturæ Præfecto. Non propono plebeias in exemplum animas. vna tantum in terris minorem propono. non potes errare tanto ductore. sequere præeuntem in fratris filio, & tibi occinuisse crede, animoque tuo pendulo & dubio:

Ingresse pubis limina lubricis
Calcanda plantis, se tibi semita

Virtutẽ sequendã, ve-

luptatē fugiendam Illustriss. Barberinus docet.

Decliuis offert, & doloso
Pandit iter male fida ductu,
Francisce fratris germen amabile,
Ob quem sub imo condita pectore
Me cura mordet, detinetq;
Sollicitum genitoris instar.
Subsiste mecum, nec graue duxeris
Hinc ex amœna qua patet orbita
Ductore me flectens adire
Per salebras Heliconis antrum.
Huc nate gressus, hîc licet aurei
Phœbi cientis pectine musicas
Audire chordas, dum canentes
Dulce melos sociant Camœnæ.
Hîc multiformi carmine barbitos
Eburna Parcas sopit, & eripit
Heroas orco, quos perenni
Fonte beat comitata virtus.
Huic obsecutum conspicis inclytum
In collis almo vertice Thesea,
Quem fluxuosis non fefellit
Tramitibus fabricatus error.
Sic vectus altum per mare subditos
Cantus Vlysses dicitur integer
Audisse, sic vitasse Circes
Pocula, lethiferas & herbas.

Spectan-

Spectandus hîc contemptor anhelitus
Spirantis ignem diuite velleris
Præda coruſcat luctuoſus
Meſſor agri grauis ære & haſtis.
Conficta Præto crimina deferens
Coniux, necari quem petit innocens,
Hos inter excellit triformis
Bellerophon domitor Chimœræ.
Phœbea laurus frondibus allicit,
Dulciq; paſcit nectare Pegaſus,
At noſſe vim nobis negatur
Melle ſub Aonio latentem.
Senſus recludit Cynthius abditos.
Audi canentem. Quem fouet aureis
Virtus in vlnis, ille monſtris
Victor ouat domitis beatus.
Non hunc voluptas mollit, & impetus
Non vincit iræ, quæ violentius
Saccis & herbis in ferarum
Terga viros, & in ora vertunt.
Vt ecce plaudit Caſtalidum chorus,
Phœbiq; concors carmina concinit!
Hîc ſiſte curſum me petente,
Sacra refert tibi verba Chiron.
Incompta quondam, claraq; ſimplici
Nitore formæ talibus Herculem eſt

Affata Virtus, dum procaci
Blanda sono loquitur Voluptas:
Hæc sumptuoso tegmine turgida,
Pexoq; mollis crine, micantibus
Ornata gemmis, appetenda
Sub specie male cauta pubes,
Edocta fraudes nectere fraudibus
Te ducit, atris qua scatet anguibus:
Dum flore vernans se terendam
Per facili via prona gressu
Ostentat, vmbras frondibus explicat
Hic arbor, hic ales canit, ab fuge
Quæ poma pendent, quosq; vitis
Fert grauibus latices racemis.
Hæc pulcra visu poma necem ferunt,
Hæc quæ renidet lumine decipit:
Lethale nam laruata virus
Purpureo tegit uva succo.
Si me sequaris per loca sentibus
Infesta, tesquis horrida, per niues,
Per saxa, per montis cacumen,
Sternet iter tibi ferrum & ignis.
Vreris æstu puluere sordidus
Pulcro, madebis tempora nobili
Sudore, non fractus labore, &
Magnanimo generosus ausu.

Euectus

Euectus alis hisce per æthera
Tranabis ignem, & lactis iter pede
Premens coruscanti micabis
Luce nouum decus inter astra.

VITIVM. Docto hæc ore, calamo, pectore dictata nõ nego. agnosco veterem Romam. nihil eo detractum elegantiæ, puritati, robori, prudentiæ. vt meritò audiat, *Romanæ fidicen lyræ,* sublimi feriens sidera vertice. verùm seria hæc huic ætati nimium poëmata, mea iuuentus, cano capiti decantanda, & purpurato vertici. Molliora dabũt Ouidius, Tibullus, Catullus, Propertius, Gallus. hæc lege. Audi canentes:

O quid solutis est beatius curis!
Ridete quidquid est domi cachinnorum.
Meæ deliciæ, mei lepores
Iube ad te veniam meridiatum.
Cinge tempora floribus
Suaue olentis amaraci,
Flammeum cape, lætus huc
Huc veni niueo gerens
Luteum pede soccum.
Excitusq; hilari die

Vina suadet & amores, poëtarum exemplis.

Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula,
Pelle humum pedibus, manu
Spineam quate tedam.
Adde merum, vinoq; graues compesce dolores,
Occupet vt fessi lumina victa sopor.
Nunc mihi fumosos veteris proferte falernos
Consulis, & Chio soluite vincla clado.
Vina diem celebrent, non festa luce madere
Est rubor, erranteis & male ferre pedes.
Hîc vbi me prima statuent in parte choreæ,
Et medius doctâ cuspide Bacchus erit,
Tum capiti sacros patiar pendere corymbos:
Nam sine te nostrum nō valet ingenium.
Tu mihi sola domus, tu Cynthia sola parētes,
Omnia tu nostræ tempora lætitiæ.
Errat qui finem vesani quærit amoris,
Verus amor nullum nouit habere modum.
Terra prius falso partu deludet amantes,
Et citius nigros sol agitabit equos,
Flamma per incensas citius sedetur aristas,
Fluminaq; ad fontis sint reditura caput.

Impurorum librorũ lectio vitãda.

VIRTVS. Adeone iuuat tenebris damnata prostibula in charta legere, & ad integra castos oculos, castum iuuentutis primæ pectus, librorum prouocare

uocare lupanaria? & putas libros hosce, libidinum ſcenas, Sodomæ arenas, omnium ſordium euripos iuuentuti præbendos? ignibus nimirum extinguendis ignem, fornacibus ligna, oleũ camino. ô pudor! non ſatis erat cortinas ſpurco commaculare ſpiritu, niſi impuro calamo caſta inceſtaretur charta, niſi in omnium oculos vniuerſum pudorem calamus effunderet? vt mirum ſit non erubuiſſe chartam, non ſtetiſſe atramentum rubore ſuffuſum ad hæc propudia. Et non, ſepone mẽdacium, & aliquando vera proloquere. nocentiora ferè ſunt calamorum, quàm oculorum & oris vulnera. hæc auolant, nec rarò ſuperficiem tantùm radunt; illa æternant, nulloque nõ die infligunt vulnera, ſola plerumque Dei manu medicanda.

At docta miſcentur mollibus. venena nimirum ſaccaro, quis illa vlla ætate felle temperauit & helleboro? conditis pulmentis & bene ſaporatis, & plurimum dulcibus id malũ iniicitur. ita diabolus letale quo conficit, rebus

Dei gratissimis & acceptissimis imbuit. Et non satis litterarum est extra hos chartaceos lenones scelestis versibus verbisque pura adolescentiæ corda, ipsumque desuper incumbentem aërem cubiliaque impurarum libidinum scintillis conflabellantes? non satis versuum extra illa Eleusinia? non satis sententiarum extra has lacunas, ipsas bibliothecas ac reconditoria sua constuprantes? Audi ipsum scenicum impudicitiæ ductorem:

Eloquar inuitus, teneros ne tange Poëtas,
Submoueo dotes impius ipse meas.

Audi alterum impudicitiam professum:

Quæ manus obscœnas depinxit prima tabellas
Et posuit casta turpia visa domo,
Ille puellarum ingenuos corrupit ocellos,
Nequitiæq; suæ noluit esse rudes.

Grauiora de libris cogita, altius feriunt, quo suauioribus temperata. Audi alterum:

Ne legeres partem lasciui, casta, libelli
Prædixi & monui.

Tanta

Tanta vis veri eſt, vt impudicitiã profeſſos cogat in caſta verba. Et ſi rem ex vero penſemus, quas non faces flammasque iniicit Callimachus, Philetus, Anacreon, Tibullus, Propertius, Gallus, Martialis, Ouidius, Sappho? quibus nõ exemplis lectorem ſuum proritant Plautus, Terentius, Auſonius? Audi Auguſtinum prudenter & docte monentem: *Non accuſo verba, quaſi vaſa electa & pretioſa; ſed vinum erroris, quod cum eis nobis propinatur ab ebriis doctoribus. Væ tibi flumen moris humani, quis reſiſtet tibi? quamdiu non ſiccaberis? quouſque volues Euæ filios in mare magnum & formidoloſum, quod vix tranſeunt qui lignum conſcenderint? Nonne ego in te lego tonantem Iouem, & adulterantem? Et vtiq; non poſſet hæc duo: ſed actum eſt, vt haberet auctoritatem ad imitandum verum adulterium, lenocinante falſo tonitruo.* Audi Hieronymum: *Sua omnes ſuauitate delectant, & dum aures verſibus dulci modulamine currentibus capiunt, animum quoque penetrant, & pectoris interna deuinciunt.* Audiamus Philoſophum: *Omnis obſcœnitas verborum, per le-*

Lib. 1. Conf. c. 16.

Ep. 146.

gislatorem ex ciuitate exterminanda est: ex turpiter enim loquendi licentia, sequitur & turpiter facere. Cùm verò dicere quidquam turpiter interdixerimus, clarum est quòd & aspicere, aut picturas, aut actus deformes prohibemus. Quid diceret de libris, quorum potentior vis est in fraudem, cùm sub honesto eruditionis velamine intimant venena; sub eloquentiæ pallio peremptura toxica tegunt; sub venustatis spongia, nouacula secant? Quin & audiamus Lutherum. vide quid veritatis vis possit. laqueum iniicit etiam mentiri & fallere assuetis.

Titulo de doctis.

Necessarium est vt libri Iuuenalis, Martialis, Catulli, & Priapeia Virgilij, ex omnibus locis & scholis exterminarentur & profligarentur, quia tam turpia & obscœna scribunt, vt sine magno detrimento iuuentuti non possint prælegi. Veniunt hæc à castitatis hoste, quo magis mireris, & iusto in illorum lectione percellaris metu. Claudo hæc Catoniana Iulii Cæsaris Scaligeri censura. *Multa sunt Martialis epigrammata diuina, in quibus & sermonis castitas, & argumenti species luculenta est;*

versus

versus verò candidi, numerosi, pleni, denique optimi. alia fœda ne legerim quidem, tantùm abest vt ad censuram vocem. Viueret, quid diceret de illis, qui impurorum Poëtarum scripta, tanquam obumbrata renubilant, & cortinam reducunt huic scenæ, refibulantque clausa lupanaria nudatione, tam constanti fronte, vt nullæ mimæ, nullæ amphitheatricæ saltatrices, quæ in omnium oculis omnem pudorem prostituunt, proiectiore sint verecundia, atque hi chartacei lenones?

Fuge mea iuuentus hæc calamorũ probra, sub mellitis venena verbis, sub festiuis toxica salibus, sub facetis aconita leporibus. pudicitiæ hæc cingulum soluunt, castimonię repagula perfringunt, dum ibi narrant squamatum amatorem, alibi mugientem bouem, hîc plumatum insidiatorem, exinde dolosum aurum. &, ne quid desit, in parentes & sorores incestuósos, maritorum adulteras, virginum & pusionum raptores, vt inclamet adolescens lector cum Comico, Orbis numina

hæc fecerunt, ego manum teneam? Et seponamus æterna. non miserum viro est fœmineo huic iugo ceruices innectere? meliorem sexum deteriori exancillare? quis paulò generosior propudiosa hæc feret imperia? Audiamus quid de vniuerso sexu hoc censeat inuerecundæ scholæ nõ postremus magister:

Mulierum familiaritas vitanda. damnaq; ab hoc sexu metuenda.

Sed vobis facile est verba & cõponere fraudes:
Hoc vnum didicit fœmina semper opus.
Non sic incerto mutantur flumine Syrtes,
Nec folia hiberno tam tremefacta Noto,
Quàm citò fœminea non constat fœdus in ira,
Siue ea caussa grauis, sine ea caussa leuis.

Audiamus è satyra aliquem indignãtem fœmineo imperio. vide quàm dẽtem imprimat:

Ferre potes dominã saluis tot restibus vllam,
Cùm pateant altæ caligantesq; fenestræ,
Cùm tibi vicinum se præbeat Æmilius pons?

Audiamus describentem mores:

Plorat
Vberibus semper lacrymis, semperq; paratis
In statione sua, ipsis exspectantibus illam
Quo iubeat manare modo.

Quas

Quas ſiue in amorem faciles, ſiue in indignationē præruptas, ſiue in fraudem veras, ſiue in ſuadelam molles, ſiue in mœrorem prodigas, ſiue in cōmiſerationem lenes, ſiue in pudicitiā fallaces, ſiue in preces ſubmiſſas, ſiue in ſuperbiam inuitas, ſiue in pietatem mentitas, in omnem denique partem doctas habet. Audi fortem, ſed verum vatem:

Si tibi ſimplicitas vxoria, deditus vni
Eſt animus; ſubmitte caput, ceruice parata
Ferre iugum: nullam inuenies, quæ parcat amanti.
Ardeat ipſa licet, tormentis gaudet amantis,
Imperat ergo viro, ſed mox hæc regna relinquit,
Permutatq; domos, & flammea conterit: inde
Aduolat & ſpreti repetit veſtigia lecti.
Ornatas paullò antè fores, pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.
Sic creſcit numerus, ſic fiunt octo mariti
Quinq; per autumnos, titulo res digna ſepulcri.
Nil non permittit mulier ſibi, turpe putat nil,

Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cum
Auribus extensis magnos commisit elenchos.
Intolerabilius nihil est quàm fœminæ diues.
Quoties facit ira nocentem
Hunc sexum, rabie iecur incendente feruntur
Præcipites: vt saxa iugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, cliuoq; latus pendente recedit.

Malo suo sæculique sui edoctus, dignissima calamo suo narrat Poëta. quo maior illi fides, cùm impurorum si nõ primus, non postremus sit. Deuita has meliorum mentium charybdes mea iuuentus. vide quantæ toto fœmineo mari magnorum tabulæ natent. totũ inter Europam, Africam, Asiam, Indiam vtramque pelagus laceræ virorum classes naufragio suo operuerunt. olim Lyricus in funestos ciuilis belli exitus inclamat:

Quis non Latino sanguine pinguior
Campus, sepulcris impia prælia
Testatur, auditumq; Medis
Hesperiæ sonitum ruinæ?
Qui gurges, aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniæ

Non decolorauere cædes?
Quæ caret ora cruore nostro?

At ludi sunt, non bella. & quidquid Romani sanguinis profusum, stillicidium de situla, & muliebris Oceani gutta vna est. natare nouo potuit orbis oceano, & noua arca fabricari, nouus Noemus creari, si quidquid virorum sanguinis mulier fudit, fluminibus successisset. nam quæ orbe toto intacta domus? quæ fœmineum ignorauit ferrum, venena, fluctus?

VITIVM. Semperne hæc seria, tanquam è templi rostris? quod viuimus nostrum est: quid superuacuo oneramur labore? quid fatigamur curis, lassamur mœroribus?

VIRTVS. Quid vis ludicra? cùm ab omni momento dubia æternitas pendeat? aut ludus tibi ignis qui coquitur in gehenna; quem nulla æternitas minuet, omnis reparabit, nũquam absumens, semper vrens? non inuigilandũ ne eueniant quæ nullæ lacrymæ eluant, nullũ æuum? Iam cum incerta sit condi-

Certa, æternitate proposita, dubiis anteferenda.

conditio futurorum: non certius tutiusque eſt, è duobus ambiguitate ſua pendulis, id amplecti quod aliquam ſpem ferat, quàm quod nullam? in illo periculi nihil eſt, in hoc damnum maximum, ſi, cum aduenerit, falſos nos opinione noſtra repererimus. certa incertis præponenda monent ſapientes. incerta fatui deligunt. amplectamur certa.

VITIVM. *Tu ne quæſieris ſcire (nefas) quem mihi, quem tibi*
Finem dij dederint, nec Babylonios
Tentaris numeros, vt melius, quidquid erit, pati:
Seu plureis hiemes, ſeu tribuit Iuppiter vltimam:
Quæ nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenũ: ſapias: vina liques: & ſpatio breui
Spem longam reſeces. dum loquimur, fugerit inuida
Ætas, carpe diem, quàm minimum credula poſtero.

Omnibus moriendũ probis iuxta ac improbis, quare indulgendũ genio.

& fruere tanquam tuo, tanquã à Deo conceſſo. & quid intereſt,
Seu mœſtus omni tempore vixeris,

Seu

Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni?
Omnes eôdem cogimur: omnium
Versatur vrna: serius, ocyus,
Sors exitura, & nos in æternum
Exsilium impositura cymbæ.

VIRTVS. Omnes plane eodem cogimur, &

Æqua tellus
Pauperi recluditur
Regumq; pueris.

Quin &

Æqua lege necessitas
Sortitur insignes, & imos.
Omne capax mouet vrna nomen.

Omnes mori, sed præmiorũ discrimina esse.

Sexuum, ætatis, opum, honorum discrimina mors ignorat. meritorum demeritorumque nimis magna sunt. Lazarus nos docet & Epulo. nam & nũc animas torqueri, fouerique, penes inferos, licet nudas & adhuc exules carnis, diuitis illius & pauperis probat exemplũ. quid fiet cum restitutis corporibus crescet gloria & pœna? nulli autem animæ semel adiudicatæ infe-

ros

ros patere, ſatis, credo, Dominus in argumento illo pauperis requieſcentis, & ingemiſcentis diuitis ex perſona Abrahæ ſanxit. quo magis ſollicitos nos meritò tenere renuntiatio illa infernæ ſupernæque diſpoſitionis debet. nec aberrat ab hac ſententia Lyricus:

Cùm ſemel occideris, & de te ſplendida Minos
Fecerit arbitria;
Non Torquate genus, non te facundia, non te
Reſtituet pietas.

non redder genus, non facundia, non eruditio, non opes, non pietas. Hæc tamen beatæ immortalitati dabit: illa non dabunt. ſed & audi ab eadem manu remedium, à qua dederas vulnus.

Virtus recludens immeritis mori
Cælum, negata tentat iter via,
Cœtusq; vulgares, & vdam
Spernit humum fugiente penna.

Cælum Virtuti recludit. vt videas huic incumbendum, qui cælum amat. neque tu negare potes, non poſſe tranſire Deum irremuneratos labores. nam

ſi æquan-

ſi æquantur præmiis pœnisque boni iuxta ac mali, exulet neceſſum omnis iuſtitia. qua qui nudauerit Deum, exuet Deum Deo. verbo; tollet de medio Deum. neque enim Deus eſſe poteſt iuſtitiæ præuaricator & neglector, iuſtus verò eſſe non poteſt, ſi pro meritorum magnitudine præmia negat; ſi pœnis præmiisque pariat, quos non pariarunt merita demeritaque; magis etiam, ſi præmiat improbos, ſæuit in probos; ſi noxios innoxiosq; pari ſupplicio ferit; ſi virtutum ac vitiorum in puniendo præmiandoque diſcrimina neſcit; ſi illaudata tranſit bona; ſi nulla labori merces, nulla ſceleribus pœna. neque ignorare hæc poteſt, qui cælum & inferos nouit.

VITIVM. Largiendum aliquid ætati. & quò aurũ & opes, niſi vt profundas? aut quis ſe ſpoliauerit prudens fortunæ bonis? quis venientes diuitias ſpernat? quis non cum poſſit, paret?

Magnum pauperies opprobrium, iubet
Quiduis facere, & pati,
Virtutisq; viam deſerit arduæ.

VIR-

Pauper. tatis commẽdatio.

VIRTVS. Cur nõ addis ex eodem, è mente iam non aliena, sed sua proloquentem?

Scelerum si bene pœnitet,
Eradenda cupidinis
Praui sunt elementa, & teneræ nimis
Mentes asperioribus
Formandæ studiis.
Non enim gazæ, neq; consularis
Submouet lictor miseros tumultus
Mentis, & curæ laqueata circum
Tecta volantes.
Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum:
Nec leues somnos timor aut cupido
Sordidus aufert.
Vel dic, quid referat intra

Paucis natura paratur.

Naturæ fines viuenti, iugera centum, an
Mille aret. at suaue est, ex magno tollere aceruo.
Dum ex paruo nobis tantundem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
Vt, tibi si sit opus liquidi non amplius vrna
Vel cyatho: & dicas, Magno de flumine mallem;

Quàm

Quàm ex hoc fonticulo tantundem sumere.
At mihi plaudo
Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina. quid rides? mutato nomine, de te
Fabula narratur. congestis vndiq; saccis
Indormis inhians, & tanquam parcere sacris
Cogeris aut pictis tanquam gaudere tabellis.
Nescis quo valeat nummus, quem præbeat vsum?
Panis ematur, olus, vini sextarius: adde
Queis humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem, noctesq; diesq;
Formidare malos fures, incendia, seruos,
Ne te compilent fugientes: hoc iuuat? horum
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorũ.
At si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te affixit, habes qui
Assideat, fomenta paret, medicum roget, vt te
Suscitet, ac reddat gnatis cariq; propinquis.
Non vxor saluum te vult, non filius: omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atq; puellæ.
Miraris, cùm tu argento post omnia ponas,
Si nemo præstet, quem tu merearis, amorem?

Auaritia damnata.

Non scitè Christianũ expressit Philoso-

losophum? pudeat ab his post Euangelium debere discere. & erubescat Christianus post Christi sui fœnum, pannos, stabulum, ab alta gentilitate vinci. Et videamus quid sentiat de opum magnitudine:

Crescentem sequitur cura pecuniam,
Maiorumq; fames,

Et alius:

Interea pleno cùm turget sacculus ore
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit,
Et minus hanc optat, qui non habet. ergo paratur
Altera villa tibi, cùm rus non sufficit vnum,
Et proferre libet fines: maiorq; videtur
Et melior vicina seges, mercaris & hanc, &
Arbusta, & densa montem qui canet oliua.
Quorum si pretio dominus non vincitur vllo,
Nocte boues macri, lassoq; famelica collo
Armenta ad virides huius mittuntur aristas:
Nec prius inde domum, quam tota noualia sæuos
In ventres abeant, vt credas falcibus actum.

Febri quadã, quæ præcordia depascitur, tangũtur tales. nullo restinguitur

tur in his ſitis potu, accenditur. credas ligna fornacibus iniici flammæ interimendæ. viuunt; non moriuntur lignis flammæ. vis ſedare? contemne. vis diues, non dico, audire, ſed eſſe? doce corpus modico contentum eſſe.

Pauper enim non eſt, cui rerum ſuppetit vſus.

Et ſequere monentem Stoicum: *Neceſſarium iudico, id quod tibi ſcripſi magnos viros ſæpe feciſſe, aliquos dies interponere, quibus nos imaginaria paupertate exerceamus ad veram. quod eo magis faciendum eſt, quò deliciis permaduimus, & omnia dura ac difficilia iudicamus. potius excitandus ſomno, & vellicandus eſt animus, admonendusque, naturam nobis minimum conſtituiſſe. Nemo naſcitur diues. quiſquis exit in lucem, iuſſus eſt lacte & pane eſſe contentus. ab his initiis, nos regna non capiunt.* Intuere Regum pueros, intuere pauperum. an diuite magis lacte illorum matres fluxerunt? opulentat fere vbera egeſtas, pauperant delicię. diſtenta pannus integit; remiſſa, veſtit purpura. credas gemmas fluxũ ſiſtere, laxare plebeiam togam: vt vberum inopes Regum

matres,

matres, diuites seruorum sint. quid? quòd opulenti plurimum agraria filiis mutuentur vbera, cùm domesticis careant? Iam si contenta lacte infantia est, nec vberum discrimina nouit, cur non iisdem circumscribi limitibus iuuentus possit? diuites natura sumus: inopes nos copia facit. quid? quòd eadem nos ad scelera ducat?

Pecunia mala. *Nullum crimen abest, facinusq; libidinis, ex quo*
Paupertas Romana perit. hinc fluxit ad Istros,
Et Sybaris colles, hinc & Rhodos, & Miletos,
Atque coronatum, & petulans, madidumq; Tarentum.
Prima peregrinos obscœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt sæcula luxu
Diuitiæ molles.

Friget nimirum sine illis libido. & naufraga scelera sunt, si opes subtrahas. Audet aliud, non ego, sed Poëta:

Ad scelus atq; nefas, quodcunque est, purpura ducit.

Dictum fortiter, nec abnuent quibus illud in ore, nam & ante in corde:

Lucri bonus est odor ex re

Qua-

Qualibet.illa tuo ſententia ſemper in ore
Verſetur, Diis atq; ipſo Ioue digna, Poëta:
Vnde habeas quærit nemo.ſed oportet habere.
Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcẽtibus aſſem,
Hoc diſcunt omnes ante alpha & beta puellæ.

Quid? quòd ad templorum decurramus vota, & patronum cælo depoſcamus, & opes cælo?

Prima ferè vota, & cunctis notiſsima templis
Diuitiæ vt creſcant, vt opes, vt maxima toto
Noſtra ſit arca foro: ſed nulla aconita bibũtur
Fictilibus.tunc illa time, cùm pocula ſumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro,

Eleganter deinde aureas has preces votaque gemmea, & ſpe, ſuſpiriis, adeoq; & lacrymis diuites depingit, doloſque doloſi retexit auri:

Haud cuiuis promptum eſt murmurq; humileſq; ſuſurros
Tollere de templis, & aperto viuere voto.
Mens bona, fama, fides, hæc clarè, & vt audiat hoſpes.
Illa ſibi introrſum, & ſub lingua immurmurat, O ſi
Ebullit patrui præclarum funus: &, ô ſi
Sub raſtro crepet argenti mihi feria, dextro

Auarorũ preces & vota.

Hercule: pupillum ne vtinam quem proximus heres
Impello, expungam. ô si angulus ille
Proximus accedat, qui nũc denormat agellũ.

Quàm altis hæc suspiriis, imo pectore ductis, exurgunt? quàm seria petũt prece? Alia nos vota Poëta docet, & totus in Christianum pectus exurgit.

Quin damus id superis, de magna quod dare lance
Non possit magni Messallæ lippa propago,
Compositũ ius, fasq; animi, sanctosq; recessus
Mentis, & incoctum generoso pectus honesto?
Hoc cedo, vt admoueam templis, & farre litabo.

Quàm vere, quàm bene, quàm sancte! potuit melius ab Apostolo, aut ab Apostolici seminis viro? potuit aliquid generosius, & Deo dignius? Quin imo vis vitam beatam & curarum vacuam? audi non me, sed veterem Poëtam:

Scilicet & morbis & debilitate carebis,
Et luctum & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi post hæc fato meliore dabuntur,
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantũ sub Tatio populus Romanus arabat.

Securã vitam pauper-tas largitur, & metu vacuã.

Mox

Mox etiam fractis ætate, ac Punica passis
Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladiosq; Molossos,
Tandem pro multis vix iugera bina dabãtur
Vulneribus: merces ea sanguinis atq; laboris
Nullis visa vnquam meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ. saturabat glebula talis
Patrẽ ipsum turbamq; casæ, qua fœta iacebat
Vxor, & infantes ludebant quattuor, vnus
Vernula, tres domini: sed magnis fratribus horum
A scrobe vel sulco redeuntibus altera cœna
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nũc modus hic agri nostro non sufficit horto,
Inde ferè scelerum caussæ. nec plura venena
Miscuit, aut ferro grassatur sæpius vllum
Humanæ mentis vitium, quàm sæua cupido
Indomiti census. nam diues qui fieri vult,
Et citò vult fieri. sed quæ reuerentia legum,
Quis metus, aut pudor est vnquam properantis auari?

Quàm pulcre Romanam paupertatẽ, & in ea felicitatem, & orbis imperio dignissimos descripsit! Romanum nimirum est, beatius esse imperare diui-

tibus quàm diuitem esse. Ac ne nuda dedisse verba videamur, decurramus ad exempla, exemplorum diuites. Valerio Poplicolę funeris lectus & rogus defuit, quare publica pecunia exequię ductæ. Agrippa verò Menenius, nisi à populo collatis in capita sextantibus funeratus esset, insepultus iacuisset. De Attilio Valerius. *Qui à Senatu missi erant ad eum accersendum ad imperiũ pop. Rom. suscipiendum, semina spargentem viderunt. sed illæ rustico opere attritæ manus salutem publicam stabilierunt, ingentes hostiũ copias pessundederunt. nec fuit rubori eburneo scipione deposito, agrestem stiuam repetere.* Eiusdem nominis & sanguinis Attilii Reguli agrum colendum populus Romanus suscepit, alimenta coniugi & liberis præstitit, resque quas amiserat redimi publice iussit. septem omnino iugerum agrum possedisse narrãt. quid? quòd L. Quinctio Cincinnato quatuor iugera aranti dictatura delata sit. in quo illud Valerii: *Angustè se habitare nunc putat, cuius domus tantum patet, quantum Cincinnati rura patuerunt.*

Veterũ Romanorum à paupertate commẽdatio.

addit:

addit: *Quid Ælia familia, quàm locuples? sexdecem eodem tempore Ælij fuerunt, quibus vna domuncula erat, eodem loci, quo nũc sunt Mariana monumenta*. Illud etiam eiusdem de Tuberone memoria dignissimum. *Adeo inops decessit, vt, nisi fundus, quem vnum reliquerat, vanisset, vxor eius dotem vnde reciperet, non exstitisset. Patriæ enim rem vnusquisque, non suam augere properabat.* Hoc verò quàm admirandum, cùm Fabricii & Scipionis filias ab indotatis nuptiis senatus populusque liberalitate sua vindicauit: *quoniã paternæ hereditatis præter opimam gloriam, nihil erat quod acceptum referrent.* Ille Scipio, qui bellatricem illam, viris armisque nobilem Hispaniam, hostilis exercitus seminarium, Hannibalis eruditricem, nescio citius an facilius recuperauit; cui tam grãde de Africa nomen, Asdrubal cæsus, Syphax castris exutus, bis acie cæsus & captus, Italiæ victor Hannibal bello superatus, dederat; dotandam filiam populo relinquit, indotatam relicturus, ni parentis vicem populus subiret. vt meritò ex-

clamet Valerius: *Exurgamus animis, pecuniaq; aspectu debilitatos spiritus, pristini temporis memoria recreemus*. Audeo dicere, imitemur exẽpla, si æmulamur gloriam. & quis hos maiores nollet? non pudeat ergo sequi, ad quorum nomina non erubescimus; quin magis insistamus vestigiis, quos patres vellem turpe Christianum vinci. Addo his aliud à Philosopho:

Aude hospes contemnere opes, & te quoq; dignum
Finge Deo.

Opum cõtemptor Deo simillimus.

Nemo alius est Deo dignior, quàm qui opes contempsit: quarum possessionem tibi non inuideo. sed efficere volo vt illas intrepidè possideas. quod vno consequeris modo, si te sine illis beatè victurum persuaseris tibi, si illas tanquam exituras semper aspexeris. Non arbitreris hæc ab Euangelio profecta: & audisse vocẽ cælo delapsam: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* &, *Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei?* Regnum promittitur renuntiatori regni, qualis omnis spiritu pauper est. nec spondet regnum, sed in

Cœlorũ regna paupe

possess-

poſſeſſionem regni inducit pauperes, nec promiſſoria donatio eſt, aut nuda ſponſio, cùm clarè denuntiet: *Veſtrum eſt regnum cælorum*. Iam quis ſimilior Deo, quàm quem dignatur regno ſuo? propius etiam rem tangamus. quas opes inuenis in Chriſto? quas opes cunæ præſepia, fœnum culcitra, aula ſtabulum loquuntur? niſi ſuſpiriorum, lacrymarum, ſanguinis diuitem voluiſſe velis. Has opes in delictorum ſpongiam concedo tibi. fruere, & beate illis. tanto vicinior Deo, tanto aſſimilatior, quanto opulentior illis.

rib ad cta.

VITIVM. Dura hæc, & decantanda eremo. quis in hoc ætatis robore inuolantem gloriam ſpernat? quis non fugientẽ inſequatur? quis tam ferreus vt negligat? tam indolatus & rudis, vt non ambiat? tam ferus & inhumanus, vt repellat? tam barbarus, vt non agnoſcat? tam ſtolidus, vt ſe illa exuat? quid non omnis retro antiquitas gloriæ dedit? huic vni ſudorem, vitam, ſanguinem quanti dederũt? Superior Africanus poſt ſubactam Hiſpaniam,

Gloria ſtudendum veterũ exemplo probatur.

prostratam Africam, cùm mori non possit, viuere in Ennii carmine maluit. tot victoriis clarus, cum perire nõ posset, nisi totius Italiæ, Hispaniæ, Africæ ruinis insepeliretur, æternitati in Ennii calamo donari voluit: cuius etiam effigiem Corneliæ gentis inscribi monumẽtis voluit. dignior omnino Homerico aut Virgiliano quàm tam rudi ac imperito præconio. Et non Magnus Pompeius rerum à se gestarum Theophanem Mitylenæum ciuitate donauit, oratione extulit? referre gratiam voluit, & gloriæ suæ decantatori gloriam reponere. Non taceo illud Valerii de Themistocle: *Quem ferunt stimulis virtutum agitatum, & ob id noctes inquietas exigentem, quærentibus, quid ita eo tempore in publico versaretur, respondisse: Quia me trophæa Miltiadis de somno excitant. Marathon nimirum animum eius, & Artemisium, & Salamis naualis gloriæ fertilia nomina illustranda tacitis facibus incitabant. Idem theatrum petens, cùm interrogaretur cuius vox auditu illi futura esset gratissima, dixit: Eius, à quo artes meæ canentur optimè. Dulcedinem*

cedinem gloriæ penè adiecit gloriosam. Alexandrum verò Magnum quis non obstupescat? vno tãtum mundo gloriam suam claudi doluit, vni scilicet homini angusta possessio est, quæ amplissima Deo est. quibus stimulis hunc actũ credas? Quid? quòd Marius durissimi ad laudes ingenii Cicerone teste, C. Plotium dilexerit, quòd illius calamo speraret se posse celebrari? & Sulla scriptorum neglector, annulo tamen signatorio Iugurthæ à Bocho traditionem circumtulit. vt non immerito Cicero: *Nullam virtus aliam mercedem laborum periculorumq; desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem detracta, quid est, quòd in hoc tam exiguo vitæ curriculo, & tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus? Certè si nihil animus præsentiret in posterum, & si, quibus regionibus vitæ spatium circumscriptum est, eisdem omnes cogitationes terminaret suas; nec tantis se laboribus frangeret, neq; tot curis vigiliisq; angeretur, neq; toties de vita ipsa dimicaret. Nunc insidet quædam in optimo quoq; virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis concitat,*

Virtutis mercedem gloriam esse.

atq; admonet, non cum vitæ tempore esse dimittendam commemorationem nominis nõstri, sed cum omni posteritate adæquandam. An verò tam parui animi videamur esse omnes, qui in Republica, atque in his vitæ periculis laboribusq; versamur, vt, cùm vsque ad extremum spatium, nullum tranquillum atque otiosum spiritum duxerimus, nobiscum simul omnia moritura arbitremur? Ac, cùm statuas ac imagines, non animorum simulacra, sed corporum, studiose multi summi homines reliquerunt, consiliorum relinquere ac virtutum nostrarum effigiem, nonne multò malle debemus summis ingeniis politam? Et præmia in factorum fortium testationem, gloriæ augmentum omnis ætas, gens omnis detulit. In Superiore Africano illud Valerii est: *Imaginem in sella Iouis opt. maxim. positam habet: quæ, quotiescunque funus aliquod Corneliæ gentis celebrandum est, inde peritur, vniq; illi instar atrij Capitolium est.* Ad similis etiã generis officia Superioris Catonis effigies exposita. Illud magnum & nouum, cum Græcia vniuersa Gorgiæ Leontino ætatis suæ oratori maximo,

in

in Apollinis Delphici templo, è solido auro statuam posuit. quid? quòd eadẽ gens Amphiarai sepulcro templum inædificauerit? Iam cum Ariadnæ sertum ex auro & Indicis gemmis, Vulcani opus, Liberi munus; cum Iunonis vitem Callimachi donũ; cum Herculis nunc populum, nunc oleastrum, nunc apium videmus; cum Argis signũ palmite redimitum, Apollinis lauream, hederam Liberi, Isidis spicas, Pandoræ caput à Charitibus coronatum, à Pherecyde Saturni videmus, quid nisi fortium factorum præmia gloriam laudamus? cur non & speremus? de qua illud Ciceronis, *amplissimum esse præmium gloriam, & esse hanc vnam, quæ breuitatem vitæ posteritatis memoria consolaretur; quæ efficeret, vt absentes adessemus, mortui viueremus: hanc denique esse, cuius gradibus etiam homines in cælum videantur ascendere.* Atque hinc illæ maiorum prudentissimorumq; virorum statuæ & imagines, vt haberet posteritas quo imitaretur, & ad paria excitaretur. hinc ouationes & triũphi. hinc magna illa

retro nomina tanto ambitu desiderata. Quis enim non lubens inter maiores Brutos, Poplicolas, Camillos, Fabritios, Curios, Dentatos, Fabios, Scipiones, Pompeios, Lucullos, Metellos, Lentulos, Æmilios, numeret? tantus nimirum inditus mortalibus gloriæ ardor, vt etiam aliena virtute iuuet esse magnum; &, cum propria careamus, à maioribus gloriam mutuemur. transire nimirum in nepotes parentũ decus, & cum sanguine gloriam misceri, felici virtutum & seminis traduce, arbitramur.

VIRTVS. E tuis repono, nè quid à meis mutuatum me inclames:

Vera nobilitas è virtute, non è maioribus petẽda.

Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo
Sanguine censeri, pictosq; ostendere vultus
Maiorum, & stantes in curribus Æmilianos:
Et Curios iam dimidios, nasumq; minorem
Coruini, & Galbam auriculis nasoq; carentem?
Quis fructus generis tabula iactare capaci
Fumosos equitum cum Dictatore magistros,
Si coram Lepidis malè viuitur?

Tota

Tota licet veteres exornent vndiq; ceræ
Atria; nobilitas sola est atq; vnica virtus.
Paullus, vel Cossus, vel Drusus moribus esto,
Hos ante effigies maiorum pone tuorum.
Quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantùm
Insignis? nanum cuiusdam Atlãta vocamus:
Æthiopem cygnum: paruam extortamq; puellam
Europen: canibus pigris scabieq; vetustæ
Lauibus, & siccæ lambentibus ora lucernæ
Nomẽ erit, pardus, tigris, leo, si quid adhuc est
Quod fremit in terris violentius.
Tumes alto Drusorum sanguine, tanquã
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses.
Vos humiles, inquis, vulgi pars vltima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare, parentes.
Ast ego Cecropides, viuas, & originis huius
Gaudia longa feras: tamen illa plebe Quiritũ
Facũdum inuenies: solet hic defendere caussas
Nobilis indocti.
Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet, nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equũ, facili cui plurima palma

Feruet, & exultat rauco victoria circo.
Nobilis hic, quocunq; venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios, & primus in æquore puluis.
Hæc satis ad iuuenem, quem nobis fama superbum
Tradit, & inflatum plenumq; Nerone propinquo.
Rarus enim ferè sensus communis in illa
Fortuna. sed te censeri laude tuorum
Pontice noluerim, sic vt nihil ipse futuræ
Laudis agas. miserum est aliorum incumbere famæ.
Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus, vt dubitet Senecã præferre Neroni?
Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacidæ similis, Vulcaniaq; arma capessas,
Quàm te Thersitæ similem producat Achilles.
Et tamen vt longe repetas, longeq; reuoluas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

Liberè, fortiter, eleganter, verè. non quòd damnem nobilitatem. probo: si maiorum claritati morũ probitas claritas-

ritasque reſponderit. laudo. magis: ſi maiorum luci maior à nepotibus virtutum lux accedat: ſi non tam mutuẽtur ab auis atauisque nepotes, quàm à nepotibus aui. Primam ergo nobilitatem in cuiuſque animo ſtatuo: alteram in maiorum. Bene Democritus rogatus in quo conſiſteret nobilitas; Pecudum, ait, in valido corporis habitu; hominum, in morum probitate. eadem accepimus à Theopompo & Theocrito. Ciceroni verò cùm generis ignobilitas obiiceretur, Satius, inquit, meis me geſtis florere quàm maiorum opinione vti, & ita viuere vt ſim poſteris meis nobilitatis initiũ, & virtutis exemplũ. Harmodio autem, cùm Iphicratis maiorũ obſcuritatẽ rideret, reddidiſſe Iphicrates narratur, A me genus duxit originẽ, in te deſiit. acutè, Et quem nunc nobilium pudeat Tullium Hoſtilium, aut Tarquinium Priſcum, aut Seruium denique Tullium patrem habuiſſe? primi tamen incunabula agreſte tugurium cœpit, ſecũdus patre Corinthio mercatore natus,

Vera nobilitas à morum nobilitate petenda.

tertium

tertium è verna regem Roma vidit. Et erras longe, qui cum semine transmitti morum nobilitatem arbitraris. non magis quàm scelera, quàm improbitas, quàm mens nõ casta, barbara, impia. nec magis quam animus plebeius. qui si transit in posteros, plebeios habebimus omnes, cum à ligonibus & sarculo omnes.

Sæculi dignitates innumeris obnoxiæ difficultatibus, & infelici ferè exitu signatæ.

De gloria vero & honorum ac dignitatum ambitu quid dicam? Non amo fugitiuam sæculi gloriam, magno sæpe luendam: non dignitates, quibus primorum plerumque naufragia aut præcipitia adiacẽt. sciunt Catuli, Carbones, Octauii, Cicerones. Non amo sæculi honores, quia nec ignes amo. & non ignis honor, quo mortalium plerique amburuntur? sciunt Flauii, Cabreræ, Caracioli, Cleandri, Ruffini, Ablauii. Non amo hæc præmia inuidia ac odio grauida. ô non sciant sæculi nostri magni! Non amo hos publicorum munerum scopulos sanguine suorum tanquam fluctibus lotos, exilio & carcere obnubilatos. sciunt Manlii,

Manlii, Alcibiades, Pauſaniæ, Miltiades, Hannones. Non amo dubia arma hauſto datoque ſanguine cruentata. ſciunt Craſſi, Pompeii, Reguli, Syphaces, Aſdrubales, Hannibales, Catones, Pyrrhi. Non amo rapta imperia ſanguine plurimum luēda. ſciunt Cæſares, Iugurthæ, Perſei, Ottones, Vitellii, Antonii, Ariſtonici, Andriſci, Dionyſii, Polycrates, Phocæ, Baſiliſci. Non amo diademata in crudelitatem, ac in domini tandem caput abitura. ſciunt Nerones, Domitiani, Caligulę, Claudii, Phyſcones, Ochi, Artaxerxes, Phalarides, Mithridates. Nō amo honores ferro manuque paratos, quęrentium ſanguine funeſtatos. ſciunt Cethegi, Lentuli, Catilinæ, Sertorii, Viriathi. Non amo magna vota in popularem ſeditionem abitura. ſciunt Gracchi, Saturnini, Druſi, Melii. Non amo æmulas in Republica de dignitatis prærogatiua concertationes. ſciunt Marii, Sullæ, Cinnæ, Antonii, Lepidi. Non amo purpuram cocco & ſanguine tinctam. ſciunt Thomæ, Leones,

Leon-

Leontii, Iustiniani, Valentes, Mauritii, Nicephori, Gauderici, Gilimeri, Attulphi, Alarici, Attilę, Theodorici, Vitiges, Rosimundi, Rodoaldi, & Romanorum plerique orbis imperio nobiles, alieni aut sui ferri victimæ. misera regna, Regum sanguine purpurata! Non amo regium sanguinem sanguine litandum. sciunt Tiberii filii Germanicus & Drusus, Caligulæ socer Silanus, Neronis frater Britannicus priuignus Rufini Crispini, Domitiani patrueles Flauius Clemens, & Flauius Sabinus. Non amo Regum amores, tam diu firmos quamdiu vtiles, quãdiu nulla è quacunq; caussa indignatio, aut amica purpuræ suspicio intercurrit. sciunt Eutropius, Stilico, Seianus, Belisarius, & Alexandri Lysimachus, Clytus, Callisthenes, Attalus, Lynceſtes, Parmenion. de quo illud Curtii: *Multa sine rege prospera, rex sine illo nihil magna rei gesserat.* Philotas, cuius doctæ defensionis nobile hoc initiũ: *Verba innocenti reperire facile est, modum verborum misero tenere difficile. itaque inter*

optimam

optimam conſcientiam, & iniquiſſimam fortunam deſtitutus, ignoro quo modo & animo meo & tempori paream. abeſt quidem optimus cauſſæ meæ iudex, qui cur me ipſe audire noluerit, non me hercule excogito; cùm illi vtrimque cognita cauſſa, tam damnare me liceat, quàm abſoluere: non cognita verò, liberari ab abſente non poſſum, qui à præſente damnatus ſum. Fortiter exinde innocentiam tuetur. ſed obſurduerant aures, & perdere cum patre filium volebat. crimen quęrebatur. deeſſe ſceptro nunquam poteſt. nam, quod de Tiberio, omne quod purpuræ placuit crimen capitale eſt. diſcrimina diademata neſciunt. exilii in Collatino, Camillo, Coriolano, Ahala, vtroq; Scipione, Lentulo, Hannibale, Lycurgo, Ariſtide, Solone, Phocione, Themiſtocle cauſſam repererunt; damnationis in Claudio Nerone, Liuio Salinatore; vinculorum in Cimone; pecuniarum in Pericle & Timotheo; mortis in Socrate, Theſeo, Pauſania, Heluidio, Thraſea, Seneca. quid? quòd & in Romulo conditore ſuo?

Et

Et quid tu mihi magna recenſes nomina gloriæ famulabunda? quæ, ne quid irrepercuſſum tranſiſſe me dicas, tangam perpaucis. ille Hiſpania & Africa ſubacta magnus, Hannibale victo maior Scipio, non deſertæ & ignobilis paludis accola moritur, & ſepulcro inſcribi mandat: *Ingrata patria ne oſſa quidem mea habes*? cuius fratrem Aſia imperio adiecta clarum, non peculatus reum Roma vidit? Minor verò Africanus geſtarũ gloria prioribus par, non raptorem ſpiritus domi inuenit, cum punitorem in foro non reperiret? non Naſica vitæ reliquum Pergami, ſine ingratæ patriæ deſiderio peregit? Iam quam mercedem ex eadem gente Lentulus tulit, niſi ne in vrbe moreretur? præmium hoc fuit fractæ Gracchanæ ſeditionis. De Magno Põpeio quid dicam? ſpadonis & pupilli ferro Magnus iacet. & morte ſua docet, quid ſperare poſt magna quiſque poſſit, quid debeat. Themiſtoclem verò ad victi hoſtis genua procumbẽtem video. coëgit patria, quam Græ-

ciæ

ciæ totius principem ferro ſuo firmauerat. confide patriæ. & à qua exilia vides, gloriam ſpera. De Magno Alexandro quid eloquar? loquetur pro me Scytharum legatus. *Si dij habitum corporis tui, auiditati animi tui parem eſſe voluiſſent, orbis te non caperet, altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres. & hoc aſſecutus, ſcire velles, vbi tanti Numinis fulgor conderetur. Ignoras magnas arbores diu creſcere, vna hora extirpari? ſtultus eſt qui fructus earum ſpectat, altitudinem non metitur. Leo quoque aliquando minimarum auium pabulum fit, & ferrum rubigo conſumit. Nihil tam firmum eſt, cui periculum nõ ſit etiam ab inualido. Quid tibi diuitiis opus eſt, quæ te eſurire cogunt? primus omnium ſatietate paraſti famem. paupertas noſtra velocior erit, quàm exercitus tuus, qui prædam tot annorum vehit. Proinde fortunam tuam preßis manibus tene, lubrica eſt, nec inuita teneri poteſt. Impone felicitati tuæ frenos, facilius illam reges.* Prudenter, & à barbaro ore nõ barbare. Marium ciuili ſanguine natantem è Minturnenſium paludibus extractum, cæno oblitum, tremu-

tremulum, ſenem in domo Fanniæ meretricis ingloriũ videbis. Iam quid tu mihi Sullam ciuili ſanguini tanquã Oceano immerſum? ciuium ſeptuaginta millia apud Collinam conciſa video. quatuor deinde in pace legiones tanquam in Circeo ludo obtruncatas Valerius narrat, quinque millia Præneſtinorum inermia, quatuor verò millia & ſeptingentos proſcriptionis edicto iugulatos, duo Senatorum ac equeſtris ordinis millia iuſſa mori. quin & ſæuitum in mulieres. & quod immaniſſimum, ſpirantia cęſorum capita in conſpectum adferri iuſſa, vt paſceret animum, cùm ventrem nõ poſſet. non longè ab illo, quem *viuo ſcelerantem ſanguine fauces* Thebæ viderunt. Et hanc tam barbarã mentem adducis in imitandæ gloriæ exemplum? bene eſt, quòd conuulſo ex indignatione pectore, cruore minisque animam euomuerit. nec potuit aliâ morte mori, quàm vt ſanguinis flumina reuomeret quæ biberat. De Cicerone nihil dico. doleo. illud hîc tamen non taceo:

Infor-

Informes vultus, sparsamq; cruore nefando
Canitiem, sacrasq; manus, operũq; ministras
Tantorum, pedibus ciuis proiecta superbis
Proculcauit ouans, nec lubrica fata deosq;
Respexit.

Hic ferè exitus magnorum, vt sanguine gloriæ suæ scenam claudant. De præmiatrice Græcia mirum te meminisse, qui ignorare non poteras, in Miltiade, Cimone, Themistocle, Pausania, Phocione, Pericle, Timotheo, Alcibiade, Aristide, Solone, Socrate, aliisque propè innumeris, pecuniam, vincula, exilium, mortem. hic nimirum concessæ gloriæ terminus, ac tanquam victoriæ laurea. vnum remunerata est? quinquaginta inglorios dimisit, plerosque etiam sanguini suo innatantes. cùm interim Oedipodis ossa cæde patris, matrisque nuptiis contaminata templo araque tanquam sacrosancta decorauerit, ac venerata sit. Hæc scelerum præmium & gloria; benefactorũ merces mors, vincula, exilia. I nunc, & fide sęculo. post tot funesta primorum fere orbe toto exempla

gloriam

gloriam ſpera. purpuræ inſuda bis tingendæ alieno & tuo ſanguine, diademata cogita ſecuribus litanda, ſceptra meditare ferro fodicanda; dignitatibus incumbe tam magno parandis, fouendis, tam magno ferè luēdis. quid ætatem vniuerſam hîc tiaræ, ibi ſceptro, alibi Reipublicæ ſacras? Non ſat magna omnis retro ætas documenta dedit? nō ſat tragœdiarum in magnorum iugulo? taceo interlabentes medio curſui ſudores, mœrores, odia, hoſtiles molitiones, dolos, detractiones, ſubuerſiones. Quid tam dubiis, tam fallacibus incumbis? tutiora prudens ſequere. Deo vitam & ætatem omnem ſacra. illi annos cælo remunerandos, illi dies noctesque cælo reponendas, illi ſtudia & ſudores felici æternitate fœnerandos, illi opes & honores cælo purpurandos, illi ſceptra & regna, cælorum ſceptris regnisque commutanda. beata viciſſitudo, fortunata commutatio: qua perituris fugientibusque æternatura ſuccedunt, ad quæ te voço.

De

De coronis, quas in diuinitatis mẽdacium Diabolus à primordio mendax inuenit, quid reponam? tu mihi Pandoram, quæ si fuit, meretricio nobilitata est? de Ioue, Ariadne, Iunone, Hercule, Apolline, Libero, Iside taceo. nolo castam chartam lupanaribus incestare. nec quisquam paullò honestior non erubescat ad horum coronas. vt, nisi laudem scelera mereantur, laudari hæ coronæ propudiosis hisce scelerum inuentoribus cõsecratæ non debeant. *De coronis veterũ.*

De statuis quibus donari bene meriti solent, nihil damno. vtinam merẽtibus, & illis tantum! Nunc apud veteres, maxime Romanos Græcosque, è sceleribus aut sordibus numina reperta, & statuæ solenni ritu sacratæ, & iam non statuæ; sed Deus. à ianua Ianus, à limine Limentinus, à foribus Forculus, à cardinibus Carda. taceo Pallorem, Febrem, Cloacinam, Stercutium. taceo omnis honesti prostitutricem Venerem, ouorum progeniem Dioscurum, Isidem membratim lami- *De statuis gloriæ positis.*

 natam,

natam, Atym ſpoliatum viro, Iouem, Apollinem, Dianam per fugam circumlatos, quibus nobiliſſimæ, vario marmore, Numidico, Niliaco, Biſaltico, Æthiopico, Indico, Cretico, Lunenſi, Chienſi; æreque vario, Cyprio, Campano, Cordubenſi, Corinthio, Æginetico, Deliaco, ſtatuæ poſitæ, factorum præmia, proculcatæ nimirum in fœmina viroque pudicitiæ, nulla vel vnius vteri parcimonia. Et hos, illa laudata tibi Roma, omnium gentium gloriæ æmula, non ſtatuis venerata, ſed ſtatuas deos voluit. in Camillis, Valeriis, Æmiliis, Horatiis, Brutis, Scipionibus, Pompeiis, Metellis, Cæſaribus, ſtatuis contenta. nec vltra ſtatuas gloria. in illis è lapide & ære Deos fabricata eſt. beatæ rupes & Vulcaniæ fornaces, quæ Romano Imperio deos dederunt. magnum malleis & incudibus ædificare Deos. at quanto maior Deo, figulator & malleator Dei eſt? & quæ maior gloria quàm fabricare poſſe deos? nõ magis omni triumpho eſt adeoque & orbe ſubacto, magnum

cæ

cæli Numen, quod terrarum moderatrix Roma veneretur, & colat, & Deũ habeat?

Neq; hæc dico quòd omnem gloriam damnem? quin adeò ad gloriam te voco. non huius orbis. interit, & cũ suo sæpe auctore sepelitur: nec infrequenter ante ipsum. quòd si sepulcro supersit; breuis tamen vita illius est, & sola mora occidit. Ad nunquam interituram te voco; victuram semper. cælo reposita hæc est, ignorat terras. sed neque potest recondi terris, non moritura; nec morituro recõditorio claudi. Ad æternam ergo te voco gloriam, ad quam natus es. cælo natus, æternitati natus. nec potest aliud commensurari animæ æternæ, nisi æternum, cui pariauit animam Deus, non morituro non morituram. ad quam ergo creatus es, te voco. quid gloriam quæris perituram? æternam spondeo. præluserunt huic etiam pueri fœminæq; . pudeat ab his vinci. Nec magno opus molimine. contemne tantum hanc sæculi gloriam, & æternam spe-

Veræ gloriæ & dignitas cælo reposita.

ra. audeo. contemne, & æternam spõ-
deo. non ego; sed Deus. mentiri non
potest Deus. & quid magnum peritu-
ra contemnere, & æternis hęc postpo-
nere? quis prudens non anteferat cer-
ta dubiis, tuta fallacibus, firma lubri-
cis, æuiterna perituris? illa spondeo, &
ad illa te inuito. non præscribam ar-
dua, non Herculeos sudores. labor nõ
magnus est, & paruo æterna parantur.
Deum sequere. Christi tui imperia,
mores, consilia sequere. nihil imperat
non tritum ante. prior ipse calcaui
hanc viam ad quam te voco. secuta
etiam puellæ necdum alteram ætatem
ingressę. turpe virum ab hac vinci. Sed
& tacitus scrutare tecum quid impe-
ret Christus tuus. nemo tam puer est
qui præeuntem sequi non possit. facti
à pluribus. nec alia via est quæ ad cæ
lorum imperia ducit. ingredere. non
magno magna parabis. imò, leui pre
tio, ac per lusum verius quàm per su
dorem æternatura imperia parabis, o
mnibus sæculi regnis, ipsiusque orbi
imperio, mille modis maiora. æterna
te si

te ſic regna manent. quid times? vltrò offeruntur. quis oblata reſpuat regna? extende manum porrigenti, & æternum fruere.

VITIVM. Aliquid etiam largiendũ terris, altera hæc mater eſt. ac ne moroſiorem me arbitreris, diuidamus ætatem. primam terræ, maturiorem dabimus cælo.

VIRTVS. Largire terris. at, non maiora debes Deo, à quo hæc anima & corpus? non melior ille tibi pater & mater? non illius manibus figulatus, illius afflatu anima donatus? Iam quis maturiorem ætatem ſpondeat? non plures rapti prima iuuenta? enumera cana capita, & vide quot viridi adhuc culmo mors demetat, adeoque & in ſemine euellat. quoties

Vitæ breuitas, incertitudo.

Media cecidere abrupta iuuentæ
Gaudia, florenteſq; manu ſcidit Atropos annos!
Qualia pallentes declinant lilia culmos,
Pubenteſq; roſæ primos moriuntur ad Auſtros,
Aut vbi verna nouis expirat purpura pratis.

VITIVM. Sed multi maturiorem ætatem tenuerunt.

VIRTVS. Plures nõ tenuerunt. quid si è plurimis hic sit vnus? & non verum illud Poëtæ:

Nemo tam diuos habuit fauentes,
Crastinum vt posset sibi polliceri?

VITIVM. Quid si è multis hic sit vnus?

Præsidentia in peccatis vitanda.

VIRTVS. In dubiis, certa prudens eligit, maximè cùm ęternitas in medio est pœnarum & præmiorum:

Quem sæpè transit casus, aliquando inuenit.

VITIVM. Pœnitentia diluet, si quid indulgentius concessum, dictum prudenter:

Nemo desperet meliora lapsus.
Quem namque *pœnitet peccasse, penè est innocens.*

VIRTVS. Quis illam largietur? & quale illud est, quod pœnitentia eluẽdum est? & non consultius non pœnitenda committere, quàm cõmissa diluere? & cur non addis illud Poëtę tui:

Nemo confidat nimiùm secundis?

Et non, *Grauis animi pœna est, quem post factum*

factum pœnitet? antè pudeat, ne pœniteat ſerius.

VITIVM. Benignus Deus eſt. quis clementiæ illius terminos ponat?

Dei benignitas, ſpẽ: iuſtitia timorẽ ſuadet.

VIRTVS. Iuſtus Deus eſt. quæ ſcelera ſtabunt impunita? & non

Sequitur ſuperbos vltor à tergo Deus?

ac, vt benignitatis nõ minimum intercurrat, non grauitate tarditatem pœnæ compenſat? vt dictum verè ſit:

Rarò antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

VITIVM. Pepercit multis. Niniue mihi, Dauid, Publicanus & Zachæus teſtes, & tot orbe millia.

VIRTVS. Perierunt plures. & quid Niniue ciuitas vna ad reliquum orbẽ? memento Sodomæ, & vicinarum ciuitatum. memento Core & Dathan, Ananiæ & Saphiræ, & tot millium ex Iſraël, & omni gente.

VITIVM. E multis hic eſſe poteſt vnus.

VIRTVS. Poteſt eſſe è plurimis. & non iuſtior metus ſociandum plurimis in interitũ, quàm in ſalutem paucis?

cis? quod si euenerit, quę pœnitudo eluet?

VITIVM. Vno suspirio, paucisque lacrymis, deleri plurima possunt. spõgia hæc delictorum sunt.

Incerta post delictum pœnitẽtia.

VIRTVS. Quid deligis delenda lacrymis? aut quis felicem hanc spongiam promittat delinquenti? quis mẽtem, otium, tempus? quantis ipsum delictum mors secuit, vt necdum integro crimine caderent? quanti innocua manu, sola mente noxia cecederunt?

VITIVM. Verum speranda meliora.

VIRTVS. Deteriora timenda sunt.

VITIVM. Semperne in timoribus mortis & futurorũ? quæ hæc vita est?

In alta pace æternorũ cogitatio ponis.

VIRTVS. Eximere te his potes, & alta æternum pace frui. sequere monentem Deum, & æternorum felici exspectatione animum pasce. scelera deuita, & in alta pace eris. probitati comes tranquillitas est, improbitati turbatio.

VITIVM. Incerta hæc sunt, & dubio ferè exitu luenda.

VIR-

VIRTVS. Quid certius ſponſionibus diuinis? fallere non poteſt Deus, non magis quàm falli.

VITIVM. Verum quoties probam vitam infortunato exitu funeſtarunt multi?

VIRTVS. Erras. non clauditur probitas infelici fine. finit bene, qui vixit bene.

Vitam probam mors ſecura ſequitur:

VITIVM. Quid? non improbam vitam beato fine ſignarunt multi? teſtis mihi latro.

VIRTVS. E centum millibus fors vnus, aut alter. & quis pendẽtis de cruce latronis vnius exitum ſperet, inter tot orbe toto latrones? vnum conceſſit Deus, deſperationi in remedium; vnum tantum, præſumptioni in terrorem.

Improbam vitam mors miſera.

VITIVM. Non ignorat Deus pronam in delictum humanam mentem, cum ſciat quàm infelici traduce fluxerit hoc malum in omnes. quare non tantum facilis in indulgentiam eſt, ſed & labanti manum porrigit, & erigit non rogatus.

VIRTVS. Facilis omnino misereri Deus. & labantes quidem prouocat, inhortatur, minis terret, præmiis allicit. at quàm rari vocantem audiant, ipse testatur, uvarum post racemarionē raritate, spicarum post messem. & non verba illius sunt: *Multi vocati, pauci verò electi?* & non plus iustissimi timoris, ne hic è multis; quàm spei, ne è paucis sit? Et pronam fateor humanam naturam in delictum iam inde à vetitæ arboris delibatione; sed tot illam gratuitis sepsit Deus donis, vt nec roboris quidquam, nec armorum desiderare possit in tutelam.

Multa tutelaria præsidia data homini contra peccatum.

VITIVM. Fateor non destituere Deū hominem in interitum. sed graue est semper luctari, semper in arena viuere & circo.

VIRTVS. Maiora à sceleribus bella nascuntur. & intestina à delictis exurgunt odia, non nisi cum morte ponenda. à probitate pax alta; & si quæ pugnæ, in triumphum sunt.

Bella à sceleribus, à probitate pax.

VITIVM. Vt sint in triumphum. at dura victoria est q̄ sanguine paratur.

VIR-

VIRTVS. Imò gratior victoria sanguine parta. & nescio quomodo cariora sint, quæ magno vænerunt? sudoribus, vulneribus, sanguine emisse, omnis vbique ætas in laude posuit. & quæ magna paruo constant? vilescunt empta paruo magna. vt magna sint, magno stare debent. Et verum illud semper: *Gaudet arduis virtus.*

Serpens, sitis, ardor, arenæ
Dulcia virtuti. Gaudet patientia duris.
Lætius est, quoties magno sibi constat honestũ.

VITIVM. E multis hic fors esse optabit. & sorte contentus sua, ad præsentia, & nõ magno parabilia, manum extendet.

VIRTVS. Non sunt hæ cogitationes generosioris animæ, sunt plebeiæ.

VITIVM. At miserum est, semper esse miserum.

VIRTVS. Ita est. infelicissimum est, bis esse miserum, hîc, & æternum. nulla probitas miserum facit, crimen facit. cùm delictorum conscientia perpetuus carnifex, & futurorum memoria terreat. *Crimen miserũ facit, nõ probitas.*

VITIVM. Et quid infelicius quàm nudari præsentibus?

Æterna præsentibus potiora.

VIRTVS. Quid infelicius quàm vestiri præsentibus, nudari æternis; indui perituris, spoliari perennibus?

VITIVM. Durum est non frui, cum possis, optatis.

VIRTVS. Dulce est carcere perituris, vt fruaris æternis.

VITIVM. Fatuitatis quoddam genus est exuere se his sæculi magnis, cum frui possis.

VIRTVS. Prudẽtia summa est, exuere se perituris, vt induaris æternis. & quæ sunt sæculi huius magna, si componantur cum æternis?

VITIVM. Non meretur opes, honores, voluptates, qui negligit, qui contemnit.

Dignissimus opum & honorum est, qui cõtempsit.

VIRTVS. Dignissimus horum, contemptor est. & non sequitur contemptorem suum, honor? non meministi veteris Romæ? Honoris ac Virtutis ædes iunctim locarant; cum putarent ibi esse præmia honoris, vbi merita forent virtutis. hæc verò perituraruṁ con-

contemptrix eſt, æternarum ſtudioſa.

VITIVM. Vt miſerum eſt deſtitui fortunæ bonis, ita inhumanum non frui, cum poſſis.

VIRTVS. Magnus ille eſt, qui ad id ſe reduxit, quod eripere nulla fortunę iniquitas poteſt. magnus, cuius felicitas à fortunæ felicitate non pendet. magnus, qui ad illum verticem conſcendit, ad quē nullæ fortunæ manus. maximus, qui ſuæ ſibi felicitatis fabricator eſt, ſolius Dei indigus. miſer qui felicitatem ſuam à fallaci fortunæ felicitate mutuatur; qui omni hora conſiliorum fortunæ incertus, hæret dubius, ſemper pendulus.

Felicitatem animo, non opibus metiendã.

VITIVM. Miſer, cui nulla culina fumat, nulli coqui ſudant, nulli ſerui decreſcunt.

De ciborum apparatu.

VIRTVS. Felix, qui è paupere victu omni hora parabili, ad legumina nimirum & aquam, gulam deduxit. tu te conſule. ſtomachum dico, cui illa parantur. dicet ſaturari ſe velle, nec vltrà. & quo mihi coqui qui domini cēſum nouis in luxum cōdimentis mer-

gant? quò cibus coquorum ſudoribus irroratus? Vis dicam? plus manuum, plus ſordium. ita fit, vt, dum exercitum in culina vides, & pateris, ſordium agmina & flumina bibas & comedas. Et quò mihi ſeruuli, ſi manus habeo famulantes? nõ à dignioribus ſuis, quàm à ſeruulorum manibus obſequia parantur? & non ignauiæ ſignum eſt, alienis vti, cùm poſſis tuis? quis alieno ore, manibus, ſtomacho, oculis, pedibus, ambulaſſe, vidiſſe, comediſſe, bibiſſe contentus, felicem ſe arbitratus fuit?

VITIVM. Quæ hæc plebeia vilitas, cibum manibus ſuis parare, potum temperare?

VIRTVS. Imò, quæ ignauia alienis parare, cum poſſis tuis? nam ſi plebeiũ parare eſt, non & plebeium comedere eſt? & quid vilius, manibus comedenda parare; aut ori parata præbere? aut ſi hæc vilia, alieno neceſſum ore comedas, & reliqua naturæ alienis peragas, quo generoſior habearis, & à plebeia conſuetudine remotior.

VI-

VITIVM. Quid? te consule. non pulcrum delectum habere ciborum, vt deligant oculi è multis, quò famem expleant.

VIRTVS. Quis non rideat fatuum ferculorum exercitum? vno milite expugnare hoc castrum potes. quo tot legiones? & quid laboras copia? vno contentus stomachus est. quo huic siluæ, prata, maria, flumina, aër, terrarumque vltima fatigantur? vis saturari, aut fatigari? vis implere, aut farcire ventrem? vis etiam cum voluptate? post sarculos & horteos ligones, plus ex hordeacei panis frusto voluptatis capies, quàm ex densis ferculorum agminibus; quæ famem prouocare student, non explere, quæque primis ferculis sedatam, mille condimentis reuocare conantur. Vis denique ciborum omnem apparatum contemnere? intuere stomachum escis stipatum, dum de coquendis inæstuat sordibus, & præmeditatorium fit latrinarum; & cum Philosopho, specta exitum, & rusticum ab aulico secerne cibum.

VI-

VITIVM. Quid gratius, quàm grata libare omnium gentium, omniumq; vbique populorum vina, vt in singulis singulorum bibas referasque ingenia?

Potus incommoda.

VIRTVS. Quid quęris in potu? non sitim restinguere? certius aqua quàm vino facies. & quid circumspicis vina? non sat magna exempla habes proditæ, aut indefensæ patriæ; traditi, aut deserti exercitus? blanditur vinum. nõ nego: at memento blandientis leonis & serpentis vestigia hęc esse. feritatem submittunt, non exuunt. hinc quo minime exspectaueris, exacerbatur torpitas mitigata, & pro osculis venena infiguntur. eadem in vino reperies, cuius blandimenta furori proxima sunt. hinc conuitia, & ferrum, etiam in eiusdem vteri & tori socium. Quò abiicimur homines? infra belluas nos abiiciunt vina. bibunt illæ vt sitim expleant, nec vltra sitim potus. nos quo minus sitimus, plus ingerimus: & cum vix binas amphoras stomachus capiat, sex pluresve non rarò cogitur admittere; ac integra demum dolia, quæ redeant,

redeant, qua via venerant. Et quid mihi populorum narras vina, vt cum illis singulorum mores furoresq; haurias; ac quidquid in vnaquaque gente indecorum, inuerecundum & audax, bibas? vt habeas quod profundas in amicum, coniugem, parentem pœnitudine sæpe æterna? taceo reliqua. Monstrum habeatur luxuria sine vino, cui semper substructa lasciuia est. Iam cõscientiam omnium consulamus, ipsa natura enuntiabit, quales nos ante pastum & potum, in virgine adhuc saliua esse consueuerimus; si non multo pollentioris mentis, multo viuacioris cordis; quam cum totum domicilium interioris hominis vino natat, cum ipsum tunc sibi hominem excidere solenne sit, occupatis memoriæ locis, impeditisque sapientiæ membris.

VITIVM. Quàm generosum deinde, quantique animi sit, montes, valles, nemora, equorum vngulis lassare, feras domare, retia fatigare, quis ignorat?

VIRTVS. Et quid magnum lassare feras? *De venatu.*

feras? animorum belluas fregisse, domuisse, efferamque horum rabiem emollisse, compedibus induisse, magnum. Et quid quæris ex omni venatu? sudorem? rastra & ligones certius dabunt. derosa & dissipata, & in suo sanguine squalentia ferarum corpora? quæ hæc voluptas est, patientissimis oculis incubare cadaueribus derosis, vt discas animum efferare, eademque ab homine concupiscere.

VITIVM. Quid vis tandem omni iuuentutem voluptate exuere? nihilque illi ætati largiri, negare omnia?

De animorum voluptate.

VIRTVS. Animo composito nulla voluptas maior. Hic ille est, quē nulla spes, nullus metus, à recto bonoque deducant. quem non minæ, non tormenta, non præmia flectant. quē nullus carnifex, tyrannus, exilia, paupertas, secures frangant: quem nulla tiara, purpura, diademata, sceptra dimoueant. in perpetua hic voluptate est, etiam in ignibus. non dico, non sentiet, sed contemnet; & interritus ibit in aduer-

aduersa,& interilla. ingredere,& metire hanc mentem.quo profundius ingressus fueris, hoc plus solidæ voluptatis reperies. Verum vis concedere me iuuentuti voluptates aliquas. concedo æternas.cælo reposuit illas Deus. aut vis sæculi huius volaticas, & spoliari æternis? vis his excludi,& inanibus & fallacibus pasci? aut non satis tibi gaudet, qui æternum gaudet? Vis etiam in hac vita? animus Deo plenus non sat amplam gaudiorum materiam possidet?imple hunc magno hoc Numine. quæ certior, quæ amœnior possessio? quæ delectabilior fruitio? aut altiora voueri certioraq; possunt gaudia? ad hæc facilis iuuentuti via est. Scio hæc plus patere introrsum, quàm extrinsecus splendeant. at opulentissima ferè secretum amant; tegi volunt. nemo thesauros publicauit. clausit. quoque plus de diuitiis habent,hoc plus recondit, & oculis subducit.

VITIVM. Difficilis ad hæc aditus, ardua via, sentibusque ac saxis obsita,

VIR-

Virtutis via plana.

VIRTVS. Vide quid ſenſerit Philoſophus. *Non, vt à quibuſdam dictum eſt, arduum in virtutes ac aſperum iter eſt. plano adeuntur. Non vanæ vobis auctor rei venio. facilis eſt ad beatam vitam via. multò difficilius eſt facere iſta quæ facitis. quid enim quiete otioſius animi? quid ira laborioſius? quid clementia remiſsius? quid crudelitate negotioſius? vacat pudicitia; libido occupatiſsima eſt. omnium denique virtutum tutela facilior eſt: vitia magno coluntur.* Vt meritò dicere liceat, planam virtutum viam eſſe. & non Deus vltrò manum porrigit, & obtrudit dona? Ac licet vocarem per ardua, non mererentur æterna fugitiuos labores? quanti olim in aſperitudine ſacci, cineris horrore, terræ incubantes, lorica tecti, cincti catenis, panem cinere miſcentes, lacrymis potũ, ſuſpirioſas duxerunt noctes oculorum imbribus perplutas? ita, cum diem cinere, noctes metirẽtur fletibus, Deum cum Moſe inuenerunt contubernalem. nec vltra illis lacrymæ, aut ſordes, non pectorum tunſiones; niſi quòd exinde amoris proſilierint lacrymæ.

gaudia-

gaudiales lacrymæ, quibus è nube ſua prolabentibus, plus intus natum gaudiorum eſt, quàm extra imbrium. felices lacrymæ gaudiorum matres. verius; felices lacrymę gaudiorum ſoboles. his ego iuuentutem perplutam velim, vt voluptate diffluat, adeoq; circumcirca circumſtagnari, vt gaudiis vndique natet.

VITIVM. At quid vetat hîc frui, & alibi gaudiis; terrarum, & cæli?

VIRTVS. Neſcis ſtare ſententiã magni Dei, aut hîc, aut in altera vita carendum gaudiis? delectus in manu omnium. peritura deligis? exueris æternis. æterna deligis? perituris renuntia. Lazarus te docebit, & infelix Epulo. vis Deum in Lazaro præmiantem? nõ vis in Epulone ſæuientem? vitam moresque illius imitare, huius fuge; & voluptatibus in hoc nuntium mitte, vt doneris in illo æternis. momentanea Epulonis ſi contempſeris, ſpondeo æterna. non ego; ſed Deus. imitare, & ſequere. errare non potes ductore Deo. Quòd ſi me non audias, con-

Aduerſari ſibi terrarũ & cæli gaudia.

ſule

ſule Epulonem. roga quid feciſſe vellet, quid denũtiatum fratribus. & monentem ſequere. nemo certius cauenda imitandaque denuntiabit, quàm qui in ſe infelicia mundi, deliciarum ac voluptatum experitur præmia. vide demum in hoc & Lazaro, quid ſequi, quid ſperare, quid metuere debeas. nec aliis eges monitoribus, aut magiſtro.

VITIVM. Verùm graue eſt, infra maiorum nomina & diuitiarum ſplendorem viuere.

VIRTVS. Viue dignus Deo patre, viue cælo: nec graue erit in periculo denuntiatæ per Epulonem æternitatis, victus & cultus caſtigationem Deo præſtare. fecerunt plurimi, ætate, viribus, animis inferiores. Et quanta plerique perferunt? quibus animę ac corporis periculis, ac contumeliis etiam, enituntur in cauſſa votorum ſuorum? quæ non atria nocturnis diurnisque ſalutationibus occupant, ad omnem occurſum maioris cuiuſque perſonæ decreſcentes, idque totum ob paucorum

Ardua quæque cogitãti calum ferẽda.

rum ſæpe annorum, mẽſium, dierum, horarumque non rarò fugitiuum gaudium? & nos in æternitatis periculo, toleranda fugiemus? Intuere milites, omnia videor dixiſſe cum hos dico. ſudore, periculis, vulneribus, ſanguine plena ſunt omnia. nullæ hîc deliciæ. ignorant illas arma, ferrum, nuda humus, obuius cibus, campus cubile, ſaxum puluillus, arena culcitra, cælum tectum, ſtellæ candelæ, hoſtilis metus. & nos dubitabimus pati pro æternaturis, quod illi non dubitant pro perituris, & ſanguine plurimum luendis?

VITIVM. Quis æternitatem hanc denuntiauit terris? non in terrorem hæc lata?

Veram nos æternitatẽ poſt hãc vitam manere.

VIRTVS. O ſi in terrorem tantum! & ſane nulli animæ ſemel erogatæ, inferos patere, ſatis Dominus argumento Lazari in Abrahæ ſinu requieſcentis, & ingemiſcentis in ignibus Diuitis, ex perſona Abrahæ ſanxit, vt nulla iam alia denuntiatio infernæ diſpoſitionis exſpectanda ſit. ſemel in Abraham

ham ex persona iudicis prolata sentẽtia, æterna est. Tu vbi Lazari hîc mœrorem, ibi gaudia; Diuitisque hîc gaudia, ibi mœrorem videris, delige quẽ ducem sequaris. Et nõ meministi verborum Domini: *Discedite à me maledicti in ignem æternum?* &, *Ibunt hi in supplicũ æternum: iusti autem in vitam æternam.* atque hinc illud Marci ex Isaia desumptum: *Vermis eorum non moritur, & ignis eorum non extinguitur.* & illud Pauli: *In flamma ignis dantis vindictam iis, qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis eius.* illud deniqueDanielis: *Qui dormierunt in terræ puluere euigilabunt; alij in vitam æternã, alij in opprobrium, vt videant semper.* Addo his illud Ecclesiastici: *Ne verearis vsq; ad mortem iustificari, quoniam merces Dei manet in æternum.* Nec potest animam alio Deus, quàm præmio donare æterno, pœna æterna. cùm enim plurimum in hac vita, non donentur præmiis boni, non torqueantur pœnis mali; si iustus Deus est, præmiandi aliquando boni, punien-

Matth. 25.
Marc. 9
Isai. 66.
2. Thes. sal. 1.
Dan. 12
Eccl. 18

puniendi mali pro meritorum demeritorumque ratione erunt. Nihil horum hîc factum, fiet ergo in altera vita.in qua cum nullus meriti demeritive locus sit, solius præmiationis ac punitionis erit. quæ cum nullo fine terminabitur, nec præmia, nec pœnæ. Vt taceam scelera pœnas mereri æternas in æternum Deum commissa, cuius dignatio æterna, bonitas æterna, iustitia æterna, æterna omnia. quæ cum hîc deleta non fuerint, deleri in altera vita non possunt, quæ misericordiam omnem excludit, solamq; iustitiam agnoscit, solam patitur.

VITIVM. Omnis hîc pagina Deo plena est.&quantos reperias qui aliud sentiunt?

Sunt qui in fortunæ iã casibus omnia ponant,
Et nullum credant mundum rectore moueri,
Natura voluente vices & lucis & anni:
Atq; ideò intrepide quæcunq; altaria tangũt.

Viuunt intrepide. nec quidquam subtractum eunt animæ, non corpori. hîc illis felicitas summa, hîc cælum. reliqua permittunt fortunæ. eueniat

quidquid illi solutissimæ legibus, humanarum rerum dominæ placitum fuerit. erimus Camilli; sin minus, Dionysii; si nec illi, Rutilii; sin impatientes moræ, Pæti, Catones; & vt proiectissimi, Socrates, Reguli.

Deum esse rationibus probatur.

VIRTVS. Nunquam ego hodie Cyrenæum, nunquam rediuiuum Diagoram audiri posse verebar, qui timorem omnem quo regimur, qui venerationem qua sustentamur, vna falce præscinderet. fierine potest, eo te prolapsum amentiæ, vt mundum rectore suo exuere conareris? an tu fortuitis concursionibus summam rerum constitui, tanquam frustis temerè inter se coalescentibus, arbitraris posse? non vbi orbis singula lustraueris, infera, supera, media; vides omnia loqui Numen vnum, quo natura omnis certa lege inspiretur, gubernetur? Cælum intuere. vide vt in noctem astris exornetur, in diem sole lustretur, & scies quam sit in eo non fortuita, sed certa quædam firmataque magni alicuius Numinis libratio. vide annum, menses,

ſes, dies, lunam ipſam; quàm palleſcẽtibus ac timentibus initiis auctior, plenoque iam cornu regia, dein ſenio quodam ſuo, ac repetita adoleſcentia circumagatur. Quæ omnia, cùm nec intelligi ſine ſumma ratione poſſint, vis ſine ea poſſe euenire, certaque nunquam moriente viciſſitudine perſiſtere? vis ſine auctore, ſine parente, tot teſtata ſæculis curſum ſuum tenere? quid? inoffenſa hæc velocitas fortuiti impetus erit? non procedet ab imperio legis æternæ? tantum clariſſimorum luminum ex ordine lucentiũ, materiæ aſſcribemus erranti? terram ipſam pendulam & immotam, & in orbem properantis cæli, ſiderumque fugam ſpectantem, fortuita dicemus pendere manu? imo & quæ ſine ordine arbitramur properãtia, nubes, pluuiæ, eliſorum fulminum ictus, incendia montibus effuſa, terræmotus labantis ſoli, quamuis ſubita, ſine ratione arbitraris prouenire? Audiamus Senecam: *Superuacuum eſt oſtendere, non ſine aliquo cuſtode tantũ opus ſtare, nec hun-*

ſiderum certum diſcurſum fortuiti impetus eſſe, & quæ caſus incitat ſæpe turbari, & citò arietare. hanc inoffenſam velocitatem procedere æternæ legis imperio: non eſſe materiæ erranti hunc ordinem: non quæ temerè coierunt, tanta arte pendere. Iam verò ſi quis obſeruauerit nudari littora pelago in ſe recedẽte, eademq; intra exiguum tempus operiri, credet cæca quadam veneratione modò contrahi vndas, & introrſum agi, modò erumpere, & magno curſu repetere ſedes ſuas: cùm illæ interim portionibus creſcunt, & ad horam ac diem ſubeunt, ampliores minoresq;, prout illas lunare ſidus elicuit, ad cuius arbitrium oceanus exundat. Addo Epictetum: *Ciuitas aut domus, ne momento quidem aut punctio temporis, conſiſtere ſine procuratione & gubernatione poteſt. & hic tanta amplitudine & magnitudine præditus mundus, temerè ac fortuitò, nulloq; ordine adminiſtrari poterit? eſt ergo aliquis ipſius gubernator.*

Quòd ſi maria cogites, vt infuſa vallibus molliant terras, vt nulla fluminũ incrementa ſentiant, vt nudatis littoribus in ſe recedant, eademque paucis ptercurrentibus horis operiant; cre-

des

des cæca quadam volutatione, vndas tam certo modo introrſum agere, modo emittere? eaſdemque ſtatis horis ac diebus, pro imperio lunaris ſideris, ad cuius arbitrium exundant, creſcere ac decreſcere?

Iam vniuerſi totius ordoq; temporum, quid aliud loquuntur præter magnam mentem rectricem? aut tu arbitraris, ver floribus, æſtatem meſſibus, autumnum vinetis, hyemem ſepeliendo vt viuat ſemini, fruſtra niues glaciemque præbere? Nec vniuerſitas tãtum tota, ſed & ſingulæ partes Deum loquuntur. Vide vt ſingulis antepro-uida ſua notione proſpexerit. Ægypti ſiccitatem temperat amnis, Indus Orientem rigat. Veniamus ad plebeia. ollam cogita, mapalia. an non tibi ſtatim occurrit figulus, & fabricator operis? ciuitas, domus, caſa, ſine gubernatore ruant. & hæc tam ingens fabrica temere adminiſtrabitur? flecte oculos ad cælum. credes ſidera ſine parente ſtare? inſpice dein, qua patet, orbẽ. quot miracula, quot in inæquali cur-

ſu, æquabiles viciſſitudines reperies? & in tanta varietate tam certus ordo ſine ratione ſtabit? & non anni per veſtigia recurrentes, tenebrarumque & luminis recurſantes vices, Numen aliquod teſtantur præſtantiſſimæ mentis, à quo in tanta varietate tam certus ordo? quid? quòd in minimis ea portenta ſint, vt ſine magno Numine ſtare non poſſint.

VITIVM. Quæ ſunt illa minima portentoſa Numine plena, & quæ magnũ aliquem factorem teſtantur?

Deum eſſe è rebus minimis creatis colligitur.

VIRTVS. Mira omnino quæſtio. & quid vſquam eſt, quod nõ clarè factorem ſuum loquatur? incipiamus à minimis. Bombyx papilio eſt. mox frigorum impatientia inhorreſcit villis, & aduerſum hiemem tunicas ſibi inſtaurat, pedum aſperitate radẽs foliorum lanugines in vellera, quæ exinde vnguium carminatione ſubigit, ac mox inter ramos tanquam pectine trahit, ac corpori demum inuoluit.

Vide araneam lanifica intus ſemper fertilitate grauidam, tanquam ſemper partu-

parturientem, quàm moderato vngue, quàm tenui filo, quàm æquabili deducit ſtamina: quanta ſiue in tutelam, ſiue in bella & hoſtem propugnacula nectit prudentia.

Intuere apes. interdiu illis ſtatio ad portas more caſtrorum, noctu quies in matutinum, donec vna excitet gemino aut triplici bombo; tunc vniuerſæ prouolant, ſi benignum nactę diem fuerint (prædiuinant enim ventosque imbresque;) qui ſi votis non reſponderit, continent ſe tectis. Rege verò mortuo, mœret plebs ignauo dolore, nec cibos conuehit. triſtique tantum murmure glomerantur circa corpus. ſubtrahitur ergo multitudini, ne fame pereant.

Iam in cõcha quanta varietas? quot colorum differentiæ? quot formarũ? videbis planas, cõcauas, longas, in orbem circũactas, dimidio orbe tectas, in dorſum elatas, rugatas, denticulatas, ſtriatas, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, foris affuſo, intus replicato. quaſdam

virgulatas, crinitas, crispas, pectinatim diuisas, imbricatim vndatas, cancellatim reticulatas, in obliquum, in rectũ expansas, porrectas, sinuatas, milleq; modis aliis variegatas. Illud in his etiam magnum, quòd de saginæ qualitate reddant habitudinem vnionum. quoties enim excipiunt matutini aëris semen, candicant orbiculi; & fit clarius margaritum, si purũ fuerit quod hauriunt; quoties vesperi, fit obscurius, & pallore suo languet, aut rufo innubilatur. ita magis de cælo, quàm de mari partus habent. Si repente micuerit coruscatio, intempestiuo metu cõprimuntur, clausæque subita formidine vitia contrahunt abortiua.

Lusciniam verò quis non admiretur? nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto. interdum secum murmurat. exurgit deinde voce plena, graui, acuta, celeri, tremula. breuiter, quidquid vbique musicum, ore, fidibus, in digitali habes corpusculo. & quisquam fortuitam

tuitam hanc varietatem arbitrabitur? Reliquas aues non tango. vincor propè in ſingulis miraculo. hoc mirum, quaſdam terras certi generis aues non admittere. Noctua ſi Cretam viderit, moritur. In Fidenate agro ciconiæ nec pullos, nec nidum faciunt. Perdices non tranſuolant Bœotiæ fines in Attica. Rhodus aquilam ignorat, Picum Tarentinus ager.

Luſtremus omnium matrem terrã. quàm benigna in omnes. quanto quæ accepit, fœnore reddat, & ſponte etiam fundat, quantaque fœcunditate medicas ꝓtrudat herbas. Quid? quòd eadem alibi aurum, argentum, electrũ, æs, plumbum, ferrum largiatur? alibi gemmas, digitorum, frontium, auriũ, mulierumque naufragia. Murrhina & cryſtallina ex eadem effodiuntur, quibus pretium facit ipſa fragilitas, aliis raritas & inopia, peregrinitas aliis; quibuſdam non niſi à periculo pretium. Semper benigna, mitis, indulgens, ancilla ſemper, & ſemper mater, dũ ſemper homini parturit. Nec ſtantes tan-

tum, sed & natãtes videbis terras. Fluctuant sane in agro Cæcubo, Reatino, Mutiensi, Statoniensi, Audomarensi, Mela tradit, lucum, ac in eo grande tẽplum natare; in quo pyramides tres, quarum maximam quatuor ferè soli iugera in latitudinem altitudinemq; occupare. quæ omnia quocunque vẽti agunt, pelluntur. Quid? quod ad Cutilias aquas, opaca silua, nunquam die ac nocte eodem loco visatur? quędam etiam in ingressu tremant, in Gabiensi agro, Reatino, Campano Brabantiæ parte? Vide quanto deinde discrimine ludat in arboribus. habes simplices, quibus à radice caudex vnus, rami frequentes, vt oliua & vitis, quædã fruticosi sunt generis, vt myrtus & auellana nux. quædam bifurcæ, quædam diuiduę, indiuiduæ aliæ. quibusdam ramorum ordo, aliis incondituus. quædam etiam à radice brachiatæ, quædam nõnisi à cacumine ramosæ. quædam non florent: ilex enim, picea, larix, pinus nullo flore exhilarantur. folia nõ decidunt oleæ, lauro, palmæ,

mæ, myrto, cupresso, pinis, hederæ, rhododendro; non pinastro, iunipero, cedro, terebintho, ilici, taxo, aquifolio. latissima deinde folia viti, fico, platano; angusta myrto, punicæ, oleæ; capillata pino, cedro; aculeata ilicum generi, carnosa cupresso, longa salici, cincinnata piro, angulosa, hederæ, diuisa platano, insecta abieti, sinuosa roberi, spinosa cute rubo, mordacia vrticis, pungentia pino. Arborum etiam quædam gaudent montibus, abies, castanea, fraxinus; quædam vallibus, prunus, oleaster, iuglans, morus, sambucus; aquis salices, populi, siler; has oderunt cupressi, castaneæ, iuglandes. Fructus etiam arborum quàm varii? quibusdam intus lignum, extrà caro, vt oliuis, prunis, persicis, cerasis: aliis intus corpus, foris lignum, vt nucibus: corio clauduntur castaneæ, putamine nuces: crusta teguntur glandes, cute uvæ, membrana punica, carne & succo mora, cute & succo cerasa. In floribus nō minor varietas. quidam bulbo commendantur, quidam capite,

alii caule, folio alii, alii vtroque, non pauci ſemine; quidam cortice, cute, cartilagine, carne, colorum varietate, nitore, odore. atque hinc in æmulam elegantiam hortos videbis ludentes, laſciuientes in vario fœcunditatis ſuæ gaudio. Hoc tamen ferè in his vſu venit, vt qui ſpectatiſſime florent, celerrime marceſcant.

In vitibus magnus omnino naturæ ludus. hîc ſaxis incoquuntur vina, ibi paludibus etiam innatant. valles nonnullæ depoſcunt, montes aliæ; ac non niſi montibus ſudant. inuenies biferas, triferas etiam, in quibus uvæ mature ſcunt, turgeſcũt, florent. ac in quibuſdam prouinciis ſtant vites ſine vllo pedamento, alibi herbarum more vagantur per arua, in Campano agro populis nubunt, ſudibus alibi maritãtur. colore vndique vario: hîc purpureo lucent, ibi luteo; illic fulgent roſeo, viridi alibi delectant. miſcentur deinde colorũ genera. & tument quædam mammarum more, prælongis aliæ porriguntur acinis. durant exhinc

aliæ

aliæ per hyemem pensili concamerate nodo, aliæ fictilibus ollis & doliis includuntur succo suo contentæ, conduntur & musto, vinoque suo inebriantur.

Discrimina deinde in his omnibus producendis aut repellendis agrorum quis enarrabit? quis fœcunditatem, sterilitatem, quis reliqua? In Byzacio Africæ, centena quinquagena fruge fertilem campum tradunt, nullis cum siccus est arabilem tauris, post imbres vili asello, vomerem tandem fœmina trahit. In Chalcia Rhodiorum insula, locum adeò fœcũdum, vt satum tempore suo demetant hordeum, sublatumque serant, & cum aliis frugibus metant. Quid de Hollandiæ pascuis dicam? sunt qui asserãt, tantum annuè lactis fundere, quantum Gallia tota vini. Certè in Flandriæ agro, quinos non rarò ouis vna alit vbere fœtus.

De rupibus terra enatis quid dicã? tangam in tanta varietate pauca. Iuxta flumen Indum alteram rupium ferrũ omne tenere, alteram respuere vo-

lunt. ingentem etiam in Asia rupem vno digito mobilem, totius verò corporis impulsu immobilem narrāt. sed & circa Asson Troadis lapides enasci, qui quæcunque corpora consumant leui attactu.

Aquarum & fontium miracula quis enarret? Gangis fontem qui incolunt, nullius ad escam opis indigos referunt, odoreque viuere silue stri um pomorum, vt olfactu alantur. quòd si teriorem spiritum hauserint, exanimari. Portentosa omnino Dabris fontis natura in oppido Garamanto, decies alternis vicibus die friget, nocte feruet; ac per eadem venarum commercia ignito interdū vapore æstuat, glaciali interdum algore horrescit; incredibili memoratu, vt tam breui spatio tam dissonam sui natura faciat varietatem. Illud certe nouum, quod hæ aquæ contra siderum disciplinam vertant vices. nam cum mundum à calore vesper temperat, ita incalescunt, vt noxium sit contigisse; rursus cum exortu solis feruefacta sunt omnia, sic glacia-

glaciales euomit ſcaturigines, vt hauriri à ſitientibus non poſſit. In Illyriis expanſæ ſuper frigidum fõtem veſtes, accenduntur. In Dodone verò fons gelidus immerſas extinguit faces; extinctas, ſi admoueris, accendit. In Faliſco verò aqua pota candidos boues facit, in Bœotia amnis Melas oues nigras, Cephiſus albas, Xanthus rufas. In Larinenſi agro duo fontes mutuo iuxta fluunt, alter omnia reſpuens, alter abſorbens omnia. Quibuſdam etiam locis iniectum lignum lapideo cortice obducitur, alibi folia lapideſcunt. In Agrigentino lacu oleum ſupernatat. hoc pingue inhæret arundinũ comis de aſſiduo volutabro, è quarum capillamẽtis legitur vnguentum medicum cõtra armentarios morbos. Vetat abortum in muliere Linus Arcadiæ fons, Pyrrhea flumen ſterilitatem inducit, fœcunditatem Sinueſſanæ aquæ, quæ & virorum inſaniam pellunt. Vulneribus autẽ Albula medetur, vitiligines Alphion lacus tollit. Eburonum ager fontes habet ferrugineí

ginei ſaporis. purgant hi in quibuſdã corpora, ſiſtunt in aliis, calculorum vitia emendant, pluribusque morborum generibus medentur. In Bœotia verò fontes duo, quorũ alter memoriam, obliuionem adfert alter. In Fortunatis verò inſulis duorum maxime fontium mirãda narrant. alterum qui guſtauere, riſu ſoluuntur in mortem; ita affectis vnum remedium, ex altero bibere. Quin & auri ramenta deuehunt flumina, Tagus Hiſpaniæ, Italiæ Padus, Hebrus Thraciæ, Pactolus Aſiæ, Ganges Indiæ. nec vllum abſolutius aurum, curſu ipſo trituque politum. Hæc tanta miracula aquarum, quid niſi magnitudinem factoris ſui loquuntur?

De mari verò quid dicam? ſuperant illius prodigia omnem calamum. vide quomodo illi è cælo diſciplina, cum commoueatur lunæ curſibus. adeo vt huius viciſſitudines ſtudioſe ſequatur, nunc auctus & robora, nunc illius defectiones & deliquia. atque hinc illi macies aut plenitudo. neque eodem

ſemper

ſemper modo curſum ſuum tenet; ſed prout illa aut mergitur aut ſurgit, tenuatur aut corporatur, variat illud alternantes ſuos curſus.

De piſcibus taceo. integra mihi, ſi tango, volumina exurgant. in vno delphino quanta? Non taceo tamen remoram ſemipedalem piſcem inhibere poſſe & ſtare cogere ingentes naues ære ferroque roſtratas, ſæuiãt licet fluctus ventiq;, fluctibus omnibus ventisque quaqua parte ſæuientibus potentior.

De quadrupedibus nihil dico. creſcat in immenſum oratio. vnum tantum conſidera in re non magna; quàm mirè natura laſciuiat in quorundam cornibus. ſpargit hæc in ramos vt ceruorum, ſimplicia aliis tribuit, aliorum finxit in palmas, ramoſa capreis, in anfractum conuoluta arieti dedit, infeſta tauris, rupicapris in dorſum adunca, damis in aduerſum, aliis erecta, rugarumque ambitu contorta, in tenue aliis faſtigiũ exacuta, aliis ſingula & in media fronte aut naribus; aliis etiã ad incur-

incursum robusta, aliis ad ictum; adunca aliis, aliis redunca, plurimis denique supina.

Hoc etiam non indignum calamo, esse inter bestias inimicitiarum & cōcordiæ miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrant, congrus etiam & murena, polypus & locusta, ichneumon & crocodilus. amicitiam testantur balena & musculus.

De ventis altum mihi silentiū. quis ex abdito thesauros hos mihi recludet? caligant hîc omnium ingenia, & vinci se fateantur necessum est. quare nec attingo. hoc tantum docemur experientia, humidum ferè Africum esse, siccum Corum & Vulturium, niualē Aquilonem, æstuosum Austrum, tepidum Fauonium; & noctu Austrum, interdiu Aquilonem vehemētiorem, illum etiam in maiores fluctus exurgere.

Hæc tanta, tam varia, tam certa, eundemque semper cursum tenentia, an fortuitis euenire casibus, cæcisque volutationibus, ac in incertum ruen-

tibus

tibus putas posse? aut nulla hæc ratio, mens nulla, ad certos propositosque sibi fines formet, dirigat, tueatur, & in nepotes ire cogat; sed è fortuitis caussis, fors hinc, fors inde ruentibus, fortuiti hi euentus nascantur? In quem integri capitis fortuitæ hæ connexiones cadere possunt? Fors crederes, si cum Romanis olim, Febrim, Orbonam, Malam fortunam; si atricolores, aligeros, claudos, ouo editos, alternis viuentes; Deorum etiam adulteria, iurgia, odia, furta narrarem, omniumque gentium Deos, etiam boues & crocodilos, feles, serpentes. ô vbi pudor!

VITIVM. Magna in paruis narrasse te miracula non nego, quibus magni alicuius Numinis astruere magnitudinem conatis. at tu mihi negare nõ potes, magnos omni sæculo, quidquid hîc paruum magnumque est, rerum dominæ fortunæ tribuisse. Et vt tibi clarè mentem meam aperiam. fabulæ quidquid hîc terrorum, quidquid spei postmodum bonæ. Viuimus morta-

mortales quamdiu fata ſinunt, quamdiu cuiuſque fortuna bona, quamdiu mala patitur; nec vltrà.

De fato, quid ſit.

VIRTVS. De fato, rides, an vera cẽſes? quid, rogo te, eſt Fatum? Deus? homo? monſtrum? vbi illi ſedes? an per vniuerſi latitudinem diſpergitur? mas eſt, fœmina, neutrum? aut an aliud eſt Fatum, quàm quod Deus de vnoquoque noſtrûm anteprouida ſua ſcientia, pro cuiuſque meritis, fatus eſt, in illa immenſitatis ſuæ prænotione? Quòd ſi Fatum velis immotas quaſdã cauſſas, quas declinare nemo poſſit, ob inexpugnabilem inter ſe earundem connexionem; adeò, vt quod obuenturum ſingulis boni malive, nulla liberæ voluntatis, in hanc illamve ſe partem inclinantis habita ratione, certum firmatumque ſit; fruſtrà Iudices, pœnæ, leges. cùm enim fatalia illa decreta inuertere nulli liceat, hæc verò non pendeant à voluntatis, in hæc potius, quàm in illa ſe flectentis libertate; quid cauſſæ erit, cur peculatores, legum inuerſores, morte damnentur,

ſi ad

ſi ad illa ineuitabili fatorum lege trahebantur? ſi propulſare hæc à ſe mala fatorum placitis prohibebantur? ſi eorundem ineluctabili ad hæc neceſſitate adigebantur?

Iam quid noſtrûm quiſque animũ format, vitam componit, actiones fabricat? quid ſe, quid ſuos monet? quid per ancipitia fluctuantium, curſum dirigit? quid inclamat pereunti, Caue; ferrum hîc, hoſtes, inſidiæ, venena latent; ſi mutari certa non poſſunt, nec parari quidquam aduerſum incerta? ſi conſilium meum fata occuparunt, decreueruntque quid vellem, quid facerem? aut delectui meo nihil permittunt? Quid parens filium erudit, monetque ad regulam praua corrigat, ſi inexorabili omnia lege fata conſtringunt? Et audiam ego hodie aliquid ex te. quis prohibebit, quo minus annuam veris, abnuam falſis? Fata? quis me, ſi obieceris pecuniam, dignitates, fœminam, verborum contumelias, mortem, amare coget aut odiſſe? audi Philoſophum, de voluntate illi verba.

Proin-

Proinde peculiaris hæc nostri pars, quam nobis contribuit Deus artifex. quam si euellens à nobis, hac natura efficeret, vt vel ab ipso, vel ab alio quopiam cogi posset aut impediri, profectò pro Deo non esset habendus, nec sane eo quo æquum erat modo nos curaret. Verecũdam vero mentem, fidelẽ, gratam quæ mihi fata dabunt? quæ tollent? ex hac possessione quis me eiiciet? audi eundem: *Ne Iupiter quidem mihi id concessit quod ipse habebat. quod prohiberi, quod impelli non posset.*

VITIVM. Quid ergo? si fatum nullum est, an tu Deum putas aliquẽ prospectare è summa specula gubernatorem ac moderatorem sublunarium rerum harum? Non bene veterum vnus?

Ego Deûm genus esse semper dixi, & dicam cælitum:
Sed eos non curare opinor, quid agat hominum genus.

Prouidentiæ diuinæ assertio.

VIRTVS. De diuina prouidentia, quam tollis, quid dicã? amate vos Sodomæ stupra: adulteria, incestus pilæ sint: cędes, venena, furta, latrocinia tutò or-

tò orbem inambulent. quid enim si nullus prospector Deus, nullus munerator, iudex nullus? aut si ille ipse solitarius, destitutus, cælo suo captiuus, in nullius mores, vitam, facta, verba, cogitationes disquirat? scilicet ne curiosior videatur, ne vniuersis occupatus, singulis sufficere non possit.

Vide solem. & ille quidem cælo affixus terris omnibus sparsus est, misceturq; omnibus. quo magis magnum illud Numen fabricator Solis & vniuersi huius, præsens vbique miscetur omnibus, nulla sui claritate vitiata. sed & cogitationibus interest, & abditissima mentis nostrę tenebricosa specula, radiis suis lustrat.

Agnouit hoc Epictetus, *Deus est prouidens omnia, & quem latere non possis, non modò si facias aliquid, sed etiam si cogites, aut in animum inducas.* non credas hîc Paulum loqui? Agnouit etiã Seneca Stoicus: *Deus ipse humano generi ministrat, vbique & omnibus præstò est.* addit: *Primus est Deorum cultus Deos credere. deinde, reddere illis maiestatem suam, reddere bonitatem,*

tem, sine qua nulla maiestas est. Scire illos esse qui præsidēt mundo, qui vniuersa vi sua temperant, qui humani generis tutelam gerunt. Nota est illis operis sui series. omnium illis rerum, per manus suas iturarum scientia in aperto semper est. nobis ex abdito subit, & quæ repentina putamus, illis præuisa veniunt ac familiaria. & alibi: *Propè est*, ait, *à te Deus. tecum est, intus est. Ita dico. sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumq; nostrorū obseruator & custos. hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat. Bonus vir sine Deo nemo est. an potest aliquis, supra fortunam, nisi ab illo adiutus, exsurgere? ille dat consilia magnifica & erecta. In vnoquoque bonorum virorum habitat Deus.* Non tibi hæc ex medio Euangelio videntur petita, ac ex sublimi magni Ioannis calamo? addit. credas ab illius pectore suxisse, qui à Domini pectore hauserat. *Deus ad nos venit. quod propius est, in homines venit. nulla sine Deo mens bona est. semina in corporibus humanis diuina dispersa sunt. quæ si bonus cultor excipit, similia origini prodeunt, & paria his, ex quibus orta sunt, surgunt: si malus, non aliter quàm humus sterilis & palu-*

stris,

ſtris, necat. Potuit propius ad Ioannem accedere, & arbitrii noſtri in nullam partem coacti libertatem clarius aſſerere? Vis deinde in Philoſopho Theologum audire? *Exemplaria rerum omniũ Deus intra ſe habet, numeroſq; vniuerſorum quæ agenda ſunt & modos mente complexus eſt. plenus his figuris eſt, quas Plato Ideas appellat, immortales, immutabiles, infatigabiles. Vis illum fatum vocare? non errabis. hic eſt, ex quo ſuſpenſa ſunt omnia, cauſſa cauſſarum. Vis illum prouidentiam dicere? rectè dices. eſt enim cuius conſilio huic mundo prouidetur, vt inconcuſſus eat, & actus ſuos explicet. Vis illum naturam vocare? non peccabis. eſt enim ex quo nata ſunt omnia, cuius ſpiritu viuimus. Vis illum mundum vocare? non falleris. ipſe enim eſt totum quod vides, totus ſuis partibus inditus, & ſuſtinens vi ſua?* Nõ arbitreris hunc diſcipulum fuiſſe Auguſtini, aut magiſtrum, aut ex Aquinatis ſchola venire, aut hunc ex illius?

Ad hunc quæ preces fundẽdæ ſint, vis ſcire? accipe ab eodem: *Audacter Deum roga, nihil illum de alieno rogaturus. (addunt ex Athenodoro: tũc ſcito te eſſe omni-*

bus cupiditatibus solutum, cùm eò perueneris, vt nihil Deum roges, nisi quod rogare possis palàm.) Subdit: *Nunc enim quanta demẽtia est hominum? turpissima vota Deo insusurrant; si quis admouerit aurem, conticescunt: & quod scire hominem nolunt, Deo narrant. Vide ergo ne hoc præcipi salubriter possit. Sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat; sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant.* Quò preces si prouidentia nulla est, & ignarus rerum nostrarum viuit Deus? Obiicit hîc sibi Philosophus, & respõdet: *Scio quid hoc loco respondeatur, non dat Deus beneficia, sed securus, & negligens nostri, nihil agit, nec magis illum beneficia quàm iniuriæ tangunt. Hoc qui dicit, non exaudit precantium voces, & vndique sublatis in cælum manibus vota facientium, priuata ac publica. quod profectò non fieret, nec in hunc furorem omnes mortales consensissent, alloquendi surda numina, & inefficaces Deos, nisi nossent illorum beneficia nunc vltro oblata, nunc orantibus data, magna, tempestiua, ingentes minas interuentu suo soluentia. Quis est autem tam miser, tam neglectus, quis tam diro fato,*

& in

& in pœnam genitus, vt non tantam Deorum munificentiam senserit? Ipsos illos complorantes sortem suam, & querulos circumspice, inuenies non ex toto beneficiorum cælestium expertes: neminem esse, ad quem non aliquid ex illo benignissimo fonte manauerit. Neque necessitatibus tantummodo nostris prouisum est; vsque in delicias amamur. Tot arbusta, tot non vno modo frugifera, tot herbæ salutares, tot varietates ciborum, per totum annum digestæ, vt inerti quoque fortuita terræ alimenta præberent. Iam animalia omnis generis, alia in sicco solidoque, alia in humido innascentia, alia per sublime dimissa: vt omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis conferret. Flumina hæc amœnissima, flexibus campos cingentia, illa præbitura commerciis viam, vasto & nauigabili curvadentia, è quibus quædam statis diebus incrementum trahant, vt anhela, vt feruenti subiecta cælo loca subita vis æstiui torrentis irriget. quid medicatorum torrentium venæ? quid in ipsis littoribus aquarum calentium exundatio? Nonne, si gratus es, dices: Deus nobis hæc otia fecit; namque erit ille mihi semper Deus. Ille Deus est, non qui

paucas boues, sed qui per totum orbem armẽta dimisit, qui gregibus vbique passim vagantibus pabulum præstat, qui pascua hibernis æstiua substituit, qui non calamo tantùm cantare, & agreste atq; inconditum carmen ad aliquam tantùm oblectationem modulari docuit; sed tot artes, tot vocum varietates, tot sonos, alios spiritu nostro, alios externo, cantus edituros, commentus est. neque enim nostra ista, quæ inuenimus, dixeris: non magis, quàm quòd crescimus, quàm quòd ad constitutum temporum sua corpori officia respondent.

VITIVM. Quid tu mihi diuinam prouidentiam? non ferè per egestatẽ, contumelias, ignominiam, adeoque per ignes & per gladios, serras, secures, rotas, vncos, forcipes, crucem, equuleos, flagra, lapides, & malorum vltima desæuiri in optimos quosque videmus? Iob mihi testis & Tobias, & illi
Heb. 11. qui *ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti: in solitudinibus errantes,*

rantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ.

VIRTVS. Fateor deſæuire hîc in ſuos Deum. ſed in ſalutem. Non & medicina de ſcalpello & cauterio, de ſinapis incendio, de nouacula, ferro, ignibus, ſecat, inurit, extendit, mordet? nec tamen quiſque medicinam damnat. laudat & mercede cumulat. Et quis luctator agonis ſui præſidem ſugillauit? pugni, liuores, vibices, cruores, gemebũdæ inter cæſtus genę, dentium fragmina, coronas negotiantur & gloriam, imagines & ſtatuas, & quãdam de memoria reſurrectionem. Quære an doleat pugil noſter; negabit. oſtenta vulnera; æternitatis palma tegit. ſanguinem; corona ſiſtit cęlo repoſita. & plus ſemper de victoria gaudii, quàm de iniuria mœroris reperies. Et quis hunc mœrentem arbitrabitur quem videt lætum, & plus gaudii effundentem quàm ſanguinis? Quid? non vos ipſi athletas veſtros ſegregatis ad ſtrictiorem diſciplinam vt robori ædificando vacent? non continetis à luxuria, à ci-

Deum ſuos aduerſis probare.

bis lætioribus, à potu iucundiore? cruciatis, fatigatis, vt quo plus laborauerint, hoc amplius de victoria sperent?

Iam illæ vestræ laudes in Empedoclem desilientem in ignes, in Peregrinum rogo se inuoluentem, in Asdrubalis vxorem cum filiis in patriæ incẽdium deuolantem, in Cleopatram aspides sibi immittentem, in Catonem ferro libertatem vindicãtem, in Athenienſem meretricem demorſa lingua tyrannum conſpuentem, in Philoſophum è mortario ridentem, quid loquuntur? Claudo è magno Tertulliano: *Si tantum terrenæ gloriæ licet de corporis & animi vigore, vt gladium, ignem, crucem, beſtias, tormenta contemnant, ſub præmio laudis humanæ; poſſum dicere, Modicæ ſunt iſtæ paſſiones ad conſecutionem gloriæ cæleſtis, & diuinæ mercedis. tanti vitrum? quanti margaritum? quis ergo non libentiſsimè tantum pro vero habeat erogare, quantum alij pro falſo?* Et audire hîc vnum è veſtris lubet inter tormenta & ignes admirabundum, & Diis ſe æquantem, & cælo immittentem.

Rogat

*Hercu-
lis in
tormē-
tis ingēs
animi
robur.*

Rogat ecce iam me genitor, & pandit polos.
Venio pater. vultusq; non idem fuit:
Tremente pinum dextera ardentem impuli;
Refugit ignis, & reluctantur faces,
Et membra vitant: sed recedentem Hercules
Insequitur ignem. Caucasum, aut Pindum,
aut Athon
Ardere credas, nullus erumpit sonus.
Tantùm ingemiscit ignis ad durum iecur.
Typhon in illo positus immanis rogo
Gemuisset ipse, quiq; conuulsam solo
Imposuit humeris Ossan Enceladus ferox.
At ille medias inter exurgens faces
Semiustus ac laniatus, intrepidus, rubens;
Nunc, ô parens Herculea, sic stare ad rogum
Te mater, inquit, sic decet flere Herculem.
Inter vapores positus, & flammæ minas,
Immotus, inconcussus, in neutrum latus
Correpta flectens mēbra, adhortatur, monet.
Gerit aliquid ardēs: omnibus fortem addidit
Animum ministris. vrere ardentem putes.
Stupet omne vulgus. vix habent flammæ fi-
dem.
Tam placida frons est, tanta maiestas viro.
Nec properat vri. eumq; iam forti datum
Leto satis pensauit, igniferas trabes

Hinc inde traxit, nimia quas flāma occupat,
Totasq; in ignem vertit, & qua plurimus
Exundat ignis, recipit intrepidus, ferox.
Nunc ora flammis implet. ast illi graues
Luxere barbæ. cumq; iam vultum minax
Appeteret ignis, lamberent flammæ caput
Non pressit oculos. Subiungit,

De tuis totus rogis
Contendat orbis. reliquias magni Herculis
Quis populus, aut quæ templa, quæ gentes colent?
Quæ tibi sepulcra nate, quis tumulus sat est?
Hic totus orbis, fama erit tumulus tibi.

Sed & audiamus Herculem suorũ detergentem lacrymas:

Quid me tenentem regna siderei poli:
Cæloq; tandem redditum, planctu iubes
Sentire fatum? parce. nam virtus mihi
In astra, & ipsos fecit ad superos iter.

Audiamus Poëtam animantem, ad ardua impellentem, inhortantem:

Nunquam Stygias fertur ad vmbras
Inclyta virtus. viuite fortes:
Nec Lethæos sæua per amnes
Vos fata trahent: sed cùm summas
Exiget horas consumpta dies,

Iter

Iter ad ſuperos gloria pandet.

Non putas hunc ſenſiſſe, beatum & felicem Herculem inter tormenta & flammas fuiſſe, & mille modis Sardanapalo feliciorem? imò inter maiora in ignibus gaudia, quàm illum inter ſaltantiũ choros, inter pridianas menſas, ad quas merito nouus ſol erubeſceret?

Neque negare interim poſſum, per ardua ad æternatura gaudia deducere ſuos Deum. ita à primordio Abelus cadit, & quidem à fratre, Ieremias lapidatur, Helias fugatur, Eſaias ſecatur, Zacharias perennes cruoris ſui maculas ſilicibus aſſignat, Ioannes in puellę ſalticæ lucar barbara conuiuandi cæde trucidatur; coronãda nimirum lupanaria impii Regis conuiuia ſanguine & capite erant. Et vt tangam recentiora. quis Tribunorum elogia, Prætorum edicta, Proconſulum tribunalia, Regum auditoria, Cæſarum ignorare nomina poteſt; qui Petrum cruci ſuffigi, Stephanum opprimi, Iacobum immolari & Paullum, Laurentium torre-

Per ardua ad æternã felicitatem ſuos Deum deducere. per cruciatus & ſanguinẽ.

ri, Sixtum securi subiici, Ignatium obiici leonibus, Polycarpum flammis, prunis ardentibus Tiburtium, gladio Barbaram, balneo Cæciliam, Vrsulam telis, tauro Pelagiam, flammis Flauiam, vncis Eulaliam, pectinibus Febroniam, rotis Euphemiam, tedis Serapiam, feris Maximam, oleo Eulampiam, Christinam fornacibus, Firminã lampadibus, Agnetam & Luciam ignibus, Susannam securibus, sectionibus Agatham, Catharinam flagris mandarunt. Neque ignoro orientem fidé Herodem Hierosolymis, Neronem Romæ cruentasse. tunc Petrus ab altero cingitur, cùm cruci astringitur; tũc Paulus ciuitatis Romanæ consequitur prærogatiuam, & Romæ nascitur, cum martyrii Romæ renascitur generositate.

De magno verò Iobo quid dicis? an magnum illum arbitraris, cum trianumeraret camelorum millia, quingenta boum iuga, asinas quingentas, ouiũ septem millia; an, cum abacti greges, pecorumq; diuitiæ, filiique vno ruinæ

impetu

impetu adempti, non colorem mutarunt, non frontem verterunt, non ſupercilia, non oculos deiecerunt? cum vxorem deinde malis delaſſatam, & ad praua impellentem, execraretur, cumque immundã vlceris redundantiam magna ęquitate diſtringeret ſolo ſterquilinio diues? cum denique retuſis omnibus diaboli iaculis ſtat interritus? Quis hunc noſſet magnum, niſi illum nec diuitiarum ſpoliationibus, nec cariſſimorum amiſſionibus, nec corporis conflictationibus ſuccidentem videremus? aduerſa magnum dederunt. & corporis exinde integritas recuperata, & reduplicatæ poſſeſſiones, & pateriterum vocatus, abunde nos docent viciſſe in pugile ſuo Deũ, & gratam huic pugnam, & victoriam à Dæmone relatã triumphi materiam dediſſe.

De Tobia eadem dico. vide pauperem & cæcum. & poſthæc in filio diuitem angelicis manibus famulantibus. felicem hoc famulatu. & quid in hoc damnas? paupertatem? audi tuorum vnum:

Quis verè beatus.

Non poßidentem multa vocaueris
Rectè beatum: rectiùs occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus ſapienter vti,
Duramq; callet pauperiem pati,
Peiusq; letho flagitium timet:
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

Omnia in Tobia noſtro reperies, vt de ipſo iam tum cecinisſe vatem credas. De Sanctorum reliquis iam dixi. riſerunt mortem, & amicum inuitarunt ferrum, ignes, crucem, omnium tyrannorum ingeniis maiores. & hos tu infelices arbitratis, qui tormenta calcarunt vt roſas, qui vltro ſecures prouocarunt? Non verum illud Tragici:

Quiſquis ſub pedibus fata rapacia,
Et puppem poſuit liminis vltimi,
Non captiua dabit brachia vinculis,
Nec pompæ veniet nobile ferculum:
Nunquam eſt ille miſer, cui facile eſt mori.

Et quibus facilius fuit mori quàm noſtris? quibus mors vita, & melior vita?

VITIVM. Fatebor verum. neque enim mihi dubium omne ſublatũ. quo-

modo

modo enim, ſi nihil humanarum rerum fugit Deum, tot vndiq; malis opprimi bonos patiatur, improbos imperare?

VIRTVS. Non diffitebor quod dicis, explorat enim magnus ille mundialium præſes certaminis, ex alta ſpecula, ſuos; & vniuſcuiuſque ingenium difficultatibus penſitat. Idem reperies apud mortales. intuere caſtra. quibus dubia maximè & mille difficultatibus implexa credit imperator? non lectiſſimos & amiciſſimos ſibi ſeponit ad ardua, ignauiſſimos quosque deputat ſarcinis? facit idem Deus. quos amat, indurat; mollibus indulget. languent enim per inertiam ſaginati; nec labore, ſed mole & ipſo ſui onere deficiũt. quare & indignos iudicat præmio. Et cui mirum ſi generoſiores animas diſciplina contineat triſtiori Deus, damnis exagitet, vt verum robur colligãt? nũquam enim virtutis plumeum ceruical eſt, ſaxum illi pro lecto. Et vero intuere arbores, nulla ſolida eſt, niſi in quam frequens Aquilo incurſat, cuius

Probos ferè aduerſis, improbos ſecundis diffluere.

vexatione cõstringitur, & radices certius figit. fragiles sunt quæ opaca valle creuerunt.

VITIVM. Quæ hæc est æquitas bonos infringi, improbos lasciuire, deliciis circumfluere?

Iustitia Dei in hac re ostenditur.

VIRTVS. Et quæ est æquitas fortes pro vallo stare, primos in hostem duci, ignauos & impudicitiam professos, altum in purpura stertere? labor optimos citat, ignauissima quæque & languida ingenia negligit. idem reperies in auro metallorum primo. igne probatur: vir fortis aduersantium incursu. magnus ille qui aduersantibus fluctibus & ventis nauem ducit infractᵃ, occursantesque minantes frangit scopulos, vt meritò inclamet Lyricus:

Illi robur, & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit præcipitem Africũ
Decertantem Aquilonibus,
Non tristes Hyadas, nec rabiem Noti.

At qui ne secundo quidem ventorum ductu, cursum tenet, stolæ & filamentis,

tis, non Oceano natus est.

VITIVM. At pessimum quemque diuitiis, tanquam perpetuo vallo cinctum reperies, vt nec, si velit, pateat ictibus.

VIRTVS. Fabulæ. animos intuere. videbis perpetuis curis, & augendarum fortunarum studio, tanquam ærugine exesos. Nam quòd auro, quòd argento, ebore, gemmis niteant, parietes sunt foris culti. & ornatus hic, quid aliud est, quàm crusta quædam tenuis inlatentium sordium? abrade. & vide quæ mentitæ felicitatis splendor texit.

Veras in animo diuitias esse, & verum gaudiũ.

Nec tamen optimus quisque diuitiis caret, licet non fulgeant extrinsecus. intus latent: eo altius, quo plenius responsuræ domino. ita metallorum opulentissima sunt, quorum in alto latet vena. ad has opes nulla fortuna manum mittit. nullum enim illi telum quo animum feriat. Diues ergo ille, & solus est, qui opes suas posuit extra fortunæ manus. nulla enim hunc spes proritabit alieni. quare nec sperata fallent.

fallent. nullus metus franget. ex hac ſecuritate quantum gaudium! Nam quæ ab alieno veniunt hilaritudines, frontem remittunt, non implent pectus. & ſi quam ferant voluptatem, in pręcipiti eſt; ad pœnitentiam vergit & dolorem. contemne. fundamento caret, perfuſoria eſt. At illius omne gaudium ſolidum eſt, & introrſum iacet. in animo fideli, caſto, infracto, affectibus vacuo. his cinctus, caput in ſublime porrigit, ridetque & calcat quę extrinſecus ſplendent, monumenta cadauerum, ſi propius ſpectes. Quin & contemnit minas, ſecures, funes, cruces, & adactas per hominem ſuum ſudes. propriũ enim viri magni eſt, tormenta & terrores ſub iugum mittere, at ſine morſu velle tranſire hãc vitam, ignaui pectoris eſt, & male de ſe meriti. Vide milites. vulnera oſtentant. nec tantum meliore cauſſa, ſed deteriore etiam. aclicet maiora fors fecerint integri, tamen neſcio quî comparatum ſit, vt in maiore gloria ſit fluens ſanguis.

Deni-

Denique ex te potissimum intelligam, gubernatorem vbi agnosces? nõ in tempestate? militem? non in acie? pugilem? non in arena? gladiatorem? non in circo? te ipsum vbi? hyeme ad ignem? æstate in vmbra? vere in floribus? autumno in torcularibus musti? Et quem animum mihi tuum cantabis in paupertate septus opibus? quã constantiam inter tuorum plausus senescens? quin conscientiam hîc tuam in consilium aduoca. an non tibi voluptati est, si adolescentem videas cõstantis animi taurum venabulo aut aprum excipientem, magis etiam si leonem? Arqui hæc obiectamenta humanæ leuitatis sunt. Vis Deo dignissimũ spectaculum? intuere virum fortem cum mala fortuna compositum, maxime si & prouocauerit Ignatius; si in medium semet proiecerit ignẽ Apollonia; si tyranno insultauerit Laurentius; si reprehenderit sub Diocletiano Sebastianus; si contempserit sub Decio Vincentius; si steterit inter prunas tanquam rosas sub Fabiano Tiburtius; si can-

Animi robur aduersis aperiri & firmari.

Spectaculum Deo dignum, vir fortis inter aduersa.

Exemplis res probatur.

ſi cantauerit inter ignes, excuſſeritque riſu regias conditionales minas trina fraternitas; ſi inter concluſam leonum feritatē ſederit interritus, nullius præter Dei ſupplex, Daniel. Sed & audi Philoſophum. Demetrii vox eſt: *Nihil videri infelicius eo, cui nihil aduerſi contigit.* neque enim licuit illi ſe experiri. maleque de illo videtur iudicaſſe Deus, tanquam indignum à quo aliquando vinceretur fortuna: quæ ignauiſſimū quemque refugit, pares quærit. quoſdam faſtidio trāſit: validiſſima aggreditur, aduerſus quę vim ſuam experiatur, flammas in Polycarpo, leones in Ianuario, paupertatem in Franciſco, aſperitatem in Stylite. Magnum exemplum non niſi magna fortuna dedit. Niſi forte infelix tibi eſt Polycarpus, quòd toto corpore ignes premat. feliciorne eſſet, ſi totum illud cum Clodio amicæ ſinu foueret? Infelix Ianuarius, qui ſpectāte cauea leones prouocauit, vt ignauos? feliciorne eſſet, ſi cū Mæcenate ſomnum faſtidiret in non euentilato lectulo ſeruorum flabris?

Infelix

Infelix Franciſcus, qui opibus, qui gulæ indicit bellum? feliciorne eſſet, ſi in orbe citri, quingentis nummûm millibus empto cum Tullio; aut bis tanto cum Aſinio Gallo, nauſeantis ſtomachi famem pelleret? ſi in lancibus centenarii argenti ponderis cũ Sylla menſam fatigaret? ſi in vnius mulli obſonium VI. HS. cum Aſinio Celere, deferret? ſi cum Æſopo ex canoris & loquacibus auibus ſexcentorũ millium patinam conflaret? ſi cum Neronis familiaribus vna cœna mellita daret, quæ quadragies HS. conſtitiſſent? ſi margaritas cum Tragœdi filio ederet. cum Cleopatra gemmas ſorberet, aut ſuſpenſam auro niuem cum Apicio biberet? Veniamus ad Stylitem, quid illi fortuna nocuit? inuitauit vt ignauam ad certamina. quocunque triginta annis, fatigatum corpus inclinat, incumbit vulneri, & in perpetuam vigiliam ſuſpenſa tenet lumina, nulla ibi nox, dies eſt. quanto felicior Sardanapalo, qui vt anxiam mentem fallat, mille ſudat voluptatibus?

Quid?

Quid? tu ipse dum probatissimo cuique obiectas vincula, ferrum, exilium, laudas Camillos, Rutilios, Regulum. quanti in tam numerosa antiquitate? Christiani non vno sæculo aut anno, die vna millia dederunt, qui non cum Laterano iterum porrexerunt ceruicem, qui non cum Seneca venam prębuerunt secandam. sed qui Prætorianas cruces omnes, enses, ignes, rotas, omniaque suppliciorum genera, insperatissima doloris patientia luserũt. Quæ sanè tam varia, Christianorum pueri puellæque sine Deo, per iocum & risum non excepissent. sciebant enim ad cælestium poculorum nectar, non nisi per amaritudinem calicum terrenorũ peruenirí. quæ caussa, quòd secures, forcipes, lapides, fornaces, rotas exoscularentur tanquam rosas, amarent tanquam violas, calcarent tanquam suaueolentes herbas. Has mentes, an inaniter assumi posse putas?

VITIVM. Dura hæc interim esse quis negabit?

VIR-

VIRTVS. Non diffiteor. nonne & aliqua est medicinæ quasi sæuitia? at duritiam & asperitatem operis, fructus excusat. idem in persecutionibus vsu venit. desæuiunt, sed in salutem. & vt illa, cauterio & sectionibus, veniẽtibus, aut iam prementibus medetur malis: ita Deus, per ignes & enses, incerta hæc curat in vitam, & vitam æternam; mortem morte dissoluẽs, tormenta tormentis discutiens. ergo occidit in vitam, lædit in medelam, torquet in requiem, vrit in refrigerium, perdit in salutem. ita quę sæuitia videtur, clementia est: quæ tyrannis, gratia; cùm pro momentaneis perennatura largitur. Quid hîc merito censeri debet graue? occidi in vitam? malles seruari in interitum? Et quo tandem modo vis coronari? de lecto & puluillo?

Deum quos amat, durioribus exercere.

Intuere Græcos. vide quanta pompa superstitiosos suos celebrent agonas. & tamẽ quæ præmia sudoris, sanguinis, supplantationis, pugni, vibicis, vulneris? corollæ & statuæ. Et Deus

carnis

carnis huius & animæ plastes, non poterit hominem in certamen adducere de constantia & robore? dare huic palmam, illi honorem? & pro meritorum diuersitate, dispensare præmia cælorum?

Et quid potuit Deus post lauacrum periclitantibus & perituris post salutem, præsentius adferre solatiũ, quàm lauacrum sanguinis? & per enses & tormenta, fidei & pœnitudinis examinatoria, reparare lapsum, excutere venenum, elidere aduersarium? audi illum apud Zachariam. *Vram illos sicut vritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum.* *Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Quid miramur serui? Filius erogatur pro nobis. ille sine delicto: nos post vetitæ arboris noxiam delibationem, innumeris propè modis nuptialem vestem obsoletauimus. hinc aduersariorum insidiis, illinc sæculi fallaciis deliniti; requirendi per montes & saltus, & humeris reportandi, fuga & vulneribus graues. quid accusamus

Cap. 13.

Rom. 8.

& que-

& querimur? Deus eſt, qui manus ſuæ argillam, afflatus ſui ſpiritum dependit in profectum, erogat in lucrum.

VITIVM. Verte te in quam voles formam, negare non poteris, plus honorum, diuitiarum & opum in meis, quàm in tuis eſſe.

VIRTVS. Quàm miſerum eſt altius tolli, vt decidas altius! & victimæ non ad ſupplicium ſaginantur? hoſtiæ non ad pœnam coronantur? veniet tempus, nec longum, cùm in illo, nimis euidente ſæculi alterius igne, membra vrente & reficiente, Principes tui, purpurati tui, nobiles, diuites exclamabunt: *Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? Ergo errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis. Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia? aut diuitiarum iactātia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra, & tan-*

Honorū & diuitiarum mala, & infelix exitus.

Sap. 5.

& tanquam nuntius percurrens, & tãquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam: cuius, cùm præterierit, non est vestigium inuenire, neq; semitam carinæ illius in fluctibus: aut tanquam auis, quæ transuolat in aëre, cuius nullum inuenitur argumentum itineris, sed tantùm sonitus alarum verberans leuem ventum, & scindens per vim itineris aërem: commotis alis transuolauit, & post hoc nullum signum inuenitur itineris illius: aut tanquam sagitta emissa in locum destinatũ, diuisus aër continuò in se reclusus est, vt ignoretur transitus illius. sic & nos nati continuò desiuimus esse: & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus. Hæc illi. cui nouum? *Spes* enim *impij tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tanquam fumus, qui à vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis vnius diei præteuntis.*

Veras opes in animo esse è Seneca probatur.

Quòd verò plus opum dicas in tuis esse, nescio an ex sententia Senecæ dici possit: qui diuitias non in pecuniarũ aceruo, sed in animo diuite ponit.

Hinc

Hinc illa verba: *Animus est qui diuitem facit. pecunia nihil ad animum pertinet. lapides, aurum, argentum, & magni leuatiq; mensarum orbes, terrena sunt pondera. quæ non potest amare sincerus animus, ac naturæ suæ memor. leuis ipse est, & quandocunque emissus fuerit, ad summa emicaturus. interim quantum per moras membrorum, & hanc circumfusam grauem sarcinam licet, celeri & volucri cogitatione diuina perlustrat. ideoque nec exsulare vnquam potest, liber, & diis cognatus, & omni mundo, omnique æuo par. nam cogitatio eius circa omne cælum, & in omnia præterita futurumq; tempus immittitur.* Non videtur tibi hic ex Petri aut Pauli schola prodire? *In animo*, ait, *non in patrimonio diuitiæ sunt.* veræ nimirum opes. nam vt corpori suæ, ita & animo suæ sunt. qui quo corpore maior, ac in immensum nobilior, hoc huius opes corporis opibus maiores nobilioresque sunt. At animorum opes cum à corporis nõ pendeant, nec connexionem vllam cum illis habeant, fit vt corpore pauper, animo ditissimus esse possit; vt æger corpore, animo in-

territus & validus. Et solæ animorum opes sunt quæ fortunam ignorant. vnde illud illius est: *Cui cum paupertate bene conuenit, diues est.* addit: *Non qui parum habet, sed qui plus cupit, pauper est. quid enim refert, quantum illi in arca, quantum in horreis iaceat, quantum pascat, aut fœneret; si alieno imminet, si non acquisita, sed acquirenda computat.* Et audet dicere nõ posse animorum studiis vacari & diuitiarum. Verba illius sunt: *Si vis vacare animo, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. non potest studium salutare fieri sine frugalitatis cura. frugalitas autem paupertas voluntaria est.* Pergit inhortari ad paupertatem. *Perpessi sunt exercitus inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdam tolerauere famem. Hæc omnia passi sunt pro regno (quo magis mireris) alieno. & dubitabit aliquis ferre paupertatem, vt animum passionibus liberet?* Nõ tibi hæc ab Euangelio mutuata videtur? addit: *Vis scire quàm nihil mali sit in paupertate? compara inter se vultum diuitis & pauperis. Sæpius pauper & fidelis ridet: nulla sollicitudine concutitur, in alto est.* Remediũ subiun-

xit ad omnem fortunæ occursum. *Ne imparatos nos fortuna deprehendat, fiat nobis paupertas familiaris. Securius diuites erimus, si sciemus quàm non sit graue pauperem esse.* Docet deinde quo loco apud nos diuitiæ esse debeant. *Diuitiæ apud sapiẽtem virum in seruitute sunt; apud stultum in imperio. sapiens diuitiis nihil permittit, stultus diuitiis omnia. vos tanquam aliquis vobis æternam possessionem earum promiserit, assuescitis illis & cohæretis: sapiens tunc maximè paupertatem meditatur, cùm in mediis diuitiis consistit. Sapienti quisquis abstulerit diuitias, omnia illi sua relinquit. viuit enim præsentibus lætus, futuri securus.* Non arbitreris hæc è monitorio diuitis illius Euangelio prouenire, qui plurimos sibi annos spondebat, & æternas opes? Audiamus alterum, & quidem è voluptatis schola, quid vniuersim de opibus sentiat. *Maximæ diuitiæ sunt ad legem naturæ composita paupertas.* Subdit Stoicus: *Lex autẽ illa naturæ, scis quos nobis terminos statuit? Non esurire, non sitire, non algere. vt famem sitimq; depellas, non est necesse superbis assidere liminibus, nec supercilium*

graue, & contumeliosam etiam humanitatem pati. ad manum est, quod satis est. Accipe alterum ab Epicureo calamo: *Is maximè diuitiis fruitur, qui minimè diuitiis indiget. qui eget diuitiis, timet pro illis. nemo autem solicito bono fruitur.* Firmat Stoicus: *Nam quod ad illos attinet, quos falso diuitiarum nomen inuasit occupata paupertas, sic diuitias habent, quomodo habere dicimus febrem, cùm illa nos habeat. è contrario dicere debemus, Febris illum tenet. eodem modo dicendum est, Diuitiæ illum tenent.* Non videntur tibi hæc ab Augustino aut Ambrosio venire?

VITIVM. Nolo Scriptura tecũ contendere, nolo Philosophorum placitis. vincis. Hoc verò omnino miror, diuitias à te contemni: cùm à tuis magno ambitu certari in illis videã. quin adeò, non vltimam orbis partem occupasse. certe in vno non maximo regno, supra quadraginta auri millione possedisse reperio. & hæc est moderatio morum. starent. ignoscerem. nunc reliqua etiam spe deuorarunt. aut ergo fatearis, beatitudinem quandam o-

pum

pum esse, aut extra virtutum semitam transuersum tuos agi, ac in insensatorum numero esse.

VIRTVS. Opes ego meorum, nec damno, nec probo. alium locum disputatio hæc deposcit. quanquã à quo calamo hîc in Ecclesiæ opes insurgas, nemo non videat. tacerem. at noui ingenium. in omnibus, vicisse te, si sileo, inclamabis. ergo quantum augustissimæ rei amplitudo patitur, paucis respondebo. quanta res, triginta aut quinquaginta auri milliones, ad bis mille & quadringentos milliones, bis inquam, ne erres, mille auri milliones, & ducentos, totidemque argẽti, quos munificentissimæ Dauidis manus in vnum Ierosolymæ templum conuasarunt, Salomonis profuderunt?

Leuiticæ tribus opes cum Ecclesiæ comparatæ, templique Salomonis, veterũq; Christianorum cũ nostris.

Sumpt. facti in Ierosolymitano templo.

Leuitarũ opes.

Non egrediamur Palæstinam semel ingressi. confer in ea Leuiticæ tribus opes cum plurimarum prouinciarum, adeoque & regnorum in Europa. vis propius hæc manutangere? Vni huic tribui Deo sacratæ, per singulas tribus ciuitates addictæ quatuor. vniuersim

proinde ciuitates octo ſupra quadraginta, quibus Num. 35. Ioſue 21. additi agri ſuburbani paſſuum duorum millium. ſubducrationes, comperies milliaria agraria nonaginta & nouē. quæ quanta fuerit, promiſſæ illius tot ante ſæculis, melleæ ac lacteæ terræ portio, vis ſcire? vniuerſa, ſi latitudinem metiaris, protēditur in milliaria, vt quàm maximè largiamur, centum quatuor; ſi longitudinē, quadringenta & octoginta. Vni igitur huic tribui quartam terrarum Palæſtinæ partem, & vltrà videbis delatam imperio magni Dei. Adde his, omnium, quæ fœcunda tellus illa, propè ſupra fidem, ſinu fundebat, partem decimam: adde frugum, pecorum, ſed & humani decimati capitis primitias: adde denique hoſtiarum peccata expiantium non ignobilem partem.

Vis etiam propius opes intueri, & in illarum magnitudine, tanquam in oceano te mergere? vis ex annuo Palæſtinæ prouentu, ſummotenus libato, Leuiticæ tribus opes metiri? nihil indul-

indulgebo verbis, quod fieri videmus rerum defectu. sed & breuis est veritatis assertio. Salomoni Palæstina tributi nomine pendebat annis singulis talenta bis mille ducenta, & viginti sex: auri nimirum milliones sex & viginti, ac septuaginta & duodecim aureorum millia. argentum verò nulla designatione certa; vt non stillare tanquã de perenni culmo, non cæli more stellare, nimis rarè sparsum hoc ornamẽtum; sed fundi crederes, ac pro imbribus esse. ea illius frequentia erat, ea vilitas. quibus si addas annuos ex Ophir auri milliones quinque, argenti etiam plures, si capita tributo, tanquã stipendio censa, è quorum singulis didrachmam, regales nimirum duos per prouinciam erogatos. adde donaria, vectigalia reliqua; comperies annis singulis Salomonem in regios thesauros potuisse recõdere auri milliones minimum centum. Nam regiam domum singulæ per ordinem tribus, mensibus tribus alebant, tribuum Præfectis in hanc rem serio ex-

Salomonis opes.

cubantibus. quarum etiam ære quadraginta millia equorum currulium, & duodecim equeſtrium millia alebantur.

Ex his regiis, ſi Leuiticæ tribus opes deducamus, nullo negotio videbis, quantas vna hæc, Deo, templo, ſacrificiis dicata, extulerit è prouinciæ illius fœcundiſſimis promiſſi fœderis largitionibus. quas qui penſiore examinauerit iudicio, neſciet vicerit Rex an Leuita. Poſſem hac de re copioſius tecum; ſed non vult veritas iuuari, & fere longioris orationis blanditiæ corrumpunt illius dignitatem. Vixiſſes illa ætate, non inclamaſſes, Tempera, quò tantæ opes?

Veteris Eccleſiæ in variis prouinciis opes.

Sed manum de hac Palæſtina tabula. tranſeamus ad noſtros. vide Eccleſiæ opes, Germanorum apud Irenicũ, Scotorum apud Leſſeum, Polonorum apud Cromerium, Suecorum apud Olaum, Danorum apud Saxonem, Noruegorum apud Crantzium. Gallorum metire ex liberali Romanorum Pontificum acceſſione: qua factũ narratur,

Gallicanæ Eccleſiæ opes.

ratur, vt bis millies mille aureorum singulis largitionibus, è prędiis Ecclesiæ dicatis conuasatum fuerit. Sed & Carolus mihi testis, qui non tam rerũ gestarũ, quàm munificentissimæ dexteræ immortali gloria, Magni nomen inuenit. quòd ita demum sibi videretur ad summum felicitatis euectus, si quàm plurimis Ecclesiam opulentasset. nec eum spes frustrata: cùm & ipsa elementa visa illi quasi iurata ac stipẽdiata famulari. De Hispanis consultius taceo. orbis ipse loquitur. sed & ipse Rex Pontificia concessione, dicitur annis singulis ex Ecclesiæ sacratis rebus, millies mille aureorum, & supra, colligere.

Hispanica Ecclesiæ opes.

Vis in remotissima barbarie regiæ in Ecclesias munificentiæ exemplum? vis quale fòrs nulla retro vidit ætas? habes oculatum testem Franciscum Aluarum Emmanuelis Lusitaniæ Regis Legati socium. vidit hic in Æthiopia templa decem, è solida rupe singula, intercurrente in ambitum via, quæ rupium reliqua à tẽplis segregat, quo faci-

Æthiopicarũ Ecclesiarum miracula.

facilior sit aditus. sed & vno loco templum templo inædificatum; verius, ex vna rupe, templa duo, stupente ad humanum ingenium, excisa; quorum vnum alteri superstat. Et quas opes credas hîc profusas? quos propè auri mõtes? Accipe aliud. Trutthaim oppidũ apud Noruegos, olim potens, ac tantum non altera Ecbatana, nunc extra templum, vicus solo veteri nomine nobilis. huius templi altaris principis crepidinem igne exesam, septem aureorum millibus, vix tandem pristino nitori reddiderunt, teste Bauaro Zieglero. Cogita operis huius reliqua. quanti milliones sepulti in fundamẽta? quanti in reliquam augustissimam machinam? nam crepidini huic reliqua respondent, opere, splendore, pretio.

Vnius Noruegici tẽpli præstantia.

Vis Angliæ Regum prodigam propè in Ecclesiam manum? Henricus Octauus annis paucis, dena templorum & monasteriorum millia euertisse, aut in profanos vsus vertisse traditur. ac ille ipse, cùm celeberrimum Thomæ

Anglicana Ecclesiæ diuitiæ.

gentis

gentis illius Martyris monumentum donariis exueret, ſex & viginti boum plauſtra, auro, argento, gemmis, tanquam in triumphũ proſtratæ religionis, onerauit. fuerunt hæc vnius monumenti.

Vis aliud in priuato viro nobili? Petrus Dunius ſeptem ſupra ſeptuaginta templa, è ſecto lapide, priuato ære cõſtruxit in Polonia. ſed & ſingulis annuos prouentus addidit plane regios. & ſuper hæc bina ingẽtia monaſteria.

Hæc priuatus. dabo recentiora. In Occidua India, non multis annis templa ſteterunt ſub annum reparatæ ſalutis 1576. ſeptuaginta millia. Nemo hęc mirabitur, qui intra Vrbis mœnia, & duobus in illius ambitum milliaribus, tria templorum millia numerauerit. Quid? ſi Leoni Afro credimus, in vrbe Feſſa ſeptingenta templa reperiemus. horumq; maximum milliare ſolidum muro ſuo claudere, nongentis lampadibus noctem excludentibus, diem vincẽtibus. Plura ſi voles de Eccleſiæ ornamẽtis & opibus, Cyrillum

Occidẽtalium Eccleſiarum numerus.

Ierosolymitanum lege, Athanasium, Optatum, Nazianzenum, Nyssenum, Ambrosium, Hieronymum, Chrysostomum, Augustinum, Paulinũ, Prudentium.

Vis nouitia? Trithemius audet asserere D. Benedicti sacram posteritatẽ, quartam aliquando orbis Christiani partem possedisse.

Dianæ templũ. Vis Gentilitia? non tenebo te diutius. Ephesiæ Dianæ Asia vniuersa tẽplum posuit annis ducentis viginti. in hoc columnas centum vigintiseptem, singuli Reges singulas.

Iaponica templa. Nõ ignobiliora dedit Iaponiæ Rex, qui ante annos octingẽtos, Frenomiamam montem (nouem hic passuum millibus à Meaco est) tribus templorũ millibus & octingentis, tanquam nouis sideribus nouum in terris cælum, vestiit. adiunxit singulis Bonziorum domum, & partem tertiam vectigaliũ vniuersi regni. In hoc monte non arbitraris quadraginta siue prouinciæ, siue regni, cuius meministi, milliones, muscam esse in elephantis proboscide; cu-

de; culicem in cameli gibbo; pulicem in Britannico molosso; denique fluentis gutturnii stillicidium esse in Oceani vastissima laxitate?

Neque hæc dico, quòd inhiari velim opibus, aut incubari thesauris. nõ didici hæc à Christo meo: qui beatos denuntiauit pauperes, paupertatem ipse professus, quia nemo vllo sæculo maiorem. sed vt videas quibus animis maiores nostri fuerint in ædificandis ornandisque templis, quibus Iudęi, & quidem dictante Domino. vt discas templorum à Deo ornatum venire. qui imperio Christianis suis omnibus, in Ierosolymitano templo præiuit. errare non possumus tanto duce. cuius monitu, cum mannæ, Mosaicis tabulis, & virgæ, augustissimum orbe toto templum erectum sit; quæ ornamenta ipse Domino temploque eius admouenda putamus?

Non quòd amem in vno aliquando capite thesauros magnos, quos nec amauit Dominus, qui in sequelã suos inuitauit humilitatis & paupertatis

ſed vt oſtēdam veterum morem. cum parciſſimi in ſe ſinguli, & in ſuos; profuſiſſimi in Deum fuerunt. in illis parcere modeſtiæ putarunt, prudentiæ in his profundere. Quare ſi quis opes ſibi depoſcat, non ſequitur Chriſtum; ſi templis, Chriſtum ſequitur. quin adeo ſuis ſe exuere vt Chriſtum induas, non poteſt meriti non eſſe maximi, remunerandi à Deo centupla fœneratione. teſtem fœnoris huius ipſum habemus, non alium. quare ſi adoleſcentem noſtrū impellas in opes in Chriſtum erogandas, probo, perge inhortari. ſin opes ſuadeas inter ſodales prodigendas, in conuiuiis reliquisque ſæculi profuſionibus, damno. non ego, ſed Chriſtus, & quidquid olim in Eccleſia doctum, quidquid ſanctum. imo quidquid à veteri Philoſophia vlla vnquam ætate fuit.

VITIVM. Quidquid eſt de omnibus ante à te tanto verborum rationumque ambitu confirmatis; quò mihi Deus? quò prouidentia? aut cui? quò animæ corpori immorituræ?

VIR-

VIRTVS. An non hoc est laxare sinum criminibus? vt pleno oceano impudentiæ nauiget classis, inuerecundiæ remis, velis ventisque impulsa? ad quæ non pręcipites deuoluimur? Deũ ipsum rediuiui Capanei petimus stultitia. timeamus fulmina, & noui Amphiarai funera. Nimirum *primos in orbe Deos fecit timor*. quid nî ab eodem ore, *Virtus mihi numen & ensis, Quem teneo?* bene est. Deum tollimus, ne iudicem patiamur. fatum admittimus, ne ferrum in noxios sæuiat. ita respublicas, regna, orbem vno fati nomine euertimus, libertatem homini adimimus, in belluam vertimus. prouidentiam negamus, quo liberius per fanda nefandaque, rapiamur impuniti, securi de ignaro Deo, & cælo suo clauso. animã denique, ne quid impietati desit, post hanc vitam vita exuimus, ne aut præmiis in virtutes animemur, aut à sceleribus pœnis terreamur. omnia negaturi vt omnibus tutò fruamur, etiam patrem & matrẽ, si profutura negatio est. mirum, si non & humanas animas refun-

Animã immortalem esse.

refingamus in beſtias, vt nunc anima inſultet in aquila, nunc deſultet in anguilla, nunc in capram tranſeat, nunc in coturnicem, nunc ſterquilinia impinguet, nunc venena ruminet. cur non & ex atomis figulemus hominē, in eoſdem refigulandum? aut cur non noui Valentini nouas meditamur Æonias ſcrophas, nouas Deos matres, patres, in quibus Nus & Sige, Ogdoas & Achamoth, quæ nouos cæleſtes pipiet imbres? O fatui! quid? ſæculum ſuis quandam immortālitatem ſpondeat in ſtatuis, imaginibus, honoribus publicis: & diuina iudicia humanis poſt mortem erunt mendiciora, contemptibilia de pœnis, fruſtrabilia de præmiis, vt nec peſſimi metuant, nec optimi ſperent? quàm vereor ne in nō morituris ignibus ſemper vrentibus, nunquam finientibus ſerò ingemiſcāt ingenia hæc. ô quàm nimis verè, tam ſupplicii, quàm refrigerii ſentētia ibit æterna? vtique non in belluas, ſed in homines.

Ratio-nibus Sed ad rem propius. credisne fruſtra

ſtra humanis animis inditam æternitatis ſpem? credis ſatiari hunc perituris poſſe? nuſquam illi ne orbe quidẽ domito quies. nouos quærit, aut credis fatua hæc animis deſideria, dominosque fruſtratura indidiſſe? immenſa deſideria humana ſunt, & in omne æuum ſeſe extendunt. & fortuita hæc arbitraris vota, & rebus ſuis inania, vmbras ſine corpore, ſine ignibus fumum? nulloque arbitraris tot diuites naturæ ſpes fundamento niti, nullo fulciri? ſed de comœdia fabulam, aut de Herculis tragœdia ſcenam arbitraris?

anima immortalitas probatur.

Iam quid de anima cenſes? non ſpiritum corpus inanimantem, inhabitãtem? voluntatis vero, ingenii iudiciique operationes, non tibi puræ & à corporum miſtura ſecretæ cum Philoſophis videntur? & arbitraris nudas purasque ſpirituum actiones à corpore profluere ac proſilire poſſe, vt incorporeas actiones corpora parturiãt, ab hac nimirum matre illi filii, ab hac cauſſa illi effectus? Quòd ſi animam,

cum

cum vniuersa Philosophorum schola, spiritum corpore suo nudum concesseris, quo hoste cadet? nec ignorare potes, quidquid interit, hostem pati: aduersariarum enim partium interitus sequuntur. non sæuiunt inter se amica. vt dicam cum Lyrico:

Neq; hic lupis mos, neq; fuit leonibus
Vnquam, nisi in dispar genus.

& cum altero: *Parcit*
Cognatis maculis similis fera. quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore vnquam
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: sæuis inter se conuenit vrsis.

Tolle proinde aduersantia, & mortem sustuleris, & æternabis vitam. vbi enim nullæ pugnæ, mors nulla. Quem verò hostem vitæ suæ insidiantẽ sortiri spiritus potest? ex aduersantium sibi qualitatum pugna cadimus. hanc si nemo prudens largiri animabus potest, nec mortem potest? Audiamus Senecam: *Mobilis & inquieta mens homini data est. nunquam se tenet, spargitur & cogita-*

cogitationes suas in omnia nota atque ignota dimittit. vaga, & quietis impatiens, & nouitate rerum latissima. quod non miraberis, si primam eius originem aspexeris. non ex terreno & graui concreta corpore; ex illo cælesti spiritu descendit. cælestium autem natura semper in motu est. & alibi: *Animus sacer & æternus est, & cui non possunt inijci manus.* at incorrupta cælestium natura est, ignorat mortem. mori posset, si ex terreno & graui concreta corpore foret. nunc cum à cælesti spiritu ipse cælestis descendat, interitum nescit, & assimilatur illi à quo descendit. &, si æternus est, & cui non possunt iniici manus, mori non potest. neque enim mori aut interire æterna possunt. aut, si intereunt, æterna non sunt.

Quid si Deus est, vt esse illum quidquid vsquam natum est, loquitur; credis iniustum esse posse, si Deus est? & quomodo iustum dices, si indotata transit merita, impunita scelera? At quanti vita moribusque integri, omni vitæ tempore iactãtur aduersis? quanti improbi secundo feruntur cursu aduersi-

uersitatum ignari? quare, nisi post hãc vitam, & illos præmia, & hos pœnas manere dixerimus; necessum iniustũ fateamur Deum, qui nec hîc, nec alibi probitatem præmiet, improbitatem puniat. quod vt fiat, necessum animã concedamus superesse corpori, in quod & præmia & pœnæ pro meritorum demeritorumque varietate, decurrant.

Nolo diutius disputationi huic insistere, ne iniuriam sæculorũ omnium consensui facere videar: qui satis homini esse debeat ad quamcunque rem astruendam, nedum ad hanc adeò indubitatam, ad quam nos natura non ducit, sed rapit. Christiane in hac re Phocylides: *Corpus ex terra habemus, & omnes in eam resoluimur, puluis sumus. cælum verò spiritum recipit, anima immortalis & senectutis expers viuit.* Poterat aliquid clarius & certius? poterat magis à mẽte Christiana? Christiane etiam Naumachius: *Mortuorum statim non castæ mẽtes pœnas luunt.* non possunt mortuæ. viuunt ergo si pœnas luunt. Nec Naumachio

Veterũ Philosophorum testimoniis animæ immortalitas probatur.

machio minor Epicharmus: *Si fueris mente pius, nihil mali patieris mortuus; superius manet in cælo spiritus.* manere superius spiritus non potest, si cum corpore occidit. vt maneat, occidere nõ potest. Addo Senecam: *Cùm venerit dies ille, qui mistum hoc diuini humaniq; secernat, corpus hoc vbi inueni relinquam: ipse me Diis addam. nec nunc sine illis sum, sed graui terrenoq; detineor. per has mortalis æui moras, illi meliori vitæ longioriq; præluditur.* Non potest se Diis reddere, si cum corpore interit. non potest per has æui moras, meliorilongiorique præludi, si nulla post has mortalis æui moras, vitæ mora superest. Addit: *Alia origo nos exspectat, alius rerum status.* non potest exspectare omni parte sua mortuum. Claudit: *Intrepidus horam illam decretoriam prospice; non est animo suprema, sed corpori.* si non est animo suprema, quo modo perit cum corpore anima? vt suprema non sit, vita necessum viuat alia. Subdit: *Dies iste, quem tanquam extremum reformidas, æterni natalis est.* si æterni natalis, nõ interit cum corpore anima. nascitur

ſcitur meliore vita morte. Confirmat: *Tunc in tenebris vixiſſe dices, cùm totam lucem totus aſpexeris, quam nunc per anguſtiſſimas oculorum vias obſcurè intueris.* ſi integra ſe lux effundet animo corpore ſuo viduato, interire cum morte anima nõ poteſt: neque enim ſe lux mortuo effundere poteſt, nec hac frui mortuus. ſi fruitur, viuit: fruitio viuorum eſt. Non tenebo te diutius.

Hoc quæro & finio. quid vis? perire animam, nec ſupereſſe domicilio ſuo corpori? fingamus perire. quæ damna metuis perituræ animæ? immortalem credas, non credas, nulla opinionum harum damna mortali dare poteſt, immortali poteſt. cur ergo inſiſtam mortalitatis opinioni, quæ æternum perdat, ſi immortalis anima eſt; & nõ adhæream immortalitatis opinioni, quæ cùm obeſſe non poſſit, prodeſſe æternum poteſt? ſequere tuta. nã ſi immortalem mortalem arbitreris, nulla immortalitas opinata, damna mortali animæ dare poteſt: nullus enim damnorum poſt mortẽ ſenſus. ſin immortalem

talem mortalem arbitraris, æternum opinio hæc luenda erit. adhære ergo illi, quod obesse credenti non potest, prodesse potest: sepone illud, quod prodesse credenti non potest, obesse potest. nemo prudens incerta certis anteponit, emolumento nullo.

VITIVM. Multa hîc tu de anima, de corpore altum silentium. quis illud animæ reddat? quis post tot reuolutiones rerum, tot mutationibus fatigatũ, tot dissectũ, sparsum, reddet sibi? hæc dici, & credi?

VIRTVS. Quid te hîc terret? vbicũque resolutus fueris, quæcunq; te materia destruxerit, hauserit, aboleuerit, in varias formas, corpora, in nihilum denique prodegerit, reddet te tibi Deus: & superinduet in illo die hoc corpus, propriæ æternitatis substantia, reuertentibus in corpora sua animabus.

Corpus post hãc vitam resurgere & redanimari.

Et non totus hic ordo rerum testatio quædam est resurrectionis corporũ? non lux quotidie interfecta resplẽdet? non tenebræ pari vice reuiuiscũt,

dum

dum mutuo se interimunt, mutuo re-
scindunt? redaccenduntur sanè stella-
rum radii, redornantur lunæ specula,
quæ menstruus numerus attriuerat,
reuoluuntur hyemes, æstates, verna &
autumnalia tempora, cum suis vici-
bus, moribus, fructibus. & non arbo-
res reuestiuntur post spolia, nõ denuo
colorãtur flores? certè semina non nisi
corrupta ac dissoluta fœcundius sur-
gunt. Ita omnia pereundo seruantur,
omnia de interitu reformãtur, omnia
finiuntur vt redeãt, vt nihil depereat,
nisi in salutem. & tu miraris corpora
sibi reddi, cùm prata, nemora, hortos,
pomœria, vineta consideras?

Intuere Israëlem. vestimenta & cal-
ceamenta annis quadraginta indetri-
ta & inobsoleta videbis, etiam comas
& vngues stetisse reperies. Ionas sane
à marina deuoratus bellua, in cuius al-
uo naufragia digerebantur, triduo in-
columis exspuitur. & Babylonii igne
ne in trium quidem fratrum tiaras sæ-
uiunt. Enoch verò & Elias, nondum
morte functi, licet de orbe translati,
carni

carnis immunitate gaudentes, iniu. iarum ac contumeliarum inexpertes, cui fidei præludunt, nisi illi, qua credi oportet, futuræ hęc integritatis esse documenta? Iam manus Mosis, & quidem ad instar emortuæ exanguis, albida, frigida, sed & recepto calore, refusoque colore, eadem caro & sanguis, quid nisi corporum aliquando integritatem testatur? Christus quoque in montis secessu vestimenta luce mutauerat: vbi etiam Moses & Elias, alter in imagine nondum receptæ carnis, alter in veritate necdum defunctæ, eãdem tamẽ habitudinem corporis perseuerare docuerunt. Inspice deinde de posteritate monstruosum Orientis alitem, qui seipsum funerans renouat, natali fine decedens, & succedens iterum Phœnix. quid expressius in hanc caussam? aut cui alii rei tale documentum?

Vitam deinde nostram, an frustra suspirare credis in sæculi occasum, in transitum mũdi, in diem Domini magnum, nulli pręterquam Patri notum,

signis tamen & portentis, elementorũ concussionibus, nationumque conflictationibus prænotatum?

Aut incredibile putas restitui substantiam interitui subductam? quid? ille Deus hæc non poterit, qui incultis primum elementis mundum depalauit, dehinc prodigioso munere exornauit? qui solem luminis splẽdore impleuit, tenebras lunæ solatio temperauit, cælum sideribus signauit, maria belluis frequentauit, varia terram fœcunditate donauit? quique hæc quæ videmus cultissima omnia ex prima illa confusa & massali informi congerie dedit? qui frutices ex hinc inoculauit, formauit folia, inflauit germina, inoculauit flores, cõdiuit succos, protrusit fructus? quid? qui corpus nostrũ semel de limo figulauit, sanguinem, carnem, musculos, neruos, ossa, venas, comam, vngues, reliquaque thesaurorum interna, non poterit illud cum omni famulatu suo sibi reddere? potuit ante è necdum subacta, & adhuc virgine terra hominem figulare, non pote-

poterit è compressa & semēti subacta? non carnem è terra produxit, suffuditque huic sanguinem, substruxit ossibus, venisq; ac neruis intexuit? & quis illi eandem deneget potentiam dissociata semel anima, quam ante concessam negare non possumus?

Figulo licet argillam temperato ignis afflatu, in robustiorem materiam recorporare, & aliam ex alia fingere; & negabimus Deo, quod concedimus figulo? sed hic aliam, non eandem reuocat. ita est. at tu non vis plura Deo quàm figulo largiri? Non potuit ante Deus formare hominem? nos loquimur, negare non potes. quis illi virtutem ademit? finge animo tuo certam terræ portionem. quæro, potest ex hac Deus figulare humanum corpus, an non? non posse. nemo tam barbarus dicet. potest? fingamus fecisse. non poterit idem corpus in matricem suam terram resoluere? demens sit qui neget. ex eadem verò terra semel corporata, nunc terra, non poterit idem corpus figulare? aut non tantæ potentiæ

est, terram semel corporatam sibi red-
dere, quàm corpus sibi? desiit in cor-
pore esse terra, redit resoluto corpore
terra, desiit & corpus esse, & rediit ad
matricem suam terram, reditque ad se
rursum eadem Dei manu, qua primò è
terra formatum fuerat. & ille qui è ni-
hilo cælum terramque condidit, non
poterit idem corpus animæ semel ere-
ptum reddere, redhibentibus carnem
ignibus, vndis, aluis ferarum, rumis a-
litum, lactibus piscium, & ipsa tempo-
rum gula? Quæ vis maior, de nihilo
hæc condere, an dispersa colligere &
reddere? aut ademit Deo potentiam
semel afflatum anima corpus? non. fa-
tua hæc, & ab omni ratione remotissi-
ma? ingenitam sibi vim adimat corpus
Deo? spolietque natali die suo corpus,
robore suo Deum? hoc qui potest, et-
iam tollere de medio Deum potest. &
iam sustulit. indiuisus Deus est, nulla
parte sui frustrari potest. si potest; in-
terire totũ necessum est. ignorat Deus
partes. simplicissimæ naturæ est. à qua
quidquid subtraxeris, ipsam necessa-
rio

rio ſubtraxeris. In quo verò reformandi ſemel deperditum corpus impotẽtia? in Deo? maiora in prima figulatione dedit. quis minora negabit? In corpore? quis ſubtraxit illud potentiæ diuinæ? ante formationem ſuberat, non ſuberit poſtea? è terra ſemel potuit, nõ poterit ex eadem terra? eadem terra eſt, eadem diuina potentia eſt, quis negabit idem corpus? aut exhauſta Dei potentia eſt in prima corporis figulatione, vt nihil reliqui illi ſit ad ſecundam?

Iam quoties animas reuocauit in corpora Dei virtus, & eundem hominem reſtituit ſibi? teſtis mihi quatriduanus Lazarus & viduæ filius, & tot omnibus ſæculis per orbẽ vniuerſum. & non poterit idem corpus ſibi & animæ reddere? aut temporum intercurrẽtia ſpatia, Deum robore ſuo exuent?

Illud verò velim ex te nunc potiſſimum audire, aliane in homine caro peccauit, alia poſt diem Domini magnum torquebitur ignibus? alia laborauit, caſteque ac pie vixit, alia coro-

nabitur? quæ hæc iuſtitia Dei? carebit gloria, promerita caro, carebit pœna? donabitur gloria aut pœna, nec hanc nec illam promerita eſt caro? quod omnino neceſſum ſi alia reſurgit caro, aut non reſurgit eadem. aut ergo iniuſtum fatearis Deum, qui immeritos præmiat, immeritos punit; aut eandé reſurgere carnem fatearis, quæ merita mercede donetur. & cùm eadem anima coronetur, cur non eadem caro animæ dotalis ſocia, meritorum demeritorumque dum viueret ſocia? non quorum merita, & coronæ ſunt? quorum demerita, & pœnæ? & è quibus oculis & dentibus fletus & fragor in gehenna? non è peccantibus? Idem ergo corpus torquetur ignibus, quod peccauit: idem pręmiatur, quod intactum ſe à ſceleribus ſeruauit. idem ergo reſurget, ſi pręmiari idem, ſi puniri idem debet, ſi ſtare iuſtitia diuina debet, ſi Deus.

VITIVM. Nimirum credenda hæc omnia veniunt. cęco in iſta impetu ruendum. non diffiteor Philoſophorum aliquos

aliquos in vario propositarum à me quæstionum genere subobscuro & dubio ferè calamo aliquid tetigisse. quod signum mihi nullo rationis lumine ad illa perueniri potuisse, quæ tu tam variè, fortiter, prolixè astruere conatus es.

VIRTVS. Nunquã dixi natura nuda duce, quemquam ad omnia fidei nostræ mysteria peruenisse. quãquam pleraque ac prope omnia rationibus firmari posse non diffitear. vnus te hoc Mercurius Trismegistus Philosophorum non vltimus docebit, vt ab hoc discas, ad quæ rationis lumine peruenire possimus.

Pleraq; fidei Christianæ cognitæ è Trismegisto confirmata.

DEVM ESSE. *Quis mare suis finibus circumscribit? quis terræ pondus sistit, ac librat in medio? Est certè aliquis horum auctor ac Dominus. etenim locum, vel numerum, vel mensuram seruare absq; auctoris virtute impossibile est. ordo fieri à deformitate nequit. Quòd si per ea etiam quæ terra sustinentur fragilia, & ea quæ profunditate conduntur, Deum artificem inuestigare volueris; age, circumspice humani corporis opificiũ, cuius ad-*

Deum esse.

monitione perdisce quis tam pulcra imaginis conditor, quis oculorum pictor. quis nares auresq; tornauit? quis labia distendit oris? quis neruos tetendit atque ligauit? quis irrigauit venas? quis ossa congessit solida? quis carnem pellicula tenui circumtexit? quis digitos articulosq; discreuit? quis fundamenta pedum extendit? quis perforauit poros, atque meatus aperuit? quis splenem coëgit atq; compressit? quis iecoris porro rexit fibras? quis pulmonum sculpsit fistulas? quis aluo capacem amplitudinẽ tradidit? quis honoranda corporis membra in propatulo figurauit? quis obscœna in obscuro prorsus abdidit, eaq; aspectu cernentium voluit secreta iacere? Vide quot diuinæ artis opera in vna materia demonstrantur, singulaq; pulcrè rectéq; dimensa, nec non propriis inuicem officiis differentia. quisnam singula finxit? qualis mater, qualis pater? Nonne hæc solus inuisibilis Deus, cuncta propria voluntate molitus est? Et cùm statuam & imaginem absque fabro & pictore fieri nullus asserere audeat, miram mundi huius constitutionem sine cõditore constitisse putabimus? ô cæcum homunculum! ô nimis inopem! ô profundis obrutum ignorantiæ tenebris! caue,

caue,

caue, ne vnquam artificium priues artifice. quin imò congruo Deum nomine præinuocato, patremq; eius proprium esse existimato. Quòd si me quidquam audacius proferre coegeris, huius essentiam esse dicam concipere, & facere singula, quemadmodum sine factore fieri quidquam nequit. ita Deum existere semper, nisi semper agat, impossibile est, in cælo videlicet, aëre, terra, mari, in toto mundo, in qualibet particula mundi. non videris tibi Iobum aliquem audire loquentem?

DEVM VNVM ESSE, NON PLVRES. *Deum vnum esse.*

Cùm multi variiq; sint motus, & dissimilia corpora, vnus autem ordo velocitatis in omnibus, impossibile est duos aut plures esse factores. neque enim ordo vnus seruaretur in multis. præterea qui inter illos imbecillior esset, potentiori inuideret, ex quo seditio quædam oriretur. vnus ergo singula facit in multis. Nũ censes arduum quoddam & laboriosum in Deo, vitam nostram, immortalitatem, mutationemq; efficere? tunc enim tot tantaq; potes, vides, audis, odoras, gustas, tangis, loqueris, graderis, spiras, intelligis. neque alter est in te qui videt, qui audit; nec loquitur vnus,

graditur alius, hic odorat, ille gustat; hic spirat, intelligit ille. vnus hæc omnia præstat. quàm fortiter in Epicureos, quàm certò in omnem gentilitatem.

Deum trinum in personis esse.

DEVM TRINVM IN PERSONIS ESSE. *Mens autem Deus, vtriusq; sexus fœcunditate plenissimus, vita, & lux, cùm verbo suo mentem alteram opificem peperit: qui quidē Deus ignis, atq; spiritus numen.* Habes hîc Deum mentem fœcundam, Patrem nimirum, habes Verbum, habes Spiritum ab vtroque procedentem, numen, & ignem amorem. quid explicatius diuinæ dicant paginæ? & alibi: *Mens Deus tuus, mentis verò germen, verbum lucens, Dei filius. Mens autem pater Deus: neque enim distant ab inuicem; horum vnio vita est.* vide hîc mentem, mentis germē Verbum, horum vnionem tanquam amorem. *O lux totum illumina, Spiritus Deus, Verbum tuum me regit spiritifer opifex. Tu solus es Deus.* quid explicatius dicat Christianus?

Deum vbique esse.

DEVS VBIQVE ET IN OMNIBVS. *Deus sanè expers inuidiæ, per singulas mundi particulas vbiq; splendet, atque adeò se notum præstat,*

præstat, vt non intelligere modo, sed manibus etiam (vt ita dicam) liceat attrectare. neque otiosus est Deus: nam otiosa forent omnia: cũcta siquidem plena sunt Deo. otium verò in nullis mundi partibus reperitur. docte in Epicurum & in omnes qui cælo Deum claudunt, ne scelera videat, ne puniat.

DEVM ÆTERNVM ESSE. *Est quis factor istorum, atq; is ingenitus, vt genitis antiquior sit: genita enim diximus ab alio fluere.* erudite & vere. *Deum aternũ esse.*

MVNDVM CREASSE. *Vniuersum mundum verbo, non manibus fabricatus est opifex,* Non arbitreris à Dauide mutuatum, aut hunc ab illo verius: *Verbo Domini cæli firmati sunt.* *Mundũ creasse.* *Psal. 32.*

CREATVRIS GIGNENDI FACVLTATEM DEDISSE. *Extemplò Deus verbo sancto clamauit, Pullulate, adolescite, propagate, vniuersa germina, atque opera mea.* nõ tam clare quam ille: *Crescite & multiplicamini, & replete terram?* *Gignẽdi facultatẽ à Deo esse.* *Genes 9*

HOMINEM AD SIMILITVDINEM SVI CREAVIT. *At pater omnium intellectus, vita, & fulgor existens, hominem sibi similem* *Hominem ad Dei similitu-*

dinem creatũ. *milem procreauit. atque ei tanquam filio suo congratulatus est: pulcher enim erat, patrisq; sui fereba: imaginem.* Non minus diserte quàm Moses ipse: *In die qua creauit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum.*

Genes. 5.

SOLVM DEVM BONVM ESSE. *Bonũ in nullo ponitur, nisi in solo Deo. imò ipsum bonum Deus ipse semper. In mundo bonum esse non potest, siquidem mundus congeries est malorum.* & alibi: *Bonus ita est, vt illi soli id competat.* arbitreris Matthæum, Marcum, aut Lucam loqui: *Vnus est bonus Deus. Nemo bonus nisi vnus Deus. Nemo bonus nisi solus Deus.*

Solum Deum bonum esse.

Matth. 19. Mar. 10 Luc. 18.

CONSERVARE OMNIA, LABIQVE OMNE CREATVM RETRAHENTE DEO MANVM. *Si à quopiam influxionem suam ille subtraxerit, deficiente vita, in mortem corruent vniuersa.* quid clarius Thomas, Scotus, Patres, Scriptura?

Conseruare Deum res creatas.

INVISIBILEM HVMANIS OCVLIS DEVM ESSE. De cælo illi verba. *Ibi fulgidum lumen, nullis immistum tenebris. ibi nullus ebrietate delirat, sed omnes sobrij vigilant, atque mentis oculis, eum qui videri vult acutiùs intuentur. is nec auribus percipitur, nec*

Inuisibilem Deum esse.

nec cernitur oculis, neque sermone proferrur. sola mens eum prospicit, sola mens prædicat. Quàm scitè distinxit cælestem Dei visionem, & hanc sæculi huius. De hac Ioannes: *Deum nemo vidit vnquã.* & Dominus ad Mosem: *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet.* De vtraque Paulus: *Serues mandatum sine macula, irreprehensibile, vsque in aduentum Domini nostri Iesu Christi, quem suis temporibus ostendet beatus, & solus potens Rex regum, & Dominus dominantium: qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem: quem nullus hominũ vidit, sed nec videre potest.* & alibi: *Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.*

Ioan. 4.
Exodi 33.
1. Tim. 6.
1. Cor. 13.

INVOCANDVM DEVM, GRATIAS ILLI HABENDAS, LAVDES DECANTANDAS, COLENDVM. *Agamus illi omnes voce gratias, trananti cælos, naturamq; creanti. O meæ vires, laudate ipsum, vnum & omne consonate voluptati meæ, omnes animi vires, omnes potentiæ mecum vnà concinite. O vita! ô lux! gratias habeo tibi Pater, actus omnium potestatum. gratias ago tibi*

Inuocandũ Deum.

Deus, omnium potestas actuum. verbum tuũ per me te laudet. Et alio loco hymnum decantat Deo. *Sanctus Deus pater omniũ: sanctus Deus, cuius voluntas à propriis potestatibus adimpletur: sanctus Deus, qui suis familiaribus innotescit: sanctus es, qui verba cuncta constituisti, cuius imago est omnis natura: sanctus es, quem nũquam natura creauit: sanctus es omni potestate validior: sanctus es omni excellentia maior: sanctus es omni laude melior. Excipe verborum sacrificia sancta, ab animo & corde debita tibi manantia. Ineffabilis, solo silentio prædicandus ab eo, qui fallacias veræ cognitioni contrarias declinauit. Annue, corrobora me: atque huius gratiæ participes effice eos qui in ignorantia versantur, cognatione quidem mihi fratres, tibi autem filij. Etenim fidem tibi præsto, testimoniũ de te perhibeo. in vitam ac lumen assurgo. Ipse pater es venerandus. Homo autem tuus, sanctitate vnà tecum potiri desiderat, cùm potestatem illi omnium arbitriumq; concesseris.* an immeritò cum magni Dauidis canticis & hymnis hæc conferas?

Deum non esse

DEVM NON ESSE CAVSSAM MALORVM. *Ab ipso profectò factore nihil malum,*

lum, nihil turpe. Hæ quidem paßiones ſunt ſequentes corpora. ita rubigo æs, limus animata corpora. at neque faber ferrarius induxit rubiginem, neque animati corporis genitor cœnum ac ſordes: eodemque modo nec Deus etiam malum. Quantò Chriſtianius ſæculi noſtri Nouatoribus, quanto modeſtius? cùm non vereantur Deum, aſſerere malorum omnium quæ eueniunt cauſſam. Quàm propè deinde accedit ad illud Iacobi: *Nemo cùm tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt; ipſe autem neminem tentat. vnuſquiſque autem tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. deinde concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum.*

malorũ cauſam.

Iacob. I.

DÆMONEM PECCATORVM ET TENTATIONVM CAVSSAM ESSE. *Dæmon ſemina propriæ actionis inſpergit. mens autem conſperſa ſeminibus, prægnans, inde parit adulteria, ſtupra, homicidia, parricidia, ſacrilegia, diuinorum contemptum, iugulationes, euerſiones vrbium, peſtes hominum, & reliqua omnia, quæcunque malorum ſunt opera*

Dæmonem peccatorũ cauſam eſſe.

opera dæmonum. Nisi à meliore magistro Iacobus suxisset, ab hoc suxisse quę recensui, arbitrari possemus.

Dæmonem impellere in peccatum vindictæ studio.

IMPELLERE ILLVM IN PECCATVM, VT GRAVI POST LAPSVM POENA AFFICIAT. *Ab ignaris, improbis, ignauis, inuidis, iniquis, homicidis, impiis procul admodum habito, permittens eos dæmonis vltoris arbitrio. qui ignis acumen incutiens, sensus affligit; magisq; ad patranda scelera armat hominem, vt turpioris culpæ reus, acriori supplicio sit obnoxius: eumque sine vlla intermissione ad insatiabiles concupiscentias inflammat: cum eo pugnat in tenebris, peccatũ examinat: & ignis impetum in eius cruciatũ mirum in modum concitat atq; adauget.* etiam inferorum hîc pœnas non obscurè designat.

Animã immortalem esse.

ANIMAM IMMORTALEM ESSE. *Vos quibus mentis portio concessa est, genus recognoscite vestrum, vestramq; naturã immortalem considerate.* & ante: *Solus homo ex vniuersis terrenis animantibus, duplicis naturæ censetur; mortalis quidem propter corpus, immortalis autem propter hominem ipsum substantialem. immortalis enim est, cunctorumq;*

rumq; arbitrium obtinet: cætera verò viuentia, quæ mortalia sunt, fato subiecta sunt. humanus animus fato superior est. ita fatum humano arbitrio subiicit, & necessitatem excludit.

FRVI ILLAM BEATA VISIONE DEI. *Tunc autem poterimus mentis oculos eleuare, boniq; decorem incomprehensibilem prospicere, cùm nihil de illo prorsus dixerimus. Eius cognitio diuinum silentium est, & intenta omnium sensuum applicatio. qui id intelligit, nihil potest aliud cogitare. qui id intuetur, nihil præter ipsum aliud intueri. qui audit, nihil audire post ipsum, neque corporis etiam sui membra mouere. Vniuersis profectò corporis sensibus motibusq; solutus, intrepidus agit. nam qui totum circumlustrat, vndique mentem totam quoque irradiat, animam abstrahit totam à corpore, totam in essentiam denique Dei transfigurat. Impossibile enim animam hominis in corporis face iacentem, diuinam assumere formam: neq; licet etiam boni pulcritudinem contueri, nisi quis ante in Deum fuerit reformatus.* quid clarius ab omni schola dictum vnquam?

Animã post hãc vitam frui visione Dei.

NON

Nō posse nos Deo & sæculo seruire.

NON POSSE NOS DEO SIMVL SERVIRE ET HVIC SÆCVLO. *Impossibile est vtrisque simul intendere, mortalibus videlicet atque diuinis. electione vnius amittimus alterum: quotiescunque vnius cura remittitur, alterius actus intenditur.* Hinc illud

Matth. 6.

Matthæi: *Nemo potest duobus dominis seruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget; aut vnum sustinebit, & alterum contemnet: non potestis Deo seruire & Mammonæ. Arduum est præsentia relinquere, & ad superiora se potioraq; conuertere. illa enim quæ oculis cernimus, nimiùm nos delectant: latentia diffidentiam pariunt. patentia autem mala sunt: bonum occultum iis qui manifestis incumbunt. Nisi tuum corpus oderis, teipsum amare non poteris. quamprimum verò non te, sed Deum ipsum dilexeris, mentem protinus consequeris.* Non absimile huic illud Domini apud Lucam:

Luc. 14.

Si quis venit ad me, & nō odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Elegans etiam in hoc genere Trismegisti, & Christiana plane monitio. *In primis oportet vestem*

quam

quam circumfers exuere, indumentum inſcitiæ, prauitatis fundamentum, corruptionis vinculum, velamen opacum, viuam mortem, ſenſitiuum cadauer, ſepulcrum circumuertile, domeſticum denique furem: qui dum blanditur, odit; dum odit, inuidet. Huiuſcemodi eſt, quo circumtegeris, vmbraculum inimicum. ad ſeipſum te deorſum raptat, ne forte conſpiciens veritatis decorem, atque proximum bonum, huius oderis prauitatem; néve huius inſidias, quas in te aſſiduè machinatur, aliquando præſentias. hoc aciem interiorum ſenſuum hebetat & obtũdit: craſſa illam materia ſuffocat, abominabili faſtidioſaq; ebriat voluptate, ne audias vnquam, néve perſpicias ea quæ iure & audienda ſunt, & in primis inſpicienda. non arbitreris te Auguſtinum aut Baſilium audire, aut è primorum Patrum numero ſeriem monitorem.

VESPERI DEO GRATIAS AGENDAS, ORANDVMQVE DOMINVM. *Aduentante veſpera ſolisq; radiis occidentibus, vt Deo gratias egerant, quiſque in proprium ſe cubile cõdebat.* De nocturnis hiſce precibus habes Dauidem: *Memor fui nocte nominis*

Deo vesperi gratias agẽdas.

nominis tui Domine. In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum. addit lacrymas: *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis stratum meũ rigabo.* quomodo amabat, aut dolebat, cuius lectus natabat lacrymis? imo amoris & doloris symbola hæ sunt. Et monet Trismegistus: *Tu igitur in primis piis precibus obsecra Dominum, Patrem vnicum, vnum, & à quo vnus, vt sis illius misericordia dignus. sic tandem Deum tantùm percipere poteris, si vel vnus duntaxat illius radius intelligentiæ tuæ benigne refulserit.* Paulum expressisse videtur. *In omni oratione & obsecratione, cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.* &, *Orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omni instantia & obsecratione.* monemurque à Domino: *Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.*

Phil. 4.

Ephes. 6

Matth. 26.

Angelũ custodẽ vnicuique datum.

SPIRITVM VNICVIQVE CVSTODEM AB IPSO ORTV ASSIGNATVM.

Ex Trismegisti disciplinatu Æsculapius: *Vnumquemq; nostrûm statim ab ortu & animatione dæmones assumunt, illo honore donati, vt ortus ministerio fungantur.* De spiri-

ſpiritibus cæleſtibus ſcribit.

Addo hîc illud Æſculapii Triſmegiſti diſcipuli de Deo, omnium creatore, deq; æterna generatione: *Omnia procreans ſe procreat ipſum, nec vnquam deſinet, cùm & ipſe deſinere non poſſit. & quemadmodum Deus finem non habet, ita neque eius procreatio initium aut finem habet.* docte, vere, Chriſtiane.

VITIVM. Negare non poſſum admiranda Triſmegiſtum rationis lumine & beneficio conſecutum de Deo, diuinisque rebus. Vnum fateri cogeris, nullis rationibus Verbi incarnationem doceri poſſe; ſed ſola fide aſtrui, ſola firmari, proponique credendam mortalibus cæco omnino obtutu: à qua tamen vna ſalutem veſtram pendere fatemini.

VIRTVS. Magnum planè myſteriũ, & ad quod omnium obtenebrentur oculi: non nego. quanquam nec obſcure hoc Triſmegiſtus attigerit, nec huic ſua deſit ratio. Deum eſſe iam probaui, firmauique hoc etiam Philoſophorum placitis. hunc etiam ſummũ eſſe

Incarnatio Domini rationibus probatur.

esse bonum. à quo quidquid vbique boni, tanquam à fonte suo riuum profluere, tanquam à pede vestigium, tanquam à corpore suo vmbram. immensum deinde, nullisq; concludi terminis potentiam illius, nullisque stringi. Et sane infinita ac intermina quadam potẽtia opus, vt è nihilo, nullaq; subiacente materia res cõdantur; cum inter immane illud primogeniũ chaos, magnumq; inane & nihil, & rem creatam, immensitas quædam interiaceat, nullo ingenio, nullo calamo exprimenda. Iustitia etiam illius nullis arctari limitibus potest. eo magis, quòd simplicissimæ naturæ sit Deus. quo fit vt, quidquid illi tribuitur, naturæ illius immensæ latitudini respondeat. pariatur enim Deo quidquid in illo est. quod cum ita sit, nullum impræmiatum meritum, nullum impunitum transire delictum potest, si stare iustitia illius debeat, adeoque si stare Deus. nihil enim detrahere simplicissimæ & incompositæ naturæ potes, nisi euersam illam funditus velis.

Cum

Cum verò immensa sit diuinæ naturæ præstantia, bonitas immensa, immensa omnia; fit vt quidquid in illam grauius committitur, infinitam quandam malitiam imbibat. Sic etiam in humanis, è personarum dignitate ac magnitudine, criminum non rarò magnitudinem metimur. ita grauiter in regia mandata deliquisse, regia metiri potentia solemus. Et verò pœnæ sceleribus irrogatæ, scelerum magnitudinem aperiunt, indicesque grauitatum illorum sunt. quòd si ergo æternum luendæ pœnæ sceleri alicui infligantur, necesse scelus illud quandam malitiæ infinitatem in se claudere; alioqui non respondeant sceleri pœnæ. quod apertè cum diuina non tantum, sed cum quacunque iustitia pugnat, quæ æquari vult delictis pœnas, nō illa ab his vinci. Inest ergo peccato hominis, cui annexæ æternum pœnæ, malitiæ quædam immensitas, cui exsoluendæ æternitas, quæ durationis infinitatem complectitur, necessaria foret. huic verò abolendæ paria

ria merita, quæ offensæ diuinæ iustitię satisfacerent, erant quærenda. quæà nudo homine certis vndique terminis circumscripto, nasci non poterāt: Deus autē, qui solus infinitus est, mereri non poterat. non cadunt in hunc merita, non demerita, quæ præmia circumspiciunt & superiorem dexteram. nulla autem Deo potestas superior, à cuius manu præmia speret. Aut ergo omnem omnino hominem diuinorum præceptorum præuaricatorem, & primigenii sceleris heredem, æternis adiudicare pœnis necessum erat. durum hoc misericordiæ infinitæ; aut illum reperire qui satisfacere diuinæ iustitiæ posset. non poterat Deus, non nudus homo. Deus ergo humanā induere naturam, atque illa sē vestire debebat, vt pœnis æternis merita responderent æterna, quibus aboleri illæ possent, quò iustitię satisfieret æternæ. pati vt homo poterat, mereri vt homo, meritaque illius, ex vi coalitæ cum humana diuinæ naturæ, dignationes imbibere infinitas, quibus debitam

bitam ſceleribus pœnam infinitam, quia æternam, elueret; & infiniti boni offenſam deleret, & iuſtitiæ omnem numerum expleret. Induere ergo humanam naturam debuit Deus, ſi æternis pœnis paria merita, æternum exſoluendis delictis par exſolutio, offenſoque immenſum Deo par reconciliatio reperiri debuit; quo nihil merito deſiderare iuſtitia poſſet, nihil queri: & infinitæ ſimul diuinæ miſericordiæ exemplum in laudem extaret, nullo æuo finiendum. neque ratio alia reperiri poterat, qua actiones humanæ pretium induerent, quod pœnis eluendis æquari poſſet æternis: quave hominis merita promereri præmia poſſent æterna, ignibusque gaudiisque pariari æternis, illis extinguendis, his æternũ conſequẽdis. Veſtiri ergo debuit Deus homine ſuo, vt dignationem homo ſortiretur debito parem, delictis parem, pœnis præmiisque parem.

Quid? quod Triſmegiſtus myſteriũ hoc diſerte denunciet? *Quis regenerationis auctor? Dei filius, homo vnus voluntate*

Dei. vter clarius, Petrus an Trismegistus? *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundùm misericordiā suam magnam, regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis.*

VITIVM. Multa tu pro more tuo & mira, hinc ex Philosophorum placitis, inde ab Euangelio ac rationibus mutuata. at non sunt hæc ætatis huius. me sequere, *meæ deliciæ, mei lepores.* fruere concessis, ad quæ ætas, opes, honores, æqualium inuitāt studia. erit cum hæc Virtutis cana monita cano committas pectori. nunc quis non rideat hanc ante barbam prudentiam? credo & in cunis inter lallandum & mammandum decantandam. quò hæc supercilia Catoniana aut Stoici Senecæ? fruere, dum licet, optatis. veniet tempus cum niueo vertice Trismegistum, Catonem indues Senecamque. decet hāc ætatem maturitas, iuuentutem ioci, risus, amica inter amicos amicasque pocula. sequere præeuntem fidam ætatis huius ducem. vbi grandior ætas iuuentutis

tutis amœna ſubtraxerit, Virtutem ſequere per me licet. illa tibi tunc gaudia promittit cælorum: ego nunc ſæculorum hilaritudines. duplici proinde cælo beatus, meo & virtutis. ac meo primum, inde frueris illius.

PRODIGVS. Sequor. & me totum tibi dico ſacroq;. nulla dies abeat, nox nulla voluptatũ expers, nulla viduata compare. ite durum curæ genus, ite labores. Quem non inuitent læta hęc? quem non ager ille diffuſus in ſiluis, pictus in pratis, pecoroſus in paſcuis, erectus in montibus, proſtratus in vallibus, neglectus in nemoribus, cultus in hortis, irriguus in fontibus, piſcoſus in fluminibus, ſalebroſus in torrẽtibus, luxurioſus in ſegetibus, lætus in floribus, gaudioſus in uvis? quem nõ ſodalium greges, ætas ſine curis, ſine ſolicitudine opes, ſine mœrore damna, ſine liuore menſæ, ſine faſtidio pocula, ſociæ noctes, nullæ viduæ, labor nullus, permiſta poculis muſica, riſus, ioci, veneres? non magnum euocaſſe cælum terris, migraſſe cælum

Adoleſcens prodigus totum ſe vitio tradit.

terris, & Beatorũ more expertem molestiarum vitam ducere? Eia anime. fruere dum licet. labitur hæc iuuentus. succedet ætas destinata curis. hactenus

—steriles transmisimus annos:
Hæc æui mihi prima dies, hæc limina vitæ.

Eia anime, indulge genio. & cum Sidonio, dapes cultę ferculis cultioribus apponantur, spument Falerno gemmæ capaces, igne crystallis caleant vnguenta glacialibus, spargat cœnatio peregrinos naribus odores, & madescentes nardo capillos circumfusa florum serta siccent.

VIRTVS. *Ah miser,*
Quanta laboras in charybdi,
Digne puer meliore flamma!

Virtutis super adolescente prodigo complo-ratio.

Quò infelix proruis? abiit. cecidit. quanta vis præsentium! miseram ô nimium conditionem humanam! inhamamur perituris, æterna negligimus, futurorum aut ignari, aut pertæsi. fidé fallaci sæculo adhibèmus, derogamus Deo. spondet illud peritura, hic æterna; illud dubia, & magnorum infelici

Discrimina

exitu

exitu funeſtata, hic æterna & felici multorum exitu nobilitata. illud poſt dolos & fraudes periurio ſignatas, poſt rerumpublicarum & regnorum excidia, fidem inuenit: non inuenit Deus. ô nimis credulos! tot omnium populorum & ætatum funeſtiſſimis exemplis terremur, & docemur, nec domeſtica deſunt: & adhæreſcimus inaniſſimis ſponſionibus creduli.

inter diuinas & humanas ſponſiones.

Et quis in ſe non aliquando fallacẽ fortunæ fidem expertus eſt, toties fruſtrata ſpe præmii? & credimus tamen. ô fatui! diuites illius ſponſiones audimus. ſuccedunt doli. iterantur promiſſa, & iteratur fides. iterum doli, & è dolis mœror. & iterum fides. ô quid agimus? tot inſidiis petiti, tot fallaciis circumuẽti, tot cariſſimorum magnorumque exemplis docti, fidem admouemus. quis credat? Semel in fraudem duci ab vno poſſe monent ſapientes, nec vltrà. fatuus ſecundam admittet, vitabit prudens. Nos indies irretimur nouis, & credulitati indulgemus, & ſolis promiſſis diuites, rebus inanes,

fortunam veneramur. Quid? quòd ipsa insidiarum structrix facilē post tot exempla, tot dolos, in fidem animum nostrum rideat, simplicem nimirum columbam, serpentis prudentia destitutam. ô quando fascias exuemus, induemus virum? quando fatua reiecta credulitate, certioribus adstipulabimur? ô semper pueri! æterna spondet Deus: negligimus. cęlorum spondet opes, honores, voluptates, omni æuo perennaturas, nullo ponendas: contemnimus. se spondet, & omne bonum, & quidquid cælo clauditur: obsurdescimus. spondet mundus, solis mendaciis dolisque diues, scenica, & horarum sæpe non multarum, intersparso vbique veneno in mortem & interitum: & obsequentes inuenit aures; nō inuenit Deus, tot sponsionibus diues, rebus ditior. miscet blandiētibus mūdus amaritudinum integra dolia, & modico melli fellea vasa, & venenarii calicis oras, tanquam rara niue, pertenui perpluit saccaro: & inuolat in hæc iuuentus. miscet tristibus gaudiales

montes

montes Deus, & leuigat omne durum, & humeros ſupponit oneri: & refugit iuuentus. ita muſcæ ſuccino, candelis, ignibus, pici incumbunt & intereunt. nos muſcis ſtolidiores, ignibus inuoluimur æternis, pice & ſulphure paſcẽdi. in quo hoc miſerrimum, de æternitate agi, quam nulla pœnitudo, flagella, ſacci, cineres auellant: de flammis agi æternis, quas nulla lacrymarũ flumina reſtinguant, nulla eluant, nulla molliant. ſera nimirum poſt mortem pœnitentia eſt: irrita cadunt vota: non profuturus funditur ſanguis: & nequidquam alto ducuntur corde ſuſpiria, gemitus, preces. nullus hîc in ſalutem complorationibus locus. ſemel periiſſe, æternum eſt.

Hæc ſcimus, & tanquam obuoluto capite, cæcis oculis ruimus in nocitura. monemur periculorum, præcipitiorum; & quaſi non ſatis ſit ire in damna, vno ſaltu irruimus in illa. Verùm quò hæc lamenta? ad te vota mea, ô Deus. audi pro adoleſcente hoc de penetrali pectoris fuſa. & malis vndi-

Preces virtutis ad Deum pro adoleſcẽte.

que & vndique delumbatum, erroribus delassatum reducin viam. euolue oculorum fascias, quibus miserũ obuoluit mundus, vt, dum damna senserit, pericula viderit, saniora cogitet. redde illum tibi: imò redde illum sibi. neque enim vlli magis ereptus est quá sibi. audi has viduæ matris pro filio preces. non soles maternas spernere lacrymas, soles detergere. ne sperne meas. piæ sunt, quia matris pro filio sunt. nihil ambiunt, vt referant, *Nescitis quid petatis*. testantur tantum filii mortem, vt audiant, *Noli flere*, &, *Adolescens tibi dico, Surge*.

PRODIGVS. *Nunc mihi summa licet*
contingere sidera plantis.

Adolescens totum se tradit vitiis, voluptati, comessationibus.

nam quid me orbe toto felicius?
Quid me lætius est, beatiusve?
Mihi corolla picta vere ponitur,
Mihi rubens arista sole feruido,
Mihi virente dulcis uva pampino.
Ridete quidquid est domi cachinnorum,
Meæ deliciæ, mei lepores.
Nulla domus tales vnquam contexit amores,
Nullus amor tali coniunxit fœdere amantes.

Costum

Costum molle date, & blandi mihi thuris honores,
Terq; focum circum laneus orbis eat.
Spargite me lymphis, carmen ridentibus aris
Tibia Mygdoniis libet eburna cadis.
Vinaq; fundantur prælis elisa Falernis,
Terq; lauet nostras spica Cilissa comas.
Nihil hîc plebeium, obscurum nihil.
Nusquam Temesea notabis
Aera, sed argento felix propellitur vnda,
Argentoq; cadit, labrisq; nitentibus instat
Delicias mirata suas, & abire recusat.
Extra autē niueo qui margine cærulus amnis
Viuit, & in fundum summo patet omnis ab imo;
Cui non ire lacu, pigrosq; exoluere amictus
Suadeat? hoc mallet nasci Cytherea profūdo.
Hîc te perspicuum melius Narcisse videres.
Quis spectacula, quis iocos licentes?
Quis conuiuia? quis dapes inemptas?
Largi flumina quis canat Lyæi?
Iam iam deficio, tuoq; Baccho
In serum trahor ebrius soporem.
Omnia hîc magna, quæ vel ipsum Iouem cogāt induere bouem, cygnum, aurum. Et quæ Iuno cum his certet?

cadat me nouo Paride. Eia anime: non satis est fundere, prodigamus gaudia.

Peragat diem cadentem
Dape, poculis, choreis
Genialis apparatus.

Non hîc ludat in Satyro Iupiter? vide inambulantem. maior homine est.

Quacunq; propinquat
Incessu fœcundat iter, comitataq; gressum
Læta per impressas rorat vindemia plantas.

O qualis, cùm fòrs
Fibula mordaci refugas à pectore vestes
dente rapuit? qualem te memorem ô magna! Quò ruis anime? ventura cogita.

Forsitan includet crastina fata dies.
Quid queror infelix? turpes discedite curæ.
Sunt apud infernos tot millia formosarum.

At non & post illa,
Sunt apud infernos tot millia tormentorum?
Excute hoc anime. quò tristia hæc? nunc vino pellito curas.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros, aut mare Caspium
Vexant inæquales procellæ
Vsque.

Nec

Nec ſemper idem floribus eſt honos
Vernis: nec vno luna rubens ſtupet
Vultu.

Amat alterna Deus. ſed & vitam alternis conceſſit. vt nec læta ſemper, nec ſemper triſtia. adoleſcentiam lætioribus, ſenectutem triſtioribus finxit. vt natam huic viciſſitudini credas vtrãque ætatem. ergo cingamus

viridi tempora pampino.

Huc pater ô Lenæe (tuis hîc omnia plena
Muneribus: tibi pampineo grauidus autumno
Floret ager, ſpumat plenis vindemia labris)
Huc pater ô Lenæe veni, nudataq; muſto
Tinge nouo mecum direptis crura cothurnis.

Sed intus me mei vocant amores. ô fata! ô dies! ô mea! ô quam te memorem? nihil confero. hoc dicam, & æternum dicam cùm omnes vndiq; luſtrauero,

Illa ſuis verbis cogat amare Iouem.

Quidni audeam cum meo Propertio ire in hæc vota, in has amicas amori ſponſiones?

Tu mihi ſola domus, tu Cynthia ſola parẽtes,
Omnia tu noſtra tempora lætitiæ.

Nam sine te nostrum non valet ingenium.

Mare mortuum sit sine hoc Fauonio, aridiora lignis sint hæc pectora, sine hac flamma. quare audeo eodem monitore,

Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.

Verum quamdiu hîc hæreo? sequor sodales. ô nimium caros! ô æternum tales!

Cætera mitto loqui. Deus hæc fortasse benigna
Reducet in sedem vice.

Nunc est iocandum,

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus.

Virtutis super adolescentis ruina mœror.

VIRTVS. Fallax ô nimium vita! inimica Deo voluptas, quò rapis iuuentutem?

Vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam.
Iam te premet nox.

& æterna tibi spondes, momentorum incertus? quid fidis honoribus? non

Celso grauiore casu
Decidunt turres, feriuntq; summos
Fulmina montes?

quid

quid fidis opibus? ô quanto tutius Oceano, quàm fœmineo committes illas mari? nulla Scylla, Charybdis nulla tot ſorbet naufragia, quot muliebres ſcopuli iuuentutis agmina. fugite quicunque portum cogitatis, quicunque naufragia timetis. irreſpirabile in hoc fœmineo oceano profundum eſt.

Verùm, quem hîc video prorumpentem, fronte, oculis, genis, vultu toto deiectum, buxeo quodam lurore perfuſum, macie exeſum, cui in vicem humani coloris, pallor ſucceſſit inferni. aut mentiuntur oculi, aut ipſus eſt adoleſcens olim notus. quis ſcit, an nõ & nunc meus? audiam ſuſpenſo gradu loquentem, ſubiiciamque flammas, excutiam flumina Moſaicis meliora fontibus.

PRODIGVS.

Hîc licet occultos proferre impunè dolores,
Si modò ſola queant ſaxa tenere fidem.

Adoleſcentis prodigi ad ſe redeuntis comploratio, lacryma.

me miſerum & infelicem! quæ me tellus habet? ô patria! ô domus! ô pater! huccine cecidiſſe opes, formam, iuuentam, vires! ô pudor! vbi ſum? vbi

bi pristinus decor, & amica sociatio? inops, exul, omniũ egenus, etiam panis & aquæ, locorum incertus & viarum erro. fortunati porci! siliquis vos pasco, impastus ipse! ô me omnium quos vsquam terra tulit, infelicissimum! siliquas negari fami pellendæ? aquam negari siti restinguendæ? ô quanti in domo patris abundant panibus! quid patrem nomino? vetat verecundia.

Nam mihi, cùm magnis opibus domus alta niteret,
Cui fuerant flaui ditantes ordine sulci,
Horrea fœcundis indeficientia mensis,
Cuiq; pecus denso miscebat agmine colles;

Desperantis animi signa.

patrem licuit dicere. nũc vetat pudor. ô quò flectam has habenas? aut quid vltrà spei? dira fames! hac mori tali patre natum! ferro caderem. quàm lætus toto illud iugulo exciperem, & beneficium agnoscerem? etiam crucem exoscularer vt amicam. cara mihi crux & ferrum, audite vota. nunc ignauia cado fame; & in gloria morte peregrinam dehonesto terram. si vitam de-

posce-

poſcerem; negari vita poſſet. mortem depoſco; durum negari mortem. ferrum funemque depoſco. ô quis egenus ferri funiumque fuit? Quid agis anime? redeo ad patrem: vetat pudor. redeo ad Deum: maior vetat verecundia. deſperabo? auerte Deus. ſperabo? quid mihi ſpei ſuper? finiam hanc vitam fame, finiam ferro? ſi ſemel caderem, ferendum. at ignes æterni retrahunt amicum mihi ferrum, magis etiam manus. aliena ſi caderem dextera, beatus; durum mea cadere æternitate propoſita. durius fame? ô quid conſilii hîc capiam conſiliorum inops?

Quàm vellem in gelidis mõtibus eſſe lapis!
Stare vel inſanis cautes obnoxia ventis,
Naufraga q̃ vaſti tunderet vnda maris!
Nunc & amara dies, & noctis amarior vmbra eſt.
Omnia nam triſti tempora felle madent.

Virtutis monita & animus deſperãti additus.

VIRTVS. Me audi, mea iuuentus. audire ante decuerat, priuſquã in propudioſiſſimarum muliercularum obſcœnam prolapſus conſuetudinem, auita

auita paternaque bona, nunquam saturandæ charybdes abliguriuissent. nec desperandus tamen veniæ locus, licet serò prope respexeris. superest tamen spes aliqua, vt post tam sæua meretricia naufragia, benigniore paterno portu naufragus excipiaris.

PRODIGVS. O amica mihi quondam Virtus. agnosco vultum. pudet intueri. & quo modo post tot scelerũ volutabra, idoneus pręceptorum tuorum auditor ero?

VIRTVS. Depone noxiam verecũdiam. ad te redi. intuere cælum, & facilem in preces Deum. nulla ætas ad discendum sera: nulla flagitia ad emẽdandum. timeat qui emendationem desperat. nemo desperare debet dum vita superest. nec pudor est ad meliora transire. sepone noxium ruborem.

PRODIGVS. Post tot monita, tot minas, tot scelera, Deum! ego patrem & Deum!

Virtus ad pœnitentiam a-

VIRTVS. Facilem. si vltro agnoscis crimẽ. quid supplices retrahis manus? quid faceres in extrema valetudine? medi-

medicum consuleres. quid in iterata inualetudine? medicinã iterares. peccare pudeat. pœnitere non pudeat. periclitari pigeat. liberari non pigeat. at verò nunquam succidendus animus desperatione est. neq; delicta vlla tam grauia, quæ pœnitentia verrens & radens, non eluat & mundet. illa te criminum fluctibus mersum perlauabit, & in diuinæ clementię portum protelabit. rape tantum occasionem inopinatæ felicitatis, vt ille tu nihil iam penes Deum, quàm æternorum ignium materia, arbor exinde fias, quæ in foliis & fructibus perennet; quæ nec ignem, nec secures sentiat. pœniteat errorũ reperta veritate: pœniteat amasse, quæ non amauit Deus.

dolescẽtem inhortatur.

Nec satis est pristinis renuntiasse, assumenda pœnitentia est. Senties hîc peruicacissimum animæ ac salutis tuæ hostem, qui malitiæ ac improbitati suę nunquam otium facit: ac tunc maxime sæuit, cum hominem sentit meliora cogitare. dolet nimirum & ingemiscit, tot in homine mortis opera diruenda,

ruenda, tot retrò damnationis titulos eradendos, quare obseruabit, oppugnabit, impedimenta iniiciet. videbit num qua possit, oculos animumque nouis sæcularium illecebris irretire. Tu obiice, cum magno Rege, saccum & cinerem, precesque ieiuniis ale, ieiunia precibus. solue exinde gratas Deo tuo oculorum nubes, & elue amico illi imbre animum criminibus sorditatum.

Quid differs publicationem tui, pudoris magis memor quàm salutis? honesta publico gaudent, secretum scelera poscũt. aut imitaris illos, qui cùm oculos manusque medentium vitant, in erubescentia sua pereunt? an intolerandum pudori Domino offenso salutique prodactæ satisfacere? non suffundaris errore quo caruisse velles. nemo proficiens erubescit. nec sequaris illos, qui ad delinquendum expandunt frontem, subducunt ad deprecãdum. sequere quos vides post delictũ, illotos, sordulentos, extra lætitiam versantes in asperitudine sacci, & horrore

rore cineris, in oris de ieiunio varietate.

Et quis in coccino & Tyrio, pro delictis supplicandum suasit? quis in balneis lætioribus hortulani maritimive secessus? quis inter altilium enormem saginam, inter mensas ferculorum pōdere fatiscentes, inter defæcata senectute sua vina? quid cessas aggredi, quod scias mederi tibi posse? Mutæ animæ medicinas agnoscunt. ceruus sanè irreuocabiles ferri moras dictamno medetur: hirundo excæcatos pullos oculare de sua chelidonia didicit. tu institutā tibi à Deo exhomologesim præteribis, quæ Babylonium Regem in regna restituit? eadem te, ne dubita, restituet fortunis, patriæ, parenti. non adduco è plebe, quos sequaris, sequere reges. Ezechias vestem scidit, saccum induit. & non Achab post Nabuthæ cædem in cinere & ieiunio læsuram abduxit à diebus suis? iam Dauid, dum potum fletu, panem cinere miscet, non audit, *Dominus quoque dimisit peccatum suum?* ita dum purpu-

purpuram docent flere, & cinere tingi, & sacco vestiri, facilem in ignoscẽdum Dei dexteram experti sunt, imitare. & eadem spera.

Obsequitur Prodigus Virtuti, & preces fundit pœnitẽtiæ indices, ab Illustriss. Barberino mutuatas.

PRODIGVS. Amplector amica tua consilia cara mihi ante omnia Virtus, & magni purpuratam Barberini musam, disparibus licet numeris, rusticus vates, suspiriosis vlulatibus, suppliciqué manu, oculis, prece, Domino decantabo. tu offensum paca. ego incipio.

Sepultus alta criminis caligine,
Sæuisq; vinctus nexibus,
Non sub latebris lapidis alter Lazarus
Claudor, sed hac circumferor
Defunctus infausta sub vrna corporis.
Iam lingua nullos ederet
Sonos, iacerent aridi motu pedes,
Tristesq; pallerent genæ,
Humi iacerem, nec viderent lumina
Nitentis aëris iubar:
Sed ne caducum vita corpus deserat,
Vicem perempti spiritus
Christi benigna supplet indulgentia,
Lutoq; reddit illito

Oculis ſuam lucem: quid ah, quid intuor
Miſer? tenent me compedes
Laterumq; verſant ſordidum manus opus,
Et quæ fouet me blandiens
Placido ſinu voluptas, vera Dalila
Stringit minacem forcipem.
Formiduloſis in cauernis ſaltuum
Cubille tellus exhibet:
Solumq; glandes ſe mihi dant pabulum
Famis voratas dentibus.
Perire cogor inter immundas ſues.
Supplex reuertar ad Patrem.
Culpam fatebor, & profuſis lacrymis,
Vt cæcus ille vitreis
Siloës aquis ſe diluit, cor diluam
Quod noxa fœdat ſordibus.
Sed heu! catena nexibus mihi pedes
Arctans abire me vetat.
Hæc dira vincla tu Deus clementiæ
Solus potes diſſoluere.
Meamq; ſolus tu potes Ægyptio
Leuare ceruicem iugo.
Non ego tibi Moſen, tuam ſed gratiam
Ducem regreſſus flagito,
Huius per atras noctis vmbras luceat
Ignis, viamq; dirigat.

Tutamq;

Tutamq; plantis virga pandat orbitam
Rubri per vndas Æquoris,
Et insequentium cohortes hostium,
Equos, & axes obruat.
Sic ipse liberum metu sequens iter
Vtinam serenum conspicer
Parentis aspectum! ad pedes nam procidam,
Gemensq; coràm proloquar:
Reuertor ad te pœnitens. per inuias
Abduxit errantem vias
Me culpa. peccaui talentis traditis
Abusus: ad te pœnitens
Reuertor. ah te, qui tui sunt muneris,
Hic fletus, hic meus dolor
Placent. & ô benigne da Pater mihi
Tuas vt ædes incolam,
Tibiq; iunctus caritatis annulo
Non amplius te deseram.
Hoc vna, quæ colore splendet cærulo,
Præstare vestis est potis.
Hanc nullus vsus, nulla deterit dies,
Fur nullus aufert. hanc mihi
Si largiare, corde dicam gestiens,
Corusca sordet purpura.
O dies! quàm lætus mihi orieris, cùm
paternis affusus pedibus, ex illo ore
læto,

læſo, ore terribili, conuitium expectans, oſculum excepero! cùm vlcerosæ conſcientiæ hiulca vulnera, molli dextera ſua leniuerit peritus animarum medicus!

VIRTVS. Bene ſperare te iubeo. perge, ſupplici qua cœpiſti prece. nõ denſo verborum agmine, ſed humilium rerum pondere, vt, quantum ſubtraxeris verbis, tantum diffundaris ſenſibus. cadant innatantia verba lacrymis, non metu & voto æterni ignis & regni, ſed ſcelerum odio, & ſupremi offenſi Nummis amore expreſſa. ite lacrymæ torrentes iam factæ & flumina ſuſpiriorum ignibus excocta. pluite deſciſſa oculorum nube lacrymæ, imbres aridæ huic terrę, fontes fœcundate ſterilia hæc arua, zizaniorum ſilua exciſa. Currite lacrymæ, non iam fontes, ſed maria factæ, quæ peritus cæleſtis nauclerus ſecundiori vento innauiget. Et ecce foras prodit Pater. aggredere. ego latus claudam, animos addam, vires ſufficiam, labantem erigam.

Prouocat Virtus Prodigum in lacrymas & preces.

PRO-

Luc. 15. PRODIGVS. *Pater peccaui in cælum, & coram te. Iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercenariis tuis.*

Recipitur à Deo in gratiã Prodigus. PATER. *Citò proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manũ eius, & calceamenta in pedes eius: & adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur. quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit; perierat, & inuentus est.*

Depradicat Prodigus benignitatem Dei, & facilem in ignoscẽdum dexteram. PRODIGVS. O benignam in veniã Dei manum! ô pater! ô Deus! mihi stolam primam, innocẽtiæ stolam mihi post tot scelerum mõtes? mihi post incestam vitam, connubialis thori annulum in æterni fœderis testationem? mihi mensas, vitulum, epulas; cui indignatio, secures, ignes debentur? mihi concentum musicum toties æternarum flammarum incendia promerito? ô nimium pater! quàm nimis verum, *Si potest mater obliuisci filij vteri sui, ego tamen non obliuiscar tui!* ô vere mater, & omni benignior matre mater! quoties voluisti me *congregare sicut gallina congregat pullos suos*, & nolui? quoties

ties vocantem neglexi? contempsi minitantem? quoties perfusus lacrymis inclamasti, Quia si scires & tu, & quidem in hac die quæ ventura sunt tibi, & spreui lacrymas? quoties magnum illud ingemuisti, *Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet?* ô nimium mater! quo magis ingratitudinem accuso meam, & aduoluor pedibus tuis; quos cum illa, cuius laus est in Euangelio, lacrymis lauo. ô si sanguine! nec iam crinibus tergo, sed osculis. ô si corde liceat pro labris, pro crinibus, p spongia! felicem nimirum diem, quo maternis tuis substernar pedibus scabellum? quo balnea, oculorum venarumque imbribus struam, non pedibus, sed calceis tuis? fluite mei oculi fontes, currite meæ venæ flumina, calceis dilectæ meæ matris. pluite meæ nubes oculi, fundite maria venæ lauandis balnea calceis benignissimæ mihi matris. neq; enim nunc patrem dico, sed matrem. nam & tu ipse matris non exhorruisti nomẽ. ac ni tu prior te vocasses matrem, quis te matrem cogitasset,

qui pater esses? ô pater! ô mater! semper tu mihi pater, semper mater; semper ego tibi filius.

Nunc verò quid reponam pro pátris affectu, matris vberibus? quid reponam omniũ indignus? laudes mutuabor à purpura, ab æternaturo Barberini calamo.

Laudes Dei & gratiarum actiones ab Illustrissim. Barberino calamo.

Te rerum Dominum, te Deus Isaci
Æternis canimus laudibus inclytum.
Tollit nostra tuum nomen in æthera
Vox concors, solio qui super aureo,
Vt fons perpetuos vndiq; gloriæ
Diffundis radios, & super angelos,
Et supra Cherubim innumerabiles,
Annorum in series omnia temperans
Supremo resides lucis in ambitu,
Et terræ latebras inspicis abditas.
Vos quæ mens Domini condidit, omnia
Æternam Domini dicite gloriam,
Illum perpetuis tollite laudibus.
Stellantes Dominum dicite vertices:
Astrorum Domino plaudite cælites:
Regem cælicolûm dicite sidera.
Cælesti Dominum psallite murmure,
Quæ conuexa super sidera sunt aquæ:

Virtu

Virtutes Domini qualibet inclytis
Cantantes Dominum tollite laudibus.
Sol tu qui radiis tempora cingeris,
Tu cuius facies lumine mutuo
Fulget, luna, Dei dicite gloriam.
Ros, imber, pluuiæ, flamina, turbines,
Æternis Dominum tollite laudibus.
Æstas, ignis, hyems. frigora, grandines,
Nix quæ cum glacie in montibus albicat,
Et vos cana gelu gramina roscido,
Æternam Domino dicite gloriam.
Noctes cum tenebris, luce dies micans,
Et vos cum leuibus fulgura nubibus,
Æternis Dominum tollite laudibus.
Tellus cum viridi germine frondium,
Colles frugiferi culmina montium,
Et gemmata nouis prata coloribus,
Vuarumq; grauis vinea fœtibus,
Aeternam Domino dicite gloriam.
Fontani latices, flumina, cæruli
Fluctus, & soboles humida piscium,
Et vos ô volucres ætheris incolæ,
Æternis Dominum psallite cantibus.
Vos omnes pecudum cum grege bestiæ,
Vos proles hominum, vt domus Israël,
Et vos qui Dominum sanguine victimæ

Placatis, Domini dicite gloriam.
Vos quorum pietas, puraq; sanctitas,
Et recti studium moribus integris
Æterno Domino reddit amabiles,
Æternis Dominum tollite laudibus.
Concordis modulo vocis Anania,
Et vos Azaria, & Misael intimas
Cantantes Domino reddite gratias.
Nam vos ex Erebi faucibus abstulit,
Nam vos eripuit mortis ab vnguibus,
Nam vos è mediis eruit ignibus:
Immensas Domino reddite gratias,
Lætis vnanimes plaudite vocibus,
Lætanti Dominum dicite carmine,
Æternam Domini dicite gloriam,
Æternis Dominum tollite laudibus.
Vos, quorum pietas reddit amabiles
Aeternis Domino laudibus inclyto,
Concordes Dominum psallite cantibus.
Non vt dij reliqui, solus in aureo
Sublimus solio, subdita temporis
Frontem & terga premens, regnat, & infin
Terrarum placido lumine respicit.

VIRTVS. Laudo mutuatitium hum
vatem. num quid aliud habes ab e
dē incude & malleo? quis credat tan
pios

pios, doctos à purpura versus fluere? felix artifice hoc calamo purpura, fortunatus hac purpura calamus. quid enim beatius purpura, cui implexa pietas & eruditio stringunt lacertos? quid venustius purpura, cui intertexta felici stamine, pectine, arundine, radio, pietas & eruditio, tam docta manu, vt altera alteri lumen & decus mutuetur. fortunata mutuatio, eoque maior quo rarior.

PRODIGVS. Habeo & promo, & publici iuris esse volo. ignosce quisquis hæc premis, & moroso nimis inuoluis silentio. educo in solem. sat tenebris densisque noctibus datum. da veniam audaciæ. dabis, si dederis amori. & quis veniam neget amori? etiam dum peccat, veniã meretur amor. amor est. vt satis sit ad omnem veniam amorem esse.

Iterantur Dei laudes in actionem gratiarum ab eadem purpura.

Terra meas audi voces, audite loquentem
Sidera, concrescant sensus mihi mentis, vt imber,
Et fluat eloquium labiis ceu roscidus humor,
Ac veluti pluuiæ super herbida pascua guttæ.

Nam mea cælestis Regem vox inuocat aulæ.
Laude Deũ cumulate, Dei sunt omnia partu
Edita perfecto, calles, quibus ambulat omnes
Iudicium: Deus est iustus sine labe, fidemq;
Intactam seruat, polluto sordibus almo
Nomine natorum venerandum crimine numen
Læserunt. soboles diris obnoxia culpis
Hæccine pro meritis reddis malesana parenti,
Qui te de nihilo produxit in ætheris oras?
Progenies tecum priscas, annosq; voluta
Præteritos. quæras ab auis, & patre, tibiq;
Concordes referẽt, imum cum Rector Olympi
Respiciens orbem natos secreuit Adami,
Et posito varias diuisit limite gentes,
Natorum iuxta numerum, quos edidit almus
Isacides: Domini verò pars vnus Iacob,
Illius & populus: solis hunc vidit in aruis
Desertisq; locis trepido terrore pauentem,
Deduxitq; manu tãquam nutricula paruum
Infantem, tutatus eum ceu luminis orbes.
Ac veluti pullos auium regina volatu
Prouocat, & sequitur circumuolitãtibus alis,
Detulit imponens humeris. Deus vnicus illi
Dux fuit atque comes semper, Deus externus vllus

Non erat: excelsos illum produxit in agros,
Vt fructus ederet terræ, mellisq; liquorem
Rupibus ex altis, succumq; hauriret oliui,
Ex ouibus lactis latices, & ab vbere vaccæ
Butyrum, Basanq; hœdis frueretur & agnis,
Ac flauæ segetis granis, albaq; medulla,
Et bibulas uvæ saturaret sanguine venas.
Dilectus nimium populus malè gratus, & excors
Impegit Domino pinguis post hordea calces,
Terga Deo vertit, lucis qui tradidit olli
Vsuram, & vitæ spirantes indidit auras;
Deseruit Dominũ, galeam clypeumq; salutis.
Huic acrem cultu bilem mouere nefando,
Proh scelus! & spreto cælestis numine Regis
Ignotos coluere Deos, & Dæmonis aras.
Dij nuper venêre noui, quos ritus auorum
Nesciit. Æternum liquisti perfide Numen,
Cuius opus viuis, cuius tibi dextera vastam
Inseruit paruo conclusam corpore mentem.
Aspexit Dominus, stimulis & concitus iræ
Intumuit, fixitq; grauem sub pectore noxam
Natorum, dixitq; Mei iubar oris ab illis
Auertam, crimen perpendã mente supremũ:
Perditæ flagitiis, exlex, infidaq; proles
Irritant animum falsi mihi numinis aris;

Alter & ascitus populus mihi prouocet illos,
Qui modo non compos mentis despectus ineptit.
Ignis inardescet, iustaq; incensus ab ira
Excurret rapidis terræ sub viscera flammis,
Hauriet & terrā viridi cum germine, montes
Funditus exuret. turmas aciesq; malorum
In caput illorum cogam, cunctasq; sagittas
Epharetra fundam, macie diraq; peribunt
Esurie, volucrum laniati præda iacebunt,
Letiferis illos serpentum dentibus escam
Obijciam, sæuisq; feris, rabidisq; molossis.
Extera vastabit gladius, pauor intima carpet.
Lactentes pueros absumam cæde, senesq;,
Pubentes iuuenes, simul innuptasq; puellas.
Dixi, Quò fugiunt? vbi sunt? mea conteret illos
Dexteræ, nec nomen posthac memorabitur vsquam.
Sed mea se differt inhibens sententia motum.
Ne forsan tumidis insultent cordibus hostes,
Et dicant, Virtutis opus sunt omnia nostræ.
Non hæc gesta manu Domini. gens indigna mentis
Prudentes vtinam saperent, supremaq; sano
Prospicerēt animo! trepidas vt mille cohortes

Vna

Vna fuget. nisi quòd vinctas Deus ipse deorũ
Tradidit, addicens immitis more catastæ.
Non vt dij reliqui, pictũ ceu sculptile Numen
Iordanis Deus omnipotens in sæcula viuit,
Noster & est iudex hostis. ceu vinea sacris
In Sodomæ campis illorum vinea fundit
Felle graues uvas, & amara bile racemos,
Fel colubri specie vini, saniemq; draconum,
Aspidis & virus nullis sanabile succis.
Creditis hæc forsan nobis ignota latere.
Nónne meos inter thesauros condita seruo?
Me decet vltrices in tempore sumere pœnas.
Vosq; manet certo sternat qui funere lapsus.
Exitij tempus pernicibus aduolat alis.
Isacidis populum peruerso corde rebellem
Puniet, & seruis Dominus miserebitur vltro.
Aspiciet languere manum sub pondere belli,
Atque fame absumi reliquos munimine clausos.
Et dicent, Veniant, & opem in discrimine vobis
Numina vestra ferant, quorũ vos robore freti
Militiæ nomen dederatis, & arma tulistis.
Adueniant; vbi sunt, quorũ dedit hostia vobis
Festa cibos, dulcemq; meri libamina potum?
Ecce ego sum solus, nullus Deus omnia nutu

Temperat æternum regnans me præter in auũ.
Mors & vita mihi parent, sum vulneris auctor.
Non oberit quisquam, libeat si ferre salutem.
Ecce manum tollam dicens, In sæcula viuo.
Exacuam gladiũ flammantis fulguris instar,
Iudicium arripiens directo cuspidis ictu,
Dextra meos vindex arcum protendet in hostes,
Ebria roranti stillabunt tela cruore,
Et gladius carnes hostili dente vorabit,
Nudati primùm capitis, captiuaq; cædet
Agmina, quæ vinctis nexum sensere lacertis.
Illius populum gentes laudate, suorum
Nã meritas sumet iusto pro sanguine pœnas,
Et debellatos vindicta comprimet hostes,
Præsentiq; suam defendet Numine gentem.

VIRTVS. Beatum te qui excussis dæmonum compedibus, mundi vinculis, calcata voluptate è duriſſima te ſeruitute eripuiſti. magis etiam è magni Barberini calamo.

Damnatur voluptas & sæculi huius magna Illustr. Barberini versu.

At nunc videris iure beatior,
Qui pura solùm gaudia cælitum
Reris. quid in terris rotamus
Sisyphio lapidem labore?

Nil

Nil vsq; gratum, nec satias faui
Dulcem liquorem deficit, abditam
In rebus humanis vel ipsa
Miscet amaritiem voluptas.
Inuecta curru candida si præit
Aurora, solis subsequitur iubar
Nox atra. nascentem tuere
Quæ vario micat ore lunam.
Pars vna lumen fundit, & altera
Vmbrata mœret, nec vaga terminos
Vmbræ coarctat, lux coruscum
Exerat, aut retrahat nitorem.
Frustra quietem quærimus anxij,
Dum terra cæli nos tenet exules.
Quid cœna regali paratu
Prodiga Sidoniusq; murex,
Quid structa prodest marmore regia?
Heu quidquid auri congerit India,
Quod nuper asciuit cupitum,
Mox animus fugiet perosus.
Quem sæpè victis hostibus inclyto
Romam triumpho viderat inuehi
Auroq; præfulgentem & ostro;
Dalmaticis Dioclen in hortis,
Fastidientem mœnia Romuli
Vidit iuuentus Martia Tibridis,

Mirata priuatum superbos
Imperij posuisse fasces.

Cælestium gaudia super peccatore resipiscẽte.

Magis etiam admirabũdum stetit cælum, cùm te vidit inter tot sæculi procellas, tot vndiq; ruentibus ventis, inter noctium tenebras in terrorẽ fusas, inter minitantes hîc cælo, ibi vado dubios fluctus, inter fatua oceani huius murmura latè sæuientia tenuisse portum. & verba Domini sunt: *Ita gaudiũ erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.* Docet hoc etiam exemplo in parabola pastoris & mulieris, deperditæ ouis & drachmæ. O si hæc cogitent quotquot à semita aberrant! at nunc Illustrissimo teste Barberino,

Luc. 15.

Felicitas illorũ qui calcato sæculo Deo se sacrant ab Illustrissimi Barberini manu.

Pars hominis deducta putri telluris ab aluo,
Cæliq; semen spiritus,
Dum sociis hærent vincti compagibus, arma
Iugi duello conserunt.
Quisquis ab illecebris terræ se lumine mentis
Conuertit ad cælestia,
Opprimit Antæi robur, superatq; lacertis
Alter dolos Tyrinthius.

Filia

Filia Caßiopes nudato corpore, ſæuis
Obiecta ceti faucibus,
Dum gemit, & cælũ lacrymanti ſuſpicit ore,
Adeſſe cernit Perſea;
Seq; neci raptam: dono mox Palladis inter
Coruſca fulget ſidera.
Herbida dũ comites inter per prata vagatur,
Floresq; prona colligit;
Solis ab aſpectu Plutonis rapta quadrigis
Orcum ſubit Proſerpina.
Quis neget è nebulis radium ſplẽdeſcere lucis?
Non ſacra ſolùm pagina
Diſiectis ducit tenebris Virtutis ad ædem;
Sed rima lucis ignea,
Pieriis vmbras inter ſe prodit ab antris
Regens pedum veſtigia.
Affluit, & variis riuis cæleſtis in omnes
Mentes redundat veritas.
Hac duce, cui decorãt diuino munere palmas
Verenda IESV ſtigmata,
Franciſcus nudis pedibus viliq; lacerna
Indutus, abdito in ſpecu,
Omnia quæ blanda proponit fronte voluptas,
Vanumq; faſtum deſpicit:
Commoda nõ optat vitæ, ſub graminis herba
Anguem latere conſcius.

Languida fessus humi declinat mẽbra sopori,
Famemq; pomis eximit,
Fonte sitim sedat, neque nectaris expetit haustum;
Mentiq; corpus subiugans,
Pauperiem colit, & lamnis hanc diuitis auri
Gemmisq; præfert Indicis:
Ac veluti Samson dulces ex ore perempti
Leonis accipit fauos.
Nam quali mentem pascit dulcedine, donec
Intentus astra respicit,
Et noctu vigilans animi sublatus ab alis,
Choris beatis interest!

S. Frãcisci laudes.

PRODIGVS. O magnum semper Franciscum: siue dum patria spoliatur veste, & innocentia integitur, siue dũ nouus Romano orbi Atlas humeros Laterano subiicit; siue dum Saracenum innoxius prouocat ferrum; siue dum nouo terris exemplo lætos cum paupertate ducit hymenęos; siue dum delinquentis animæ, & cælo raptæ secutus vestigia, cælum inter terramque medius pendulum librat corpus; siue dum cælesti musica excitus cælorum inerrat choris; siue denique dum manus,

nus, pedes, latera terebantur votiuis de cruce pendentis amoris vulneribus. ſemper magnum. &, quod mireris, maiorem quia minorem. Verùm quàm redolent, amica mihi Virtus, quos dediſti verſus purpuram! purpureo natare flumine purpurei videntur verſus, credas purpureas conchas purpureo innatare oceano.

VIRTVS. Eſt vt dicis. purpureos dedi verſus. & quia delectari te his video, addo ab eadem purpura & patre, quibus iter cælo ſternit.

Summi decora dum ſpecie boni
Hinc inde raptas diſtrahit inquies
Mortalium mentes, negatum
Struxit iter maleſana frontem
Turris minacem nubibus inferens:
Mox præpotentis vi ſapientiæ
Confuſa diuerſum ſonante
Eloquio ſtupidos repentè
Hærere fabros vidit, & irritis
Cæmenta votis vndiq; congeri.
Tunc fama protendens volatum
Qua celebris rigat vnda Cirrham,

Cõtemptus ſaeculi ab Illuſtriſ. Barberini dextra.

Sub

Sub fronde lauri nuncia substitit.
Hinc fabulosis vera coloribus
Depicta promens, in Tonantis
Imperium Iouis irruentes
Insanienti robore Pelion
Titanas Ossæ imponere detulit,
Ausuq; conatos proteruo
Scandere sidereas ad arces.
Ast interemptos vindice fulminis
Flamma, solutis in cinerem artubus
Terroris exemplum superbis,
Ludibrium iacuisse ventis.

Purpura, opũ, honorũ, à purpura cõtemptus.

Proh quanta densis nox tenebris premit
Mortale pectus! diuitis hunc Tagi
Non explet amnis, fartus ille
Deliciis animum fatigat.
Hunc formæ curis cingit inanibus.
Quot pulcra fuco purpura fascinat?
Quid? nonne postquam quisq; montes
Montibus intulerit, fatiscet?
Tutum beatæ sortis iter pede
Venaris? aui despice commoda
Præsentis, & clausis fugaces
Illecebras oculis tuere.
Sopita somno lumina clauserat,
Cùm vidit olim filius Isaci,

Vt ſcala ſe tollens ab imo
Aligerûm via trita plantis
Suprema cæli ſidera tangeret.
Huc nónne curru raptus ab igneo
Abiecit Elias amictum?
Pone graues animi tumultus.
Huc pura mentis lumina dirige,
Scalam recludit rebus in omnibus
Pulſis Bellarminus tenebris
Quæ gradibus ſuper aſtra tendit.
Dux ille per veſtigia Caroli
Cui vota fundit, quem decus Inſubrum
Miratur orbis, quem Senatus
Roma ſacrum veneratur aſtrum.

Bellarmini ſcala.

S. Caroli Borromæi veneratio.

PRODIGVS. Hanc ſcalam concede Deus, qua iungar tibi inenodabili nexu, magni purpurati Caroli veſtigiis inhærendo. tu verò mea Virtus æternum hoc claude latus.

Te ſpectem ſuprema mihi cùm venerit hora,
Et teneam moriens deficiente manu.

Cumque auſpiciis ductuq; tuo reſtitutus Deo, parenti meo, mihique ſim, exſpectabo à te futuræ documenta vitæ, quibus per hæc maria ad æternæ felicitatis portum felix nauclerus nauigem.

uigem. multa enim dubiam mihi mẽtem tenent, nec satisfacere mihimet possum: neq; certius te quisquam me docebit. sed & vereor ne in hoc vitæ genere plurima occurrãt, ad quæ nedum firmaui pectus, nec habeo quid reponam.

VIRTVS. Deesse tam iusta petenti nec volo, nec possum. tu tantum fidẽter quidquid anxium dubiumque te tenet, explica, ego respondebo.

PRODIGVS. Quare permittit amãtissimus bonorum Deus, aduersis suos premi? quis amans amatum, quis pater filium durioribus obiicit?

Cur Deus bonos obruat aduersis. rationes è Seneca.

VIRTVS. Malo te hoc Stoici, quàm meis verbis discere, vide quàm Christiane: *Cùm videris bonos viros acceptosq; diis, laborare, sudare, per ardua ascendere, malos autem lasciuire, & voluptatibus fluere; cogita filiorum nos modestia delectari, vernularum licentia; illos disciplina tristiori cõtineri, horum ali audaciam. Idem tibi de Deo liqueat: bonum virum in deliciis non habet, experitur, indurat, sibi illum præparat.* Nec minus docte & eleganter alibi: *Non videres*

des quanto aliter patres, aliter matres indulgeant? illi sudorem illis, & interdum lacrymas excutiunt. matres fouere sinu, continere in vmbra volunt, nunquam flere, nunquam tristari. Patrum habet Deus aduersus bonos animum, & illos fortiter amat. operibus, doloribus ac damnis exagitat, vt verum robur colligant. Non fert vllum ictum illæsa felicitas. at vbi aßidua fuit cum incommodis rixa, callum per iniurias ducit, nec vlli malo cedit. Et clarè ad quæstionem à te propositam: *Quid mirum si durè generosos spiritus Deus tentat? Nunquam virtutis molle documentum est. verberat nos, & lacerat fortuna? patiamur. non est sæuitia. certamen est. quo sæpiùs adiuerimus, fortiores erimus. Solidißima pars est corporis quam frequens vsus agitauit. præbendi fortunæ sumus, vt contra ipsam, ab ipsa duremur, ac paulatim nos sibi pares faciat. contemptum periculorum aßiduitas periclitandi dabit. Sic sunt nautis corpora ferendo mari dura, agricolis manus tritæ, ad excutienda tela militares lacerti valēt, agilia sunt membra cursoribus. Id in vnoquoque solidißimum est quod exercuit. quamlibet viam iumenta patiuntur,*

quorum

quorum durata in aspera vngula est. in molli palustriq; pascuo saginata, citò subteruntur. & fortior miles ex confragoso venit, segnior est vrbanus & verna. nullum laborem recusant manus quæ ad arma ab aratro transferuntur, in primo deficit puluere ille vnctus & nitidus. Et quis paulò generosior non prælegat ardua mollibus? ex illis laudem, ex his sperare nullam potest. quis etiam virorum, non malit somnum suum classico, quàm symphonia rumpi?

Quare durius Deus probos habet, mollius improbos, Senecæ sententia.

PRODIGVS. Quare durioribus fatigat suos Deus, improbos verò mollius habet?

VIRTVS. Pergo verbis vti Senecæ: *Quid porrò? non est iniquum, fortes viros arma sumere, in castris pernoctare, & pro vallo obligatis stare vulneribus; interim in vrbe securos esse professos impudicitiam? labor optimos citat. & quare in castris periculosissima fortissimis imperantur?* addit: *Hanc rationē dij sequuntur in bonis viris, quam in discipulis suis præceptores. qui plus laboris ab his exigunt, in quibus certior spes est.*

Quid? quòd generosissimus quisq;

vltrò ambiat ardua, & gaudeat aſperioribus? exemplo docet: *Athletæ fortiſſimos prouocant. & ſi non inueniunt ſingulos pares, pluribus ſe ſimul obijciunt. mœret ſine aduerſario virtus. tunc apparet quanta ſit, cùm quid poßit, patientia oſtendit. quid? quòd pudeat congredi cum homine vincere parato? ignominiam iudicat gladiator, cùm inferiori componitur. & ſcit illum ſine gloria vinci, qui ſine periculo vincitur. idem facit fortuna, fortißimos ſibi pares quærit; quoſdam faſtidio tranſit. contumacißimum quemq; & rectiſſimum aggreditur, aduerſus quem vim ſuam intendat.* Et fortiter alibi: *Proſpera in plebem, ac vilia ingenia deueniunt. at calamitates terroresq; ſub iugum mittere, proprium magni viri eſt: gaudentq; viri magni aduerſis, non aliter quàm fortes milites bellis. auida enim eſt periculi virtus, & quò tendat, non quid paſſura ſit cogitat, quoniam & quod paſſura eſt, gloriæ pars eſt.* Verè etiam & generosè: *Non poteſt athleta magnos ſpiritus ad certamen adferre, qui nunquam ſugillatus eſt. ille qui fudit ſanguinem ſuum, cuius dentes crepuerunt ſub pugno, ille qui ſupplantatus aduerſarium toto tulit corpore, nec*

proiecit

proiecit animum proiectus, qui quoties cecidit, contumacior surrexit; cum magna spe descendit ad pugnam. Amoris ergo signum in Deo, cum durioribus hîc nos exercet, cum per aspera & difficultatibus implexa nos sibi & cælo parat, gloriæ & fruitioni diuinæ. fiduciæ etiam magnæ signum & opinionis de nobis magnæ, virtutisque & animi nostri, cum arduis nos opponit; diffidentiæ, cum mollibus.

PRODIGVS. Nõ seueritatis aliquid habere videtur si aduersis prematur vir bonus?

Ab amore an à seueritate proficiscatur, cũ durius bonos Deus habet; è Seneca libris.

VIRTVS. Non magis quàm pati militem, discipulum, filium, athletam. quid si euicero, ne pati quidem virum bonum? pergam vti Senecæ verbis: *Nihil accidere bono viro mali potest. non miscentur cõtraria. quemadmodum tot amnes, tantum supernè deiectorum imbrium, tanta medicatorum vis fontium, non mutant saporem maris, nec remittunt quidem: ita aduersarum impetus rerum viri fortis non vertit animum. manet in statu suo, & quidquid euenit, in suum colorem trahit.* Est enim omnibus

omnibus externis potentior. Nec hîc dico, Non sentit illa, sed vincit. & alioqui quietus contra incurrentia attollitur, omniaq; aduersa exercitationes putat. Iam quid Christianius de Deo dici potest? *Omnia mala ab illis remouet; scelera & flagitia, & cogitationes improbas, & auida consilia, & libidinem cæcam, & alieno imminentem auaritiam. Numquid hoc quoque à Deo aliquis exigat, vt bonorum virorum etiam sarcinas seruet? remittunt hanc ipsi DEO curam, & externa contemnunt.* nam quæ ab imperitis inter mala numerantur, mala non sunt. fortunis exui, inglorium hîc viuere, deliciis excludi, inualetudinem pati. quæ vltrò plurimi ambiuerunt. Et non prudentis est, hîc illis exui, vt æternum induaris; hîc spoliari, vt æternum doneris? vtrumque nec Dei Filius possedit: quid speramus mortales? aut errauit ille, qui ingloriam vitam, & omnium indigam & voluptatum expertem hîc duxit, vt æternum frueretur æternis? errarunt tot Sanctorum millia, qui illum secuti vltrò se difficultatibus, egestati, inglo-

ingloriæ vitæ, milleque corporis incommodis obiecerunt, vt cum Christo suo regnis potirentur æternis? aut nos verius erramus qui vtrumque speramus; hîc opes, gloriam, delicias, & in altera vita. aliud nos magnus Abrahamus in Epulone & Lazaro docet.

PRODIGVS. Non tibi tamẽ magni felicesque videntur, quos opibus, honoribus, purpura beatos prædicamus? aut in quare alia dum viuimus beatitudo ponenda & nominis decus?

Beatitudinẽ in opibus & honoribus non consistere, Seneca docet.

VIRTVS. Non discedam à Senecæ verbis, vt Christianus audias quid sequi debeas. *Si nobis animum boni virilis ceret inspicere, ô quàm pulcram faciem, quàm sanctam, quàm ex magnifico placidoq; fulgentem videremus? hinc iustitia, illinc fortitudine, hinc temperantia prudentiaq; lucentibus. præter has frugalitas, continentia, tolerantia, libertas, comitasq;. Nemo illum amabilem, qui non simul venerabilem diceret. Si quis hanc faciem viderit altiorem fulgentioremq; quàm cerni inter humana consueuit, nonne velut Numinis occursu obstupefactus resistat, & vt fas sit vidisse tacitus precetur?*

Hic

Hic ille beatus, felix, magnusque Philosopho nostro est, sed & magnus Euangelio & cælo esset.

Vis nunc quid de iis sentiat, quæ sęculo magna admirandaque videntur? *Miramur parietes tenui marmore inductos, cùm sciamus quale sit quod absconditur oculis nostris. Et cùm auro tecta perfundimus, quid aliud quàm mendacio gaudemus? scimus enim sub illo auro fœda ligna latitare. Nec tantùm parietibus aut lacunaribus ornamentum tenue prætenditur: omnium istorum quos incedere altos vides, bracteata felicitas est. Inspice, & disces sub ista tenui membrana dignitatis, quantum mali lateat. Hæc ipsa res tot magistratus, tot iudices detinet, quæ magistratus & iudices facit, pecunia. quæ ex quo in honore esse cœpit, verus rerum honor cecidit: mercatoresq; & venales inuicem facti, quærimus, non quale, sed quid, sed quãti. ad mercedem pij sumus, ad mercedem impij. Honesta, quamdiu aliqua illis spes inest, sequimur: in contrarium transituri si plus scelera promittant.* Et pulcrè alibi: *Isti quos pro felicibus aspicitis, si non qua occurrunt, sed qua latent videritis, miseri sunt, sordidi,*

turpes, ad similitudinem parietum suorum extrinsecus culti. Non est ista solida & sincera felicitas. crusta est. Ita dum illis licet stare, & ad arbitrium suum ostendi, nitent, & imponunt: vùm aliquid incidit, quod disturbet ac detegat, tunc apparet, quantum alta ac veræ fœditatis alienus splendor absconderit. quòd si tamen diuitias, honores, commoda amas, maximas spopōdit Deus. credis? quid sæculi huius cogitas? non credis? impius in Deū es. & quid quæris? perennaturas an fugitiuas? illas? cę'o reconduntur, ignorant terras. sed & animis clauduntur. Assentitur Philosophus: *Scias alibi positas esse diuitias, quàm quò congeruntur. animus implerideberet, non arca. nam illa quæ imperitorum verberant oculos*, scit prudēs cœno immersa, è quo *secreuit cupiditas nostra & effodit.* ita si abessent pericula, fòrs & pretium, quod ferè eruentium ac parantium damno crescit.

PRODIGVS. Quid ergo in homine laudandum censes?

Quid in homine maxi-

VIRTVS. Libenter dum licet Philosophi respondeo verbis: *In homine il-*

laudan-

laudandum quod ipsius est. familiam formosam habet, domum pulcram, multum serit, multum fœnerat; nihil horum in ipso est: sed circa ipsum. lauda in ipso quod nec eripi potest, nec dari, quod proprium hominis est. quæris quid sit? animus, & ratio in anima perfecta. Nam quid stultius est quàm laudare in homine aliena? quid eo dementius qui ea miratur, quæ in alium protinus transferri possunt? vitem laudamus si fructu palmites oneret, si ipsa ad terram pondere eorum quæ tulit, adminicula deducat. ne quis huic illam præferat vitem, cui aureæ uvæ, aurea folia dependent? propria virtus in vite fertilitas. in homine animus. Vis scire quis hic sit animus, & ad quæ feratur? accipe ab eodem calamo. *Habet hoc primum in se generosus animus, quòd concitatur ad honesta. Neminem excelsi ingenij virum humilia delectant & sordida, magnaq; rerum species ad se vocat & extollit quemadmodum flamma surgit in rectum, iacere ac deprimi non potest, non magis quàm quiescere. ita noster animus in motu est; eo mobilior ac actuosior, quo vehementior fuerit. Felix qui ad meliora hunc impetum dedit.*

mè laudandũ, Seneca stẽdit.

ponet se extra ius ditionemq; fortunæ, secunda temperabit, aduersa comminuet, & aliis admiranda, despiciet. Magni animi est, magna contemnere, & mediocria malle quàm nimia. illa enim vtilia vitaliaq; sunt: at hæc, eò quòd superfluunt, nocent. sic segetem nimia sternit vbertas; sic rami onere franguntur; sic ad maturitatem non peruenit nimia fœcunditas. idem animis quoq; euenit, quos immoderata felicitas rumpit; quibus non tantùm in aliorum iniuriam, sed & in suam vtũtur.

Eleganter & verè. Habe hîc etiam aliquid ab Epicteto. Monet is more suo: *Nulla aliena præstantia efferaris animo. Si equus semet iactans diceret, Sum pulcher; ferendum esset. tu verò cùm insolenter gloriaris, te pulcrum equum habere, scito equo tu bono superbire. quid ergo est tuum? vsus visorum. Quapropter cùm in vsu visorum ita moratus fueris, quemadmodum natura postulat, tum efferêris, tum enim aliquo tuo bono lætaberis.*

Epicteti sententia.

PRODIGVS. Quæ sunt signa animi in virtute proficientis?

Signa proficientis a-

VIRTVS. Ab Epicteto disce. *Signa proficientis sunt, neminem reprehendere, ne-*

minem

minem laudare, neminem culpare, neminem accusare: nihil de seipso prædicare, quasi aliquid sit, aut aliquid sciat. Cùm in aliqua re impeditus fuerit, aut prohibitus, seipsum accusat. Si ab aliquo laudatur, secum ipse deridet laudatorem: si reprehenditur, non defendit se; sed ritu infirmorum circuit, metuens ne statum illum conuellat, priusquam is confirmetur. Omne desiderium à se dependens habet: auersationem ad ea sola quæ naturæ eorum repugnant, quæ nobis parent, transtulit. Appetitione ad omnia remissè vtitur: siue stolidus, siue indoctus habeatur, non curat. Deniq; vt inimicum & insidiatorem seipsum obseruat?

nimi in virtute, ab Epicteto.

PRODIGVS. Quis liber?

VIRTVS. Qui nulli seruit. non opibus; non honoribus, non voluptati. quòd si hæc se obtulerint vltrò, ac quasi dormienti in sinum inuolauerint, memento Epicteti: *Ita in hac vita esse versandum, tãquam in conuiuio. Si quid circumferendo ad te peruenerit, porrecta manu partem modestè capito. Præterit? ne detine. nondum adest? ne longè appetitum extendito: sed exspecta, dum ad te perlatum fuerit.*

In quo cõsistat libertas, Epictetus tradit.

Sic erga liberos, sic erga cõiugem, sic erga magistratus, sic erga diuitias si affectus fueris, aliquando dignus eris conuiuio Deorũ. At verò si oblata etiam non acceperis, sed despexeris; non conuiua Deorum modò, sed & imperij consors eris. Quàm Christianè nos inducit in opum, honorum, voluptatum contemptum! Pergit docere: *Quisquis liber esse volet, ne capiat quidquam, neque auersetur eorum, quæ penes alios sunt. Sin minus, seruire necesse erit.* Fortius etiam & generosius: *Ad libertatem via vnica est, eorum quæ in potestate nostra non sunt, cõtemptio.* Contemnenda ergo fortunæ bona, quæ arbitrii alterius sunt: iudicia aliorum, quæ in manu nostra non sunt. quidquid denique eripi potest contemnendum: quin & vita, cuius, etiam in Regibus, factus est dominus, quisquis contempsit suam, si libertatem amamus. quam si constituamus in sola fruitione bonorum nostrorum, quæ nec eripi à quoquam nec minui possunt, liberrimi erimus.

PRODIGVS. Quibus modis ira vincenda, animusq; ad moderationẽ deducendus?

VIR-

VIRTVS. Iterum ad Epictetum decurro. A paruis auspicare. *Oleum effunditur? villum surripitur? subijce tibi: Tanti venit tranquillitas, tanti constantia, gratis autem nihil acquiritur. Cùm verò puerum vocas, fieri posse cogita, vt præstò non sit. & vt sit, nihil agat ex animi tui sententia. Neque verò ei tam bene sit, vt tuarum perturbationum habeat ille potestatem.* Intuere deinde res propius quæ te ad indignationem iramque prouocant. vitrum filius aut seruulus fregit; puero elapsa res est? tibi non potuit idem euenire? non euenit aliquando? dona filio & seruulo, quod tibi facies si illo loco te constitueris, quo ille est cui irasceris. fictilis olla fracta est? non esset, si ferrea fuisset. negligentia alterius id euenit? quoties obrepit illa tibi? tabula collisa est? ænea si fuisset, damnorum immunis esses. at improuida alterius incuria damnum datum est. te cogita quàm non leui sepè improuidentia labaris.

Moderandi iram.

Villa incendio absumpta est. fortuitò id sæuiit, an alterius improbitate? si

primum, cogita hanc fortuitorum cõditionem, fatuo feruntur impetu, nec quærunt, quid, aut cuius apprehendant. si secundum, compatere. grauie nim morbo detinetur, quem improbitas tenet, potentioribusque quàm villa ignibus ardet. extingue hæc animorum incendia, si potes: si nõ potes, perfer, & ab ira caue: plus enim hæc nocitura est quàm iniuria.

Pecuniam aliquis suffuratus? fòrs maiore premebatur egestate. fòrs etiam oblata occasio traxit in rem tuam. tu quoties vltrò, & sudoribus etiam magnis occasionem sceleri tuo quæsisti? quoties aliena animo concupiscis? & quod discrimen apud Deum, inter voluisse peccare, & peccasse? mente scelera peraguntur, integra licet manu & corpore. atque hinc illud: *Qui viderit*
Matt. 5. *mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est eam in corde suo.* Sed malignitas & improba consuetudo hunc impulit in tua. te intuere? quoties praua consuetudo scelera suasit? quoties neglecto Deo, ac inferorum pœnis vltrò in-

uolasti

uolasti in illa? Sed aliquid decessit de opibus. para illas ad quas nullus latro manus extendat. animorum dico, & securus latronum viues.

Morbo tuorum aliquis aut ferro periit? homo erat. aut si doles de morte, dole hominem fuisse, hostile ferrũ aut venenum abstulit? omnes omni ferro & veneno victimæ sumus, etiam Reges. nec vllius tanta potentia est, in quam non incurrat iniuria.

Detraxit aliquis nomini, contumeliaque affecit? ignosce. non didicit bene loqui, & ægritudine detinetur graui. vis hanc indignatione exasperare? mitiga & leni. vis etiam hæc oris aut calamorum vulnera non sentire? contemne. proprium magni animi est, iniurias despicere. vltionis verò contumeliosissimum genus, non esse visum dignum ex quo peteretur vltio. & non multi leues iniurias altius dimiserunt, dum vindicant? ille magnus, qui more nobilis feræ latratus canum securus audit. sic irritus ingenti scopulo fluctus assultat. frangitur, non frangit. sic

illisa tectis grando. idem euenit calumniæ, cum in virum inciderit.

Deliquit tuorum aliquis? imitare medicos. morbum sanant, non indignantur ægrotis. nemo quibus medetur irascitur: ac nec illis quidē qui voluntate sua in ægritudinem prolapsi sunt. Et non maxima omnium laude ignouerūt viri magni, etiam hostibus? tu filio aut seruulo non potes? quis, si punienda omnia, impunitus abibit? tu quoties offenso Numine impunitatē experiris? imitare Dei in te manum. si tamen sanari hoc modo non potest, corripe. lenibus primò: inde etiam acrioribus, si mali magnitudo id postulet. sed sine ira. irasceris? manum cohibe. non irascar delinquenti? vt delicto tuo irasci vis Deum. sed altè malitiam imbibit? si hæc sine delinquente tolli non potest, bono illum suo & aliorum tolle. sic membra vbi putruerint abscindimus; sed sine ira. sic sanguinem mittimus, nec irascimur.

Dixit aliquis fecitque quod vix sani est capitis? donare prudentia non est

nostrum.

nostrum. Dei est. indignaris Deo? gratias potius age, quòd maiorem illo tibi largitus est. aut si donare illam potes, quid auarus donorum, beneficiũ denegas? te accusa. iam quoties tu per imprudentiam lapsus es?

Passus aliquid à iudice es, aut bonis etiam exutus, aut spe excidisti tua? si ignorantia peccauit, ignorantiæ ignosce. neque hæc cuiquam grauior est, quàm qui illa tenetur. si iniustitia manifesta accessit, malignitate prouocata, magis etiam miserere. grauissimus talem morbus occupauit. si aduersarii pecunia victus succubuit, cogita quid non omni ætate potuerint opes. quoties inuicta sæculis, expugnarint. starent regna, si stetisset cupiditas. & quæ non diademata aurum calcauit? tu ipse quoties Deum offendisti dum incubas & inhias opibus? quoties te leuis voluptas, omni auro leuior, impulit in pœnitenda? Quid indignaris iudici? indignare tibi. leue aurum fuit, cui manus dedit? commiserere à tam leui re victo. magnum

fuit? fòrs neque tu stetisses, tanta mole incumbente. & leuioribus non semel cessisti. conscientiam tuam excute, videbis vera me dixisse.

Non possum in omni hac re omittere illud Senecæ: *Læsus es? non est iniuria pati quod prior feceris. Iudex est? plus illius sententiæ crede quàm tuæ. Rex est? si nocentem punit, cede iustitiæ: si innocentem, cede fortunæ. Mutum animal est, aut muto simile? imitaris illud si irasceris. Morbus est, aut calamitas? leuius transiliet sustinentem. Bonus vir est, qui iniuriam facit? noli credere. malus? noli mirari. dabit pœnas alteri, quas debet tibi. etiam sibi dedit, qui peccauit.* & infrà: *Ira abstinendum, siue par est qui lacessendus est, siue superior, siue inferior. nam cum pari contendere, anceps est; cum superiore. furiosum; cum inferiore, sordidum pusilli & miseri est se petere mordẽtem.* Nec multò post: *Dices, Pati non possum. graue est iniuriam sustinere. mentiris. quis enim iniuriam non potest ferre, qui potest iram? quare fers ægri rabiem, & phrenetici verba? puerorum proteruas manus? Nempe quia videntur nescire quod faciunt. quid interest quo quisq;*

vitio

vitio fiat imprudens? imprudentia par in omnibus patrocinium est. quid ergo? impune illi erit? maxima est factæ iniuriæ pœna, fecisse: nec quisquam grauius afficitur, quàm qui ad supplicium pœnitentiæ adducitur. Claudit: *Maximum autem remedium iræ mora.* in quam etiam sententiam Poëta:

Da spatium, tenuemq; moram, malè cuncta ministrat
Impetus.

Hinc illud Platonis, seruulo: *Loris te cæderem, ni iratus essem.* & illud eiusdem ad Xenocratem: *Flagella hunc puerum, nam ipse sum iratus.* & illud Athenodori ad Cæsarem: *Cùm fueris iratus, ne quid dixeris fecerisve, priusquam Græcarum litterarum nomina viginti quatuor apud te recensueris.*

PRODIGVS. Quibus mediis vtar ad superbiam domandam?

VIRTVS. Caussam tacitus disquire tecũ, vbi senseris illam surrepere. quid animos tollit? opes? quantum improbi latè imperant, marmora calcant, auro gemmisque bibunt, lauant, dormiunt? & quid gloriaris alieno? non a- *Modi superbiã domandi.*

lienum cuius ſeuera aliquando reddenda ratio iudici Deo? iam quid gloriaris dubiis, perituris, dominum fallentibus, ac in media diuite ſpe fraudantibus, fruſtrantibus? gloriare certis. animorum illæ opes ſunt. quæ ſolæ tuæ ſunt, vt in quas nulla fortuna, potentia nulla ius habet.

Extollit te nobilitas? quid ſcenica dignitate gloriaris? damnas comœdos mutuatitia veſte ſua ſuperbos. quò magis teipſum. breuius enim quodcumque imperium, ſi æterna cogitas, ſcenico regno eſt. Et quò tibi nobilitas? non vnus omnium parens Deus? non vna matrix terra? non animo pares omnes, pares corpore? non Adamo patre, Eua matre omnes? ad hos, ſiue per ſplendidos, ſiue per ſordidos, prima cuiuſque origo perducitur. erige animos. & quidquid in medio ſordiũ latet, tranſili. *Exſpectat nos in cæleſtibus magna nobilitas.* Philoſophi verba ſunt. ad hanc pares ſumus quotquot virtute pares. Et quid maiorum nobilitas dabit? vires? robuſtior ferè ab aratro venit.

venit. formam? frequentius hanc in ligonibus quàm in ſceptro reperies. eruditionem? plures è plebe omni ſæculo docti. prudentiam? ſæpius conſilio pauper valet. virtutes? nobilitatem hæ tribuunt, non accipiunt. quid ergo gloriaris parentum virtute? quis alienis ſibi opibus, viribus, forma, ingenio, ſapientia, prudens applaudit? nec magis maiorum virtutes, quàm opes tuæ ſunt. & quò tibi maiorum opes, ſi inopia premeris? quò virtutes, ſi illis deſtituaris? niſi in dedecus? quò fortia illorum facta, ſi tua nulla ſunt? nõ magis quàm robora ac valetudo illorum firma, in ignauo, molli imbelliq; corpore tuo.

Extolleris eruditione? quanti in omni ſcientiarum genere, orbe toto, ſęculo omni, te doctiores? & propius diſcute quid ſcias. nõ verum, *Nemo ſcit tanta, quanta neſcit*? nihil, vbi omnia diſcuſſeris, certæ, cui innitaris, ſcientiæ reperies. nulla Philoſophorum placita non oppugnata ab aliis, Theologorum perpauca, nulla Medicorum, Iuriſperi-

risperitorum nulla. minores reliquos taceo. Et ferè quo quisq; altius in hoc oceano prouehitur, hoc longius à vado est. hinc eruditissimus quisq; plus ferè sibi diffidit, cùm pluribus destitui se videat quorum ignoratione laborat. reserarũt oculos litteræ, quæ ignorantia firmauerat. cæca hæc est. ita inexpertis armorum mollia bella sunt, dura assuetis: saltuque propè decurrit in hostem tiro, timidè veteranus progreditur, scit etiam in ipsa victoria victoriam excidere, adeoque & post fugam victoriam stetisse, prostratumque hostem validiorem post vulnera surrexisse.

Extollit te virtutum aliqua? desinit esse virtus si illa extolleris. modice enim de se virtus omnis sentit, modicè loquitur: quoque maior est, hoc demissior sibi est.

Extolleris sapientia? non es Achitophele prudentior: laqueo vitam finiit. non es Salomone: ad idola senex decurrit. non es Adamo: pomo felicitatem libertatemque suam suorumq; imprudens vendidit.

Ex-

Extolleris ſanctitate? deſinit eſſe ſanctitas ſi illa extolleris. quę quo ſanctior, hoc ſubmiſſior eſt. ſed neq; Dauide ſanctior es. adulterium homicidio funeſtauit.

Extolleris potentia? non es maior tot orbe toto Imperatoribus, Regib⁹, Ducibus, Principibus, qui ſanguine ferè ſuo ſceptra purpurarunt.

Quid ergo extolleris, fòrs cras, fòrs hodie, fòrs hac hora ſiſtendus Iudici? quis reus nõ trepidauit ad iudicis nomen? nec innocentia extra metum eſt ad iudicis nomen. non quòd male ſibi conſcia, ſed quòd incerta ſententia ſit. durum nimirum ab aliena voluntate pendere. Quid denique te præfers alteri, ignarus quid de te ſentiat Deus, à cuius ſolius iudicio vera rerum æſtimatio pendet? Cùm ſurrexerit ergo ſuperbia, mortem oppone, inferorum pœnas, cælorum gaudia, Deum iudicem, Sanctorum exempla, Dei matris, Chriſti tui. Imitare. Superborum dein recenſe exitus, Antiochi, Nicanoris, Holofernis, Herodis, Baltaſaris, Angelorum

gelorum denique lapsum, exilium, pœnas.

PRODIGVS. Quibus mediis auaritia domari potest?

Modi auaritiam superãdi.

VIRTVS. Contemptus pecuniarũ auaritiæ secat neruos, sitim restinguit. illarum verò contemptum æternorũ desiderium dabit. Sed & qui mortem cogitat omni hora dubiam, omni momento minitabundam & pendulam, aureas seponet curas. Nam quo morituro opes? aut, vt cum Sapiẽte loquar: *Cui laboro, & fraudo animam meam?* heredi? Audi eundem: *Est infirmitas peßima, quam vidi sub sole. diuitiæ cõseruatæ in malum domini sui: pereunt enim in afflictione peßima, generauit filium, qui in summa egestate erit.* Et vt heredem concedam opulentũ: quò tibi, bene huic esse; malè tibi? opibus illum natare, naufragum te omnium viuere? circumfluere illum sudoribus tuis, destitui te illorum fructu?

Eccl. 4.

Eccles. 5

Vide deinde, quàm seuera opum ratio reddenda Iudici. quid ludis in æternitatis alea? memento illius: *Facilius est*

Matth. 10.

est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum Dei. Quid dicam de auaro, qui longe deterior illo est? cùm Paulus non dubitauerit auaritiam simulacrorum dicere seruitutem.

Si meliorem opes facerent, suaderem opes. faciunt deteriorem, & maioribus obnoxium pœnis. hinc illud Iacobi: *Agite diuites, plorate vlulãtes in miseriis vestris, quæ aduenient vobis, aurum & argentum vestrum æruginauit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus.* Audi lamenta non profutura: *Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tãquam nuntius percurrens.* Præcesserant minæ. ô nimium veræ! *Qui fidit in diuitiis suis, corruet.*

Coloss. 3

Iacob. 5

Sap. 5.

Prou. 11

Si doctiorem facerent, permitterem. nunc perrarò sociantur diuitiæ & eruditio: & ferè paupertas sua doctũ premit. Si prudentiam docerent, inhortarer in illas. fatuum possessorem

rem faciunt, præsidentem, fastuosum, alienorum consiliorum contemptorem, ingratum. inimica enim gratitudini auaritia est. nunquam enim improbæ cupiditati, quod datur satis est. quo enim maiora veniunt, maiora cupit: multoque auctior est auaritia, in magnarum opum congestu collocata, vt flāmæ infinito acrior vis est, quo ex maiore incendio emicuit. Est hîc illud Senecæ de auaro: *Nunquam tam plenè occurrere vlla liberalitas potest, vt cupiditates eorum, quæ crescunt dum implentur, exsatiet. quisquis autem de accipiendo cogitat, oblitus accepti est, nec vllum habet malum cupiditas maius, quàm quòd ingrata est.*

Sed, cum grauis omnibus, tum sibi in primis auaritia est. audi eundem: *Maiore tormento pecunia possidetur, quàm quæritur. quantum damnis ingemiscunt!* & vt nihil *fortuna detrahat, quidquid non acquiritur damnum est. Nemo est, cui felicitas, etiamsi cursu venit, satisfaciat.* Hinc bene & verè illud:

Desunt inopiæ multa, auaritiæ omnia:
In nullum auarus bonus est, in se pessimus.

Audeo

Audeo dicere, vitiorum omnium miſerrimum, infeliciſſimum, maximum, nullo poſſidentis bono, nullo aliorũ. Ferenda fòrs inſana hæc cupiditas foret, ſi moriturum ſequerentur opes? at non noſtrûm quiſque, *ſicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil auferet ſecum de labore ſuo? miſerabilis prorſus infirmitas, quomodo venit, ſic reuertetur. quid ergo prodeſt ei quod laborauit in ventum?*

PRODIGVS. Quis modus tenendus in beneficiis dandis?

VIRTVS. Da vt dari deſideras tibi. gratiſſima verò ſemper munera quæ parata, quæque nullam moram patiũtur niſi ab accipientis verecundia. enitendum proinde ne deliberaſſe videaris: neganti enim proximus eſt quiſquis dubitauit, quiſquis rogatus hæſit. Et ſane ingratum merito beneficium dixit Seneca, quod diu inter donantis manus hæſit. Illud cõſultiſſimum, occupare antequam rogeris. neque vllũ iucundius beneficium, nec quod ætatem magis ferat, quàm quod vltrò venit,

Beneficia quomodo & in quos conferenda,

nit, & occurrit indigenti. nam qui roganti dedit, vendidisse, non dedisse videri potest. magnum enim pretium preces sunt; neque res vlla carius stetit, quàm quæ precibus parata est.

Quòd si non contingat præuenire, rogantis verba intercidenda sunt, ne non tam beneuolentiæ, quàm operosæ rogationi concessisse videamur: simul etiam vt petentis pudori consulamus.

Scio quosdam trahere beneficia, vt diu dare videantur: alios concedere quidem, sed vultu negãtium: alios tarditate prudentiam venari: alios etiam post rem concessam, moras iniicere diuturniores. Errant. Omnis benignitas properat: & proprium est libenter facientis, citò facere: diem de die trahere, nolentis est. qui verò verborum quadam maturitate ac tarditate sapiẽtiæ opinionem aucupantur, nihil agunt, nisi vt incipiat odisse qui exspectat, & impetrasse pœniteat.

Sed neq; quidquam amarius, quàm cogere vt iterentur preces: quanto satius

tius est, benigna verba bonis rebus adiicere? illud acerbissimum post impetrationem, rogare. Et sanè plerique æquiore longe animo præcidi omnem spem malunt sibi, quàm diu trahi. plus enim præstat, qui cito negat. vt enim misericordiæ quoddam genus est, cito occidere: ita maior est muneris gratia, si non diu pendeat.

Quidam beneficia differũt, ne plures, ad petendum, facilitate inuitent, ac nimia exurgat rogantium turba. Aulicorum ferè hæc consuetudo, & quos purpura prouexit: quos videbis longo superbiæ suæ spectaculo delectari: potentiæ suæ tribuentes, si sperantium post se exercitum trahant, in beneficia lenti, in iniurias præcipites. Hos tu putas libenter facere? si facerent, properarẽt. trahunt? imparatum animum ostendunt: & rogari interim volunt, & dare nolunt. non rogas? decessisse aliquid de potentiæ suæ opinione arbitrantur. rogas? suspensum diu tenent: putant enim non satis se quid possint ostendere, nisi quid possint

ſint diu oſtendant. grauis error. plurimum enim celeritas beneficio addit, mora adimit.

Quidam nulla beneficia dant niſi recepturi. at tales ſuis, nõ alienis commodis ſtudent: nec beneficium hoc eſſe poteſt, ſed quæſtus, ſed nundinatio, ſed emptio. Vis beneficium præſtare? imitare Deum. gratuitum illum habemus. quid? quòd & in ingratos beneficia cõferat? imitare. pudet imitari Deum? malles fœneratores? ſed pergit ingratus eſſe. & nos Deo. vis vincere? perge tam diu benefacere quàm diu ex ingrato gratum feceris. magni hoc animi eſt, & Deo ſuo ſimilis. quid? quòd beneficia ferè ſequantur non repoſcẽtem, vt gloriæ fructus fugientem? & fœcundius ſemper profundit in non ſperantẽ munera Deus: neque enim irremuneratam patitur liberalem dexteram. ſed neque vinci ab homine vult Deus, docemur Ioannis Eleemoſynarii exemplo.

Sunt alii in erogando benigni & celeres; ſed longas gratiarum actiones

exſpe

exſpectant & frequentes. perit his beneficii fructus. & emiſſe videtur quem ad tot gratiarum actiones benefactor compulit ille generoſus eſt, qui gratias ſibi agi non patitur; qui cùm dedit, dediſſe ſe oblitus eſt. Et certè quiſquis gratiam ſperauit, de beneficiorum reditu ſperauit: nam & inter beneficia actiones gratiarum ſunt.

Sed neq; tamen omnibus petentibus danda ſunt omnia. nocitura nemo vir bonus dabit. Bene Seneca: *Vt frigidam ægris negamus, & lugentibus, ac ſibi iratis ferrum, aut amantibus, quidquid contra ſe vſurus ardor petit: ſic ea quæ nocitura ſunt, impenſe ac ſubmiſſe nonnunquam, ac miſerabiliter rogantibus, perſeuerabimus non dare. Tum initia beneficiorum ſuorum ſpectare, tum etiam exitus decet: & ea dare, quæ non tantùm accipere, ſed etiam accepiſſe delectet. ſæpè noxia concupiſcimus. æſtimabimus vtilitatem potius, quàm voluntatem petentium. nam cùm ſubſederit cupiditas, & impetus ille flagrantis animi, qui conſilium fugat, cecidit, deteſtamur perniciosos malorum munerum auctores.*

Vniuersim verò in beneficio arrogantia fugiēda. hinc illud Philosophi: *Nihil æquè in beneficio dando vitandum est, quàm superbia. quid opus arrogantia vultus, quid tumore verborum? ipsa res te extollat. detrahenda est inanis iactatio. res loquentur, nobis tacentibus. Non tantum ingratum, sed inuisum est beneficium, superbè datum.*

PRODIGVS. Quis modus in beneficiis accipiendis?

Beneficia quomodo & à quibus accipienda.

VIRTVS. Hilari animo accipienda, cum accipiēda iudicauerimus: sentiatque qui donat gaudium nostrum, vt muneris sui præsentem fructum capiat. quid? quòd retulisse gratiam videatur quisquis benignè accepit: non vt soluisse se putet, sed vt securior debeat. Neque hîc sistenda gratitudo. refricāda sæpe memoria est, cum referre non possit gratiam, nisi qui meminit. nec meminisse satis, sed narrare etiam delectet; eò magis quo altius qui dedit silet. Hanc enim legem inter dantem & accipientem beneficium statuunt sapientes, vt beneficii obliuiscatur qui dedit, qui accepit, nunquam.

Acci-

Accipienda verò ab his beneficia, quibus dedisse gauderemus. graue enim est debere cui nolis: iucundũ verò ab illo accepisse, quem amare etiam post iniuriam possis.

Conandum deinde, vt, si potes, referas. semper autem potes. nam si res viresque negatæ, voluntas nunquam. hac rependere etiam Regibus possumus & parentibus. hac vsque ad vltimum vitæ diem parati stare remunerãdo possumus. & certe, paria qui voluit, retulisse paria videri debet. quare nõ est quòd erubescamus si paria fortuna negat; dummodo animo paresimus, quem solum exigere prudens donator potest, & accipientes taciti promittunt. Generosum in hac re illud Socratis ab Archelao Rege euocati, cum venire nollet, ne beneficium ab eo acciperet, cui paria reddere non posset. gloriatus etiam ille Macedonũ maximus, à nullo se beneficiis victum. Deum suum res hæc redolet, paucisq; omnino concessa.

Ille verò ingratus, qui cum possit,

non reddit. deterior hoc qui beneficium simulat, deterrimus qui negat: omniq; omnino beneficio ac amore indignissimus, adeoq; belluis efferatior ac immanior, qui beneficia malefactis compensat, cùm immanissimas etiam feras memores beneficiorum fuisse acceperimus. Hinc illud: *Leonem in amphitheatro spectauimus, qui vnum è bestiariis agnitum, cùm quondam ei fuisset magister, protexit ab impetu bestiarum.* & illud Pliniii Maioris: Incidit quidam in pantheram, *qui secutus eam qua trahebat vestem vnguium leui iniectu, vt caussam doloris intellexisset, simulq; salutis suæ mercedem, exemit catulos in foueam delapsos; eaque cum iis prosequente, vsq; extra solitudines deductus, læta ac gestiente: vt facilè appareret gratiam referre.*

PRODIGVS. Quid faciam si pecuniæ iacturam fecero?

Quid faciendum in iactura pecuniæ.

VIRTVS. Gaude. periculi minus habes. & quis spondeat non futuram tibi fuisse illam in interitum? vide quãti illa perierint, quàm pauci inopia. & non maxima hominum pars hac cadit

dit, & infelici exitu pecuniam ſignat? Et recenſe vitia non ab hac ferè matre nata? vberibus huius paſta? vtero fota? hæc, Seneca teſte, *Fora fatigat, patres liberosq; committit, venena miſcet, gladios tam percuſſoribus quàm legionibus tradit. hæc eſt ſanguine noſtro delibuta, propter hanc maritorum vxorumq; noctes ſtrepunt litibus, & tribunalia magiſtratuum premit turba; Reges ſæuiunt, & ciuitates longo ſæculorum labore conſtructas euertunt.* Non poſſum hîc omittere illud Senecæ: Quid angeris? egeſtatem perhorreſcis? *Neminẽ pecunia diuitem fecit. imò contrà, nulli non maiorem ſui cupiditatem incuſſit. quæris quæ ſit huius rei cauſſa? plus incipit habere poſſe, qui plus habet: eo enim maiora cupimus, quo maiora venerunt: multoq; concitatior eſt auaritia in magnarum opum congeſtu collocata: vt flammæ infinito acrior vis eſt, quo ex maiore incendio emicuit. at qui ſe ad id quod natura exigit compoſuit, non tantùm extra cenſum eſt paupertatis, ſed extra metum.* Ia quod contemnere potuerunt Philoſophi etiã ex Epicuri ſchola, quod tot Chriſtianorũ millia Chriſti ſui exem-

plo: tu non poteris? cogita tanto maiora tibi cælo reponi, quãto hîc maiora neglexeris. mentiri nõ potest Deus. spopondit ipse, fallere non potest.

PRODIGVS. Quid si fortunarum naufragium fecero?

Quid in fortunarũ naufragio faciendũ.

VIRTVS. Quàm multi ante te etiã vitæ fecerunt? recuperari opes possunt, non potest vita. & nescis in periculis leuari nauem pondere, & vltrò proiici merces à dominis? quid doles te illis exoneratum, quorum pondere fòrs periisses? non leuasti te illis? leuauit Deus. quid indignaris illi qui te onere leuauit? cogita proinde, nõ quid perdideris, sed quid reliquũ tibi Deus fecerit. animum. qui exurgere ad cælorum fortunas potest. nulla hîc metuenda naufragia sunt. huic ergo concredas opes: reddet centuplo fœnore auctas.

PRODIGVS. Quid si in fures & latrones incidero?

Quid inter fures & latrones.

VIRTVS. Euasisti integro corpore: gaude. plures sanguine luerũt. si in immanes belluas incidisses, quid dicerés?

res? ferres? peior bellua latro eſt, cum humanum biberit ſanguinem. efferatior omnino homo eſt. nõ didicit parcere vbi ſæuire inceperit. compatere proinde crudelitati latronum. magno morbo tenentur. ignoſcis furibundo, & contumeliam non arbitraris à beſtia aut ſtulto acceptam. deterior ſæuiorque illis latro eſt, & maiori inſania abripitur.

PRODIGVS. Quid ſi in exilium à potentiore actus, & tãquam nauſeantis fortunæ vomitu à rebus humanis expunctus fuero?

VIRTVS. Quid times in exilio? Paupertatem? *Nullum tam inops exilium eſt, quod nõ alendo homini abundè fertile ſit. An veſtem, an domum deſideraturus eſt exul? Si hæc quoque, ad vſum tantùm deſiderabit, neque tectum ei deerit, neque velamen. æquè enim exiguo tegitur corpus, quàm alitur. nihil homini natura, quod neceſſarium faciebat, fecit operoſum. deſiderat purpuram. non fortunæ iſte vitio, ſed ſuo pauper eſt. deſiderat ſeruorum turbam, & nationum omniũ lapides. iſta congerantur licet, nunquam ex-* *Quid in exilio.*

plebunt inexplebilem animum. non magis, quàm vllus sufficiet humor ad satiandũ eum, cuius desiderium non ex inopia, sed ex æstu ardentium viscerum oritur. non enim sitis illa, sed morbus est. necessariis rebus etiam exsilia sufficiũt: superuacuis nec regna. Senecæ est, *Animus nimirum est qui diuites facit. hic in exsilia sequitur, & in solitudinibus asperrimis, cùm quantum satis est sustinendo corpori inuenerit, ipse bonis suis abundat & fruitur. ideoque nec exsulare vnquam potest liber, & Diis cognatus, & omni mundo, omnique æuo par.*

Times circumscriptos tibi à tyranno terminos? corpori circũscribi possunt, animo non possunt. *cuius cogitationes circa omne cælum, & in omne præteritum futurumq; tempus immittuntur. corpus hoc custodia, & vinculum animi, huc atque illuc iactatur. in hoc supplicia, in hoc latrocinia, in hoc morbi exercentur. animus quidem ipse sacer, & æternus, & cui non possunt injici manus*, non circumscribi certis angustisque terminis. omnia illi patent, cui cælum patet. Graue tibi amicorum excludi consortio? non excluderis Deo, quin

quin adeò liberior in exſilio cum Deo conſuetudo. incipit hæc, cum amicorum deſinit: cum omne illud tempus quod amici ſuffurantur, largiri poſſis Deo.

At dura eſt emigratio patrii ſoli, & *carere patria intolerabile eſt. Aſpice, rogo, hanc frequentiam, cui vix vrbis immenſæ tecta ſufficiunt; pars maxima illius turbæ patria caret: alios adduxit ambitio, alios luxuria, opulentum & oportunum vitiis locum quærens: quoſdam traxit amicitia, quoſdam induſtria. Iube omnes iſtos ad nomen citari: vnde domo quiſque ſit quære. videbis maiorem partem eſſe, quæ relictis ſedibus ſuis, venerit in vrbem non ſuam. Deinde omnes vrbes circumi. nulla eſt, vbi magnam partem peregrinæ multitudinis non inuenias. Et omnes populorũ tranſportationes, quid aliud quàm publica exilia ſunt? Aduerſus ipſam mutationem locorum, detractis cæteris incommodis, quæ exſilio adhærent, ſatis hoc remedij putat Varro, doctiſſimus Romanorum, quòd quocumque venimus, eadem rerum natura vtendum ſit. M. Brutus ſatis putat, quòd licet in exſilium euntibus, virtutes ſuas ſecum*

ferre. In alienum arbitrium, nisi vilissima quæque non cadunt. Quidquid optimum homini est, id extra humanam potentiam iacet: nec dari, nec eripi potest mundus hic, quo neque maius, neque ornatius rerum natura genuit: animus contemplator admiratorq; mundi, pars eius magnificentissima, propria nobis & perpetua, tamdiu nobiscum mansura, quamdiu ipsi manebimus. Alacres igitur & erecti, quocunque res tulerit, intrepido gradu properemus. emetiamur quascumque terras, nullum inuenturi solum intra mundum, quod alienum homini sit. vndecunque ex æquo ad cælum erigitur acies; paribus interuallis omnia diuina ab omnibus humanis distant. proinde dum oculi mei ab illo spectaculo, cuius insatiabiles sunt, non abducantur, dum mihi Lunam Solemq; intueri liceat, dũ cæteris inhærere sideribus, animumq; ad cognatarum rerum conspectum tendentem, in sublimi semper habeam: quantum refert mea quid calcem? angustus animus est, quem terrena delectant. magnus cælestibus gaudet: à quibus nemo nolẽs exulat. quare nemo nisi volens exsilium patitur. omne enim vnicuique solum patria

esse

esse potest. & non cuique patria vbi bene est? bene autem viuere, in omni loco positum est. Non exulat ergo cui cum animo suo & Deo bene est. quin adeò felix videri potest, qui patria donetur aliena, cùm beatior multorum, quàm vnius vrbis ciuis haberi debeat. Et quid vereris exilium de cælo donandus? patria nostra cælum est. ab hac sola te vitia excludent; nulla vis, nulla potentia. nam quam hîc possidemus, patria non est, infelicis exilii locus est. quid exilii locum amas? ama patriam, & huic te para. exulas, quamdiu ab hac exulas. ab hoc exilio probitas te liberabit: & hæc sola.

PRODIGVS. Quid si recludar in carcerem & vincula?

VIRTVS. Aufer carceris nomen, secessum voca. quid enim, etsi corpus includitur, caro detinetur, non omnia spiritui patent? vagare spiritu, spatiare, non stadia opaca aut porticus longas, non prata, montes, nemora; sed illam viam quæ ad Deum du- *Quid in vinculis.*

cit. quoties ſpiritu ambulaueris, toties in carcere non eris. Quid recenſes vincula? nihil crus ſentit in neruo, cum animus in cælo eſt. & quid times ad carceris nomen, & quæ illud comitantur? non maiores tenebras habet mundus, qui hominum præcordia excæcat? non grauiores catenas induit, quæ ipſas animas conſtringunt? non deteriores libidinum immũditias expirat? non plures reos continet flammarum æternarum? Et quid innocenti vincula? ſolutus Deo eſt vir bonus. quid odor grauis? ignorat graueolentiam innocentia. quid iudex? iudicium aliquando de iudicibus feret quiſquis ſeruit Deo. Sed excluderis commodis in carcere. negotiatio eſt aliquid amittere vt maiora lucreris. aſſueſce his corpus & indura. quanti vltrò duriora amplectuntur? intuere vltroneos remiges, ferri & auri foſſores. & quanta nobilitatis pars ſpontaneo ſe carceri & ſudoribus includit prodactæ in fœmina valetudini recuperandæ?

PRO-

PRODIGVS. Quid si admoueantur tormenta & secures?

VIRTVS. Acerba hæc esse non nego. sed à multis æquo animo excepta; imo & vltro appetita famæ & gloriæ caussa; nec à viris tantum, sed à fœminis. Nota Athenienſis meretrix, quę ne cõiuratos proderet, comestam linguã exspuit in tyrannum. nota Asdrubalis vxor, quæ cum filiis in patriæ incendium deuolauit. nota Cleopatra, quæ ne in manus inimici deueniret, aspides immisit sibi. nota Lucretia, quæ ferro suo viam inuenit, cum non inuenisset alieno. taceo Mutium, Regulum, Catonem, Empedoclem, Peregrinum. Certe si tantum gloriæ licuit, de corporis & animi vigore, vt gladiũ, ignes, serpentes, tormenta contemnerent, sub præmio laudis humanæ; possum cum Tertulliano dicere, *Modicæ sunt istæ paßiones ad consecutionem gloriæ cælestis, & diuinæ mercedis.* Quis ergo non libentissime tantum pro vero habeat erogare, quantũ alii pro falso? & quis prudens reformidabit tãtum pro innocẽtia &

Quid faciendum in tormẽtis.

tia & veritate pati in ſalutem, quantũ alii affectauerunt pro vanitate in perditionem? quòd ſi nocenti admoueãtur tormenta; dilues delictum. ſi innocenti; addes gloriæ. quid refugis? præmiatorem habebis Deum; etiam ducem. nam prior ille tulit. tanto duce & præmiatore quid vereris?

PRODIGVS. Quid ſi extrema egeſtas totis inuolauerit oſtiis?

Quid in paupertate.

VIRTVS. Si ad naturam viues, nunquam eris pauper; ſi ad opinionem, nunquam diues. exiguum enim natura deſiderat, opinio immenſum. Audi Senecam: *Congeratur in te, quidquid multi locupletes poſſederunt: vltra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat, auro tegat, purpura veſtiat, & eò deliciarum opumq; perducat, vt terram marmoribus abſcondas, & non tantùm habere tibi liceat, ſed calcare diuitias: accedant ſtatuæ & picturæ, & quidquid ars vlla luxuriæ laborauit. maiora cupere ab his diſces. naturalia deſideria finita ſunt: ex falſa opinione naſcentia, vbi deſinant non habent. nullus enim terminus falſo eſt. via eunti aliquid extremum eſt: error immenſus*

mensus est. Et quid paupertatem vereris? aut beatos arbitraris quos diuitiæ circumsederunt? Audi quid pro me respondeat Seneca: *Beatus non est, quem vulgus appellat, ad quem pecunia magna cõfluxit; sed ille, cui bonum omne in animo est, erectus, excelsus, mirabilia calcans: qui hominem ea sola parte æstimat qua homo est: cui bona sua nulla vis excutit: quem aliqua vis mouet, nulla perturbat: quem fortuna, cùm in eum, quod habuit telum nocentissimum, vi maxima intorsit, pungit, nõ vulnerat. & hoc rarò. Nam cætera eius tela, quibus genus humanum debellatur, grandinis more dissultant, quæ immissa tectis sine vllo habitationis incommodo crepitat & soluitur.* Certè si beati diuites essent, infelix Christus tuus fuisset, & tot millia spontaneam paupertatem amplexa: si beatum diuitiæ facerent, complexus diuitias Deus esset. spreuit, & egestatem delegit. signum est, nec beatas diuitias, nec infelicem egestatem esse. optima delegit Deus: qui nec falli, nec errare in delectu suo potest. paupertas ergo diuitiis potior est; beatior est, cum

hanc

hanc sibi delegerit Dei filius.

PRODIGVS. Quid si nobilitate & dignitatibus exutum inglorium viuere cogant?

Quid in ingloria vita.

VIRTVS. Disce à Philosopho quid in hoc genere tibi respondeas, animoque facias satis. *Bona mens omnibus patet, per hanc omnes nobiles sumus. Plato neminẽ Regem non ex seruis esse oriundum, neminem non seruum è Regibus putat. Omnia ista longa varietas miscuit, & sursum deorsum fortuna versauit. Quis ergo generosus? ad virtutem natura compositus. hoc vnum est intuendum. alioqui si ad vetera reuocas, nemo non inde est, ante quod nihil est. à primo mundi ortu vsq; ad hoc tempus produxit nos ex splẽdidis sordidisq; alternata series. Non facit nobilem atrium plenum fumosis imaginibus. nemo in nostram gloriam vixit. nec quod ante nos fuit, nostrum est. Animus facit nobilem, cui ex quacunq; conditione supra fortunam licet surgere.* Addo Senecæ Epictetum: *Istæ cogitationes ne te crucient, fore vt sine honore viuas, & nullo sis loco. nam si honore carere malum est: nihilo magis per aliũ in malo esse potes, quàm in vitio. Numquid*

igitur

igitur tui muneris est imperio potiri? aut ad conuiuium adhiberi? Nequaquam. quî igitur ea iam erit ignominia, qui nullo vsquam loco eris? quem in iis solis aliquem esse oportet, in quibus vel summo loco esse potes? quem ergo locum, inquis, habebo in vrbe? quem poteris integritate & verecundia conseruata.

Et quid times sæculi exui dignitatibus? time exui cælestibus. quid vereris ingloriam vitam? nemo placens Deo inglorius viuit. æternitati viue, viue Deo: & gloriosus viues. quanti volũtate sua, ingloriam mundo vitam delegerunt, cum gloriosam possent, vt cælo viuerent? quod illi vltrò aggressi, tu occasione oblata ne dubita arripere. Et intuere quod nunc discrimen inter Reges & Principes solis ignibus viuentes; & Lazarum & Franciscum felici æternitati inscriptos. delige vitam, quorum amas exitum. ille generosissimus, qui vt placeat Deo, sæculo displicet: hîc se abiicit & famulatur, vt æternum imperet. non prudẽtia summa est, hîc cum Christo tuo famulari,

vt

vt æternum imperes? aut malles cum tot Regibus hîc imperare, æternum cruciari?

Quid in voluptatum carentia.

PRODIGVS. Quid si quidquid vsquam voluptatũ est, subtractum fuerit?

VIRTVS. Animi nemo tibi subtrahere potest, quæ, quo corporis minores sunt, potẽtiores esse solent. corporis verò sapiens sibi subtrahit. ꝙ quomodo habendum sit Seneca docet: *Corpori tantum indulge, quantum bonæ valetudini satis est. Durius tractandum est, ne animo malè pareat. cibus famem sedet, potio sitim extinguat, vestis arceat frigus, domus munimentum sit aduersus infesta corpori. Hanc vtrum cespes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil interest. scito hominem tam bene culmo, quàm auro tegi. Contemne omnia, quæ superuacuus labor velut ornamẽtum ac decus ponit. Cogita in te præter animum nihil esse mirabile: cui magno nihil magnum est. Indurandus hic, & à blandimentis voluptatum procul abstrahendus. Vna Hannibalem hiberna soluerunt, & indomitum illum niuibus atque Alpibus virum eneruarunt*

runt fomenta Campaniæ. armis vicit, vitiis victus est. Nobis quoque militandum. debellandæ sunt in primis voluptates, quæ sæua quoque ingenia ad se rapuerunt. Et quid voluptatis corporisque commoda circumspicis? quem feliciorẽ beatioremque putas, Mæcenatem, cui amoribus anxio & morosæ vxoris quotidiana repudia deflenti, somnus per symphoniarum cantum, ex longinquo lene sonantium, quęritur? an magnum Stylitem, Hilarionem, Paulum, Antonium? Et quæ nobilior voluptas, voluptatum omnium contemptu. quis clarior triumphus, quàm eo corpus reduxisse, vt soli animæ inferius, nulli ancilletur? quòd si qua te tamen voluptatum cura tãgat, æternis insuda. maiores ne sperare quidem quisquam audeat. cælo reposuit Deus maximas, nullo felle miscendas, nullo mœrore feriendas, nulla pœnitentia luendas, nullo fure viribusq; eripiendas. Quid verò voluptate proposita faciendum, Epictetus docet: *Si voluptatis alicuius imaginem animo conceperis, moderare tibi,*

ne ab

ne ab ea mouearis: sed & rem examina, & tibi ipsi deliberandi præbe spatium. Dein vtriusque temporis memento, tum eius quo voluptate perfrueris, tum eius quo percepta iam voluptate dolebis. teq; ipse obiurgabis. atq; his illa confer: si abstinueris fore vt gaudeas, teq; ipse collaudes. quòd si tibi suscipiendæ rei videbitur esse tempus, caue ne te vincant eius blanditiæ, & suauitates & illecebræ: sed illud oppone, quanto præstantior sit talis victoria conscientia.

PRODIGVS. Quid si amico nudatus fuero?

Quid faciet amico destitutus.

VIRTVS. Si culpa tua, dole: si aliena, perfer. & cogita vetus illud: *Sciebam hominem, quare & mutabilem.* nec ideo desine amicus esse. hostilem ille animum induit? tu perge amare. pergit ille malefacere? tu bene. nec patere te ab alterius improbitate aut ingratitudine vinci. Vis autem non timere hanc amici destitutionē? nihil amico committe, quod in inimico erubescas. facies, si vixeris tanquam in theatro, tanquam in hostium oculis. sic fiet vt nullius amici perfidiam pertimescas, ad

nullius

nullius inconſtantiam trepides. Morte ereptus eſt? cui indignaris? amico? fatuum. Deo? non minus ſtolidum. precare tantum vt non inferiorem largiatur. negat? amplectere virtutem. nullus tibi cõiunctior amicus. & quid circumſpicis amicum, qui Deo frui potes amico? nulla hunc fortuna mutabit. aduerſa etiam annectent magis, & illigabunt fortius. quid tanto ambitu amicũ hîc quæris, cum frui amico poſſis Deo, in cuius ſinum tutiſſime omnia deponas, à quo prodi aut falli non verearis, cuiuſque auxilia & conſilia viciniora certioraque quàm cuiuſquam amici ſunt.

PRODIGVS. Quid ſi coniuge deſtituar?

VIRTVS. Mala fuit, immorigera, & quæ perpetuo cuſtode egeret? gaude. bona? feciſti talem? fac parem. inueniſti talem? ſimilem ſpera. & hac te ſpe ſolare. difficilem times? carere potes. non potes? incontinẽtiæ tuæ aſſcribe, ſi aliam quam voueas nactus fueris. vtere interim delectu. parem ducito. nam

Quid coniuge priuatus.

nam in locupletiore ac nobiliore ferè dominam reperies. talem etiam quære quam nulli publici mores corruperunt.

PRODIGVS. Quid si liberis?

Quid orbatus prolib°.

VIRTVS. Quid quereris? abstulit qui dedit. quis prudens accuset illum qui mutuum repetit? ingratus repetéti offenditur: gratus gratiam habet. tu Deo, quod tanto tempore liberos concesserit. & quid doles? non moriturum genueras? aut inuides cælo ascripto? & hoc benigni patris est meliora filio inuidere? quid si filium Rex adoptasset? gauderes? adoptauit sibi illum morte Deus. aut minor tibi Rege Deus est, minor diuina humana adoptione?

Et quid æquius iudicas te Deo filiũ euocanti, aut tibi parere Deum? & quis tu qui damnas Deum? damnat qui euocantis imperium accusat, qui tristi vultu & pectore imperia excipit. & quid quereris? iusta tibi an iniusta euocantis Dei imperia videntur? iniusta quis dicet? si iusta, quid quereris?

nam

nam merito iniuſtitiæ te accuſes, qui iuſta Dei mandata cùm quereris accuſas? & quid indignaris, ſi in nauigando prior te filius portum tenuit? prior tenuit, qui prior mortuus eſt, & littora patriamque tenuit cui natus. Quid parens filii inuides felicitati? hoccine patris eſt? & non felix ille qui prior donatus cælo eſt? donari non potuit niſi morte. beatus ergo quem cita mors cælorum imperiis donauit. tu etiam beatus, qui filiũ videas tot ſæculi moleſtiis ereptum, tot cæleſtibus donis auctum. At filiũ perdidiſti. nemo pater filium perdit, quem auctum dignitatibus & opibus videt. auctus his filius morte ſua eſt. At cares filio. quanti Reges caruerunt? quanti à matrum vtero, vbere, ſinu rapti, parentum imperio exciderunt? ſolare te horum exemplo.

Verum ſpem tibi magnã filius promittebat. non & metum maiorem? è multis aliquando millibus vnus aut alter exſurgit in parentum gloriam: reliqui in dedecus. è primis & paucis

eſſe

esse potuit; non magis è posterioribus & multis? quid dubia certioribus anteponis? & potuit in maiorem quàm cælorum spem exsurgere? aut dubiam sæculi spem, certissimis cæli præponis? Et quid doles de liberorum morte? fortiter etiam illam matres tulerunt, *Rutilia Cottam filium secuta est in exilium, & vsque eò fuit indulgentia constricta, vt mallet exilium pati, quàm desiderium: nec ante in patriam quàm cum filio redijt. Eundem reducem & in republica florentem, tam fortiter amisit, quàm secuta est: nec quisquam lacrymas eius post elatum filium notauit. in expulso virtutem ostendit, in amisso prudentiam. Corneliam ex duodecim liberis ad duos fortuna redegit. si numerare funera Cornelia velles, amiserat decem: si æstimare, amiserat Gracchos. flentibus tamen circa se, & fatum eius exsecrantibus interdixit, ne fortunam accusarent, quæ sibi filios Gracchos dedisset.* Pudeat à fœminis virum vinci, à matribus patrem. Sed & consilium cape ab Epicteto. *Filius alterius obiit aut vxor: nemo est quin dicat, humanum id esse. sin ipsi alicui id acciderit, statim, Hei mihi! in-*

quit,

quit. ô me miserum! meminisse autem oportebat, vt affecti sumus, cùm tale aliquid de aliis audiuerimus. & alibi: *Singulis in rebus, quæ vel delectant, vel vsui seruiunt, vel diliguntur, memento considerare cuiusmodi sint, exorsus à minutissimis. si ollam diligis, te ollam diligere. nam ea confracta non perturbaberis. si filiolum aut vxorem: hominem à te diligi. nam eo mortuo non perturbaberis.*

PRODIGVS. Quid faciam si quis detractum eat nomini & famæ?

VIRTVS. Si caussam dedisti, dedisse dole. nullam dedisti? de innocentia gaude. At durũ innocentem pati. malles nocentem? sed falsa obiiciuntur. velles vera? sed quò hæc improba lingua? non sortitus est meliorem. quid accusas? bene loqueretur. non didicit bene loqui. quid damnas? graue est hæc ferre. ferres conspui ab ægro, ab insano? stultitiæ aliquid, & ægritudinis multum detractor omnis habet. largire morbo. & ferè ignorantia detractor omnis labitur. quid alienam inscitiam & imprudentiam prudens accusas? vince prudentia.

Quid faciendum in detractionibus.

O Verum

Verum hæ locutiones detractum eunt nomini. si apud homines, quid humana metiris iudicia mille erroribus implexa? & quid illa detrahẽt veræ virtuti? si apud Deum detraherent, meritò commouereris. nunc augent etiam apud illum nomen bonum, si tuleris. Et vis detractoribus superior esse? contemne, ac sola te ab his probitate vindica. nulla nobilior vindicta cõtemptu, nulla hostibus grauior. clarissima autem victoria erit, si quo plus detraxerint, eo fortius virtuti incubueris. imitare medicos, qui remediũ contra venena de serpente conficiunt. tu detractiones doce seruire nomini augendo. facies. si neglexeris. nec vlla re certius aduersarium calcabis. nihil hosti grauius risu & contemptu. armis vinci virorum est: contemptu infra viros est. quòd si indolueris, cecidisti. vicit detractor, qui mœrorem tuum detractionis suæ fructum retulit, veneni sui morbũ. at tu ride, & benefactorum te conscientia tuere. satis tibi, si innocentia probata Deo fuerit.

illi

illi placuisse supremum felicitatis est. Firmo quæ hîc dixi sententia Epicteti: *Si quis nunciarit, quendam tibi maledicere: ne refuta quæ dicta sunt, sed responde, eum nesciisse cætera tua vitia. nam alioqui non illa sola fuisse dicturũ.* Addo alteram: *Cùm tibi quispiam vel malefecerit, vel maledixerit: memento eum opinatum esse, id ex officio sibi faciendum, & dicendum. neque verò fieri potest, vt id sequatur ille, quod tibi videtur, sed quod sibi. quòd si malè iudicat, is damnum facit qui decipitur. Nam inuolutam veritatem si quis mendacium iudicet, non ea inuoluta læditur, sed ille qui deceptus fuerit. Sic igitur instructus, æquo feres animo conuiciatorem. nam ad singula dices, Ita visum est illi.*

PRODIGVS. Verum has ferè linguas ignominia sequitur & contemptus; grauia hæc viro, & morte grauior cõtemptus; & ingloriam vitam ducere, omni tormento acerbius.

VIRTVS. Nemo ignominiam & contemptum nolens patitur. quis vis? loquendi in libera Republica libertatem tollere? nec Deus ipse linguis,

Quid faciet qui cõtemptũ aliorum patitur.

nec humanæ libertati frenos iniicit. Et vis non sentire contemptum? contemne. vicit qui contempsit. adeoque nec contemptũ sentit, qui contemnit. tu tantum te non abiice, nec contemne; sed digna Deo cogita, digna facito, & supra contemptum eris. ridebis etiam humana iudicia, diuinis felix. & cum ferè humanis diuina aduersentur, gaudebis humanorum cõtemptu, vt diuinorum laude fruaris, hoc propior huic futurus, quo ab humanis laudibus remotior es. Vide quid sentiat in hac re Seneca: *Ignominia tu putas quemquam sapientem moueri posse, qui omnia in se reposuit, qui ab opinionibus vulgi receßit? nemo ab alio contemnitur, nisi à se ante contemptus est. proiectus animus fit huic contumeliæ oportunus. qui verò aduersus sæuißimos casus se extollit, & ea mala, quibus alij opprimuntur, euertit, ipsas miserias insularum loco habet: quando ita affecti sumus, vt nihil æquè magnam admirationem occupet, quàm homo fortiter miser.* Quàm generose, quàm Christiane! quàm nõ absimile illi: *Ibant gaudentes à conspectu*

Actor. 5

Concilij

Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati! An tu hos passos aliquid arbitraris, quos gaudio perfusos vides? an ignominiam hanc inter pœnas credis posuisse, qui in laude, & laude magna posuerunt? confirmat quæ dixi Epictetus: *Te alius non læ- nisi ipse velis. Tum autem læsus eris, cùm i existimaueris.*

PRODIGVS. Grauis interim omni viro generosioris animi contemptus, & malum longe morte ipsa maius.

An malum sit contemni.

VIRTVS. At ego, neque mortē malam, neque contemptum malum puto. cecidit vir magnus tyranni aut alterius ferro? contemptus populo iacet vir magnus? maior post ferrum & contemptum fuit. desiit terris magnus videri. cœpit cælo magnus esse. ille miser & infelix, quem ignominia læsit. vis non lædi? neglige. neglectus victoriam dabit: mœror contemptum. Sed tamen inglorius iacet quem ignominia loco deiecit. caussam examina. si quā contemptui dedisti; delicti pœnam perfer. elues ferēdo. in innocentē

incurrit? de innocentia gaude. de contemptu non dole. illa in manu tua est: aliorum de te opinio, iuris alieni est. quid doles de alieno? de tuo, & quod emendare potes, dole.

Contemnor interim, & ignominia latè sparsa. vide an qui sparsit, odio tui laboret, an ignoratione. si primũ; scrutare, caussam huic dederis, an gratuitò oderit. dedisti? tolle, si potes. & beneficiis etiam demerere. non dedisti? cõpatere. morbo tenetur graui, qui nulli molestior, quàm qui illo tenetur, cui non dies, non noctes patitur esse securas. & vis grauius hunc etiam torqueri? odia, & ignominiam odio natam, contemne. Si ignoratione tui laborat, ostende alium te esse quàm arbitratur. conatum adhibuisti, nec conceptam semel opinionem deposuit; sepone has alieni capitis curas, & Deo innocentiæ propugnatori rem omnem cõmitte. quis scit an non voluntate illius hæc eueniant, laude tua maiore? quid si te his sibi exercitationibus parare velit? damnabis Deum? quid si in de-

lictorum

lictorum pœnam hæc tibi eueniant? non gaudebis tam miti lenique, toties commeritas æternas elui? benignitatis hæc in te Dei sunt, patris sunt, non iudicis. agnosce & ama hîc patrem, ne postea ferre cogaris iudicem: & inter beneficia contemptum repone. reponet te cælo, si fortiter tuleris. & quid facilius beatiusve, quàm breuem contemptum ferre, cælo præmiandum? securus æternitatis est quem probitas & innocentia vestit. inuolet ignominia, & ignominiæ comes contemptus; crescet ex his gloria Deo spectatore, præmiatore, laudatore. Quis gloriæ suæ caussam sciens repulit? non inter amicos numerandi quicunque illi augendæ caussam dederunt? dat illam quicunque te contempsit. arripe oblati muneris occasionem. Non dedit in munus, dedit in interitum. magis etiam gaude, quòd in mortem porrecta vertere in salutem possis. & gratias etiam improuido donatori age, qui hostilem dum expandit animum, medicamenta ignarus dedit.

fruere inimici beneficio. & imitare monentem: *Beati estis cùm maledixerint*
lt. 5 *vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me: gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Ob Christum patitur, quisquis innocentia & probitate tectus, cõtemptum suum Christo sacrat, illi ignominiam omnem donat, gaudetquè pro veritate pati in salutẽ. patitur ob Christum quisquis ob probitatis studium ludibria patitur. cui remedium hoc ab Epicteto: *Quisquis sapientiæ studium suscipere cupis, statim te para, quasi futurum sit vt deridearis, vt multi te subsannent: vt dicant, te subitò Philosophũ extitisse; vt rogent, Vnde supercilium istud? Tu verò supercilium ne habeto: ea verò, quæ optima tibi videbuntur, sic teneto, quasi à Deo sis in ea statione collocatus. Cæterùm memento, te, si in eodem statu permanseris, iis tandem admirationi fore, qui te prius deriserunt, sin eis succubueris, dupliciter fore deridendum.*

PRODIGVS. Quid faciam adulatoribus circumfessus?

VIR-

VIRTVS. Quod ſerpentibus cinctus.ne fide. venena ſpargent. nec vnquam magis,quàm dum blandiuntur. ne crede fronti. mentitur. odiis natat dum amicam ſpondet, ne fide verbis. pectori reconduntur toxica in incautum euomenda. rident? ſanguinem meditantur. laudant? damnant animo,inhortantur? inſidias parant. ſpõdent amica?inimica exſpecta. operam vltrò promittunt? hoſtilia cogitant. conſilia ſuggerunt? ne tange.in interitum eunt. fuge lupinos ſub ouilla pelle animos. periſti, ſi te illis credideris. quid? quòd nec audiri velim. illabuntur ſuauibus, & antè vulnerant,quàm ferrum ſenſeris. deuita has nouaculas ſpongia tectas. eminus proſpicienda hæc mala ſunt. quamquam & draconum more venena de longinquo iaculentur. quo proinde minus te tuaq; illis credideris,hoc ſecurior eris.nemo hoſti tutò ſe commiſit, nemoque inimica conſilia prudens ſecutus eſt. ſcit ab hoſte hoſtilia exſpectanda & metuenda,nec alia.

Quid in adulatoribus.

PRODIGVS. Quid si moriendum?

Quid faciendum in morte.

VIRTVS. Lubens vtor Senecæ verbis. ne pudeat Christianum à Philosopho discere, & mutuari aliquid à Philosophi calamo in salutem. *Dies ille quē tanquam extremum reformidas, æterni natalis est. proinde intrepidus horam illam decretoriam prospice. non est animo suprema, sed corpori. quidquid circa te iacet, tanquam hospitalis loci sarcinas specta. transeundum est. non licet plus efferre quàm intuleris. imò ex eo quòd in vitam attulisti, pars magna ponenda est.* Non videtur tibi hæc à Christiana manu nata? Eleganter alibi: *Non vt diu viuamus curandum est: sed vt satis. nam vt diu viuas, fato opus est; vt satis, animo. longa est vita, si plena est. impletur autem cùm animum sibi bonum suum reddidit, & ad se potestatem sui transtulit. quid illum octoginta anni iuuant per inertiam exacti? non vixit ille, sed in vita moratus est: nec serò mortuus est, sed diu. octoginta annis vixit. imò octoginta annis fuit. nisi fortè sic vixisse illum dicas, quomodo dicuntur arbores viuere.* Nihil addam de meo, addam illud Platonis: *Vnusquisque nostrum*

strûm sua mens est, suus animus, id est, animal immortale in mortali inclusum præsidio, & quasi custodia. Domicilium autem hoc nobis molestum ac graue circumscripsit natura, cuius voluptates obscurantur & volant, & plurimis molestiis admixtæ sunt. dolores tum improuisi, tum diuturni. Quid morbos commemorem? quid sensuum vlcera? quid interna vitia? à malis ergo mors abducit, non à bonis. quocirca non tu ad mortem, sed ad immortalitatem raperis. nec te vitæ commoda, & bonorum detractio manet, sed sincera liberiorq; cum voluptate possessio. nec voluptates mortali corpori admixtas percipies, sed ab omni dolore vacuas ac liberas. cùm enim ex his vinculis, & ex hoc carcere euolaueris, tum eò peruenies, vbi nulla molestia, nulla solicitudo, nulla senectus poterit affligere. vita autem soluta & tranquilla, quam nulla mala & incommoda consequentur, cum stabili quiete, illic cum naturæ contemplatione philosophando, non cum turbæ colluuione, nec in theatro, sed in perspicientia veri omnis traducitur. Non arbitreris petita hæc è media Theologia? De viris bonis probisq; illi verba, quibus mor-

Ingẽtia & non moritura bona post hãc vitam nos manere.

tem nullo modo timendã vult: amandam potius & ſperandam, tanquam melioris vitæ prænunciam & ducem. & quid véreatur cui tanta bona poſt mortem affluunt? Nihil addo, explicatè nimis ac chriſtianè Plato. vt Pauli aut Ioannis calamo dictaſſe videatur.

PRODIGVS. Quid ſi mors iuuenem oppreſſerit?

Mortẽ iuueni optandam.

VIRTVS. Malles ſenem? fac te maturum, ſenemq; moribus mors reperiat. nemo talis iuuenis moritur. caneſce moribus, vt illis te, non annis cenſeam; & ſenex eris. neq; talis immatura mors eſſe poteſt, quæ maturuit probitate. Quid? quòd in beneficio ſit iuuenem mori? Epicharmi Philoſophi verba ſunt: *Quem Deus amat, iuuenis moritur*, minor enim ferè tales vitiorũ ſarcina premit. Quid? quòd & alacrior in mortẽ eat iuuentus? bella hoc docent. timidior ſenectus eſt. & non facilior emigratio è domo paucis inhabitata annis, quàm plurimorum annorum conſuetudine firmata? & cùm in mor-

tem

tem natiſimus quid refert, citius aut tardius curſum expleamus? niſi quòd inter exules felicior qui prior patriæ redditus. patria nobis cælum eſt, à qua quamdiu viuimus, exulamus. & quis exul doluit de reddita citò patria? Omnem deinde retrò ætatem, aut, ſi hoc longum, ætatis tuæ homines cogita. hic adoleſcens deceſſit, ſenex alius, alter infans, cui nihil amplius contigit quàm proſpicere vitã. omnes hi curſum ſuum finiuerunt, licet mors, aliorum longius paſſa ſit vitam procedere, aliorum in medio flore præciderit, aliorum interruperit principia. aliũ inter cænandum, ambulandum, ſcribendum, dicendum, ridendum ſoluit; alterius continuata mors ſomno eſt; ferro alii, ſerpentum morſu, ruina, ignibus, milleque modis aliis extincti. Nunc quid accedit felicitatis iis, qui diutius vitã protraxerunt? par in mortuis ſenſus. adiecti aut ademptianni vitæ, nihil vita functis addunt, nihil adimunt: niſi quòd ferè plura ac grauiora paſſi, quibus longior vita conti-

git. Claudo Senecæ verbis: *Nunquid feliciorem illum iudicas, qui summo die muneris, quàm eum qui medio occiditur? numquid aliquem tam cupidum vitæ esse putas, vt iugulari in spoliario, quàm in arena malit. non maiore spatio alter alterum præcedimus. mors per omnes it, qui occidit consequitur occisum.*

Non esse malum peregrè mori.

PRODIGVS. Quid si peregre moriendum?

VIRTVS. Mors eadem est. nec mitior domi, quàm foris. imò acerbior ferè domi. auget enim mœrorem carorũ aspectus, vxoris maxime & prolium. & quid refert qua via cælum cõscendas? non tam facilis aditus ad illud, è peregrino quàm è patrio solo? aut arbitraris leuiorem cadaueri patriam quàm peregrinam terram fore? Sed solatio esse amici possunt. plus doloris ab his quàm solatii exspecta. quo enim aliquando cariores, hoc acerbior disiunctio. neque tam absentia quam præsentia mala sentimus. hęc magis feriunt, illa mitius transiguntur.

PRO-

PRODIGVS. Quid si insepultus iacuero?

Non esse malum insepultum iacere mortuum.

VIRTVS. Quid times, aut cui? cadaueri? non sentit. animo? nulla hunc tegit terra. reconde hũc cælo. erit cùm corpus iunget sibi, cuicunque demum concreditum, terræ, aquis, aëri. at graue est insepultum iacere. animo graue esse non potest. graue illi & miserum esset terræ insepeliri. quid inuides corpori quod animo apprecaris? quamquam, si veteres audimus, insepultus nemo sit. *cælo enim tegitur qui non habet vrnam.* non dignius cælo quàm terra tegi?

PRODIGVS. Quid faciendum in morte?

Qualis quisque debeat esse in morte.

VIRTVS. Imitare milites, in hostes, pericula, vulnera, sanguinem, ferrum euntes. imitare gladiatores, fortiter telum excipe. quid prodest timide? aut quæ gloria metus? Sed mors est. imò via ad vitam est. metuis meliore viuere vita? metuis præmiis donari? nemo donatur æternis nisi mors antecesserit, & felici æternitati viam

straue-

ſtrauerit, metuis iudicem? audi veterem Philoſophum: *Infidi quæſtores rationes verentur. idem accidit malè viuentibus, mortem.* nemo ſerius quæſtor rationes veretur, nemo bonus iudicem. premia ſperat qui bonus eſt. *Si ob malam conſcientiam timeas mortem, illi, non huic imputa.* hæc Philoſophus. Sed timeo. vanus metus, ſi conſcientia non redarguat? redarguit? compone hanc, & non timebis. imò cum voluptate morieris. facit hoc omnis qui vixit bene. ita vitam bonam mors claudit bona. & dictum verè: *Neſcit bene viuere qui neſcit bene mori.* neſcit mori male, qui bene viuere didicit. Audiamus Senecam: *Maximum argumentum eſt animi ab altiori venientis ſede, ſi hæc in quibus verſatur humilia iudicat & anguſta, ſi exire non metuit: ſcit enim quò exiturus ſit, qui vnde venerit meminit.* è cælo venit, repetiturus cælum. Quid ergo mortem timeat? niſi ſcelera deprimant. hæc fuge, & ſecurus in morte eris, quia ſecurus de gloria. Non omitto hîc illud Epicuri inhortantis ad fortiter moriẽdum: *Nemo*

non

non ita exit è vita, tanquam modò intrauerit. Sed addo Senecæ commentarium: *Falsum est. peiores morimur quàm nascimur. nostrum istud, non naturæ vitium est. illa de nobis conqueri debet, & dicere, Quid hoc est? sine cupiditatibus vos genui, sine timoribus, sine superstitione, sine perfidia, cæterisq; pestibus. quales intrastis, exite. percepit sapientiam, si quis securius moritur, quàm nascitur. Nunc verò trepidamus, cùm periculum accessit. non animus nobis, non color constat. lacrymæ nil profuturæ cadunt. quid est turpius, quàm in ipso limine securitatis esse sollicitum? caussa autem hæc est, quòd inanes omnium bonorum simus, quorum in fine vitæ desiderio laboramus. nemo quàm bene viuat, sed quamdiu, curat; cùm omnibus possit contingere, vt bene viuant, vt diu nulli.*

PRODIGVS. Quomodo viuendũ?

VIRTVS. Viue vt mori desideras. Non transeo hîc Senecam: *Tum te felicem esse iudica, cùm poteris in publico viuere: cùm te parietes tui tegent, non abscondent: quos plerumque circundatos nobis iudicamus, non vt tutius viuamus, sed vt peccemus*

Quæ vita iucunda.

inus occultius. Rem dicam ex qua mores æstimes nostros. Vix quemquam inuenias, qui possit aperto ostio viuere. Ianitores conscientia nostra, non superbia opposuit. sic viuimus, vt deprehendi sit, subitò aspici. Quid autem prodest, recondere te, & oculos hominum auresq; vitare? bona conscientia turbam aduocat: mala etiam in solitudine anxia atque sollicita est. Si honesta sunt quæ facis, omnes sciant: si turpia, quid refert, neminem scire, cùm tu scias? O te miserum si contemnis hunc testem! Hinc illud etiam Pythagoræ: *Turpe quidpiam nunquam facias, nec cum alio, nec tecum. sed omnium maximè teipsum reuerere:* magis etiam Deum, in cuius oculis etiam cogitationes tuæ. viue proinde vt etiam minimarum harum redditurus rationem illi quem effugere nihil potest. Addo hîc illud Epicteti: *Mors & exilium. & omnia quæ in malis habentur, ob oculos tibi quotidie versentur: omnium verò maximè mors. sic nihil vnquam humile cogitabis, nec impense cupies quidquam,* & viues bene. nec enim permittet serio cogitata mors viuere male.

PRO-

PRODIGVS. Quo modo ſecuram vitam degam, metu vacuam?

VIRTVS. *Terrorum obliuiſcitur quiſquis pia & honeſta facit.* Naumachii eſt. vis extra omnem metũ eſſe? extra crimina te ſtatue. timor à ſcelere eſt. intranquillat hoc mẽtem. nec quiſquam maior animorum carnifex ſcelere eſt: nec dormientem patitur ſecurum. vt non immerito Iuuenalis:

Vitæ ſecuritas in quo cõſiſtat.

Cur tamen hos tu
Euaſiſſe putes, quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellũ?
Pœna autem vehemens, ac multò ſæuior illis
Quas & Cæditius grauis inuenit, aut Rhadamantus,
Nocte dieq; ſuum geſtare in pectore teſtem.
Has patitur pœnas peccandi ſola voluntas.
Nam ſcelus intra ſe tacitũ qui cogitat vllum,
Facti crimen habet. cedo, ſi conata peregit,
Perpetua anxietas, nec menſæ tempore ceſſat,
Faucibus vt morbo ſiccis, interq; molares
Difficili creſcente cibo.
Nocte breuem ſi fortè indulſit cura ſoporem,
Et toto verſata toro iam membra quieſcunt,

Inquietam vitam inter ſcelera duci.

Conti-

Continuò templum, & violati numinis aras, &c.
Hi sunt qui trepidant & ad omnia fulgura pallent,
Cùm tonat, exanimes primo quoq; murmure cæli,
Non quasi fortuitu, nec ventorum rabie, sed
Iratus cadat in terras, & vindicet ignis.
Illa nihil nocuit: cura grauiore timetur
Proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.

Hæc criminum pœna, vt in æterno nos metu ponant. fuge, & tranquillitatem spondeo, eo maiorem quo remotior ab omni scelere eris. Vis etiam in perpetuo gaudio esse? Deum reuerere & ama. nulla æquari illis gaudia possunt, quæ diuinorũ amor largitur. pura sunt, nulloque mœrore permista, timore nullo. Claudo. ama, gaudebis. & quamdiu amor, tam diu gaudium. inenodabili hæc nexu iuncta. nunquam incomitatus amor est; æterno sibi fœdere gaudia iungit. Vitæ verò securitatem promittit Epictetus, si curam tui cõmiseris Deo, illiusq; mutui obsecutus fueris. *Actorem esse fabulæ talis,*

qualis

qualis magistro probata fuerit, te memento: si breuis, breuis; si longa, longæ. si mendicum agere te voluerit, fac eam quoq; personam ingeniose repræsentes. Hoc enim tuum est, datam personam bene effingere: eam autem eligere, alterius. Dei nimirum, à cuius delectu humana hæc pendent, quæ breui vitæ huius comœdia continentur. felix ille qui non claudit fine tragico; infelix qui in tragœdiam comœdiam vertit infortunato, ô nimium! exitu. Securam vitam promittit Seneca: *Vt secure viuas, reconciliatio tua & facilis sit & certa. Timeri autem tam domi molestum est, quàm foris, tam à seruis quàm à liberis. nulli non ad nocendũ satis virium est. Adijce nunc, quantum timetur, timet. nemo potuit terribilis esse & securus.*

PRODIGVS. Quomodo securus pœnarum & præmiorum viuam?

VIRTVS. *Si fueris mente pius, nihil mali patieris mortuus. superius manet in cælo spiritus,* Epicharmi verba sunt. Bene vixisse, bonæ mortis semita & dux est. mortem bonã præmia sequuntur. pœnarum verò metum mors bona excludit,

Quis viuat pœnarum securus & præmiorũ.

dit, mortis malæ vita bona. Quare si securus velis esse præmiorum, immeritis memento non dari præmia. sudoribus hæc parantur. & intuere exempla omnium quos cælo donatos legis. quorum sudores, sanguis, vulnera, horum & præmia sunt: nam & quorum certamina, horum & victoriæ; quorũ victoriæ, horum & coronæ & triumphi. Vis deinde securus viuere pœnarum? vitam probam nullę comitantur pœnæ. delictorum hæ sunt. probitatẽ ergo cole, & extra pœnarum metum eris. Vis aliquid propius? Christi tui vestigiis insiste, & securus pœnarum viues: præmiorum etiam securus. non potes errare vestigiis illius inhærẽdo, potes sæculi. quid sequeris dubia in re æternitatis? tuta amplectere, & pro incertis certa delige. certa Christi, incerta sæculi vestigia sunt. illa ad præmia, hæc ferè ad pœnas ducunt, nullo æuo ponendas, nullo mitigandas; illa ad præmia nulla æternitate ponẽda, nulla minuenda.

PRODIGVS. Quid faciã in opibus?

VIR-

VIRTVS. Vtere vt rationē redditurus, vt dubiis, vt alienis, vt fidei tuæ cōcreditis. largire vt tuas. contemne. infra genus tuum sunt. indignæ cui animus obsequatur, cælo & Deo natus. seruire tu illas doceas. pudeat famulari. etiam contemne, ne te contemnāt, aut contemnendum obiiciant. & quid sunt opes, si te intueris? indignissimæ quibus nobilissimam mentem, viuam Dei imaginem, subiicias. Odium etiam illarum Theognides suadet: *Diuitias odi, quia mala multa docent, dolos perniciosasq; lites.* & Phocylides: *O aurum malorum dux, vitæ pernicies, omnia deijciens! vtinam non esses mortalibus malum amabile! propter te enim pugnæ, prædæ cædesq; sunt, liberiq; parentibus infensi. fratresq; consanguineis.*

Quæ vita diuiti instituenda.

Addo. cælum illis mercari discito. leui pretio æternatura parantur præmia. quis non leuem arenam magno lubens vendat auro, quis non paleam gemmis? & auro & gemmis maius cælum est: arena & palea minor pecunia est si cælestib⁹ componas. Claudo verbis

bis Domini in terrorem, in fugam, in contemptum: *Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum cælorum. & iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.* &: *Væ vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram.* at contrà: *Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.*

Matth. 19.

Luc. 6.

PRODIGVS. Quid in paupertate?

VIRTVS. Nemo nolens pauper est. ad diuitias vocantur omnes. extendéda manus est. vltro illas spondet Deus. animorum dico. quæ solæ, quæ veræ diuitiæ, nunquam possessorem suum fallentes. Audi quid Phocylides dicat: *Nemo pauper est qui se extra fortunæ potentiam posuit.* extra hanc ponere se omnes possunt. posuit qui contempsit. contemptus facilis est, æterna cogitanti & Deum. & quæ gloria homini maior, quàm pariari Deo? paupertatem hic delegit. poterat opes. neglexit. malum ergo paupertas esse non potest, cùm eam delegerit Deus. quid ergo times coniugi bono? time malo.

Quæ pauperi.

Gaude

Gaude ergo paupertate, siue vltro illam Dei tui exemplo amplexus fueris; siue ab illo donatam acceperis. nõ solet quæ sibi delegit nisi pro beneficio largiri. beneficia verò, nisi ingratus audire velis, grata mente accipienda; maximè à Deo, qui cælestis regni hæredes dominosq; pauperes statuit. Felix paupertas quæ cælorũ regna amatoribus suis largitur. coronat nimirum diuitatque cælo quos pauperat terris. beata, munereque suo fortunata. Sed grauis paupertas est. ambienti illam cum Christo suo grauis esse non potest. leuis est, onera nescit. & vis aliquid à Seneca? *Qui continebit se intra naturalem modum, paupertatem non sentiet: qui naturalem modum excedet, eum in summis opibus quoq; paupertas sequetur.* indigebit enim plurimis, nec satiabitur potitus. Addit: *Pecunia nihil ad animum pertinet; non magis quàm ad Deos immortales omnia ista, quæ imperita ingenia, & nimis corporibus suis addicta, suspiciunt. Lapides, aurum, argentum, & magni leuatiq; mensarum orbes, terrena sunt pondera: quæ non*

potest amare sincerus animus, ac naturæ suæ memor; leuis ipse, & quandoq; emissus fuerit, ad summa emicaturus. interim quantum per moras membrorum, & hanc circumfusam grauem sarcinam licet, celeri & volucri cogitatione diuina perlustrat. in iis diuitias suas agnoscit, & amat. quibus nulla vi spoliari potest, nulla exui.

PRODIGVS. Quid in aduersis?

Quis modus in aduersis tenendus.

VIRTVS. Gaude, quòd è bonorum numero habearis: & exulta hoc Dei de te iudicio: qui bonos delegit, quos aduersis committeret. ac ne verba dare crederes, fecit in Filio. malè voluisse cælestem Patrem æterno sibi Filio, ingens blasphemia est, nec alia quàm diabolo nata. bene ergo voluit, & vita illius iam inde à Betlemitico stabulo aduersis tanquam perpetuo filo cósuta. duris ergo exercuisse amoris fuit. aut si non fuit, non amauit Filium Pater. si amauit, & per aspera duxit; duxisse per hæc, amasse fuit. non duxisset? non amasset. duxit, quia amauit. nec alia testatior in Patre amoris signatio fuit. In te ergo ab eodem amoris

ris fonte aduersorum torrentes profluere, arbitrare. quod si certo tibi persuaseris, gratias pro beneficio ages quòd te Filio æquauerit Pater, cum eodem coronandum, & præmio donandum æterno.

PRODIGVS. Quid in corporis inualetudine?

VIRTVS. Nescis meriti plenam inualetudinem esse? feres. Deus illam suggerit præmiorũ materiam. Et quis paulò generosior indoluit occasionem sibi præberi ostentandi roboris? & aut dolor in ægritudine magnus, aut paruus est. si paruus, ferri potest; si magnus, premere diu non potest: emittet in portum, & optatis nos littoribus restituet. Iam quanti vltrò dolores subierunt? plenæ sunt omnes historiæ. quanti loricati, cinere & sacco induti, inedia propè & flagris enecti, omnibus se lætioribus spoliarunt? Nõ & apud sæculum athletæ à luxuria se continent, & potu lętiore? cruciantur, fatigantur, vt robori ædificando vacent? nimirũ, vt quo plus sudauerint,

Quid aget in inualetudine corporis.

hoc plus de victoria sperent. quod illi perituræ gloriæ, tu in inualetudine fortiter ferenda largire diuinæ, tibi, æternitati cui natus es.

PRODIGVS. Quid in mœroribus?

Quid faciet oppressus mœroribus.

VIRTVS. Misce læta tristibus. nam, vt ille, *tetrica sunt amœnanda iocularibus.* oppone proinde mœrori gaudia. ac vbi se doloris caussa ꝓtruserit, tu hilaritudines obiice. Examina deinde mœroris tui caussam. occasionem dedisti? datam nolles. non dedisti. vide an tolli possit. non potest? quid te crucias? nō dictum verè, *Abiecti animi est res magni facere quæ non sunt in tua potestate?* potes caussam tollere? tolle. negligis? tibi imputa. Vide etiam an hic tibi mœror communis cum multis, an cum perpaucis, an in te solum cadat. si cū multis, communem fortunam perfer: si cum paucis, percurre hos paucos, intuere qua frontis & oculorum constātia ferant: & imitare fortes. nam ignauos imitari, ignaui & degeneris à Christiano pectore animi est. Vide etiam, quales hi sint, probi an improbi. si probi, gau-

bi, gaude pariari probis, & hoc Dei de te iudicio, gratulare tibi. si improbi, cogita, an in delicti pœnam, an secus. si primum, de delicto dole, daque operam vt fortiter ferendo, debitũ exsoluas, delictum deleas. Bene olim à Philosopho: *Iniuria lata ratione delicti, non est iniuria, sed correctio.* sed iustitię expletio. de cuius expletione dolere non debes, debes de caussa à te data. Si in te solum mœror irruit, verte in bonũ malum. facies, si magno animo tuleris. excutere potes? excute, non potes? obdura. maiorem ferendo quàm excutiendo gloriam referes. quòd si verò aduersi tibi aliquid acciderit mœroris caussa, memento, neminem fortunam illæsum transisse nisi ignauum. Nolo te in hoc numero esse. in eo velim, qui prouocare etiam in plenum fortunam audeant, similem illi cuius meminit Poëta: qui

Ridebat curas, nec non & gaudia vulgi.
Interdũ & lacrymas, cũ fortunæ ipse minaci
Mandaret, laqueum, mediumq; ostenderet vnguem.

Nullæ hîc cadent lacrymæ, cadent etiam minitanti fortunæ; minæ, & maiores minis minæ. nolo ex iis de quibus idem cecinit:

Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit fortuna iocari.

qui ad primum nõ dico telum, sed vanissimas expallescũt minas, & struunt balnea lacrymis. Ex illis volo, qui ludere etiam medio Oceano Aquilone sæuiente didicerunt, qui prouocare etiam Neptunum & irata maria. non illi amicum, qui

nunquam direxit brachia contra
Torrentem, nec ciuis erat, qui libera posset
Verba animi proferre, & vitam impendere vero.

Ingloriam hîc vitam ducet, & timoribus natabit. Et ne longior sim, quem tu vlla ætate putas fortiũ magnorumque virorũ in perpetua felicitate fuisse? quem nauclerum in perpetua malacia? iam quæ vnquam altitudo non habuit paratam ruinam? quibus montibus non incumbunt præcipitia & valles? & cùm vniuersum orbem, omnemque

mnemque retro ætatem animo inambulaueris, quid propè, nisi vulnera, sanguinẽ, ferrum, venena, odia, mortes reperies? circumspice dein eos qui tecum viuunt. vide quid singulis euenerit aduersi. & solare te tantorum exemplis, aliorumq; lacrymis lacrymas desicca tuas.

PRODIGVS. Quid in prosperis?

VIRTVS. Tanquam aduersis obruendus. metus hic animos mitigabit & molliet, nec permittet in inuidioso fastigio securum oblitumque sui fortunæque viuere; sed deprimet efferentem, monebitque inconstantiæ ac fraudum: proponetque exempla eorum, quos inopinantes, è medio felicitatis cursu, aut è summo illius vertice, infidis manibus orbi ludibrium protraxit. Nihil verò in secundis laudatum magis, modestia ac comitate in omnes, facilitate, benignitate. Illud prudẽtis, multos sibi in prosperis amicos parasse, plurimosque beneficiis, omniq; humanitatis genere obstrinxisse; ab asperioribus denique & q̃ cuius-

Qua ratio tenenda in prosperis.

quam contumeliam redoleant, fortiter abstinuisse, ab iisque maxime quæ contemptum etiam vilissimorum referant.

PRODIGVS. Quomodo propitiam mihi fortunam parabo?

VIRTVS. Stoicus pro me respondebit: *Errant, qui aut boni aliquid nobis, aut mali iudicant tribuere fortunam. materiam dat bonorum & malorum, & initia rerum apud nos, in bonum malumve exiturarum. Valentior omni fortuna est animus: in vtrãque partem ipse res suas ducit, beataq; ac miseræ vitæ ipse sibi caussa est. malus omnia in malum vertit, etiam quæ specie optimi venerant: rectus atque integer corrigit praua fortunæ, & dura atque aspera ferendi scientia mollit. idemque & secunda gratè excipit modesteq;, & aduersa constanter atque fortiter.* Et quid quæris à fortuna? opes, honores, voluptates? non sunt in salutem: nec fortium, sed ignauorũ dona sunt. consule omnes cælo iam inscriptos, & disce quid sentiant. quamquam nil opus verbis, res verbis potentius certiusque loquuntur. vis aduersa, & æquari

Fortunæ ac fortuitorum cõtemptus.

quari in illis generosa imitatione Christo tuo? animum para. non deerunt. neminem hæc bonorum intactum transierunt. ad te etiam venient. sequere interim Theognidem: *Tolerare oportet quæ dant Dij hominibus mortalibus, facilemq; ferre vtramq; sortem.* magis etiam sequere Christum, iam inde à stabulo ad clauos & crucem gradientem, & præmia spera.

PRODIGVS. Quid faciam inter epulas & pocula?

VIRTVS. Ciborum parcus, parcior poculorum eris. naturæ interim satisfacies. at paucis hæc dimittitur. pauo an hordeo, vino an aqua ventrem repleas, nihil interest. perdet quidquid acceperit. Sed sociæ te prouocant mẽsæ. memento Alexandri, Holofernis, Antonii, Lot, Simeonis, Noë, Amnonis, aliorum. illud etiam. quo ferè plus poculorum, hoc minus hominis superesse. indormit enim insepulta ratio poculis: nec iam homo, sed bellua omni inferior est.

Quis modus inter epulandum.

Et quis ferat medico poculo ratio-

nem sibi suffurari? deterius cùm à manu tua hoc fiat. quis prudens, imò quis homo, vltro hominem suum exuat, vt bestiam induat? quasi pudeat hominem esse, bestiam non esse. iam quis, cui ratio, valetudinem vltrò perdat, salutem prodigat, ridendumque se omnibus propinet? facit quisquis profusior in poculis est. Non possum hîc omittere Epicuri verba, vt à voluptatum magistro temperãtiam discamus. Seneca refert: *Cùm adierint hos hortulos, & inscriptum hortulis, Hospes hîc bene manebis, hîc summum bonum voluptas est: paratus erit istius domicilij custos, hospitalis, humanus, & te polenta excipiet, & aquam quoque largè administrabit, & dicet: Ecquid bene acceptus es? Non irritant, inquam, hi hortuli famem, sed extinguunt: nec maiorem ipsis potionibus sitim faciunt, sed naturali, & gratuito remedio sedant. In hac voluptate consenui. Venter præcepta non audit, poscit, appellat. non est tamen molestus creditor, paruo dimittitur.* Non arbitreris hæc ab intima Thebaide, ab Antonii & Pauli mensa venire? quo magis erubescere de-

re debemus, vinci ab Epicuro Christianum. subnecto hîc illud Epicteti: *Quæ corpori seruiunt, eatenus adhibeantur, quatenus animo sunt vsui: veluti cibi, potus, amictus, ædes, seruitium. quidquid autem ad ostentationem aut delicias attinet, repudiato.*

PRODIGVS. Quid si mulier oblata fuerit?

VIRTVS. Nolo hîc quidquam ex Euangelio. Senecam audi de omni libidine: *Licet auaros mihi, licet vel iracundos enumeres, vel odia exercentes iniusta, vel bella: omnes isti virilius peccant. in venerem ac libidinem proiectorum inhonesta labes. Omnia istorum tempora excute. aspice quamdiu computent, quamdiu insidientur, quamdiu timeant, quamdiu colant, quamdiu colantur, quantum vadimonia sua atq; aliena occupent, quantũ conuiuia, quæ iam ipsa officia sunt: videbis, quemadmodum illos respirare non sinant, vel mala sua vel bona.* Audi quàm fortiter alibi: *Voluptas bonum pecoris est. magnã vitã facit titillatio corporis? quid ergo dubitabis dicere, bene esse homini, si palato bene est? Et hunc tu, non dico inter*

Castimonia laus, voluptatum cõtemptus.

Voluptas vãta pecoris.

viros numeras, sed inter homines, cuius summum bonum saporibus, coloribus ac sonis constet? Et ex Demetrii sententia: *Voluptas fragilis est & breuis: fastidit obiecta: quo auidius hausta est, citius in contrarium recidens, cuius subinde necesse est aut pœniteat aut pudeat. in qua nihil est aut magnificum, aut quod naturam hominis, diis proximi, deceat. res humilis, membrorum turpium ac vilium ministerio veniens, exitu fœda. Ista est voluptas & homine & viro digna, non implere corpus, nec saginare, nec cupiditates iritare, quarum tutissima est quies.* Ex sua etiam: *In præcipiti est voluptas, ad dolorem vergit, nisi modum teneat. modum autem tenere in eo difficile est, quod bonum esse credideris. veri boni auiditas tuta est. quid sit illud interrogas, aut vnde subeat? dicam. Ex bona conscientia, ex honestis consiliis, ex rectis actionibus, ex contemptu fortuitorum.* Et Christianè monet: *Dimitte istas voluptates turbidas, magno luendas. non ventura tantùm, sed præteritæ nocent. quemadmodum scelera etiam si non sint deprehensa, cùm fierent, solicitudo tamen cum ipsis abit: ita improborum voluptatum, etiam post ipsas, pœni-*

Quid sit voluptas.

In qua vera voluptas sita.

pœnitentia est. Non sunt solidæ, non sunt fideles, etiam si non nocent, fugiunt. aliquod potius bonum mansurum circumspice. nullum autem est, nisi quod animus ex se sibi inuenit. Sola virtus præstat gaudiũ perpetuum, securum: etiam si quid obstat, nubium modo interuenit, quæ infrà feruntur, nec vnquam diem vincunt.

Videamus etiam propius, non ad Dominica præcepta, sed consilia Philosophos accedentes: *Pulcrum est corpus castum habere, intacteq; manere virginem, & puris semper cogitationibus delectari.* Naumachii verba sunt. quis Euangelistarum castius? Sed & terret pœnis. *Mortuorum statim non castæ mentes, pœnas luunt.* fortiter omnino, piè & Christianè. & ad diuinorum consiliorũ in Paulo perfectionem excurrit Phocylides: *Virginitatem custodi.* Paulus suadet & optat, non imperat: Phocylides aliquid supra nudum consilium addit. Veniamus ad res ipsas. Tertullianus docebit: *Gentiles Sathanæ suo & virginitatis & viduitatis sacerdotia perferunt. Romæ quidem quæ ignis illius inextinguibilis imaginẽ*

Castitas laudata.

tractant, auspicia pœnæ suæ cum ipso dracone curantes, de virginitate censentur. Achæa Iunoni apud Ægium oppidum virgo sortitur. & quæ Delphis insaniunt, nubere nesciunt. Cæterùm viduas Africanæ Cereri assistere scimus, durissimæ obliuione matrimonij adlectas. hæc diabolus præcipit, & auditur. Prouocat nimirum Dei seruos continentia suorum, quasi ex æquo. O continentiam gehennæ sacerdotum! Quid turpius quàm Christi seruum, à diaboli seruo vinci in continentiæ palæstra?

Verùm mulier est sola. nunquã sola est, quæ Deum habet inspectorem, testem, iudicem. & sanè erubescere vir castus debeat, solus à muliere deprehensus. *tam sancti* enim *viri est suffundi si virginem viderit, quàm sanctæ virginis si à viro visa est.* Tertulliani est, qui etiam adumbrari fœmineam vult faciem, quo magis vbera, quæ vsque ad cælum scandala iaculantur. atque hinc seria illa monita: *Omnium in te ætates periclitantur, induc armaturam pudoris, circumduc vallũ verecundiæ, murum sexui tuo strue, qui nec oculos tuos emittat, nec admittat alienos.*

Mulierum fuga.

lienos. fuge quiſquis ſalutem amas. & illa vultuum. magis etiam vberũ proſtibula deuita, quo maiora in his quã in vultu incendia ludunt, potentioresque de propinquo ignes iaculantur, plusque teneritudine ac mollitia ſua illabuntur. Vbicunque ergo mulier obiecta, oppone Deum, cælum, ignes. & vt hæc abſint; pudeat virum ſubdere colla mulieri, pudeat vinci. à deteriore ſexu meliorem; à tam fragili validũ. infelix quiſquis fœmineo ſubſtratus iacet iugo. à viro virum vinci ferendum: à muliere virum, ignauiſſimi pectoris eſt.

Momentaneam deinde voluptatem, fœdam, volaticam, erubeſcendã anteferre cælorum puriſſimæ, caſtiſſimæ, æternæ, fatuum. & quid ſi in ipſo delicti momento mors opprimat delinquentem? factum multis. quid ſi è multis tu ſis vnus, ſera in æternũ pœnitudine? hæc cogita, & magnis animis frena huic belluæ iniice, perde ne te perdat. nec patere ob has fugitiuas ſordes, nobiliſſimam animam, magni

Numi-

Numinis imaginem opibus, honoribus, voluptatibus, præmiisque excludi æternis, flammisque æternum addici æternis.

PRODIGVS. Quis modus tenendus cum vxore?

Vxor quomodo habenda.

VIRTVS. Nec dominam patere, nec ancillam arbitrare. vt filiorum matrē habe, vt alteram manuum tuarum, vt animæ partem, vt secundarum aduersarumque rerum sociam; tuus in illa, illius in te spiritus vertatur. sic fiet vt illi consulas, quia tibi; tibi, quia illi bene vis. non assuescat minus castis, ne admirari incipiat & amare. non loquacibus, otiosis, vinosis contubernalibus. etenim *Bonos corrumpunt mores congressus mali.* per loquacitatem irrepunt verba pudoris inimica, otium amores alio flectit, vinolentia impudentiam docet, curiositas libidinum secum plaustra trahit. nulla eiusmodi fœminarum securas viro noctes dabit, non vacuum thorum, non viduum cubile. Cultus modestus sit. quid enim curiosior mulier quærit? placere? satis illi, si

A quarum cōsuetudine remouenda.

placeat

placeat marito. displicentia in alieno, castitatis comes est: neque de integra conscientia venit studium placendi per decorem, quem naturaliter inuitatorem libidinis scimus. Sed periculum illi nullum est. quæ minus veretur, minus præcauet, plus periclitatur. timor fundamentum castimoniæ est, præsumptio impedimentum timoris. & quid si illa non periclitetur, cùm in illa periclitentur alii? nam quo omnes illæ in vestibus pompæ deliciarum? non de proximo curant luxuriæ negotium, & obstrepunt pudicitiæ disciplinis? non mutuo se decore ornamẽta prostituunt? naufragus nimirum decor exornatus esset: accedit cultus, morienti scilicet flammæ ligna, frigori irritamentum. Sed genus & opes aliud suadent. nullum genus modestiæ regulam egreditur. nullis opibus cõcessum alienos prouocare oculos, aliorũque ignibus suos alere. nulla in muliere nobilior purpura, pudicitia: nullus cultior ornatus, probitate: nullus gratior habitus, verecundia: nullum venustius

nustius pigmentum, modestia. his ornatæ Deum habent amatorem, laudatorem, præmiatorem.

PRODIGVS. Quis cum liberis?

Quomodo liberi habendi.

VIRTVS. Cogita quales desideres. educatio dabit. quòd si bonos natura dederit, gaude. & addere etiã aliquid memento huic bonitati, inuigilaque ne aliorsum deflectat. si degeneres; ne despera. corriges educatione. regula hæc naturæ est. quod si breui compẽdio optimos voles, optimus ipse esto. nonnisi ad exemplar praua corriges. nec satis est verbo præire: factis debes. nam si probis verbis improba patris facta respondeant; factis insistent, destituent verba. quales ergo filios voles, talem te præbe. probum probi sequentur, improbum improbi. plus tamen aliquid seueritatis quàm indulgentiæ ostendes; plus venerationis quàm familiaritatis. hęc illam minuit, & contemptum etiam adducit. maturitas patrem decet, abiectio seruos. vis obsequentes? timeant. vis in obsequio cõstantes? ament. vis castos? nihil tibi

excidat

excidat impurum. etiam castam maritalis tori fuge licẽtiam. Nec parce delinquentibus. perdit qui parcit:interimit qui indulget:seruat qui punit.non probo nimiam seueritatem, magis tamen damno nimiam indulgentiam. mediocritas semper laudata. Optimis deinde magistris erudiendos trade. in quorum delectu, nõ tam eruditionis, quàm probitatis rationem habe. maiora enim ab hac quàm illa speranda. eruditio probitate nudata,noxia:probitas, etiam eruditione spoliata, saluti erit. vtramque si iunxeris, filios beabis.

PRODIGVS. Quem amicũ deligam?

VIRTVS. *Nunquam malum virum amicum fac fidelem. semper fuge tãquam malum portum.* à Theognide hæc veniunt. Virum ergo probum deliges. exulant ab hoc fraudes. ignorat probitas dolos. improbũ verò tamdiu fidum experieris, quamdiu commodum te sibi senserit: cum spe, amicitia effluet. sibi enim, nõ alteri, amica improbitas est. Et quis fidum improbum speret, qui

In amicũ quis deligẽdus.

nec

nec Deo, nec ſibi fidus eſt, factus proditor ſui ſalutisque ſuæ? probum verò, amiciorem etiam aduerſa dabunt. nõ cedit probitas aduerſis, creſcit. ſed nec amor illius langueſcit, roboratur: plus enim virium exerit, cùm neceſſitas grauior incurrit, operamque ſuam latius in amici indigentia explicat. & quid ab improbo ſperes? parem te illi mores facient. ne fide probitati tuæ potentior in ſequelam improbitas eſt. vicinior hæc naturæ, ac quaſi innata; remotior probitas eſt, & à cælo petenda & ſperanda. Monitorem etiam habebis probum, ſicubi à rectitudine deflexeris. improbus damnare improba non poteſt: propellit magis propendentem, etiam ſtantem impetu exemploque ſuo impellet. neque quiſquam diſſimili gaudet. ſimilem deſiderat cuius moribus oblectetur. nam ſi diſſimilem moribus amat, ſuos damnat. & diſiungimur ferè animis qui diſiungimur moribus: morum enim diſſimilitudo, animorum diſſimilitudinem parit. ſed neque *expedit habere amicos, qui*

metum

metum augent vanum, ſed qui tollunt: amicitia ad conſolãdum paratur. para fortem, conſtantem, ſecreti tenacem, modeſtum, pium.

PRODIGVS. Quomodo me habebo in aliorum congreſſibus?

VIRTVS. Beneuolẽtiæ modeſtiam iunge. nemo te his vincat: comitate nemo. moroſitatem verò fuge, verborumque aſperitatem, contemptumq; aliorum ac riſum. nulli te præfer, poſtpone omnibus. referes cedendo primas ſi primas quæris. videriqueve velis paruus, ſi magnus velis. aliena laudes vt alieno lauderis ore, non tuo. damna neminem. commiſit quis damnanda? tuere ſi potes. non potes? leni: & ignorare illa malis, quàm ſcire. parcus verborum, audiendi facilis, ad obſequia pronus, commiſerationibus indulgens, doctus mœrentes ſolari, depreſſos erigere, reparare fractos, exanimes excitare, & in ſpem meliorum prouocare.

Quis modus tenẽdus in aliorum cõgreſſibus.

PRODIGVS. Quomodo cum dignitate & opibus maioribus?

VIR-

Quid faciendum in maiorũ consuetudine.

VIRTVS. Venerare, time. nec effunde te in nimiam familiaritatem, ne audire cogaris quod nolles. cedere non potes? cõgressum deuita. ferre fastum honorum opumque comitem nõ potes? ne accede. neglectum ferre nõ potes, non potes imprudentiam, opibus ac dignitatibus plurimum sociatam? familiaritatem fuge. eruditione fòrs ac probitate vincis, honoribus & diuitiis vinceris, nec submittere his fasces potes? secede. ne fortè ad reprehẽdenda decurras, & damna referas. ferè enim pericula magnitudini coniuncta. quare aut maiorum te, perfer mores; aut consuetudini te subtrahe, non potes? ferendi mores sunt. iniuria etiam non rarò accipienda & negligenda. quin adeò inter beneficia ponenda, & gratiæ agendæ. nec committe, vt qui dedit, sentiat te pro iniuria accepisse.

Amicitiæ verò illorum qui apud Reges aut Principes potẽtes sunt, cautè ineundæ. *applicari illis magis expedit, quàm implicari, ne pluris remedium, quàm pericu-*

periculum constet. Nihil tamen æquè prudẽter quàm quiescere, & minimum cum aliis loqui, plurimũ tecum. Est enim quædam sermonis dulcedo, quæ irrepit, & blanditur, nec minus quàm ebrietas, aut amor secreta producit. nemo quod audierit tacebit. qui rem non tacuerit, non tacebit auctorem. habetq; vnusquisque aliquem, cui tantum credit, quantum ipsi creditum est. vt garrulitatem suam custodiat, & contentus sit vnius auribus, populum faciet. sic quod modò secretum erat, rumor est.

PRODIGVS. Quomodo cum Regibus?

VIRTVS. Quod cum ignibus. quis prudens vltrò se immittat flammis? certius tutiusque à remotiore, quàm à propinquo incalescimus. amburit vicinitas, & pro calore, ignes effundit, cùm interiora interim gelu algeant. vtere ergo vt ignib⁹: & vbi percalueris, secede. noxium ferè diutius hæsisse. & quid facis siti & fame prementibus? modica restinguunt. copia obruit, nõ satiat: fatigat, non explet. & non morborum pleraque à cibo & potu immodico?

Quid in Regũ familiaritate?

dico? idem cogita in Regum amoribus. & non prudentis est, tantum cibi potusque sumere, quantum sanguinis boni vita deposcit? nam si oneras, ad mediocritatem inedia & ferro redigẽdus sanguis est, si valetudini cõsultum velis. Exempla dein'te terreant spongiarum illarum in omni propè sceptro & regno. ita omnis altitudo præcipitio proxima est.

PRODIGVS. Quomodo cum tyrannis?

Quid in tyrãnorum contubernio.

VIRTVS. Quod cum fulmine. alta feriunt, transeunt prostrata. quo remotior, tutior eris. incidisti in tyrannum? à sola modestia sperare subsidia potes. at, si potes, secede, & subtrahe te publicis muneribus. ignorari proinde malis quàm cognosci. cognitio in tyranno, ruinæ sæpe proxima est. extulerunt te supra vulgus opes & honores? damna metue. peccare potuisse, peccasse sub tyranno est: multa verò possedisse, peccasse est. Nero nos docet. Non fert tyrannus surgentẽ ad magna suspecta enim illi omnis magnitu-

gnitudo eſt. meminit quibus artibus ad magna venerat: eaſdẽ in ſurgentibus metuit, ſuo ingenio reliquos metiens. fuge. periculo ea res proxima eſt. ſecuritati enim ſuæ dum tyrannus inuigilat, omnia tuta timet, ſecatq; quidquid illam turbat: verè an opinione nuda pro eodem habet. quare tollit quidquid metum ingerit, nec ſanguini parcit.

PRODIGVS. Quomodo conſtitutus inter hoſtes?

VIRTVS. Nil damna. damnanda ſilentio tranſi. ſi quæ laudem mereãtur, lauda. ſuſpecta interim habe omnia, dicta, facta. ac dum nulli fidis, fiduciã ſimula. dumq; ſingula curioſius perſcrutaris, incuriam & neglectum finge. in omnibus verò te habe vt ſub iudice, ſub tortoris gladio. ſed neq; hoſtilia conſilia admitte, memor inimica eſſe, amica eſſe non poſſe. nec magis his te crede, quàm calcaneo inſidianti colubro, quàm lupo oue ſua veſtito, quàm mari ſecuritatem promittenti. Inter tamen tam infida, fidẽ hoſti præ-

Inter hoſtes quid faciendum.

sta. ne falle. dare non debebas si fallere cogitabas. dedisti? serua. memento Reguli, Fabii Maximi, Iosue.

PRODIGVS. Quid apud inferiores?

Qua ratio tenēda apud inferiores.

VIRTVS. Faciles omnibus aures præbe. necessitatibus prospice. vltrò beneficiis prouoca. benignumque & munificū te sentiant, vt amare discant. facient, si amorem tuum non tam verbis, quàm rebus testatus fueris. amari verò velis, non timeri: illud filiorum in patres est, hoc seruorum in dominos. at quanto certiora patrum in filios, quàm dominorum in seruos imperia sunt? æternant ferè filiorum in parentes obsequia. affectum serui præmio metiuntur, nec vltra præmia obsequia. quæ si sustuleris, hostes ex seruis erunt. & hi quidem cùm præsentē dominum colant, tum absentem damnant: filiorum etiam in absentes obseruatio est; & plurimum maior.

PRODIGVS. Quomodo me habebo in pauperes?

Liberalitas in pauperes.

VIRTVS. Quo in te diuites esse velles, si grauis te egestas premeret. clarè

Phocy-

Phocylides: *Plena manu egenti misericordiam exhibe.* & alibi: *Mendico statim da, neque cras reuerti iube.* plena manu, non retracta, dari iubet, nec beneficiũ procrastinandum. bene. te consule. velles differri tibi? & non bis dare censent omnes celerem donatorem, non dare morosum? adeò vt beneficia etiã huius, inter maleficia potius quàm inter beneficia numeremus. emptiones hæ sunt, gratuita dona non sunt. magno enim pretio veniunt, quæ magnis precibus veniunt. & venditio non munus est, quod tam carè venditur.

Dabis ergo pauperi ea manu, qua accipere à Deo dona velles. velles diuite? largire diuite. & prudens fœneratur pauperi. Diuitem Dominũ pauper habet, qui centuplam redhibitionem spondet. dubitas? fidem habes Principi, mercatori; quo magis Deo. qui, cum pro paupere fidem suam interponit, centuplicata præmia spondet. quæ dubitandi caussa? non credis Deo, cum credas homini? aut maior hic tibi Deo, certior Deo? sponsio-

nesque illius diuinis firmiores sunt? ille pro amico spondet, & fidem inuenit; spondet Deus pro paupere, & fide destituitur. Vide quid sentiat Rex magnus: *Qui miseretur pauperis, honorat factorem eius.* Audi interminantem: *Qui obdurat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Audi premiantem: *Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da ei, & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt.* Nec in hac tantùm, sed in altera vita. *Qui miseretur pauperis, beatus erit.* Atque hinc illud Domini: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt, cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Audi peccata eluentem: *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum.* Audi paradoxantem, sed verè: *Alij diuidunt propria, & diuites fiunt; alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.* Diues esse desideras? profunde in egentes opes. fœcundus ager est, centuplo te fœnore beabit. Audi protegentem: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem:*

Prou. 14

Prou. 21

Prou. 3.

Prou. 14

Luc. 16.

Dan. 4.

Pr 1

Psal. 40

rem: in die mala liberabit eum Dominus, in die iudicii, die elementorum collisionibus prænotata, cùm audituri sunt: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratũ vobis regnum à constitutione mundi.* caussam subdit: *Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.* Claudit, & sibi munificentiam arrogat: *Quamdiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* In æterna præmiatione, punitione æterna, solius liberalitatis in pauperes, & auaritiæ meminit. non quòd illa sola præmia & pœnas promereantur; sed quòd liberalitatis prærogatiuam velit ostendere, & ad illam nos prouocare.

Matth. 25.

PRODIGVS. Quid faciam in delinquentes?

VIRTVS. Facilis in veniam, tardus in pœnam eris. sed neq; vlla vnquam pœna incomitata. sociam illi mansuetudinem iunge. si in te delictum, ignosce: & ex hoste amicum spera. habes

Facilitas in delinquẽtes.

hoc in Cæsare, Augusto, Tito, aliisque plurimis in alta gentilitate: quo magis Christianum decent. quoties verò deliquit in te quisquam, cogita quoties tu in Deum: & confer hæc inter se numero, magnitudine: illud etiam, quid in te velles post delicta statui à Deo, statue in delinquentem.

PRODIGVS. Quid faciam in dignitate constitutus?

Quis modus tenēdus in dignitate cōstituto.

VIRTVS. Ne efferaris honoribus. sed quo extolleris magis, hoc te dimitte magis, si tutam vitam voles, si coli, si amari, si extra inuidiam & odia esse multorum. & non gloriosius, alieno ore & calamo, quàm tuo efferri? quid? quòd plus semper alienæ laudis sperare debeas, quo te magis abieceris? sequitur fugientem gloria, fugit sequentem. sed & inuidia odiaque honorum comites, destituunt humilem. fraudes, venena, ferrum modestia comitasque excludunt beneuolentia & humanitas hostiles animos frangit, lenit, mitigat. pateat dein domus tua omnibus, vt omnium, non tua esse videatur.

deatur.quoque te maior dignitas prouexit,hoc obſequentior in omnes ſis. vincent obſequia , quos offendit dignitas.quòd ſi benignitas moderatioque cum honoribus creuerint, vt iiſdem gradibus quibus honor creſcit, modeſtia creſcat, viciſti; creſcet enim amor inte omnium; nec odiſſe poterunt à quo dignitate vincuntur, cùm vincantur modeſtia.

PRODIGVS. Quid faciam in legationibus?

VIRTVS. Fidem Principi tuo ſerua. nullæ te minæ, tormenta, munera ab hac diuertant. vitæ morumq; integritatem hoſti dabis. nulli pectus reclude; non fratri, non patri, non coniugi. tibi & Principi tuo intactum illud cuſtodi. rimentur intima, & concredita tibi, fraudes, dona, ferrum. altius commiſſa effodias, quàm vt vllæ manus tangant. comitate, humanitate, benignitate, ciuilitate, nulli cede. modeſtia vince omnes. abſit iactantia hoſtiumque vituperatio. atque ita te totum compone, vt etiam barbaros

Quæ potiſſima in legationibus obſeruanda.

hostiles mores, pro tuis habeas. singulorum vero apud hostes dictorum, factorum, consiliorum diligẽs obseruator, diligentior etiam custos; ac cùm parcissimus ferè verborum, tum audiendi liberalissimus sis. dona ne tange, donorum ipse munificus. quisquis enim illa admisit libertatem vendidit. & non cum illa fidem? affectuum ostia munera sunt. amare discet, dediscet odisse, quisquis dona admisit. fidemque vendidit quicunque fidei pretium accepit, etiam patriam, patrem, liberos, coniugem venalem habebit munerũ amator. non vincunt prima? vincent secunda. & viam prima sternunt, aditumque secundis parant. numero cadimus, qui non cadimus singulis. ita sæculorum propugnacula tormentis cedunt. validiora tormentis, omnique apparatu bellico munera sunt. vicit aurum quod nullum ferrum, nullæ hostiles machinæ. exemplorum plena sunt omnia.

PRODIGVS. Quid in consiliis ac iudiciis?

VIR-

VIRTVS. *Omnibus iustè tribue, nec ad gratiam trahas iudicium. quòd si malè iudicaueris, Deus te postea iudicabit.* Phocylidis sunt. Christianè omnino. nec facile in iudicio peccabit, qui singula sua ad Dei iudicium reuocat. scit hunc nihil posse latere, nihil illi inuolutum & dubium, animorumque abditissima medio lucidiora die esse.

Quod consiliarij ac iudicis munus.

Ignora proinde pauperem, ignora diuitem. omnis tibi reus peregrinus; omnis, ciuis. rem intuere, sepone personas. munera nec manus norit, nec animus. quidquid etiam lucri spem facit, time. nam & sola spes noxia iudici, quæ etiam viri boni animum, si non frangit, fatigat, ac pondere non rarò suo ad terram deducit. ita etiam validissimos imposita humeris onera deprimunt, & ad terram flectunt. accidit idem animis, incuruantur munerum pondere, erecti; mollescunt duri; liquescunt firmi solidique; subsidunt robore pleni; reliquisque inuicti vitiis, auro victi iacent.

PRODIGVS. Quid faciam accepto beneficio?

Gratitudo in benefactores.

VIRTVS. Nunquam illud animo excidat, nunquam vllo æuo moriatur. viuat memoria in te æterna: ac, si potes, paria aut maiora etiam redde, vt cum fœnore accipiat qui dedit. non potes? ne cede voluntate: & pro beneficio obsequia largire. nec hæc quidé potes? effunde laudes. nemo ad has pauper est. & magnum beneficiorum pretium laudes sunt. ingratus accepta tegit, gratus prodit: ille extenuat, hic auget: ille dolet si agnoscere cogatur, hic gaudet: ille ad merita sua, aut alio transfert, hic soli beneuolentiæ & amori in se tribuit: ille largientis cõmodis, hic suis ascribit. fuge ingrati mores nulli magis quàm Deo inuisos. Omni certe amore ac beneficio indignus, odiorumque dignissimus est, quisquis beneficiorum obliuiscitur: magis etiam si beneficia maleficiis rependat. nam & vita hic indignus est. nec Christiani iam, sed nec hominis nomẽ meretur, omni bellua immanior, quæ nõ semel iteratis beneficiis, beneficiorum memoriam testatæ sunt.

PRO-

PRODIGVS. Quid consilii ne quod crimen incurram?

VIRTVS. Monet Epicurus: *Aliquis vir bonus nobis eligendus, ac semper ante oculos habendus, vt sic tanquam illo spectante viuamus, ac omnia tanquam illo vidente faciamus.* Addit Seneca: *Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistat. aliquem habeat animus quem vereatur, tuius auctoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem, qui sic aliquem vereri potest, vt ad memoriam quoque eius se componat! magnum custodem sibi imposuisse, & habere quem respicias, quem interesse cogitationibus tuis iudices: sic viuere tanquam sub alicuius viri boni ac semper præsentis oculis. omnia nobis mala solitudo persuadet. opus omnino aliquo ad quem mores nostri se ipsi exigant. nisi ad regulam praua non corriges.* Tu non hominem, sed Deum propone inspectorem, omnium conscium, iudicem, præmiatorem, qui nihil impunitum, nihil irremuneratum transit. *Si verò Deum homo aliquis putat aliquod scelus latere dum peccat, ille errat.* Naumachii est. confirmat Pindarus:

Innocẽtia vita quomodo paranda, & peccata vitãda.

darus: *Vbicunq; es omnia respicit Deus.* Nihil huic obseratum, non pectus, non animus. Deum ergo presentem intuere, quoties molestior cogitatio exsurgit, & reposita cælo præmia, si resistis; inferorum pœnas, si annuas.

PRODIGVS. Quid faciendum post delictum?

Pœnitentia post delictum.

VIRTVS. Docte Seneca dum pronitatem in delicta, prauamque in iis consuetudinem describit, terret. *Ad deteriora faciles sumus: quia nec dux potest, nec comes deesse: & res etiam ipsa sine duce, sine comite procedit. Non pronum est tantùm ad vitia, sed præceps. Et quod plerosq; inemendabiles facit, omnium aliarum artium peccata artificibus pudori sunt, offenduntq; deerrantem. vitæ peccata delectant. Non gaudet nauigio gubernator euerso, non gaudet ægro medicus elato, non gaudet orator si patroni culpa reus cecidit. at contrà omnibus crimen suum voluptati.* quo difficilius remedium est cùm: quæ sunt vitia, virtutes habentur, aut generosæ indolis facta. & inter laudanda, crimina ponimus, Aliud nos docet Regum maximus

mus Dauid, in ſacco, cinere, lacrymis. cecidiſti cum Rege? exurge cum Rege, & ingemina illud purpuræ: *Peccaui Domino.* & illud: *Miſerere mei ſecundùm magnam miſericordiam tuam. Peccaui, & malum coram te feci.* accedant lacrymæ, ſingultus, preces. nihil lauando potentius lacrymis. Magdalena nos docet. nihil emolliendo fortius ſingultibus: Publicanus nos docet. nihil exorando validius precibus: Latro nos docet.

Nec differ cum Euangelico diuite, cum Baltaſare in alteram diem. neſcis an quæ negata illis, quæ tot orbe toto millibus, concedenda tibi ſit. imitare pueros. exurgunt poſt lapſum, aut fletibus auxilium depoſcunt. nemo illapſus ignibus, inhæret; eripit ſe, ſi poteſt. nemo hauſto veneno remedia negligit; nemo accepto vulnere medici manum refugit. ignis crimẽ eſt, oſſium etiam emedullans robur: venenum eſt, noxio ſuo ſucco animam perimẽs; lethale vulnus eſt, ſola Dei manu medicandum.

Et quid facis fame & siti pressus? restinguis si potes. sitit anima esuritque post delictum, potu ciboque cælesti destituta. quid faceres denique hostibus cinctus? eriperes te si posses. in omni scelere hostibus cingeris, inermis armatis. eripe te illis: sola te eripere pœnitentia potest: solus exoratus Deus. Plerique naufragio liberati, exinde repudium nauti & mari dicunt, & Dei beneficiũ, salutem scilicet suam, memoria periculi honorant. tu scelerum fluctibus innauigans portum respice, incumbe remis, donec optata gratiæ consequaris littora, donec tibi & Deo restituaris. quod quamdiu non consequeris, etiam in purpura miser eris: tutus non eris. Imò audi non me, sed Senecam: *Prima & maxima peccantium pœna est, peccasse. nec vllum scelus, licet illud fortuna exornet muneribus, licet tueatur ac vindicet, impunitum est: quoniam sceleris in scelere supplicium est.* Addit, *mala facinora conscientia flagellari, & plurimum illi tormentorum esse, eò quòd perpetua illam solicitudo vrget & verberat, quòd*

sponso-

sponsoribus securitatis suæ non potest credere. Subiungit: *Hoc ipsum argumentum, Epicuri est, natura nos à scelere abhorrere, quòd nulli non etiam intra tuta timor est. Multos fortuna liberat pœna, metu neminẽ. quare? quia infixa nobis eius rei auersatio est, quam natura damnauit. Ideo nunquam fides latendi, fit etiam latentibus: quia coarguit illos cõscientia, & ipsos sibi ostendit. proprium autem est nocentium trepidare.* Vis extra omnem metum esse? aut nõ peccandum est, aut redeundum à peccato est. certius securiusque, non peccare. secunda securitas, peccatum pœnitẽtia & prece diluere. *Dat pœnas quisquis exspectat. tutum fòrs aliqua res in mala conscientia præstat, nulla securum. putat enim se etiam si non deprehenditur, posse deprehendi: & inter somnos monetur, & alicuius scelus loquitur, de suo cogitat.* ne cogitet, ne perpetuis timoribus natet. offenso reconcilietur numini. magis etiam. ne offendat. Addo his Epicurum. Audi docentem, modumq; in delicto præscribentem: *Initium salutis notitia peccati. nam qui peccare se nescit, corrigi non vult.*

depre-

deprehendas te oportet, antequam emendes. Ideo quantum potes teipsum coargue: inquire in te. accusatoris primùm partibus fungere, deinde iudicis, nouissimè deprecatoris.

PRODIGVS. Quid faciam mane vbi me è somno proripuero?

Quid faciendum è somno surgenti.

VIRTVS. Memor Dei, gratias pro beneficiis age. de nocturna protectione gratias. roga pergat eadem te manu tueri. Diuæ deinde Matris auxilium implora. hanc tibi patronam delige, & tutelarum Dominam. mater est. nihil de matris in te animo dubitare potes. largitus tibi hanc Christus in matrem testamento, quod morte signauit. reuocare legatum morte firmatũ non potest. æternum ergo illa tibi mater, æternaturo filii testamẽto concessa. tu fac æternum illi sis filius, moribus, vita, imitatione, amore. Angelo etiam Custodi, cui tradita cura tui, gratias habe, & noue te illi commenda. noui beneficii prouocatorium gratitudo est.

PRODIGVS. Quid sub noctem antequam me somno dedero?

VIR-

VIRTVS. Pythagoram monentem audi, & sequere: *Nec somnum mollibus oculis inducas, priusquam diuturnorum operum singula ter animo percurras. quò transii? quid egi? quid oportunum omisi? incipiens autem prim. ò percense. dein turpibus commissis, increpare; bonis, delectare. hæc labora. hæc meditare. hæc te amare decet. hæc te ad diuinæ virtutis vestigia ducent.* Audi Senecam & imitare: *Animus quotidie ad rationem reddendam euocandus est. Faciebat hoc Sextius, vt consummato die cùm se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum: Quod hodie malum tuum sanasti? cui vitio obstitisti? qua parte meliores? desinet ira, & erit moderatior, quæ sciet sibi quotidie ad iudicem esse veniendum. Quid ergo pulcrius hac consuetudine excutiendi totum diem? qualis ille somnus post recognitionem sui sequitur? quàm tranquillus, altus ac liber, cùm aut laudatus est animus, aut admonitus, & speculator sui censorq; secretus cognoscit de moribus suis! Vtor hac potestate, & quotidie apud me caussam dico. cùm sublatum è conspectu lumen est, & conticuit vxor, moris iam mei conscia, totum diem mecum*

Examẽ conscientiæ somno præmittendum.

cum scrutor, facta ac dicta mea remotior. Nihil mihi ipse abscondo, nihil transeo: quare enim quidquam ex erroribus meis timeam, cùm possim dicere: Vide ne istud amplius facias, nunc tibi ignosco? In illa disputatione pugnacius locutus es: noli postea congredi cum imperitis. nolunt discere, qui nunquam didicerunt. Illum liberius admonuisti quàm debebas: itaque non emendasti, sed offendisti. Hæc Philosophus & Stoicus, & in altissima gentilitate.

PRODIGVS. Quid faciam vt Deo placeam?

Modus placendi Deo.

VIRTVS. Audi Philosophum. In re diuina Philosophum? etiam imitare. *Deum reuerere & time.* Audi alterum: *Vis Deos propitiare? bonus esto: satis illos coluit, quisquis imitatus est.* omnia verbo complexus. & sane expleuit legem quisquis imitatus Deum est. etiam consilia, in quibus summum Christianæ perfectionis est. Quid times? vestigia hominis sunt, nõ Dei tantum, quæ imitanda propono. non est graue hominem sequi. Deum fòrs graue foret, si tantum Deus. nunc, cum Deus se homine

mine ſuo tuoque veſtierit, ne verere ſequi.

Hunc deinde tibi omni loco propone monitorem, magiſtrum, ducem, patrem, iudicem, præmiatorem, nihil verò aggredere inauſpicato Deo. ille factis, dictis, conſiliis, cogitationibus interſit. nec vlla res eat ſine huius ductu. quidquid verò ab hoc voles, preces dabunt. Naumachium audi: *Gratificatur Deus proborum hominum precibus.* Fortius alter: *Deus piis gloriam immarceſcibilem impertit.* Non credis Philoſophis? crede Deo: *Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur.* & alibi: *Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, vt glorificetur Pater in Filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.* denique, *Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Quare niſi mendacem redarguamus Deum, impetrabimus rogata. ille mihi ſemper prudens, qui ita rogauit, vt rogata committeret Deo, in pari tranquil-

Dei præſentia.

Precib⁹ Deus pacandus.

Matt. 7 Luc. 11.

Ioan. 14

Matth. 21.

tranquillitate futurus, ſecurusque ſui, ſeu referret, ſeu petitis fruſtraretur. & quid non audeat Chriſtianus, cum inclamantem è gentilitate audiat?

Duc me parens, celſiq; dominator poli,
Quocunq; placuit, nulla parendi mora eſt.

Deo cura ſui permittenda.

Hic verè Chriſtianus magnusque animus eſt, qui ſe totum tradit Deo. puſillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine mundi male æſtimat, & emendare mauult Deum, quàm ſe. Non tranſeo hîc Epictetum, vide in quo pietatis religionisque in Deum caput ſtatuat. *Religionis erga Deos immortales præcipuum illud eſſe ſcito, rectas de iis habere opiniones: vt ſentias & eſſe eos, & bene iuſteq; adminiſtrare vniuerſa: parendum eſſe eis, & omnibus iis quæ fiunt acquieſcendum: & ſequenda vltro, vt quæ à mente præſtantiſſima regãtur. Sic enim nec incuſabis eos vnquam, nec ab eis negligi te conquereris. libandum autem & ſacrificandum, & offerendæ primitiæ ſunt, ritu patrio: caſtè, non luxurioſè, nec indiligenter, nec ſordidè, nec ſupra facultates.*

PRODIGVS. Quid dicam? ſileo? audiam

diam ingratus. eloquor? beneficiorum vincor magnitudine. media insisto via. gratias habeo: non quas debeo, nec quas mereris; à cælo hæc speranda; sed quas vellem. soluoque voto, quod officio nequeo. addo. sequor monentem. ne dubita. non fallam. nec aliud, omnium, præterquam voluntatis bonæ, egenus, habeo quod reddam: imitaborque monentem. *tanquam sterilis arbor, cùm non habeam opera pro pomis, spargo verba pro foliis.* Quòd si delictum humano more intercurrerit, tu mihi semper tutum, è media tẽpestate, littus. & certè, si te noui, aderis mœrenti, cùm non ad epulas, sed ad vlcerosæ conscientiæ lacrymas euocaberis: aderis, quæ è profundo me nunc errorum gurgite felicissima piscatrix extraxisti, docuistique, quibus intima depascebantur incendia, oculorum potius quàm torrẽtium ac fluminum aqua extingui. quamquam & sui oculorum torrentes ac flumina, te duce sint, omnibus Oceani aquis meliora.

Gratias pro institutione Virtuti agit Prodigus.

Opẽ deposcit.

VIR-

Operã suam Virtus spondet. monet.

VIRTVS. Adero.ne dubita.quamquam,satis in hoc ætatis,& ô nimium! aberrasti.nollem iterari scelera,ne improuidum mors occuper, & serò medelam circumspicias.occurrit prudens malis,stultus exspectat,& ante prouida remedia ridet. tu cum priore excuba. timere qui didicit, periclitari dedidicit. sed neque corpori animoque indulge. plerumque enim amara haustu,ad salutem valent, & tristibus succis affecta reformantur, refigulari credas. quare acribus potius quàm lætiorib⁹ delectare. roboramur duris,mollescimus suauibus: & cum aduersa firmant,eneruant prospera. illa te docebunt quid credi cuique possit, quid debeat,secunda fallunt.ita nec gubernatoris artem tranquillum mare ostẽdit. aliquid occurrat necessum aduersi,quod animum doceat.sic etiam medicum in morborum desperatione, militem in armato hoste & ferro, cognoscimus. quorum famam præcedẽtia pericula extollunt.

Quare,si delectus in manu tua fuerit,

rit, ardua delige. ita nulla gloria è profugo ante congressum hoste, sed ab armato venit. & gloriosior quisq; fugientem insequi dedignatur, gaudet aduersario qui ferrum ferro animat: ignauus & timidus sæuit in fugientem. & quis virorum ferrum stringit in mulieres & pueros? quare nec in degeneres & muliebris animi viros; scit enim nullam ab his sperari laudem posse. hostem quærat, cui se componat animus magnus, & sub quo etiam cecidisse, non illaudatum fuerit. imitare. nunquam deerit cum quo in animorum certamen descendas.

PRODIGVS. Ita conabor, mea Virtus. nec molestior nunc ero pluribus. nollem humanitatem copia fatigare. Non omitto tamen tres magni Barberini versus, quos industrius doctorum scriniorum compilator superioribus ad me diebus misit. O furem purpura dignum, qui omni nobiliores purpura versus, tam certo misit, quàm feliciter rapuit! viuent, si qua fides meo calamo, si qua ætas posthuma: scient-

ſcientque omnes, nihil purpurato parente illorum, iuſtiſſimo Romanæ eloquentię ac nitoris hęrede, eruditius, elegantius, ſæculum hoc tuliſſe. atque vtinam reliqua ingenii illius magni, pari felicitate, animo maiore, doctiore calamo, amica aliqua manus prodat!

Vtinam doctas magni Frederici Boromæi, magnique Scipionis Cobellutii noctes ſudatamq; lampada, fortunata dextera profuturo ludat aſtu, & publici iuris faciat, aut huic fidat calamo! ego premam? quod Euangelicus cæcus: ô quam diu differtis, ſæculi noſtri ſterilitatem eruditis imbribus fœcundare? ô quis docta effringat ſcrinia, vt amico ſpoliati furto, fruſtra indoleant qui non flectuntur precibus! quis mihi Conciones agrarias, quis ciuicas, quis reſeratam Apocalypſim, quis Scripturę reliqua, quis Inſtitutionum volumina Boromæa manu? quis Cobellutia Græcas Latinasque lucubrationes? reprimo calamum. quò enim nuda vota? ô timidæ domeſticorum

rum manus! magnum hîc pietatis genus est suffurari. audete, & in obscuro iacentis famæ recessu delitescentes, artifice pioque furto publicate. Sed intro hæc melius peragantur. nam dum vota spargo, quid nisi in arctiorem custodiam prouoco? erit fòrs aliquis cui publica priuatæ potior pietati, audeat aliquid docto hoc dignum sæculo. ita voueo. ego quæ accepi spargo. quo certius spinas meas Quirinalibus inoculem rosis, naufragumque decorem meum purpura vestiam.

MAGDALENÆ LACRYMÆ.

AMOR, EXILIVM, GAVDIA.

STROPHE I.

INnixa pennis versicoloribus,
Bombyce fulgens diuite,
Molles reuincta floribus
Crines, procaci fronte, lubricoq;
Adspici vultu, faciliq; dulcis
Flexu loquelæ cordibus imperat
Mortalium: quos dum beare creditur
Interimit, suaui præbens sub lacte venenum,
Atque truces molitur Hyæna
Sæuior insidias,
Nouusq; Protheus mille formas induit,
Vt sacræ leges Themidis resoluat,
Blanda voluptas.

ANTISTROPH. I.

Hæc innocenti sanguine dexteram
Regis Dauidis polluit,
Quo nullus antè gratior

Regi ſupremo cælitum: capillis
Indidit cæſis tibi vincla Samſon,
Vt te ſuperbis traderet hoſtibus,
Quem nulla vis potuit ferocem ſubdere:
Huius & impulſu fallacia numina Diuûm
Diuino dignatus honore eſt
Rex ſapiens Salomon;
Qui conditori ſiderum quondam pius
Inclytam ſumptu celebremq; gazæ
Struxerat ædem.

EPOD. I.

Quid Magdalenam mirer incautam premi
Dura compede vinctam
Diræ ſub dominæ iugo
In flore primæuo iuuentæ?
Quid excolentem corporis
Numine poſthabito decorem?
Illa comas olim gemmis ornabat & auro
Studens amantibus videri pulchrior,
Pubemq; gaudens cernere
Lentis ignibus vri.

STROPHE 2.

At cùm ſororis vocibus anxiis
Chriſtus precantis annuit,
Almo iubente Spiritu,

E parte cæli desilit serena,
Regiam vittis redimita frontem
Puro coruscans lumine Gratia:
Vt pulcra nubes Iridis coloribus
Depictas pedibus premit, & felicis oliuæ
Defert donatura coronam.
Protinus his radiis
Icta cadit artus detegens, & exhibet
Tabida nolens cute se videndam
Fœda voluptas.

ANTISTROPH. 2.

Tu Magdalene discutis insitas
Mentis tenebras, & iacens
Immane monstrum conspicis
Non ante visum. Quo pudore malas
Inficis? Quales gemitus profundis?
Iam margaritas ponis, & aureos
Incompta crines prodis, & Christo ream
Te sistis, lacrymisq; pedes veneraris obortis,
Atque sacras mœstissima plantas
Lambis, & imbre rigas,
Comisq; tergis, & relata negligis
Probra, mox culpis capis exoluta
Pignus amoris.

EPOD. 2.

Amansq; amantis igne Christi feruida,
Flagris membra cruentans,
Priscos prouida sanguine
Extinguis ignes, & fideli
Amore constans, greßibus
Impauidis sequeris magistrum,
Per gladios hastasq; crucis miserabile pondus.
Hæres sepulchro lacrymans; & exerat
Seu condat vndis sol iubar,
Comples questibus auras.

STROPH. 3.

Amor pericli nescius horridi
Vt morte perstat fortior!
Frustra frementis æquoris
Iudæa frendens obijcit procellis,
Te neci damnans: moderantis expers
Nautæ phaselus, non ope remigis,
Velive currit humidas pelagi vias:
Se placidi sternunt fluctus, se lucidus æther
Nube carens ventisq; serenat.
Iam Paphon atq; Rhodon,
Cretamq; linquit, iam Zacynthi littora,
Et Cephalenum legit, Actiasq;
Prospicit oras.

ANTISTROPH. 3.

O quæ trecentis hæc freta nauibus
Regina sulcans, Cæsarem
Armis lacessens, vltimam
Regnis parabas Italis ruinam;
Patrio pulsam lare Magdalenam
Si fluctuantis ludibrium maris,
Escam futuram piscibus, nunc cerneres
Cælicolas inter diuini nectaris haustu
Sublatam super æthera vesci,
Deliciisq; frui
Cælestis aulæ, quid tibi mentis foret?
Quid decor formæ, Phariusq; fastus,
Sceptraq; prosunt?

EPOD. 3.

En luce functa habes pudendam regij
Solùm nominis atro
Regni è funere gloriam.
Nec læta vixisti, superstes
Vix vna puppis reddidit
Te patrio profugam Canopo.
Conderis, & viuens latebris abstrusa sepulcri,
Coacta mox lethum cerastæ morsibus
Vltro subire, Cæsaris
Subducenda triumpho.

STRO-

STROPHE 4.

At Magdalene per Siculum fretum
Rabiem Charybdis præterit
Secura, finesq; Italos
Egressa, tendit Gallicas ad vrbes.
Huc Dei nutu, Superumq; ductu
Appulsa portum Maßiliæ tenet,
Nomenq; Christi gentibus disseminat.
Hinc abrepta colit pendens in montibus antrum
Quod frontem prope sidera tollit.
Hîc gemit & lacrymat,
Hîc angelorum cœtibus canentium
Adstat, hîc vnum meditata Christum,
Se quoque nescit.

ANTISTROPH. 4.

O me patrato crimine sordidum,
O me iacentem respice
Dux alma pœnitentium;
Te Christus audit, nam tuis sepulcro
Excitat fratrem precibus: furentis
Te de draconis faucibus eximit,
Et limpidas è rupe lymphas elicit.
Salue cara Deo rupes, fons inclyte salue,
Iam Pindi mihi culmina sordent:
Tu sacra lympha precor

E corde prome lacrymas, pro carmine
Execror myrtum, mihi det coronam
Ramus oliuæ.

EPOD. 4.

O ter beatum, qui dolore percitus
Vitæ turpiter actæ
Labes fletibus eluit,
Virtutis in regno! vel ipsis
Vero referta gaudio
E lacrymis oritur voluptas.
Nil tamen in tuto mortalibus, vltima donec
Recludat hora cuique sortem. Gloria
Perennat vna cælitum
Extra vulneris ictum.

MAGNI

MAGNI MARTYRIS LAVRENTII TRIVMPHVS.

STROPHE I.

IBera tellus Austrio
Sub Rege felix, aurifero Tagi
Te dicant alij flumine nobilem,
Te classe, te bello ferocem;
Oceani dominam celebrent, regniq; potentē:
Hic Perüanis diuitem metallis,
Mexici gazis, Arabumq; conchis,
Et mercibus Goæ beatam
Te laudet: fera prælia
Extollat alter, & triumphos Caroli,
Ac temperatis viuidum
Consiliis animum Philippi.

ANTISTROPH. I.

Te concinam Laurentij
Sacro parentem lumine fulgidam:
Non illi facie funeris horrida
Immane tortoris repertum
Excussit solida veræ pietatis amorem

E mente: palmis nobiles & ostro
Clarus en inter proceres decorem
Indutus æternum, phalangis
Addit se comitem Duci,
Cui saxa primùm post trucem Christi necem
Coniecta probro gloriam,
Interitu peperere vitam.

EPOD. I.

Acres quid iras aggeras Rex barbare?
Impauidus contemnere nouit
Hispanus iuuenis Regum fera iussa. quid flagellis
Nuda membra saucias,
Curuis & hamis lancinata carpis?
Fortis resistit. heu! quid impium struis?
Mens hæret: trepidat. Quibus
Dire tyranne feris,
Te quibus exæquem Colobi sæuissime mõstris?

STROPH. 2.

Flauas ad vndas Tybridis
Lactauit altrix huberibus lupa
Infantes geminos; pinnigero puer
Delphinis in dorso natantis
Sæpè Dicarchæo ludens è littore visus;
Et vulnerati pro pedis medela

Hosti

Hoſpitem narrant hominis leonem;
Nunc inter atroces ferarum
Incurſus pauidum canis
Vt blandiens adiuit adgnitum leo,
Ambosq; pubes Romuli
Obſtupuit ſibi gratulantes.

ANTISTROPH. 2.

Seu priſca verum proferat,
Seu fingat ætas; aſpide ſæuior,
Hyrcanisq; feris mens hominis furit:
Non vrſus inſectatur vrſum:
Non perimit colubrum coluber, non tigrida tigris:
Humana virgas gens, rotas, & vncos
Intulit terris, pedibusq; mortis
Aptauit alas: quid Perilli
Infandum memorem bouem?
Nec ſontibus, vel hoſtibus ſolùm minax,
Sui miniſtram gaudij
Perniciem cupit innocentum.

EPOD. 2.

Te matricida, te lues mortalium
Inceßit tam dira cupido;
Nam facibus paßim incenſam populatus ignis Vrbem

Te iubente, fletibus,
Clamore, luctu, cladibus, ruinis,
Complens, in atri verterat formam rogi:
Tunc lætus fidibus canens
Diceris excidio
Ausus Troiano miseram componere Romam.

STROPH. 3.

Quò Musa Dirces prouehunt
Te vela? ferri per tragicos amas
Terrores? rutilum sidus Iberiæ
Atlantis emergens ab vndis -
Te reuocat dira tostus Laurentius olim
In crate. formæ nec decor, nec ætas
Ferreos flectunt animos, tyrannus
Deridet abstersum cruorem
Cælestis pueri manu:
Ludi ne vanis perferam præstigiis?
I miles, inquit, perditus
Det meritas reus igne pœnas.

ANTISTROPH. 3.

Et ecce raptim strenuus
Athleta Christi traditur ignibus;
Hos inter thalamus vectibus æreis
Compactus excepit iacentem.

Tres, ô Iordanis pueri decus Isacidarum,
Vt vestra flammis emicat probata
Dispari virtus celebris corona,
Quos par adegit causa morti
Vltro exponere pectora?
Non vos Deira militum cohortibus,
Equis & armis obstrepens
Terruit, aut sonitus tubarum:

EPOD. 3.

Non vos furentis Regis atrox commouet
Aspectus: Nos, dicitis, ô Rex
Non aurum aut statuas colimus: Deus Israël
colendus
Ille solus est Deus:
Frustra catenis alligas lacertos,
Et nos in ignes conijcis: nam præpotens
Illæsos Deus eruet,
Si volet, atra licet
Fluctuet vndanti flammarũ vertice fornax.

STROPH. 4.

Nec vana spes: innoxius
Vos lambit ignis vitreus vt liquor,
Non ausus teneram ledere corporum
Cutem; sed horrens infremit, voraxq;

Fertur in adſtantes ardenti membra vapore
Hauſturus: in vos obſequens, fauenti
Dum Deo grates canitis, furorem
(Res mira) compeſcens, aenis
Vinctos nexibus accipit,
Reddit ſolutos, vinctus ipſe, languidus,
Inermis. At Laurentium
Lethiferis petit acer armis.

ANTISTROPH. 4.

Arcta coërcent compedes,
Nudumq; prunis concolor æs cremat,
Iam corpus celeri corripit impetu,
Iam flamma proſerpens adurit,
Et carnem vorat, & graciles depaſcitur artus.
Immotus heros, vt doloris expers,
Vt roſas inter, viridesq; myrtos
Ferale tormentum virili
Spernit pectore, dum truci
Adipem liquatus igne manat, lumina
Auertit intuentium
Terribili laniena viſu.

EPOD. 4.

Aſſatus ille, geſtiens plenus Deo
Solui nexu corporis, inſit

Ore

Ore renidenti, Fumant tibi iam tyranne, cocta hæc
Membra: mande, vescere:
En aula cæli se mihi recludit.
O quàm beatè moreris? inclytus magis
Inuictissime Martyrum
Nullus obire potest:
Hostibus insultas victor, cadis hostia Christo.

STROPH. 5.

Dat dirus tibi Mempheos
Pœnas tyrannus. En suorum concidit
Ferro peremptus, sertaq; laurea
Mutat cupressi frondibus.
Tuq; dimissus, redimensq; captos,
Oppressosq; graui seruitij iugo,
Appellis Aces littoribus ratem:
Hîc te Christicolæ tenent
Vt sis certa cadentium
Tutela rerum. haud te trahunt paterni
Commoda regni,
Nec genitricis amor, procerum nec vota preces q.

ANTISTROPH. 5.

Non est quæ premat acrior
Te cura, quàm Christi superbos frangere
Hostes,

Hostes, & almo nomine gentium
Delere cultus impios,
Nec pium belli studium remittis,
Donec te Libye sanguine diffluens
Palma potitum, corporis exui
Arctis nexibus adspicit.
Nunc ô verticis accola
Cælestis, audi quas preces decorum
Pallida vultum
Relligio mœrens lacrymis tibi fundit obortis.

EPOD. 5.

Inuicte Rex, en Gallia
Iuncta est rursus Iberiæ
Sanguinis vinclis; animos & arma
Fac iungat arctum fœdus: heu quot conficit
Europa se discors in oris!
Squallet Punica tellus:
Te deuincta vocat Græcia compede,
Iordanes vocat, & sacrum
Christi sepulchrum vindicem moratur.

DIVO

DIVO LVDOVICO GALLIÆ REGI SACRVM.

STROPH. I.

O Biectu gemini maris
Illinc Pyrenes, arduis hinc Alpium
Præcincta muris, ingenio soli,
Fluxuq; diues fluminum:
Fortium turmis equitum verenda,
Heroum genitrix Gallia, bellicis
Fœcunda palmis, inclyta Regibus,
Quos longa serie dedit
Prisci Capetij genus:
Vt inter omnes thure Ludouicus
Cultus & aris
Cælesti radiat vinctus diademate frontem?

ANTISTROPH. I.

Quas dudum mea parturit
Mens fœta laudes Regis educ optimi
In lucis oras, Aonij lyra
Sonora cantus obstetrix.
An piæ primum studium parentis
Formandi puerum moribus integris,

Doctæq;

Doctaq; raris Palladis artibus:
An celsæ decus indolis
Dircæis celebrem modis?
En blanda prodis Comitas, Pudorq;,
Lenis & oris
Maiestas ac Forma, Decus & Gratia lingua.

EPOD. I.

Non me tamen moremini,
Plectrum prouocat aureum
Pulcriùs fulgens teneris ab annis
Laus parta bello: iactet infantis manu
Alcidis enectos colubros
Ficto Græcia plausu.
Vt primùm nituit murice regio
Heros gloria Sequanæ,
Impuber armis comprimit rebelles.

STROPH. 2.

At ætas vbi firmior
Accessit, omnis abstinens culpæ, Deo
Deuota iungit pectora, dotibus
Virtutis auctus; commodæ
Vrbium curat, studiosus æqui,
Regum delicias spernit, & otium
Fontem malorum claudit, & amouet
Luxum criminis illicem:

Iustis præmia diuidit,
Prauosq; pœnæ corrigit timore.
Sic populorum
Munit amore latus, non ense aut militis hastis.

ANTISTROPH. 2.

Horti pulchra per areas
Hinc inde transfert candidum virgo pedem,
Qua mira florum pompa recluditur,
Seu quos dedit Britannia,
Vel Tagi potor, Sporadumve cultor,
Mox voluens oculos, vndiq; conspicit,
Et hæret anceps quem sibi deligat:
Illic floret amaracus,
Hîc albet breue lilium,
Floresq; pandunt aduenæ decorem,
Denique certa
Omnibus illa rosæ Pæstanum prætulit ostrum.

EPOD. 2.

Florem tibi quem seligam?
Te sceptro potior fides,
Alme Rex, clarat Themis, & sorores,
Pietasq; maius adferunt tibi iubar,
Gemmata quàm vestis vel aurum.
At quæ clarior astri
Nascentis radiis fulsit, & in tuo

Fulget

Fulget corde, rapit sacra
Me luce flagrans charitas canentem.

STROPH. 3.

Hæc te nectare cælitum
Pascit, Deiq; nunc beat præsentia:
Hæc vna quondam, dum tuus induit
Caduca membra spiritus,
Se tibi iunxit comitem, viaq;
Index, te Superûm cœtibus addidit:
Hinc liberali spargis opes manu,
Siue altaria construis,
Seu sacras reficis domus,
Ades vel ægris, vel iuuas egenos;
Hac duce bellum
Suscipis, & mortis iaculis caput obijcis vltro.

ANTISTROPH. 3.

Vrbis nam Solymæ vicem
Dolens vt impiam opprimas tyrannidem,
Pacata regni linquis, & horridis
Armis petens Pelusium,
Traijcis textis trabibus phalanges,
Quà septemgemino cærula flumine
Nilus colorat: mœnia vix quatis
Arcis, cùm subitus fores
Recludit pauor hostium:

Mox victor agmen militum patentes
Ducis in agros,
Hostilesq; acies geminata clade trucidas.

EPOD. 3.

Spes sæpè quò propinquior
Arridet, celeri fugâ
Exitus cœptis adimit secundos:
Inuadit, eheu! te lues, & Celticas
Infesta vis morbi, fameq;
Vexat dira cohortes:
Illinc flumen aquis, hosticus hinc furor
Denso circuit agmine.
Pugnatur: atrox fœdat arua cades.

STROPH. 4.

Victum gloria non minor
Te sequitur, heros magne, quàm cùm vinceres,
Constans recusas Martis ab alea
Lembo per amnem subtrahi:
Vna nos omnes eademq; pugnæ
Sors, inquis, maneat: Vos ego deseram?
Regemq; vestrum me fuga polluet?
Captiuo tibi quas minas,
Quæve opprobria barbarus
Infert tyrannus? sæua quot tuorum
Funera cernis?
Tu tamē immotus Christo spem ponis in vno.

ANTI-

ANTISTROPH. 4.

Nutantes animos, fide
Firmas, iacentes erigis. Quid, ais, cadit
Spes vestra? curas pellite lugubres:
Probat Deus quos diligit;
Hos & educit memor è periclis,
Olim quæ populus pertulit Israël?
Hæc ipsa tellus testis. ad inuium
Rubri dum pelagi fretum
Vrgebat Pharao ferox
Equis & armis, obsequens repentè
Scinditur æquor,
Erectisq; vagæ lapidescunt mœnibus vndæ.

EPOD. 4.

Electa siccis transilit
Gens plantis, mare sæuiens
Defluit rursus, rapit insecutum
Ducem procellis, & quadrigas obruit.
Sic fatus haud exspes tueris
Flexo poplite calum.
Lux ô Christiadum maxima Principum,
Heros inclyte, qui tui
Æquent honorem carceris, triumphi?

INDEX
RERVM MEMORABILIVM.

A.

A Dolescens Prodigus imperij pertæsus paternum excutere iugum parat. 1. à vitio prouocatur sæculi huius magnis & latis. 4. in incertum agitur, ignarus cui adhæreat, Virtuti an vitio. 22. totum se vitio tradit. 219. Virtutis super eo comploratio. 220. tradit se totum vitiis, voluptati & comessationibus. 224. eius ad se redeuntis lacrymæ. 229 desperantis animi signa. ibid. obsequitur Virtuti, & fundit preces pœnitentiæ indices ab Illustriss. Barberino mutuatas. 236. à Deo in gratiam recipitur. 240. Dei benignitatem & facilem ad ignoscendum dexteram depradicat. ibid. agit Virtuti pro institutione gratias, & opem deposcit. 380 & seq.

Aduersis probat suos Deus. 149 153. in aduersis quis modus tenendus. 338

Adulatores quomodo habendi. 321

Æternitas vera post hanc vitam nos manet. 119

Æternorum cogitatio in alta pace ponit. 104

Æternis adhærendum. 38

Æterna

Æterna præsentibus potiora. 108
Æthiopicarum Ecclesiarum miracula. 177
Alexander Magnus gloriæ cupidus. 80
Alta præcipitio proxima. 11
in Amicum quis deligendus. 355
Amico destitutus quid faciet homo. 308
Angelus Custos vnicuiq; datus. 112
Angelorum gaudia super peccatore pœnitẽtiam agente. 252
Anglicanæ Ecclesiæ diuitiæ. 178
Anima immortalis est. 183. eius immortalitas probatur rationibus. 184. & seq. & testimoniis veterum Philosophorum. 188
Anima immortalitas è Trismegisto ostenditur. 208. & eam post hanc vitam frui visione Dei. 209
Apium proprietates. 127
Aquarum miracula. 133
Araneæ prodigia. 116
Arborum varietates & raritates. 130
Ardua queq; ferenda calum cogitanti. 118
Ariadnæ sertum. 83
Attilij Reguli paupertas. 76
Auaritia damnata. 69
Auaritiam domandi modus. 282
Auarorum preces & vota. 73
Auium certarum natura. 128

B.

quis verè Beatus. 156
Beatitudo in opibus & honoribus non consistit, vt ostendit Seneca. 264
Bella à sceleribus, pax à probitate. 106

Card.

Card. Bellarmini scala mentis in Deum. 257
Benedictini Ordinis diuitiæ. 180
Beneficia quomodo & in quos conferenda. 285
quomodo & à quibus accipienda. 290
Benignitas Dei spem suadet. 103
Bombycis miracula. 126
Bona immortalia post mortem nos manent. 323
Byzaceni agri fertilitas. 133

C.

Cælorum regna pauperibus addicta. 78
S. Caroli Boromæi veneratio. 257
Castimonia laus. 347.349
Certa æternitate proposita dubiis anteferenda. 63
Certitudo nulla vitæ, nulla annorum, nulla horarum. 24
Chalcidensis agri fertilitas. 133
Ciborum copia damnanda. 43
de Ciborum apparatu quid sentiendum: hominis contemnendus. 109
Ciceronis infelix exitus. 94
Ciceronis de ignobili sua stirpe sententia. 93
Concharum prodigia. 127
in Congressibus aliorum quis modus tenendus. 357.
Coniuge priuatus quomodo se homo geret. 309
Consiliarij quod sit munus. 369
in Consuetudine maiorum quid faciendum. 358
Contemni an malum sit. 317
Contemptor honorũ & opum iis dignissimus. 108
Centemptus sæculi, purpuræ, opum, honorum à purpura Barberini. 255

Contemptus ab aliis quomodo se geret homo. 315
Conuiuia laudata. 5
Cornelij Sullæ feritas. 94
Cornua animalium quàm varia. 137
Coronas passim conferebant veteres. 97
Corpus post hanc vitam resurgit & redanimatur. 191
Crimen miserum facit, non probitas. 107

D.

Dabris fontis natura prodigiosa. 134.
Dæmonem esse peccatorum causam è Trismegisto ostenditur. 207. & impellere in peccatum vindictæ studio. 208
Delicia laudata. 5
Delinquentes benignè habendi. 365
in Detractionibus quid faciendum. 313
Deus cur bonos aduersis obruat, rationes è Seneca. 258. item cur durius habeat probos, mollius improbos. 260. probos durè haberi amoris indicium. 261
Dei benignitas spem, iustitia timorem suadet. 103
Deum esse, rationibus probatur. 122. colligitur idem è rebus minimis. 116
Deus per omnia se spargit creata. 143. suos probat aduersis. 149. 165
Deus per ardua ad æternam felicitatem suos deducit, & per cruciatus & sanguinem. 153
Dei iustitia in eo quòd probos affligat, improbos feliciter. 158
Deum esse probatur è Trismegisto. 199. item vnum esse. 201. & trinum in personis & vbiq; es

esse.282 æternum esse, & mundum creasse, & solum bonum esse. 203.204. conseruare creata, & inuisibilem esse.204. eumque inuocandum.205. & eum non esse malorum causam. ibid.

Deus vbiq; præsens.379. est is precibus placandus.381. ei nostri cura permittenda. ibid.

Dianæ Ephesiæ templum quàm opulentum. 180

Dignitates sæculi innumeris obnoxiæ difficultatibus, & infelici ferè exitu signatæ. 88

in Dignitate cõstituto quis modus tenendus. 366

Discrimen inter vitiorum & virtutis semitam. 17

Diuitiæ, vide *opes.*

Diuitiarum mala & exitus infelix. 167

Diuitiæ veræ in animo. 159.168

Diuiti quæ vita instituenda. 335

Durioribus exercentur amici Dei. 165.260

E.

Ecclesiæ veteris in variis prouinciis opes. 176

quis modus seruandus inter Epulas. 345

Examen conscientiæ somno præmittendum. 377

in Exilio quomodo se homo geret. 295

Exitus infelix magnorum. 15

F.

Fatum quid sit, & quomodo in rebus humanis agat. 140

Felicitas animo, non opibus metienda. 109

Felicitas illorum qui calcato sæculo Deo se sacrant. 252

Fessa vrbs quot habeat templa. 179

Florum discrimina. 131

Fontium miracula. 134
Fortuitorum ac fortunæ contemptus. 344
Fortuna infida. 9. docetur id exemplis veterum. 10. instabilis est. 11. eius inconstantia. 12. eius proprietas. 13
in Fortunarum naufragio quomodo faciendum. 294
S. Francisci laudes. 254
Frederici Cardinalis Boromæi commentationes. 384
Fructus arborum quàm varij. 131
inter Fures quid agendum. 294

G.

Gallicanæ Ecclesiæ opes. 176
Gaudia Angelorum super peccatore pœnitentiâ agente. 252
Gaudia terræ & cæli inuicem aduersantur. 117
Gaudium verum in animo. 159
Gaudium virtutis comes. 31
Gaudium è vitiis natum, gaudij nomen non meretur. 37
Gignendi facultas à Deo. 203
Gloria vera & dignitas cælo reposita. 99
Gloria studendum an sit. 79
Gorgiæ Leontino statua aurea Delphis ab vniuersa Græcia posita. 82
Gratiarum actiones & Dei laudes ab Illust. Barberini calamo. 242. 245
Gratiæ vesperi Deo agendæ. 211
Gratitudo in benefactores colendæ. 370

H.

Herculis in tormentis ingens animi robur. 251

Hispa-

Hispanicæ Ecclesiæ opes. 177
Hollandiæ pascua quàm fœcunda. 133
Homo ad similitudinem Dei creatus, id probatur è Trismegisto. 203
Honorum mala & infelix exitus. 167
Honores non explentur honoribus. 32
inter Hostes quid faciendum. 361
Humana incerta. 12

I.

Iaponica templa plurima in Frenomiama monte. 180
Imperatores qui è tenui sorte ad Imperium peruenere. 8. *Impp. Romanorum imperium breue.* 15
Improbis secunda affluunt. 157
Incarnatio Domini rationibus probatur. 213. *item è Trismegisto.* 217
apud Inferiores quæ ratio tenenda. 362
in Ingloria vita quid agendum. 304
Inimicitiæ bestiarum. 138
Innocentia vitæ quomodo paranda, & peccata vitanda. 371
Inquieta vita inter scelera ducitur. 331
Insepultum iacere mortuum non esse malum. 327
in Inualetudine corporis quomodo se homo geret. 339
Inuocandum Deum è Trismegisto probatur. 206
Iobi aduersa & patientia. 154
Iphicrates Harmodio generis obscuritatem obijcienti quid responderit. 87
Iræ moderandæ ratio. 271
Iudicis quæ sint partes. 369

Iunonis vitis. 83
Iustitia Dei timorem suadet. 103

L.

inter Latrones quid agendum. 294
quid maximè Laudandum in homine Seneca ostendit. 267
Laurentij martyris triumphus. 393
in Legationibus quæ potissima obseruanda. 367
Leuitica tribus opes cum Ecclesia nostra comparata. 173
Liberalitas in pauperes commendatur. 362
Liberi quomodo habendi. 354
Libertas in quo consistat, ex Epicteto. 269
Librorum impurorum lectio vitanda. 54
Ludouici Galliæ Regis triumphus. 401
Luscinia natura. 128
Lutheri de impuris libris testimonium. 58

M.

Maffei Cardinalis Barberini versus de virtute sequenda, & voluptate fugienda. 49. & seq.
Magdalenæ lacrymæ, amor, exilium, gaudia. 386
Maris miracula. 124. 136
C. Marius cur Plotium Poëtam dilexerit. 81
C. Marij mors obscura. 93
Metus maior in magnis. 14
Mœrore oppressus quid faciet homo. 340
Moriendũ omnibus probis iuxta ac improbis. 64
in Morte qualis quisq; debeat esse. 317
in Morte quid faciendum. 322
Mors iuueni optanda. 324
Morti nullum discrimen ætatis. 27
Mors cui grauis accidat. 40

Mors

Mors secura sequitur vitam probam, improbam misera. 105
Mulierum familiaritas vitanda, & damna ab hoc sexu metuenda. 60
Mulierum fuga. 350

N.

Natura paucis paratur. 68
Nobilitas vera è virtute, non è maioribus petenda 84. *& eadem ducenda è morum nobilitate.* 87
Numina veterum pudenda. 97

O.

Occidentalis orbis Ecclesiarum numerus. 179
Omnibus moriendum. 65
Opes animo graues tempestates afferunt. 38
Opes non explentur opibus. 32
Opum contemptor Deo simillimus. 78

P.

Pauperi qua vita instituenda. 336
Paupertatis commendatio. 68 *dat vitam securam.* 74
in Paupertate quid homini faciendum. 302
Paupertas pacem conciliat. 38
Pax à probitate, bella à sceleribus. 106
Pecunia mala. 72
in Pecunia iactura quid faciendum. 292
Peregrè mori malum non esse. 326
Petrus Dunius septuaginta septem in Polonia templa struxit. 179
Placendi Deo modus. 378
Pœnitentia incerta post delictum. 104
Pœnitentia post delictum facienda. 372

Pompeij Magni gloria studium. 80
Pompeij Magni mors obscura. 92
Potus copia damnanda. 43. eius incommoda. 112
Præsidentia in peccatis vitanda. 102
Præmiorum à morte diuersitas. 65
Præsentibus renuntiandum. 38
Præsidia multa tutelaria homini contra peccatum data. 106
Probi aduersis vexantur. 157. 165
Proficientis animi signa. 268. & seq.
Prolibus orbatus quid faciet homo. 310
in prosperis quæ ratio tenenda. 345
Prouidentiæ diuinæ assertio. 141

Q.

Quinctij Cincinnati paupertas. 76

R.

Reges qui verè dici mereantur. 39. in Regum familiaritate quid faciendum. 359
Remora piscis natura & vis. 137
Resurrectio corporum probatur. 191. & seqq.
Robur animi aduersis aperitur & firmatur. 161
Romanorum veterum à paupertate commendatio. 76
Rupium terræ enatarum quanta varietas. 133

S.

Sæculo & Deo simul seruire non possumus. 210
Sæculum sponsionibus suis fallit. 9
Salomonis opes. 175
Scipionis Africani paupertas. 77. Ennium cur amarit. 80. eius gloria. 82. eius mors obscura. 92
Scipio Nasica ab ingrata patria in exilium actus. ibid.

Secuti-

Securitas nulla à sceptro. 39
Securus pœnarum & præmiorum quis sit. 333
Seria in vltimam ætatem non reijcienda. 34
Seruius Tullius ante regnum verna. 88
Socij laudati. 6
è Somno surgenti quid faciendum. 376
Spectaculum Deo dignum vir fortis inter aduersa. 161. exemplis id probatur. ibid.
Sponsionum diuinarum & humanarum diuersitas. 220. & seq.
Statuæ veteribus positæ. 97
Summa in lubrico versantur. 13
Sumptus facti in templo Ierosolymitano. 173
Suos aduersis probat Deus. 149. 153
Superbiam domandi modus. 277

T.

Tarquinij Prisci obscuri natales. 87
Templi cuiusdam Norwegici præstantia. 178
Terræ miracula. 129
Themistocles ab ingrata patria in exilium actus. 92.
Themistocles Miltiadis gloria stimulis excitatus. 80
Theophanes Mitylenæus à Pompeio cur ciuitate donatus. ibid.
Timor regno iungitur. 11
in Tormentis quid faciendum. 301
Trismegistus pleraque fidei Christianæ mysteria asseruit. 199
Tuberonis paupertas. 77
Tulli Hostilij ignobile genus. 87

in Tyrannorum contubernio quomodo homo se geret. 360

V.

Valerij Poplicola paupertas. 76
Venationes laudata. 6
Venatus, vanitas & labor. 114
Ventorum varietas, natura. 138
in Vinculis quomodo se homo geret. 299
Vinearum proprietates. 132
Virtutis super adolescente Prodigo comploratio. 220. *eius ad Deum preces pro adolescente.* 223 *eius mœror super ruina adolescentis.* 228. *eius monita & animus desperanti additus.* 231. *hortatur adolescentem ad pœnitentiam.* 232 *& seq. prouocat eum in lacrymas & preces.* 239. *operam suam ei spondet, & monet.* 382
Virtutis via plana. 116
Virtus arduis gaudet. 107
Virtus duris roboratur. 35
Vitam probam mors sequitur secura, improbam misera. 105
Vita breuitas & incertitudo. 24. 101
Vita secura à paupertate. 74
Vita securitas in quo consistat. 331
Vita qualis ineunda. 329
Vitiorum blanda fraudes in mortem ducunt. 18.
Vitium adolescentem ad se allicit seculi lætis & magnis. 4. *præsentia suadet, auocat à futurorum cogitatione.* 28. *vina suadet & choreas.* 33. *voluptatem suadet, epulas, delicias.* 35

rursus

rursus vina suadet & amores. 41. *suadet genio indulgendum.* 64
Vniuersi totius ordo testatur Deum esse. 125
Voluptatum contemptus. 247
Voluptas vita pecoris. ibid. quid sit voluptas, in quo vera voluptas sita. 348
Voluptas summa in virtute. 36
Voluptas damnanda. 43
Voluptas summa è voluptatum contemptu. 46
Voluptas & seculi magna damnantur ab Illust. Barberini versu. 250. *& seq.*
Voluptas animorum quanta & quanti facienda. 114
quid in Voluptatum carentia agendum. 306
Voluptates non explentur voluptatibus. 32
Vxor quomodo habenda. 352. *à quarum remouenda consuetudine. ibid.*

APPRO-

APPROBATIO.

PRODIGVS Euangelicus hic compositus à R.P. CAROLO SCRIBANI Societ. IESV Presbytero, quia ad omne genus virtutis tam assequẽdum quàm exercendum apprimè vtilis est, & doctè insinuat modum viuendi in omni genere morum, maximè illustratus versibus Illustriss. D. Cardinalis Barberini, qui mirificè hunc tractatum exornant; iure merito typis mandabitur. Datum Bruxellis 29. Octobr. Anno 1620.

Henricus Smeyers S. Th. Licent. Scholasticus Bruxellensis, librorum Censor.

FINIS.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Th
2702